

MĂSURA VREMII: ÎNDEMN LA NORMALITATE

MIRCEA PLATON
GHEORGHE FEDOROVICI

PREDANIA

MĂSURA VREMII: ÎNDEMN LA NORMALITATE

MIRCEA PLATON
GHEORGHE FEDOROVICI

ŞI AŞA, S'AU ARĂTAT ATUNCI MINCINOASE TOATE MĂSURILE OAMENILOR; IAR PRECUM SÂNT MĂSURILE CU CARE SE CÂNTĂRESC VALORILE, AŞA SÂNT ŞI VALORILE UNEI VREMI.

Sfântul Nicolae Velimirovici

INTRODUCERE

„Viziunea de viaţă a omului modern a alterat întreaga noastră structură sufletească; a făcut inversiuni şi a pietrificat cele mai adânci şi esenţiale sentimente ale fiinţei omeneşti," observa Ernest Bernea,[1] propunând, ca remediu, redescoperirea simplităţii izvorâte din Creştinism, o simplitate pierdută în urma „încrederii fără măsură în însuşirile noastre individuale." Aparent, această încredere nemăsurată în propria capacitate umană a avut consecinţe pozitive, traduse în termenii progresului, civilizaţiei şi democraţiei. În realitate, omul s'a deformat, ajungând la o măsură inumană.[2] O dată cu pierderea măsurii, arăta E. Bernea, omul s'a pierdut pe sine: dintr'o fiinţă simplă, adică unitară, a devenit una complicată, ajungând să trăiască într'o confuzie permanentă în legătură cu sine, cu lumea şi cu Dumnezeu.[3]

Însă omul nu a ajuns o fiinţă complicată doar pentru că a optat pentru lucruri, lepădând valorile, aşa cum pare să creadă etnograful Român. Umanistul, fie el secular sau religios, nu vorbeşte decât despre valori, ceea ce nu-l împiedică să fie la fel de diform în raport cu omul normal pe cât este şi îmbuibatul societăţii de consum,

---

1. Ernest Bernea, *Îndemn la simplitate,* Editura Vremea, Bucureşti, 2006, p. 82.
2. Ibidem, pp. 68-69; 103.
3. Ibid. pp. 7-11.

omul „descentrat," cum îl numeşte E. Bernea. De aceea, „omului descentrat" nu trebuie să-i fie opus „omul centrat" în valorile tradiţionale, ci omul firesc. Dar dacă credem că omul este o fiinţă înzestrată cu trup şi suflet, făcută de Dumnezeu după chipul şi asemănarea Sa, urmează că omul firesc este doar sfântul, cel care trăieşte în acord cu firea sa adevărată, cea dezvăluită în Persoana Fiului întrupat al lui Dumnezeu.

Cum arată Mircea Platon în „Normalitatea ca o pradă,"[4] normal este omul care naşte normalitate. Omul care asistă doar la ce se întâmplă în jurul său, care se mulţumeşte să supravieţuiască doar, să se descurce, să se „învârtă," să se adapteze este cel care contribuie de fapt în mod direct la stricarea normalităţii.

În cartea de faţă am încercat să vorbim concret despre valul de anormalitate cu care se confruntă orice om în România de astăzi şi să schiţăm soluţiile pe care le avem la îndemână pentru a rămâne sau pentru a redeveni normali. Pentru a reuşi acest lucru, trebuie mai întâi să fim conştienţi de înţelesul vremurilor pe care le trăim. De pildă, astăzi, spre deosebire de timpurile de dinainte, nu mai este suficient să-l invocăm pe Dumnezeu pentru ca normalitatea să fie imediat restaurată. „Dacă Dumnezeu nu există, totul e permis" a devenit o formulă depăşită. Căci totul e permis şi dacă Dumnezeu există, în măsura în care dumnezeul definit de conştiinţă tinde să-L înlocuiască pe Cel Care se defineşte pe Sine drept Cel ce este. Caracteristica vremurilor noastre este că omul defineşte adevărul, nu Adevărul pe om. Aşa ni se spune, tot mai apăsat şi cu o nemulţumire vădită faţă de încetineala cu care ne supunem noii revelaţii. Aşa că, de vreme ce sânt tot mai numeroşi clericii (catolici, anglicani sau

---

4. Vezi în acelaşi eseu al lui M. Platon despre raportul dintre normalitate şi sfinţenie. Despre omul firesc şi cel nefiresc, vezi articolul meu, „Obiectivul şi mijloacele apologeticii ortodoxe."

pastori protestanţi) care se declară de acord cu lucruri incompatibile cu Creştinismul (avortul, homosexualitatea, relativismul deghizat în „pluralism" etc.), de vreme ce intelectualii seculari şi credincioşi ai altor religii ne spun tot mai răspicat ce este Creştinismul şi cum ar trebui să credem, poate că a sosit vremea ca, la rândul nostru, să folosim criterii mai riguros Creştine şi un limbaj mai explicit teologic.[5] Iar criteriul este de fapt unul singur. Căci noi nu avem un criteriu al adevărului, ci Adevărul însuşi ne este criteriu. Mai precis, criteriul este chiar Acela care spune despre Sine că este Adevărul, că este Calea, că este Viaţa: Fiul întrupat al Tatălui.[6]

Într'adevăr, dacă se ajunge să se creadă lucruri contradictorii în chestiunile etice sau teologice, este pentru că oamenii au ajuns nesiguri în privinţa adevărului. George Weigel descrie acest fenomen într'un mod lipsit de echivoc.

„Retorica postmodernă reflectă acea atitudine mentală proprie oamenilor lipsiţi de orice siguranţă asupra adevărului lucrurilor, indiferent că este vorba despre adevărul istoric sau cel moral. Nu există decât «adevărul tău» şi «adevărul meu», ceea ce înseamnă că tu ai povestea ta iar eu am povestea mea. Povestirea este totul, iar povestirea nu este legată în nici un fel de un adevăr obiectiv al lucrurilor care să poată fi cunoscut prin exerciţiul raţiunii noastre.

În Europa, acest scepticism epistemologic a adus câteva ţări

---

5. Chiar dacă autorul va fi imediat denunţat ca fundamentalist religios, legionar şi adept al unui regim teocratic, după cum V. Tismăneanu şi M. Mihăieş i-au reproşat-o recent lui Mircea Platon. În schimb, atunci când într-o carte intens mediatizată despre umanismul European se afirmă că „Tora este cea mai însemnată expresie a demnităţii umane" (Rob Riemen, *Nobleţea spiritului*, Curtea Veche, Bucureşti, 2008, p. 52), trebuie să înţelegem că este vorba de un fapt incontestabil pe care trebuie să-l luăm ca atare?

6. Vezi Arhimandritul Iustin Popovici, *Omul şi Dumnezeul-om*, Editura Deisis, Sibiu, 1997, pp. 123-128.

şi Uniunea Europeană însăşi periculos de aproape de ceea ce un distins intelectual European a descris cândva drept «dictatura relativismului»: impunerea relativismului prin forţa puterii de stat. Poate că cel mai puternic exemplu este cel al Spaniei contemporane, unde, în acest an al Domnului 2009, Juan poate intra în oficiul de stare civilă din zona unde locuieşte şi să se declare «Juanita», după care îşi poate schimba cartea de identitate în mod corespunzător, fără a-şi mai bate capul cu vreo intervenţie medicală. Natura umană este ceea ce povestirea mea pretinde că este."[7]

Ce se întâmplă în Spania se va petrece în curând şi în România. Este efectul inevitabil al procesului în curs de desfăşurare şi care, scurt spus, constă în negarea posibilităţii de a accede la un adevăr în sine ducând astfel la desprinderea realităţii şi limbajului de adevăr. Este vorba despre un proces desfăşurat simultan la nivelul culturii în sens larg, prin umanismul d-lui H.-R. Patapievici, de pildă, sau la nivelul teologiei Creştine prin instrumentele retorice ale d-lui Mihail Neamţu, vădit interesat mai degrabă de o gramatică a Ortodoxiei – adică de regulile de discurs – decât de adevărul ei.[8] În definitiv,

7. George Weigel, „A Campaign of Narratives," *First Tings*, March 2009 (http://www.firstthings.com/article.php3?id_article=6493).

8. Vezi un articol recent al lui M. Neamţu „Sf. Grigorie de Nyssa. Despre limbaj şi frumuseţe - II.," în *Idei în dialog*, nr. 4, Aprilie 2009, pp. 20-21, unde Dumnezeu este circumscris unei „gramatici a inefabilului." Chiar dacă autorul menţionează în treacăt efectele restauratoare ale Întrupării, aceasta nu pare să producă vreun efect în cunoaşterea lui Dumnezeu. Dumnezeu ne este inaccesibil nu datorită păcătoşeniei noastre, ci pentru că sântem implacabil marcaţi de finitudine. Şi totuşi, accesul la „acest mister insondabil al Fiinţei necreate," rămâne posibil, ne încurajează d-l Neamţu; nu trebuie decât să abandonăm „impulsul obiectivant," recurgând în schimb la „cunoaşterea afectivă" (după cum se ştie, postmodernismul se defineşte mai ales prin aversiunea faţă de obiectivitate; dimpotrivă, Creştinismul este singura posibilitate de depăşire a subiectivităţii). Cum putem dobândi cunoaşterea afectivă faţă de un mister sântem lămuriţi în acelaşi loc: prin „valorizarea conceptului de interval." „Intervalul" este în realitate înlocuitorul ideal pentru o Întrupare cu care

pentru ca o construcţie socială a realităţii să fie posibilă, este nevoie mai întâi de o construcţie a identităţii individuale – proces realizabil cu ajutorul unei naraţiuni satisfăcătoare. De altfel, relativ recent au fost traduse în Româneşte două lucrări care se ocupă tocmai de acest proiect; cum era de aşteptat, ambele s'au bucurat de comentarii elogioase, fiind puternic recomandate de elită.

Deşi în aparenţă mijloceşte întâlnirea cu figurile luminoase ale culturii europene, *Nobleţea spiritului. Un ideal uitat,* de Rob Riemen,[9] ne previne în fapt asupra pericolului care ameninţă cu adevărat

---

gnosticii nu au ce să facă. Întruparea este de prisos câtă vreme „mântuirea" constă, pentru gnostici, în „eliberarea scânteii divine din om." În acest sens, este sugestiv titlul volumului dedicat lui Andrei Pleşu (sub coordonarea lui Mihail Neamţu şi Bogdan Tătaru Cazaban): *O filozofie a intervalului. In Honorem Andrei Pleşu* (Humanitas, 2009). Pentru tema „intervalului," mi se pare utilă critica făcută conceptului similar de metaxy („între"), concept central în gândirea altui gnostic apreciat de elita Românească, Eric Voegelin, în Glenn Hughes, „Eric Voegelin and Christianity," The *Intercollegiate Review,* Vol. 40., No. 1, Fall-Winter 2004, pp. 24-34.

Departe de a explica caracterul nesfârşit al cunoaşterii lui Dumnezeu doar prin incomprehensibilitatea naturii divine sau prin limitarea naturii umane, Sfântul Grigorie de Nyssa consideră că această cunoaştere nesfârşită este trăsătura distinctă a cunoaşterii personale. Cum observă Părintele Dumitru Stăniloae, „chiar înaintarea în unirea cu o persoană omenească nu are hotar. Iubirea creşte din ea însăşi în măsura în care se afirmă, întrucât este o relaţie de la persoană la persoană, apropierea unei persoane de o alta. […] «Epectazele», întinderile nesfârşite în sus, nu sânt numai întinderi intelectuale, ci ale întregii mele fiinţe, care cuprinde în sine nu numai setea mea de cunoaştere, ci setea de a fi întreg tot mai aproape de Dumnezeu." D. Stăniloae, nota 221, în Sfântul Grigorie de Nyssa, *Scrieri. Partea întâia („Tâlcuire la Cântarea Cântărilor"*), E.I.B.M.B.O.R., 1982, pp. 258-259 (subl. n.). Impresia mea este că discutarea teologiei Sfântului Grigorie de Nyssa din perspectivă exclusiv apofatică, aşa cum o face d-l Neamţu, este motivată mai degrabă de programul deconstructivist al teologiei postmoderne. Mai pe larg despre obiectivele şi metodele acestui gen de teologie, vezi un alt pionier al teologiei postmoderne Româneşti, Daniel Bulzan, „Tradiţia apofatică şi postmodernismul: Confluenţe şi divergenţe în problema limbajului," în *Erezie şi Logos: Contribuţii româno-britanice la o teologie a postmodernităţii*, Editura Anastasia, Bucureşti, 1996.

9. Apărută la Editura Curtea Veche, Bucureşti, 2008.

cetatea omului şi destinul culturii: omul credincios, ipostaziat, nu întâmplător, de un preot.[10] Pentru Riemen, simpla afirmare a adevărului este echivalentă gestului de auto-detonare al unui terorist sinucigaş. Şi cu cât natura religioasă a adevărului afirmat este mai pronunţată, cu atât mai distrugător va fi efectul exploziei. Riemen are însă dreptate: în joc este destinul omului, pe care el se grăbeşte să-l definească în acord cu principiile umanismului secular.[11] Astfel, omul împlinit este omul de cultură, omul care trăieşte pentru valori, este omul cu ereditate spirituală, în timp ce viaţa adevărată este viaţa dedicată respectării şi promovării acestor valori.[12]

---

10. Preotul este catolic, însă apartenenţa confesională este lipsită de relevanţă în acest caz. Este vorba despre preotul iezuit cu o zvastică pe piept din ultima secţiune a cărţii, care-i amplifică chinurile martirului pentru libertate şi adevăr Leon Ginzburg, descris aici ca o figură hristică, care se împotriveşte în tăcere ameninţărilor şi târgului propus de preotul torţionar (preotul este inspirat atât de personajul Leo Naphta, un iezuit cu vocaţie totalitară din romanul *Muntele vrăjit* al lui Thomas Mann, cât şi de Marele Inchizitor din alegoria lui Dostoievski). Riemen avea nevoie de o figură reprezentativă pentru ceea ce el consideră a fi răul absolut: convingerea religioasă. Nu contează că acest preot este o caricatură deplorabilă a Creştinului, câtă vreme serveşte intereselor lui Riemen de diabolizare a credinţei în Adevărul întrupat. Surprinde însă faptul că d-l Patapievici, care se pretinde indignat de tratamentul aplicat Creştinilor în ţările necreştine şi Creştinismului în Europa Occidentală, nu pare să remarce obiectivul principal al acestei cărţi, pe care a prezentat-o elogios de fiecare dată când a avut ocazia. Cu atât mai puţin este dispus să îl sesizeze d-l Tismăneanu, un alt entuziast susţinător al acestei cărţi şi semnatarul „Argumentului" care însoţeşte ediţia Românească.

11. Umanismul secular nu presupune neapărat că este ateu. El poate fi foarte bine vag religios, cum este cazul umanismului propovăduit de Riemen – şi precis anticreştin.

12. Semnalând cartea lui Riemen, James Bowman subliniază că nu este vorba de un „ideal uitat," aşa cum o afirmă subtitlul ei, ci de faptul că societatea occidentală a ales deliberat nihilismul, nu din greşeală, cum vrea Riemen să ne facă să credem, ci pentru că l-a considerat mai bun decât acest umanism utopic (vezi nota sa din cadrul rubricii „Briefly Noted," din *First Things*, June/July 2008 http://www.

Cartea lui Riemen face bună pereche cu o alta, *Băile Király,* de Jean Mattern.[13] Spre deosebire de *Nobleţea spiritului,* aici nu mai este oferită o naraţiune generală pentru toată lumea, ci posibilitatea ca fiecare individ să-şi descopere – ori să-şi inventeze – naraţiunea potrivită. Sau cel puţin aşa aflăm din recenzia d-lui Mircea Mihăieş.

D-l Mihăieş pariază că normalitatea există şi, ca exemplu, ne vorbeşte despre un autor şi cartea lui. Jean Mattern este un om normal pentru că „întrupează un tip de intelectual care, la noi, a dispărut aproape cu desăvârşire: omul de lume care nu simte nevoia să-ţi comunice, ritos, încă din primele minute, că el e de dreapta sau de stânga, că e pro- sau anti-american. […] Întâlnirea cu el mi-a demonstrat că se poate vorbi şi despre altceva decât despre politică şi sport. Şi că poţi să te simţi minunat discutând despre cărţi, despre personaje literare, despre trecut şi despre ce ar merita să faci cu propria viaţă."[14]

Asemenea autorului, şi personajul central al romanului este un om normal, ne încredinţează d-l Mihăieş – în orice caz, un om care devine normal pe drumul căutării identităţii sale, o identitate care îi este ascunsă de propria sa familie. „*Băile Király* descrie aventura descoperirii unei identităţi neştiute" adică a „descoperirii rădăcinilor," precizează d-l Mihăieş. Trecutul căutat de erou este,

---

firstthings.com/article.php3?id_article=6234). S-ar putea însă ca lucrurile să fie chiar mai complicate şi ca acest nihilism să fie consecinţa directă a umanismului secular European preluat şi promovat de elita Românească. Vezi în volumul de faţă eseul lui M. Platon „Gânduri despre ortodoxul român, astăzi, în lume" (în special secţiunile 2 şi 3), precum şi textele subsemnatului, „O carte profetică?" şi „Sfântul Nicolae Velimirovici …."

13. Apărută la Editura Polirom în Martie 2009, în traducerea lui Silviu Lupescu, cu un Cuvânt înainte de Gabriela Adameşteanu.

14. M. Mihăieş, „Pariem că normalitatea există?", *România literară,* nr. 14, 10 Aprilie 2009, p. 4.

precum orice trecut, un loc, o limbă şi nişte oameni. Însă tocmai acest trecut îi este ascuns de familia sa, pentru care trecutul este totuna cu moartea: trecutul este acolo unde sânt morţii. De aceea, pentru a-şi proteja fiul de morţi, adică de moarte, părinţii îi vor refuza lui Gabriel, eroul romanului, accesul la trecut. Ideea e că dacă eşti un nimeni, un om fără memorie şi fără identitate, nu mai poţi muri. Eşti deja „în nefiinţă," cum poetic ne anunţă mass-media cu ocazia morţii câte unei personalităţi. Cam aşa s'ar înţelege romanul într'o cultură încă neseparată complet de trecutul ei, cum este cea Română. Însă aceasta este tocmai înţelegerea refuzată de autorul ei: „Noi nu sântem nişte plante de apartament. Sântem fiinţe dotate cu două picioare pentru a înainta în viaţă şi nu avem rădăcini pe care le pui într'un vas şi le îngropi. Pentru mine e foarte importantacest lucru. Nu cred în transmiterea, ca printr'o sevă care urcă, a ceva organic. Sântem făcuţi din poveşti vehiculate de memoria noastră psihică şi sufletească. Dar nu e acelaşi lucru. Rădăcinile ne întemniţează, pe când poveştile ne pot face liberi. Cred că fiecare este liber să-şi cunoască, sau nu, nu atât rădăcinile, cât poveştile şi originile istorisite de poveşti. Nu vă ascund că ceea ce mă nelinişteşte este acest aspect oarecum indirect politic al cărţii mele, pentru ca n'a fost intenţionat. Şi mă opun clar: e o iluzie să credem că, asemeni unei plante, ne putem întoarce către rădăcini şi astfel toate problemele se rezolvă. E o tentativă provocată de frica de a trăi într'o lume mondializată şi globalizată. Oamenii se agaţă de «cel mai mic numitor comun», de ceea ce cunosc, dar e o greşeală. Adesea se agaţă de ceva ce îşi închipuie că le e familiar, nişte rădăcini aproximative, iar această apartenenţă se bazează, de fapt, pe excluziune. Nu, Gabriel nu se întoarce la rădăcinile sale, el îşi pune întrebări referitoare la poveştile care l-au construit şi care l-au ajutat sau nu să se poată exprima. Rădăcinile

nu ne dau răspunsuri la toate problemele noastre existenţiale."[15]

Rădăcinile, originile sânt relevante doar ca poveste. Iar caracteristica poveştii este că poate fi spusă oricând altfel.[16] În primă instanţă, avem impresia că morala cărţii se reduce la un avertisment: tăcerile părinţilor ameninţă viitorul copiilor. Însă Mattern vrea să ne facă să înţelegem că tocmai aceste tăceri ale părinţilor sânt salvatoare. Ele ne ajută să ne eliberăm de un trecut determinat, ne permit să ne alegem viitorul: „să te tragi dintr'o familie fără trecut părea a fi un dar." Librăria din Bar-sur-Aube, locul adevăratei iniţieri, este numită de erou „Depozitul de poveşti." Spre deosebire de povestirile care compun memoria trecutului, poveştile sânt nedeterminate. Povestea, oricât de instructivă şi de stimulatoare ar fi pentru imaginaţia

---

15. „Dacă salvarea e posibilă, e pentru că literatura există." Interviu cu Jean Mattern în *Suplimentul de cultură*, nr. 220, 14-20 Martie 2009 (http://www.supliment.polirom.ro/article.aspx?article=4694). De altfel, eroul romanului vorbeşte în mod explicit despre iluzia convingerii că identitatea ne-ar putea fi determinată de o anumită limbă, memorie, experienţă. Totul poate fi tradus: profitând de o coincidenţă de nume, eroul din *Băile Király* îşi poate imagina că bunicul său este în realitate înhumat în Ungaria, ţara de baştină, şi nu în Austria unde era îngropat de fapt. Căci ce nu poate fi descoperit, poate fi inventat. Cum o spune tot Mattern în cadrul aceluiaşi interviu, „autori precum Thomas Mann mi-au dat voie sa evadez într-un fel de seninătate pe care n'o aveam în viaţa reală. Sentimentul că putem avea mai multe vieţi nu m'a părăsit niciodată. Forţa literaturii rezidă în a spune umanităţii: «alte vieţi sânt oricând posibile». E definiţia mea." Eroul lui devine efectiv un alt om folosind cuvintele altora. Chiar şi pe viitoarea sa soţie o cucereşte folosind cuvintele celui mai bun prieten al său.

16. Chiar dacă ne uităm destinaţia, ne putem oricând regăsi vorbind despre drum, despre drumuri, despre căi. Vezi în acest sens povestirea hasidică relatată de d-l A. Pleşu în Cristian Bădiliţă, *Pe viu despre Părinţii Bisericii*, Humanitas 2003, nota 1, pp. 34-35. Aceasta este, de altfel, una din principalele concluzii ale cărţii lui Riemen: „Nici un om nu poate oferi «adevărul salvator». […] Arta, frumuseţea, povestirile pot cel mult să elibereze sufletul omenesc de frică şi de ură, ajutându-l astfel pe om să-şi continue călătoria vieţii." *Nobleţea spiritului*, p. 72.

creatoare morală, poate fi oricând ignorată datorită posibilului pe care îl propune. Oricât de nobil ar fi, până la urmă e doar un posibil; oricât de frumos ar fi un vis, el rămâne un vis, precum visul lui Hans Castorp aşezat de Thomas Mann la temelia concepţiei sale despre „nobleţea spiritului."[17] Toate poveştile au însă în comun lipsa structurii dogmatice proprii învăţăturii Creştine.[18] Dar dacă definim omul doar ca o fiinţă compusă din trup şi suflet,[19] ne putem dispensa de învăţătura Creştină. Literatura ne poate „salva" la fel de bine, punându-ne, asemenea gnosticismului, în „legătură cu natura noastră spirituală."[20] Nu mai contează dacă povestea este adevărată, ci dacă este verosimilă.[21] De altfel, adevărul nu poate fi cuprins de nici o poveste şi de nici un om, ne informează d-l Patapievici în postfaţa cărţii lui Riemen. Noi doar avem acces la adevăr, fără a-l dobândi vreodată. Mai precis, spiritul este cel care are acces la adevăr. Iar cum intelectualul este în cetate ce este spiritul în om, el nu va întârzia să ne spună ce este adevărul: „Adevărul numai prin

17. Thomas Mann, *Muntele vrăjit*, capitolul 6, „Zăpadă."

18. După cum o aminteşte Mircea Platon în interviul cu Paul Siladi, interviu inclus în volumul de faţă, „în Ortodoxie dogma joacă un rol atât de important tocmai pentru că e religia lui Dumnezeu întrupat. O religie spiritualistă nu are nevoie de dogme. O religie a lui Dumnezeu întrupat în istorie precum Creştinismul are dogme. Dogma, paradoxal pentru gnostici, nu spiritualizează şi nici nu îngheaţă Creştinismul, ci îl concretizează şi îl propulsează." Nu întîmplător, pentru Riemen textul biblic relatează un mit nobil (*Nobleţea spiritului*, p. 66). Povestirile din textul sfânt sânt reduse la mituri pentru ca orice ficţiune să poată fi „sacralizată."

19. Vezi în *Nobleţea spiritului*, p. 68 şi pp. 98-99.

20. David Wells, „The Supremacy of Christ in a Postmodern World," în John Piper, Justin Taylor (eds.), *The Supremacy of Christ in a Postmodern World*, Crossway Books, 2007, p. 31.

21. O distincţie pe care David, fiul în vârstă de şapte ani al unui bun prieten de-al meu nu e dispus să o facă. Voind să ştie de la mine dacă povestea dintr-un film pentru copii era adevărată, i-am spus, încurcat (căci nu voiam nici să-l dezamăgesc, nici să-l mint), că este *„puţin adevărată*." Nemulţumit, puştiul mi-a răspuns: „dacă e puţin adevărată înseamnă că nu e adevărată *deloc*."

conştiinţa noastră poate fi cunoscut ca standardul absolut la care trebuie să aspirăm. Adevărul este idealul al cărui mediu de realizare este conştiinţa. Prin conştiinţă, adevărul este cunoscut, dar niciodată posedat. A-l prinde înseamnă fie a-l pierde, fie a-l fi confundat cu un adevăr derivat."[22] Însă Creştinismul afirmă altceva: adevărul nu poate fi posedat, dar poate fi mâncat, încorporat. Paradoxal, tocmai pentru că îl caută pe Dumnezeu în ei înşişi, intelectualii postmoderni sfârşesc prin a nu-l mai găsi nici în afara lor, nicăieri: „Ei nu-l caută pe Dumnezeul Creştinismului, Care este transcendent, care vorbeşte vieţii dinafara ei şi Care intră în ea prin Întrupare, Dumnezeul al Cărui Cuvânt este absolut şi veşnic, şi a Cărui natură morală defineşte diferenţa dintre bine şi rău pentru totdeauna. În schimb, este dumnezeul dinăuntru, dumnezeul care este aflat în sine şi în care sinele este întemeiat. […] Această prezenţă lăuntrică se dovedeşte în mod invariabil iluzorie, înşelătoare; de aceea, căutarea este de fiecare dată nesfârşită."[23] În cuvintele lui Riemen, „demnitatea fiinţei umane este descoperirea de sine, pentru sine."[24] Nu adevărul

---

22. H.-R. Patapievici, „Europa de azi şi vocea care lipseşte: umanismul," în Rob Riemen, *Nobleţea spiritului*, p. 165. Este curios însă că deşi d-l Patapievici reia lista, menţionată deja de Riemen, a lucrurilor învăţate de C. Milosz de la Jeanne Hersch, nu pare dispus să remarce implicaţiile punctului 9: „adevărul obiectiv există, ceea ce înseamnă că din două afirmaţii contrarii una este adevărată, iar cealaltă falsă." Altfel spus, dacă ce spune Riemen este adevărat, înseamnă că Hristos este un mincinos. Şi invers.

23. David Wells, *op. cit.*, p. 27. Aceasta consider că este „epectaza" unor teologi postmoderni precum Mihail Neamţu, una perfect compatibilă cu viziunea neognostică a unor intelectuali precum Andrei Pleşu sau Anca Manolescu.

24. Vezi interviul cu Rob Riemen din *Cotidianul*, 5 dec. 2008, (http://www.cotidianul.ro/rob_riemen_estul_e_amnezic_occidentul_de_o_lene_stupida-66810.html). „Cea mai însemnată datorie morală," ne spune Riemen şi în cartea sa, „constă în transformarea de sine" (*Nobleţea spiritului*, p. 72). Această transformare nu este alta decât una legată strict de „potenţialul fiecărui individ, de

orientează şi trezeşte conştiinţa, ci conştiinţa e cea care determină adevărul. Aşa se explică de ce ambii autori desprind textul biblic de caracterul lui revelat, de „rădăcinile care întemniţează." Riemen, de pildă, ne aminteşte că în Iosif şi fraţii săi, Thomas Mann a încercat să opună anti-umanismului teutonic „un alt mit, o altă religie, un alt Dumnezeu;"[25] în această nouă religie, chemarea lui Avraam este văzută ca un efort de deducţie prin care Avraam înţelege succesiv că Dumnezeu trebuie să fie superior pământului, soarelui şi cerului. Întrucât Avraam este un intelectual, tradiţia lui este demnă de a fi urmată. La rândul lui, Mattern reinterpretează povestea lui Iov ca pe o supunere necondiţionată în faţa unui stăpân nemilos şi arbitrar. Din ambele versiuni lipseşte tema jertfei, singura care poate explica cu adevărat caracterul Dumnezeului lui Avraam şi al lui Iov, singura care asigură continuitatea dintre Vechiul şi Noul Testament. Singura care poate explica moartea şi modul în care poate fi ea depăşită, subiectul propriu-zis al celor două cărţi.[26]

Episoadele biblice sânt rescrise pentru că se adresează altui om şi altei lumi, unei lumi care a anulat conştiinţa păcatului, după cum o arată T. E. Hulme în critica pe care o face umanismului secular.[27] De vreme ce omul lipsit de Hristos nu se află în situaţia disperată, fără ieşire, despre care ne vorbeşte Creştinismul, urmează că el se poate înnobila, adică mântui, prin mijloacele de elevare spirituală ale culturii. Nu este nevoie decât de realizarea „unui alt climat

---

sursele proprii de renaştere care se află adânc în fiecare dintre noi." David Wells, *op. cit.*, p. 27.

25. *Nobleţea spiritului*, p. 65.

26. „Hotarul poate fi la tot pasul: cum să trăim atunci când ţărâna şi moartea pun stăpânire pe nopţile noastre?", se întreabă Gabriel, eroul din *Băile Király*.

27. T. E. Hulme, *Opere filosofice şi poetice*, volum editat, tradus şi prefaţat de Mircea Platon, Editura Timpul, Iaşi, 2006, p. 204, 240-247, *passim*.

spiritual, (a) unei noi receptivităţi la nobleţea spiritului uman."[28] Este vorba despre producerea altei mântuiri, adică a unui alt tip de om prin rescrierea canonului culturii europene fără dimensiunea ei Creştină (care fie lipseşte pur şi simplu, precum la Mattern, fie este diabolizată de-a dreptul, precum se întâmplă în cartea lui Riemen[29])

---

28. *Nobleţea spiritului*, p. 70. Această convingere explică printre altele repulsia cu care filmul lui Mel Gibson, *Patimile lui Hristos*, a fost întîmpinat de intelectuali subţiri precum Andrei Pleşu sau Alex. Leo Şerban. După cum arăta un filozof Creştin, cei care critică filmul din cauza violenţei lui au ratat cu totul tâlcul lui, adică modalitatea în care a fost împlinită mântuirea omului. Aceasta pentru că „în zilele noastre, mântuirea omului nu pare să mai presupună o sarcină considerabilă. Atâta cât a mai rămas din ea poate fi rezolvat prin educaţie şi consiliere, poate că şi printr-o lege aici şi acolo, sau prin îmbunătăţirea condiţiilor de viaţă." Vezi Dallas Willard, „The Craftiness of Christ," în Jorge Gracia, (ed.), *Mel Gibson's 'Passion' and Philosophy: Challenges in the Trial, Conviction and Crucifixion of Christ*, Open Court Publishers, 2004, pp. 167-178 (http://www.dwillard.org/articles/artview.asp?artID=101).

29. Cel mai cumplit torţionar este un preot catolic menţionat mai sus, ale cărui victime sânt apărătorii dreptăţii, adevărului şi libertăţii precum Leon Ginzburg (e de presupus că Socrate i-a căzut victimă unui strămoş al acestui preot). Preoţii în genere „scuipă vorbe mari şi goale," ceea ce explică de ce şi „bisericile sună a gol," sânt găunoase. Joseph Bottum, editorialistul de la *First Things*, a remarcat amuzat caricatura grotescă a catolicismului în portretul zugrăvit de Riemen. A observat în treacăt că este vorba despre o carte slabă, confuză şi contradictorie: cu toate că Riemen înfierează opiumul Creştinismului şi autoritatea Bisericii, el nu ne poate explica de ce autoritatea intelectualilor este preferabilă în condiţiile în care, aşa cum o subliniază el însuşi, „trădarea intelectualilor" este regula în istoria culturii (vezi J. Bottum, „Dispiriting," *The New Criterion*, oct. 2008, pp. 70-72). De asemenea, ca un om „anormal," dacă e să întrebuinţăm categoriile d-lui M. Mihăieş, Bottum precizează din capul locului că Riemen este un om de centru-stânga (fapt care, în context Românesc, l-ar plasa undeva între Zigu Ornea şi Ion Ianoşi). Bottum nu a mai menţionat că nu doar Leon Ginzburg a fost lichidat de „barbari," ci şi Edith Stein, cinstită de catolici drept Sfânta Tereza Benedicta a Crucii. Sau Dietrich Bonhoeffer. Sau Sfânta Maria Skobțova. Bottum nu i-a mai amintit pe aceştia, poate şi pentru că ei sânt suficient de cunoscuţi în cultura Nord-Americană. Se pare însă că ei trebuie amintiţi într-o cultură ca a noastră, de vreme ce lucruri atât de vizibile în cartea

şi prin redefinirea conştiinţei ca subiectivitate pură, precum o vedem în cazul lui Mattern.[30] Omul este o carte, mai curând un palimpsest, membrele lui sânt fraze, anatomia o sintaxă. „Omul este o fiinţă spirituală ale cărei întrebări nu-şi află răspuns."[31] Oricine pretinde că are acest răspuns, se sugerează în *Nobleţea spiritului,* este nu doar un impostor, ci de-a dreptul un potenţial criminal. Şi, de vreme ce omul este o fiinţă spirituală, el nu poate fi „mântuit" decât printr'un „umanism religios care să respecte impenetrabila taină a omului, să nu-i nege dimensiunea tragică şi abisurile demonice; să recunoască adevărul care poate fi cunoscut numai de propria noastră conştiinţă drept norma absolută după care ne orientăm; un umanism care încorporează întregul existenţei noastre şi nu neagă realitatea politică."[32] Surprinzătoare religie, din a cărei definiţie lipseşte tocmai divinul. Sau poate că el este deja prezent în structura omului, de vreme ce ne este semnalată „originea divină a sufletului omenesc," singurul care „ne poate învăţa pe noi muritorii ce este adevărul."[33]

---

lui Riemen îi scapă inexplicabil d-lui Patapievici, care de altminteri nu ezită să citeze din reviste de dreapta atunci când îşi îmbracă costumul de conservator, ori să invoce Creştinismul şi regretabila amnezie occidentală atunci când mizează pe creditul intelectualilor Creştini.

30. Sau cel puţin aşa stau lucrurile până când Gabriel începe să-şi regăsească trecutul (şi pe sine în acest trecut) în timpul slujbei din ajunul sărbătorii Yom Kippur, a Marii Iertări. Dar acest lucru nu este amendat de magiştrii globalizării şi ai secularizării, întrucât este vorba de „religia aceea care aminteşte oricui şi fără contenire că are nevoie de celălalt. Nici de Yom Kippur, un Evreu nu este singur în faţa lui Dumnezeu, iar litania de pocăinţă se rosteşte la persoana întâi plural" (*Băile Király*, p. 138). Şi în Creştinism, merită amintit oricât ar putea părea de scandalos, rugăciunea principală se numeşte „*Tatăl nostru*." Însă, pentru că viaţa liturgică nu este o şedinţă de terapie în grup, rugăciunea nu este adresată celuilalt, ci Tatălui. Şi îi putem vorbi Tatălui pentru că sântem înfiaţi prin credinţa în Întruparea, Jertfa şi Învierea Fiului.

31. *Nobleţea spiritului*, p. 176.

32. *Ibid*., pp. 69-70.

33. *Ibid*., p. 135.

Prin cartea de faţă încercăm să atragem atenţia asupra acestui nou mod de a defini realitatea, adică lumea, omul şi Dumnezeu. El ni se pare cu atât mai periculos cu cât pare să fie prezentat în acord cu Creştinismul, atunci când nu coincide cu acesta în interpretările pe cât de entuziaste, pe atât de iresponsabile ale d-lui Patapievici.[34] Tocmai pentru că adevărul omului este păstrat în şi de Biserică, este de presupus că adversarii acestui adevăr vor încerca să redefinească sensul şi vocaţia Bisericii. Astfel, Bisericii i se propune fie să iasă din istorie, fie să se limiteze strict la istorie, acţionând doar ca un actor social printre alţii. Prin urmare, amândoi am încercat să atragem atenţia atât asupra acestor ispitiri, cât şi asupra consecinţelor pe care o eventuală acceptare le-ar avea sau le are deja acolo unde ea s'a produs.[35]

---

34. Despre Creştinismul cu faţă umană propovăduit de noii apostoli precum d-l Patapievici, vezi în special eseul lui Mircea Platon din acest volum, „Gânduri despre ortodoxul român, astăzi, în lume." Nu mă pot împiedica să nu citez aici un fragment lămuritor: „Dar umanismul Creştin e în cel mai bun caz un pleonasm şi în cel mai rău un impuls spre secularizare, din moment ce nu e decât dublarea componentei umane în dinamica vieţii Creştine, care e urmarea lui Dumnezeu, Care s'a făcut om. Umanismul Creştin vrea parcă, prin denumirea sa, să umanizeze Creştinismul, de parcă Creştinismul nu ar fi deja calea de a restaura firea umană făcându-ne dumnezei după har." „Creştinul" cu faţă umană este cel care nu-şi mai oglindeşte Creatorul, ci „divinitatea" – din sine însuşi, dacă este neo-gnostic, sau divinitatea din natură, dacă este păgân. Vezi pentru cazul din urmă pasiunea ecologistă a fiicei lui Thomas Mann, Elisabeth Mann Borgese, cea care l-a inspirat şi convins pe Riemen să scrie *Nobleţea spiritului*. Munca ei a fost dusă mai departe de Al Gore în filmul *Un adevăr incomod*, precizează Riemen (*Nobleţea* …, p. 17). Despre ecologism ca mişcare pseudo-spirituală de stânga tipică anilor '60, vezi articolul lui George Weigel, „The Sixties, Again and Again" *First Things*, April 2008 (http://www.firstthings.com/article.php3?id_article=6174).

35. Vezi în volumul de faţă textele lui Mircea Platon „Normalitatea ca o pradă," „Noi gânduri despre ortodoxul român, în lume, astăzi" precum şi interviul acordat lui Paul Siladi de unde citez acest fragment revelator: „Restaurarea României trebuie deci să pornească de la Biserică deoarece Biserica a rămas singura depozitară a cuvintelor

La limită, nu facem altceva decât să amintim lucruri care erau până nu demult fireşti, normale în lumea noastră, dar care încep să aibă tot mai multă nevoie să fie lămurite. Criteriul prim şi ultim după care ne-am orientat în permanenţă este cel afirmat de un mare apărător al adevărului omului, Cuviosul Iustin Popovici: „Persoana vie a Dumnezeu-omului Hristos Cel Întrupat, Înviat şi Înălţat, şi devenit de la Cincizecime Capul Trupului Său divino-uman, social, istoric şi cosmic universal (sobornicesc): Biserica."[36] Şirului de personalităţi (Socrate, Goethe, Spinoza, Mann, Herzen, Ginsburg) care ne sânt date ca modele de oameni păstraţi în posteritate prin memoria culturală,[37] noi răspundem cu persoane mântuite, eliberate de nimbul „posterităţii" prin întâlnirea cu Hristosul Cel Răstignit şi Înviat. Cu un puşti de şapte ani, cu un Petrovici care opunea tancurilor bolşevice o muşcată îngrijită în fereastră, cu Ernest Bernea, cu Gheorghe Racoveanu, cu un episcop Sârb întemniţat la Dachau, cu un Eminescu, acest om normal care vorbeşte despre o Românie normală şi pe care elita încearcă să-l facă să vorbească în propriul ei nume, adică împotriva României

---

adevărate, a cuvintelor care chiar numesc, care chiar lucrează, a cuvintelor care pot fi rostite cu voce tare. Şi de aceea e grav atunci când cei care mimează «ortodoxia», elitele care vor doar să instrumenteze politic sau să deguste estetic Creştinismul, subţiază realitatea cuvintelor teologice. Cine face aşa ceva ne răpeşte şi ultima şansă de restaurare pentru că ne răpeşte cuvintele lucrătoare, Logosul mântuitor, Cuvântul Cale, Adevăr şi Viaţă."

36. Ioannis N. Karmiris, „Părintele Iustin Popovici: lupta cu Protagoras sau criteriologia filozofiei ortodoxe a Adevărului," în Arhimandritul Iustin Popovici, *Omul şi Dumnezeul-om*, p. 16.

37. Este adevărat că R. Riemen pare îndrăgostit de „oamenii concreţi, care trăiesc, care iubesc şi sânt iubiţi" (*Nobleţea spiritului*, p. 115). Însă doar pentru a-i transforma în „personalităţi": „Libertatea pe care Herzen o apăra cu inima şi sufletul este acea libertate care poate transforma indivizii în personalităţi, care îi ajută pe oameni să-şi cultive sufletul şi să devină modele de demnitate umană" (p. 142).

profunde.[38] Aşa-zisei nobleţe de spirit a lui Riemen sau capacităţii de inventare de sine prin literatură a lui Mattern, îi răspundem cu normalitatea, înţeleasă nu ca un corp rigid de „valori," ci ca acea capacitate de a identifica răul şi de a ne împotrivi lui întemeiată pe natura personală a omului, adică pe caracterul lui de a fi făcut după Chipul şi Asemănarea Dumnezeului Întrupat.[39]

Scopul acestui umanism pseudo-religios constă în „realizarea transformărilor sociale drastice fără a apela la violenţă."[40] Dacă Riemen subliniază în permanenţă condiţia apolitică şi atemporală a culturii umaniste, este doar pentru că intelectualii s'au lăsat corupţi de putere, de ideologie, de falsele soluţii de salvare a lumii. Puritatea culturii trebuie salvată de impuritatea celor care s'au lăsat cumpăraţi. Şi totuşi, „adevăratul filozof poate fi rege."[41] Iar pentru ca adevăratul filozof să ajungă rege, masele trebuie educate în mod corespunzător, astfel încât să-l poată recunoaşte şi alege. Aceasta este adevărata miză a cărţii lui Riemen, acesta este adevăratul interes al elitei Româneşti care sprijină apariţia şi diseminarea umanismului (religios sau secular), văzut ca mediul favorabil apariţiei „adevăratului" filozof-rege.[42]

Nu este atunci surprinzător că nişte oameni dedicaţi „realizării transformărilor sociale drastice fără a apela la violenţă" devin brusc violenţi atunci când întâlnesc o împotrivire, mai ales atunci când

38. Vezi în volumul de faţă articolul lui Mircea Platon, „S-a dat drumul la Eminescu?."

39. Cf. articolul lui Mircea Platon din acest volum, „Comisarul Tismăneanu se întoarce."

40. *Nobleţea spiritului*, p. 88.

41. *Ibid.*, p. 120.

42. După cum pare să sugereze d-l Teodor Baconsky, indiferent cine câştigă alegerile, intelectualii trebuie să rămână la putere. Vezi articolul „Puterea ideilor," din *Cotidianul*, 26 Martie 2009.

această rezistenţă la „transformările sociale drastice” se face în numele rădăcinilor? Am în vedere tratamentul care i-a fost aplicat lui Mircea Platon o dată ce a arătat cine, cum şi de ce respinge sau alterează aspectele legate de identitatea naţională sau personală. Căci pentru elita noastră reeducatoare, a vorbi despre tradiţie ca despre un canal al transmisiunii adevărului este ceva intolerabil care trebuie denunţat prompt drept fundamentalism, gândire teocratică şi antisemitism.[43] Aceasta se întâmplă în ciuda faptului că nicăieri în textele lui Mircea Platon nu poate fi găsită nici măcar o nuanţă de antisemitism, sau vreun îndemn la politizarea Bisericii ori la teocratizarea Statului. Dimpotrivă, aşa cum se poate vedea din paginile următoare, nici măcar tradiţia nu este definită exclusiv şi nici în primul rând prin împotrivire faţă de modernitate; chiar dacă ortodoxul este un om tradiţional, asta nu-l transformă într'un luddit, într'un sabotor al benzii tehnologice. Spre deosebire de „ortomocşi,” nu credem că alternativa rugăciunii la bec este rugăciunea la lumânare, ci rugăciunea „cu o icoană în faţa ochilor minţii,” cum o spune M. Platon în interviul cu Silviu Man din acest volum.[44]

Critica aberantă cu care au fost primite observaţiile lui Mircea Platon ne spune însă un lucru semnificativ. Şi anume, că elita este pregătită să construiască noul tip uman nu doar prin acest luminos umanism descris mai sus, ci şi prin falsificări grosolane ale oamenilor pe care, cu cât îi cunoaştem mai bine, cu atât ne vine mai greu să-i recunoaştem în portretele zugrăvite de reeducatori.[45] Procedeul nu

43. Vezi, referitor la această problemă, postările de pe blogurile lui Vladimir Tismăneanu şi Mihail Neamţu din lunile Aprilie-mai 2009.

44. Pentru deviaţia „ortomoxă” a Ortodoxiei, vezi eseul lui M. Platon din acest volum, „Noi gânduri despre ortodoxul Român, în lume, astăzi: despre câteva lucruri pe care le putem face.”

45. Merită subliniat că în articolul „De ce sântem atât de ticăloşi?” (România literară, nr. 18, 8 mai 2009, p. 4) dedicat „demascării” lui M. Platon, Mircea Mihăieş

doar că nu este nou, ci are o eficacitate dovedită în timp. În literatura de specialitate, el poartă numele de „procesul demascării."

Astfel, Ruxandra Cesereanu descrie procesul reeducării de la Piteşti ca o „demascare" în patru etape: demascarea externă, demascarea internă, demascarea morală publică. „Cea de-a patra etapă făcea trecerea de la condiţia de victimă la cea de călău, proaspătul reeducat trebuind să fie apt să conducă demonstrativ procesul de reeducare al celui mai bun camarad din celulă, pe care îl va tortura exemplar." Scopul acestor de-mascări era inventarea altui om. Este corecţia pe care veterani precum Tismăneanu sau Mihăieş, ori recruţi precum Mihail Neamţu i-o aplică lui Mircea Platon. Pentru a nu mai pierde timpul, au trecut direct la a treia etapă, cea în care „victimele trebuie să blasfemieze (masochist, autoflagelator şi cu o voluptate disperată) valori-tabú (precum familia sau Dumnezeu); cea de-a treia etapă desăvârşeşte decăderea umană. Delirul lua proporţii uriaşe, având ca scop final desacralizarea şi vulgarizarea oricărei valori morale, umane, religioase, etc."[46]

Poate părea exagerată comparaţia torturii aplicate deţinuţilor politici în închisorile comuniste cu ceea ce unora le-ar putea părea că nu ar fi altceva decât o obişnuită polemică între intelectuali.[47] Sigur,

---

manifestă un interes aparte pentru o fotografie mai veche de-a „banditului." Indirect, faptul dovedeşte preocuparea elitei pentru imagine, după cum s'a putut vedea şi în controversa amicală dintre Andrei Pleşu şi Dragoş Bucurenci. D-l Pleşu a refuzat jocul propus de „adversarul" său, explicând că nu a dorit să-i facă imagine. Nu există, pentru elită, nici o dispută reală (lucru semnalat de Mircea Platon în interviul acordat lui Silviu Man). Singurul lucru care este în joc, singura miza, este cea a imaginii. Nu există nici un adevăr de apărat, nici un „chip" adevărat al omului care să ne dea măsura. Cei care susţin aceasta trebuie des-figuraţi şi apoi re-figuraţi în laboratoarele specializate ale ideologilor vremii.

46. Ruxandra Cesereanu, „Reeducarea prin tortură a studenţilor din închisoarea Piteşti," http://comunism.ro/fisiere/cercetatori/cesereanu/cesereanureeduc.htm.

47. Pentru amendarea unei înţelegeri atât de superficiale, care pretinde că orice

la nivelul metodelor şi atrocităţilor comise de criminalii comunişti nu poate fi vorba de nici o comparaţie. Ea poate fi propusă însă la nivelul intenţiilor. Fiindcă şi stânga veche, şi cea nouă urmăresc acelaşi lucru: falsificarea adevărului, întoarcerea omului pe dos, transformarea lui în altceva. Cum altfel să descriem modul în care Mihail Neamţu şi Vladimir Tismăneanu asociază observaţiile lui Mircea Platon unui „delir al urii," sau când Mircea Mihăieş numeşte viziunea ortodoxă a lui Mircea Platon asupra istoriei drept „comunism mistic"? Doar un singur lucru explică violenţa de limbaj a „denunţătorilor": nu atât faptul că Mircea Platon vorbeşte, în numele unor rădăcini încă vii, despre identitate personală şi naţională, ci mai ales pentru că vorbeşte despre identitatea omului – o fiinţă creată de un Dumnezeu Treime după Chipul şi Asemănarea Lui.

După cum arată Mircea Platon în eseurile de mai jos, în lumea de astăzi rădăcinile sânt contestate fie în numele globalismului, fie în numele unei teologii spiritualiste. Iată de ce perspectiva relativistă asupra rădăcinilor şi a identităţii este sprijinită de elita Română,[48] în timp ce abordarea realistă a rădăcinilor afirmată de Mircea Platon sau Ovidiu Hurduzeu este acuzată de aceeaşi elită ca îndoctrinare, paseism, anacronism etc. De altfel, întrucât globalizarea creează premisele „eliberării" de identitatea naţională, urmează că legătura dintre globalizare şi „spiritualizare" este mult mai strânsă decât pare la prima vedere. Din acest punct de vedere, analiza făcută de Mircea Platon viziunii cinematografice a lui Guillermo Arriaga merită o atenţie specială.[49]

---

dezacord se poate rezolva „la o bere," vezi în acest volum textul lui M. Platon, „Noi. Şi ei. Ce ne-ar putea uni."

48. Aşteptăm cu interes partea a doua a romanului *Băile Király*, a cărui acţiune, ne anunţă J. Mattern în interviul citat mai sus, se va petrece în România.

49. Vezi eseul „Despre falsa conştiinţă istorică."

În textul respectiv, M. Platon încearcă să arate că sântem îndreptăţiţi să sperăm; dar asta nu îl face să fie nici visător, nici idealist. El nu pleacă de la o idee optimistă, ci de la un eveniment istoric: Răstignirea lui Iisus Hristos. Implicit, îi răspunde şi lui Arriaga: naţiunea este un grup de oameni uniţi printr'o memorie comună în virtutea unui trecut comun. Oamenii ştiu cine sânt doar în măsura în care ştiu cine au fost. Din perspectiva globalismului însă, cine sânt şi cine am fost este lipsit de importanţă. Singurul lucru important este ce consum, indiferent că este vorba de hamburgeri sau de „valori."

În finalul eseului, Platon aşază lucrurile în perspectivă Creştină, arătând cum pot fi legaţi cu adevărat oamenii şi naţiunile fără a dezumaniza oamenii ori desfiinţa naţiunile, cum ne cere elita.[50] Apelul este de această dată la memoria Creştină. În timp ce Arriaga leagă indivizii între ei printr'o logică aleatorie, Creştinismul îi uneşte prin Fiul lui Dumnezeu făcut om. Omul nu putea birui moartea, nu putea trece prin moarte decât în măsura în care era în Dumnezeul cel Viu. Iar Dumnezeu nu putea întâlni moartea

50. Acest program include de altfel, ca etapă preliminară, falsa definire a omului, a naţiunii, a Creştinismului. De pildă, definind conservatorismul ca un ataşament exclusiv faţă de trecut, Mihail Neamţu se simte îndreptăţit să-l înmormânteze (conform interviului difuzat de postul Radio France International în Aprilie 2009, la adresa http://www.rfi.ro/player_multimedia.php?type=audio&file=200904_11522.mp3). În această privinţă, d-l Neamţu seamănă cu bocitoarele profesioniste care, deşi nu îl cunosc pe cel decedat, îl plâng în acord cu suma primită. Despre aplicarea în Europa Răsăriteană în genere şi în special în cazul României a proiectului (reuşit în cazul Germaniei) de amputare a identităţii naţionale, vezi articolul profesorului Paul Gottfried, „Neocons on the Danube," *Taki's Magazine,* April 29, 2009 (http://www.takimag.com/article/neocons_on_the_danube/). Traducerea în Română şi o introducere explicativă realizate de Mircea Platon la http://culianu.wordpress.com/2009/05/04/neoconii-de-la-dunare-paul-gottfried-traducere-de-mircea-platon/.

decât întru cât se făcea om muritor. Ceea ce înseamnă că adevărata unire nu poate fi decât cea dintre oamenii vii – adică înviaţi.

După ce a citit analiza lui M. Platon, un prieten de-al meu cu certă vocaţie de sociolog a obiectat că globalismul a existat dintotdeauna: îndemnaţi de dorinţa de a se cunoaşte şi de necesitatea relaţiilor de schimb, oamenii s'au întâlnit încă din zorii umanităţii. Progresul tehnologic permite doar ca aceste întâlniri şi schimburi să se facă mai rapid şi la scară planetară. Astfel definită, globalizarea nu poate fi învinovăţită pentru problemele de identitate ale lumii contemporane, încheia prietenul meu.[51]

Globalizarea pare să aibă un merit sigur: a anulat categoria străinului. Dar în trecut, străinul era privit ca o ameninţare potenţială doar de neamurile barbare. Barbarul este omul fără rădăcini. Tocmai de aceea era şi atât de apreciată virtutea ospitalităţii. Ospitalitatea era un risc: primindu-l în casa ta pe străin, riscai să rămâi fără casă, fără familie, fără viaţă. Dar dacă Românii îndrăzneau să fie ospitalieri, era tocmai pentru că nu se raportau la casă, familie, ţarină, viaţă ca la nişte posesiuni de care puteau fi oricând deposedaţi, ci ca la nişte daruri ce le-au fost încredinţate în vederea rodirii. Oamenii se deosebeau tocmai în virtutea acestei încredinţări personale şi acesta este de fapt criteriul prin care putem deosebi omul civilizat de barbar.[52]

---

51. Deşi nu l-a citit pe d-l H.-R. Patapievici, prietenul meu exprima astfel o convingere recentă a istoricului ideilor primite de-a gata. Putem „sta liniştiţi la locurile noastre," ne asigură d-l Patapievici: „Primejdia care ameninţă Europa nu este globalizarea, cum susţine mass-media: globalizarea este, dimpotrivă, o provocare care o poate întări şi o poate scoate din deficitul de identitate politică în care se află în actuala etapă a unificării ei, când ezitarea între o formulă de federalizare, o Europă a regiunilor şi una de asociere liberă a statelor-naţiune diminuează mult din forţa ideii de Europa." H.-R. Patapievici, „Valorile Europei," în Mihail Neamţu, Bogdan Tătaru-Cazaban (coordonatori), *O filozofie a intervalului. In Honorem Andrei Pleşu*, Humanitas, Bucureşti, 2009, p. 257.

52. Vezi în *Nobleţea spiritului*, pp. 98-101 o definire platonică a civilizaţiei: civilizat este

Într'o lume globală nu mai există străin pentru că nimic nu mai este încredinţat nimănui. Românii îndrăzneau să fie ospitalieri pentru că ştiau cine sânt. Din acelaşi motiv, îndrăzneau să se ridice împotriva celor care îi voiau altceva decât erau, împotriva celor care voiau să le facă un transplant de rădăcini.[53] În lumea globalizată nimeni nu mai este străin faţă de nimeni, ci fiecare faţă de sine însuşi.

*

De regulă, titlul unei cărţi încearcă să exprime într'o formă concentrată conţinutul ei, fapt valabil şi în cazul cărţii de faţă. Cu

---

omul superior, cel care s'a ridicat deasupra pasiunilor trupeşti. De altfel, dialogul seminal care a stă la temelia cărţii a avut loc în ziua de 7 Noiembrie, ziua naşterii şi morţii lui Platon. În această zi, ne aminteşte Riemen, umaniştii renascentişti se întâlneau „pentru a purta o conversaţie în spiritul lui Platon." Ibid., p. 37.

53. D-l Andrei Pleşu se declară revoltat, şi pe bună dreptate, de experimentele la care sânt supuse maimuţele de către un neurochirurg American (vezi „Note, stări, zile," în *Dilema veche*, nr. 269, Aprilie 2009, http://www.dilemaveche.ro/index.php?nr=269&cmd=articol&id=10386). Experimentul constă în decapitarea maimuţelor şi transplantarea capului la un alt corp. Nu am întâlnit până acum niciun text al d-lui Pleşu în care să fie descrisă modalitatea realizării „avortului parţial": copilul viu este scos pe jumătate din pântecele mamei, după care este înjunghiat, capul îi este sfărâmat şi supt de o pompă de vid. După care, cu copilul de-acum mort, „procedura" de extragere a „lucrului" continuă. În schimb, găsim în *Dilema veche* texte ale profesorului American Peter Singer (18 articole, inclusiv un interviu, în ultimii doi ani!), unul din cei mai puternici avocaţi ai justificării etice a avortului, texte în care Singer pledează, printre altele, pentru drepturile maimuţelor.

În articolul său, d-l Pleşu observă că una din premisele de la care pleacă experimentul medicului American este ideea că esenţa persoanei este creierul; dacă acest lucru este adevărat, înseamnă că între elita Românească şi doctorul Robert White nu este nici o diferenţă. Elita actuală are oroare de rădăcini, se simte ameninţată de tot ce este mai jos de cap. Relativismul postmodern este instrumentul ei preferat, pompa ei de vid. Precum capul secţionat al maimuţei, păstrat în condiţii speciale de laborator, elita nu poate supravieţui decât în vacuitatea produsă de distrugerea reperelor veritabile. În mod opus practicii realizate de prietenii infanticizi ai profesorului Singer, elita păstrează capul, măcelărind trupul. Doar în felul acesta crede ea că pot scăpa de spectrul Întrupării.

precizarea că, la rândul ei, cartea nu face altceva decât să explice ideea formulată în titlu: vremea are o măsură, iar măsura ei este normalitatea. Ideea este de domeniul evidenţei, aşa cum se întâmplă cu lucrurile adevărate. Dar tocmai pentru că sânt adevărate, ele sânt în primejdie: în primejdia de a fi deturnate, sau pur şi simplu contestate, negate de-a dreptul. De aceea, „adevărurile simple, evidente, trebuie apărate," notează hotărât Winston în jurnalul său.[54] Ele sânt apărate prin mărturisirea lor. Dacă este adevărat că vremea are o măsură şi că măsura ei este normalitatea, atunci cel care decide criteriul normalităţii devine stăpânul vremii: „Cine controlează trecutul, controlează şi viitorul. Cine controlează prezentul, controlează trecutul," suna sloganul Partidului.[55] Împotriva celor care

---

54. George Orwell, *1984*, Editura Hyperion, Chişinău, 1991, p. 71. Merită să ne amintim că Winston Smith îşi punea speranţa în oamenii simpli, cei care nu puteau imagina o alternativă la real, care erau incapabili de performanţa intelectuală a dublei gândiri. „Prolii" erau cei cu ajutorul cărora normalitatea putea fi redobândită, credea Winston. Însă în minunata lume nouă în care ne aflăm astăzi nu mai este impusă o versiune oficială a realităţii; sau mai bine spus, noua versiune a realităţii este că nu există nici o realitate în sine. De aceea fiecare şi-o poate construi, imagina.
Cu totul altceva înţelege Rob Riemen atunci când afirmă că „speranţa ar trebui să vină dinspre oamenii obişnuiţi." El vrea să spună de fapt că oamenii obişnuiţi sânt mediul ideal în care valorile umaniste pot fi semănate. Interesul său pentru oamenii obişnuiţi explică în parte stilul surprinzător de accesibil al cărţii. Citând declaraţia lui Kafka care spunea că „voi fi fericit numai atunci când reuşesc să aduc lumea în sfera purităţii, adevărului, a imutabilului," Riemen adaugă: „Acesta este idealul tuturor artiştilor şi sper ca volumul meu să ajute la înţelegerea acestui fapt." Atâta doar că omite să menţioneze (poate şi pentru că se ocupă despre asta pe larg în carte) că pentru el nu există un adevăr în sine; de fapt, din punctul său de vedere, cel mai mare adversar al adevărului este tocmai omul care-l afirmă, indiferent de modul în care o face (printr-un atentat sinucigaş sau printr-o rugăciune de iertare a duşmanului), sau de natura acestui adevăr. Vezi interviul cu Rob Riemen din *Cotidianul*, 5 dec. 2008 (http://www.cotidianul.ro/rob_riemen_estul_e_amnezic_occidentul_de_o_lene_stupida-66810.html) şi cel din România literară, nr. 8/ 2009 (http://www.romlit.ro/rob_riemen_educaia_este_nobleea_spiritului).
55. George Orwell, *1984*, p. 32.

hotărăsc, în funcţie de propriile lor scopuri şi interese, criteriile normalităţii, încercăm prin această carte să amintim că normalitatea este definită şi dată deja de Cel care a făcut şi lumea, şi omul, şi vremea. Mai precis, măsura omului şi a lumii nu este nici o stare, nici un proces, cum vrea d-l Teodor Baconsky,[56] ci nimic mai mult sau mai puţin decât o Persoană: Iisus Hristos.

Normalitatea este starea acelei lumi în care omul lucrează împreună cu Dumnezeu. Normal este omul care se ridică, care se îndreaptă, omul care luptă pentru a deveni drept şi pentru a rămâne drept. După cum spune M. Platon, „normal e ceea ce obţinem când firea căzută tinde să devină fire restaurată. Această dinamică, această cale, această tensiune este normalitatea."[57]

Criteriul normalităţii este impregnat în om în virtutea faptului că este o fiinţă creată de Dumnezeu după chipul şi asemănarea Lui. Normalitatea este aspiraţia spre asemănare, setea de a actualiza trăsăturile chipului, este creşterea dreaptă. Orice pom creşte, dar este sarcina îngrijitorului ca el să crească drept. Astăzi vedem tot mai puţini pomi crescuţi drept: un alt neam de îngrijitori a pătruns în livadă. Pentru că sânt nelegitimi, ei ştiu că nu mai au timp (cf. Romani 13:11-12; Evrei 10:37; Apocalipsa 12:12). De aceea, ei nu se mai pot bucura de răgazul culegerii roadelor fruct cu fruct, ci, pentru a putea jefui totul cât mai repede, leagă pomul astfel încât ramurile lui să fie cât mai aproape de pământ, cât mai accesibile.[58] Tocmai de

---

56. T. Baconsky, „Ocoliţi turma," *Dilema veche*, nr. 270, 16 Aprilie 2009.

57. Vezi în volumul de faţă interviul acordat de Mircea Platon lui Paul Siladi. Despre normalitate ca „îndreptare," vezi eseul meu „Câteva gânduri despre dreptatea lui Dumnezeu."

58. Nu întîmplător, *a accesa* (fonduri), *a aplica* (pentru o bursă), *a se integra* sânt verbele-cheie din vocabularul pseudo-îngrijitorilor. Cât despre îndoirea pomilor, este evident că trebuie făcută cât mai de timpuriu, ca nu cumva, datorită condiţiilor prielnice şi a soiului bun, să ajungă să crească prea înalţi şi prea drepţi. De unde

aceea, „datoria vremii noastre," scria Sfântul Nicolae Velimirovici, este ca cei care au rămas drepţi prin credinţa dreaptă (ortho-doxă) să îndrepte ce s'a gârbovit şi strâmbat.[59] Prin această carte încercăm să zugrăvim omul normal, omul drept, şi să avertizăm totodată asupra gârbovirii care ne ameninţă înainte ca aceasta să ajungă să ne pară că este adevărata noastră stare.

Constantin Noica îmi pare că a spus undeva că nu există nici o carte atât de proastă încât să nu poţi învăţa ceva din ea. Observaţia mi se pare valabilă şi pentru filme. De pildă, în filmele SF *Al cincilea element (The Fifth Element)* şi *Bărbaţi în negru (Men in Black)*, extratereştrii pot lua formă umană, însă nu o pot păstra prea mult timp; la un moment dat li se face rău. Ca să-l parafrazez pe T. S. Eliot, „the alien kind cannot bear much (human) reality." La un moment dat, străinul se va da de gol, iar noi vom putea vedea asta dacă vom

---

şi interesul falşilor îngrijitori pentru pomii tineri – concret, pentru educaţie. După cum credea Cicero şi ne aminteşte d-l Patapievici în postfaţa cărţii lui Riemen, cultura şi agricultura „trebuie înţelese în acelaşi fel, ca procese deopotrivă naturale şi artificiale, prin care ceva lipsit de *rânduială* şi ivit din natură la *întîmplare* este lucrat şi prelucrat pentru a deveni ceva rânduit şi crescut înadins, anume pentru a ilustra o ordine necesară, care, în cazul omului, este ordinea spiritului" (*Nobleţea spiritului*, p. 163, italicele în original). Riemen şi Mattern au ajuns să gândească în felul în care o fac şi pentru că au fost, astfel, „îngrijiţi" de mici. Iată de pildă ce mărturiseşte Riemen într-un interviu: „Am primit *Muntele Vrăjit* de ziua mea când am împlinit 20 de ani. […] Am citit şi recitit *Muntele Vrăjit*, iar pe parcurs întrebările lui Thomas Mann au devenit ale mele, viziunea mea asupra lumii s'a suprapus cu a lui. Datorită lui am ajuns să fiu interesat de umanismul European şi de nobleţea spiritului" (vezi *România literară*, nr. 8 /2009, „Educaţia este nobleţea spiritului"). De asemenea, Gabriel, personajul central al cărţii lui Jean Mattern, *Băile Király*, avea paisprezece ani când a primit de la anticarul său un scurt roman de Thomas Mann, *Tonio Kröger*. De aici a început ataşamentul său faţă de Thomas Mann, până când, ceva mai târziu, o importantă editură îi va cere să traducă *Doctor Faustus*.

59. Sfântul Nicolae Velimirovici, *Prin fereastra temniţei*, Bucureşti, Editura Predania, 2009, pp. 209-211 (Scrisoarea 69).

fi atenţi nu doar la cum ne vorbeşte, ci mai ales la ce ne spune.[60] Este inevitabil aşadar ca, atunci când îl descriem pe omul normal, să-l menţionăm şi pe mutantul care simulează normalitatea.

În concluzie, normalitatea nu este altceva decât starea omului normal. Astfel, a vorbi despre normalitate nu înseamnă altceva decât a descrie un chip de om. Tocmai de aceea, felul în care înţelegem omul este hotărâtor.[61] Simplu spus, din punct de vedere

---

60. În interviul menţionat mai sus, Mihail Neamţu are câteva opinii surprinzătoare pentru cineva care îşi afirmă cu tărie apartenenţa la principiile conservatorismului Creştin: divorţul este rău întrucât copiii au şanse reduse de integrare în sistem, trebuie să avem grijă de produsele specific Româneşti pentru ca ele să nu dispară („sau ca să nu dispărem noi," îl corectează Dan Pârvu, realizatorul interviului), în timp ce tradiţia trebuie cultivată pentru pitorescul ei („sau pentru că ne identifică," completa, din nou salvator, d-l Pârvu).

61. Fapt recunoscut de teologi, indiferent de confesiune. Astfel, examinând opera papei Ioan Paul al II-lea, doi teologi catolici demonstrează că o „cultură a vieţii" nu poate fi construită decât pe temelia persoanei aşa cum este ea formulată de învăţătura Creştină. Vezi Donald De Marco şi Benjamin Wiker, *Architects of the Culture of Death*, San Francisco, Ignatius Press, 2004, pp. 375-381. Tot aici este citat George Weigel: „Activitatea papei Ioan Paul al II-lea se prezintă ca o piesă într-un act ce este străbătută de tensiunea dintre falsele umanisme care degradează umanitatea pe care tot ele pretind că o apără şi o exaltă, şi adevăratul umanism faţă de care viziunea biblică despre persoana umană este un martor puternic" (în G. Weigel, *Witness to Hope*, New York, Harper Collins 1999, p. 334). La rândul lui, Francis Schaeffer consideră că „apologetica Creştină trebuie să plece în primul rând de la om şi de la ceea ce ştie el despre sine." F. Schaeffer, *Trilogia*, Editura Cartea Creştină, Oradea, 2002, p. 157. Într-o lucrare clasică, W. Pannenberg scria: „Dacă teologii vor să nu se lase amăgiţi cu privire la propria lor activitate, ei trebuie să-şi înceapă reflecţia printr-o recunoaştere a importanţei fundamentale a antropologiei pentru întreaga gândire modernă şi pentru orice pretenţie actuală a validităţii universale pentru afirmaţiile religioase. Altfel, ei vor ajunge (fie şi fără voia lor) să facă jocul criticilor atei care reduc religia şi teologia la antropologie, adică la presupuneri şi iluzii omeneşti. Limitându-şi interesul la problema mântuirii (fapt petrecut în special sub influenţa pietismului), teologii au uitat fără îndoială în bună măsură faptul că dumnezeirea lui Dumnezeu şi nu experienţa religioasă umană trebuie să ocupe locul principal în

ortodox, omul este o fiinţă teologică prin originea şi destinul său.[62] Spre deosebire de antropologia occidentală, care, sub influenţa celei antice, descrie omul ca o clădire pe verticală, cu etaje superioare şi inferioare, din perspectivă ortodoxă omul arată mai degrabă cu o casă cu mai multe camere, fiecare cu rostul ei. Astfel, pentru omul ortodox „spiritualizarea" nu presupune cocoţarea şi stabilirea la mansardă, ci păstrarea tuturor odăilor în acord cu rostul lor şi în comunicare între ele. Scopul, în Creştinismul ortodox, nu constă în eliberarea omului de pasiunile trupeşti „inferioare," ci în vindecarea lor prin reorientarea spre Dumnezeu.[63] Nu în mutarea în odaia cea bună, ci în pre-gătirea tuturor odăilor pentru venirea Domnului.

În fapt, deosebirile de viziune dintre antropologia ortodoxă şi cea catolică în privinţa constituţiei lăuntrice a omului provin tocmai din felul diferit în care este perceput rolul harului în constituţia umană. Astfel, după cum afirmă chiar un teolog catolic, în Răsărit se consideră că „omul posedă în acelaşi timp o fire creată după chipul lui Dumnezeu şi o fire animală. Însă aceste două firi nu se află pe acelaşi plan: prima este firea sa adevărată, cealaltă este adăugată. Şi astfel ajungem la o concepţie despre om foarte specială, opusă

---

teologie. Acest lucru este adevărat cel puţin pentru orice teologie care ţine cont de prima poruncă şi îşi asumă ca propria sa lege îndemnul lui Iisus: «Căutaţi mai întâi Împărăţia lui Dumnezeu». Teologii vor putea apăra adevărul precis al învăţăturii despre Dumnezeu doar dacă vor răspunde mai întâi criticii ateiste a religiei pe terenul antropologiei. Altfel, toate afirmaţiile lor despre dumnezeirea lui Dumnezeu, oricât ar fi de puternice, vor rămâne asigurări pur subiective fără a putea pretinde în mod serios validitate universală." W. Pannenberg, *Anthropology in Theological Perspective*, T&T Clark Ltd., Edinburgh, 1999, p. 16.

62. Panayotis Nellas, *Omul – animal îndumnezeit. Pentru o antropologie ortodoxă*, Editura Deisis, Sibiu, 1994, pp. 7-23.

63. Despre „corespondenţa «naturală» dintre puterile sufletului şi simţurile trupului" aşa cum este prezentată de Sfântul Maxim Mărturisitorul, vezi în P. Nellas, op. cit., pp. 32-36.

celei proprii teologiei occidentale. În cadrul gândirii occidentale, ni se vorbeşte despre un om «natural» căruia i se adaugă harul; prin urmare, există riscul producerii unui umanism închis, care exclude supranaturalul. Din perspectiva lui Grigorie [de Nyssa], lucrurile stau exact invers: ceea ce este originar în om este «chipul lui Dumnezeu» iar acest om «natural» e cel care este supraadăugat. Urmează că centrul de echilibru nu este acelaşi: viaţa prezentă este cea care este afectată de un caracter extrem de pronunţat de instabilitate, fiindcă omul are tendinţa de a se reface la nivelul planului său adevărat, care este cel paradisiac. Necesitatea vieţii duhovniceşti este aici mai puternică, fiindcă ea reprezintă o întoarcere la echilibrul veritabil."[64] Pentru că percepe realitatea în termeni naturali şi nu juridici, omul ortodox are o tendinţă „naturală" de a căuta normalitatea. El caută normalitatea pentru că-şi iubeşte Chipul după care a fost făcut.[65] Tocmai de aceea, în volumul de faţă am încercat să dezvoltăm în mod special o sugestie formulată cu un an în urmă de Mircea Platon: „În condiţiile în care multe din vechile realităţi s'au prăbuşit sub

64. Jean Danielou, *Platonisme et théologie mystique. Doctrine spirituelle de Saint Gregoire de Nysse*, Editions Montaigne, 1944, pp. 58-59. Fragmentul este citat favorabil de Panayotis Nellas, op. cit., nota 192, p. 201. Este posibil ca locul privilegiat ocupat de intelect în cadrul teologiei apusene să explice rolul jucat în ultimele cinci secole de umanism ca alternativă a Creştinismului. De asemenea, este iarăşi posibil ca justificarea etică a avortului să fie posibilă datorită modului aberant în care teologia apuseană consideră că numai viaţa umană conştientă este viaţă umană propriu-zisă. Aceasta este premisa care explică amânarea împărtăşaniei la catolici şi a botezului la protestanţi până la o vârstă la care omul poate „înţelege" taina primită. E ca şi cum am spune că Fiul nu a venit în lume pentru că oamenii s'au despărţit de Tatăl şi de ei înşişi prin păcat, ci pentru ca acei oameni ajunşi la deplinătatea facultăţilor intelectuale să înţeleagă importanţa faptului de a crede.

65. „Acest «chip al lui Dumnezeu», este esenţa fiinţei omeneşti. Pe el şi potrivit lui omul se modelează şi se construieşte în lume. Şi, într-adevăr, în fiinţa omului Dumnezeu alcătuieşte primul element, iar omul al doilea." Arhimandritul Iustin Popovici, *Omul şi Dumnezeul-om*, p. 118.

loviturile modernităţii şi ale postmodernităţii, o ultimă rezistenţă poate fi încercată pe axa antropologiei Creştinismului răsăritean."[66]

Gheorghe Fedorovici

NOTĂ/ Cele mai multe din textele adunate în volumul de faţă au fost deja publicate, fapt menţionat printr'o notă la sfârșitul volumului. Între timp, unele dintre ele au fost dezvoltate parţial, ceea ce explică forma lor uşor modificată de aici faţă de cea în care au fost publicate iniţial/ Autorii

---

66. M. Platon, O. Hurduzeu, *A treia forţă: România profundă*, Editura Logos, Bucureşti, 2008, p. 309.

MIRCEA PLATON

NORMALITATEA CA O PRADĂ

1. O POVESTE

Dimitri Panin, prieten al lui Alexandr Soljeniţîn, povesteşte în notele sale de detenţie despre un anume Petrovici şi despre cum a venit Revoluţia Bolşevică într'un oraş de provincie Rusă: „Petrovici era născut în Viatka – devenit după revoluţie Kirov [...] Până în 1917, Petrovici şi familia sa trăiseră în modest confort. Tatăl său lucra pentru o linie maritimă, al cărei asociat a şi devenit spre bătrâneţe. Mama sa îngrijea de casă, iar fratele şi sora lui mergeau la liceul din localitate. În fiecare duminică mama făcea plăcinte, şi întreaga familie mergea atât la liturghie cât şi la vecernie la catedrală, unde băieţii cântau în cor. Ţineau muşcate pe pervazul ferestrelor. Viaţa se scurgea senină pentru această familie de oameni muncitori. Îşi dădeau toată silinţa să fie buni cetăţeni; în timpul Primului Război Mondial au donat bani pentru soldaţii răniţi; tatăl lui Petrovici a cumpărat obligaţiuni de război; mama şi sora sa au împletit haine din lână pentru soldaţi. Tatăl său a văzut răsturnarea Ţarului ca pe sfârşitul Rusiei. Curând după Revoluţia din Octombrie, un detaşament de cincisprezece soldaţi a ajuns în oraş. I-au alungat pe reprezentanţii aleşi ai oraşului şi au introdus noua «ordine» bolşevică. Două regimente de rezervă ale vechii Armate Imperiale erau staţionate în Viatka, dar nu s'au opus în nici

un fel. Singurii oameni care au încercat să opună rezistenţă au fost membrii clubului de vânătoare – oameni bătrâni, cu puşti cu alice. Cei mai mulţi dintre ei luptaseră împotriva Turcilor în 1877 şi nu se temeau de gloanţe. Au încercat să ia primăria cu asalt, dar au fost seceraţi de mitralierele bolşevice. Cei care nu au murit imediat au fost lichidaţi de CEKA. Scursurile societăţii deveniseră de acum stăpânii absoluţi ai cetăţenilor din Viatka. Curând au început percheziţii, arestări, execuţii de ostateci, confiscări ale proprietăţii private şi munca forţată. Oamenii au început să se denunţe unii pe alţii şi neîncrederea reciprocă a fost deliberat însămânţată între ei. Nu mai fuseseră niciodată atât de umiliţi şi de degradaţi ca acum [...]. Înainte de arestarea sa, Petrovici ţinuse prelegeri despre piese de maşini la universitate. Fusese atât de ocupat cu acest subiect, încât nu găsise timp să scrie mai pe larg despre anii tinereţii sale – nici chiar în jurnalul pe care l-a ţinut cu sfinţenie în lagăr. Tot ce a reuşit să aştearnă pe hârtie erau câteva generalităţi care arătau cât de ataşat era de bucuriile simple ale zilelor de odinioară. Mai notase, de asemenea, şi că fericirea oamenilor simpli era legată de casă şi de familie – simbolizate de acele muşcate roşii, de exemplu, care erau un semn al începutului de prosperitate [...] Petrovici îşi arăta respectul şi dragostea pentru «reacţionarul mod de viaţă burghez» susţinând că orice om ar trebui să fie proprietarul unei case pentru el şi familia lui, şi să câştige destul cât să-şi poată procura cele necesare traiului. Mai mult, trebuia să se bucure de libertăţi cetăţeneşti, să aibă capacitatea de a se apăra pe sine şi pe semenii săi în faţa pericolului, să poată să-şi educe copiii în spiritul credinţei sale şi să aibă acces la informaţii adevărate."[67]

Ţinută astfel, în ochiul memoriei, ca o muşcată în fereastră,

67. Dimitri Panin, *The Notebooks of Sologdin*, trad. John Moore, New York, Harcourt Brace Jovanonich, 1976, pp. 216-218.

normalitatea e uşor de recunoscut. Unii o consideră un fapt al trecutului. Şi o regretă flasc. Alţii o detestă de pe poziţii ideologice, văzând în ea doar rasism, misoginism, homofobie, paseism, exploatare a omului de către om.[68] Alţii încearcă să o regăsească, sau să o prelungească, cu preţul tuturor compromisurilor, asemeni celor care defrişează şi vând pădurile ţării pentru a-şi face ei o vilă undeva, la munte, într'o zonă împădurită.[69] Sau asemenea celui care dă o mână de ajutor la uciderea sau îndobitocirea copiilor altora pentru

68. Astfel, în cursul unei anumite polemici împotriva (dez)integrării EUropene a României, am afirmat că, astăzi, pentru mine, singura Românie respirabilă e România veche, neintegrată. Mihail Neamţu, un tânăr editorialist care, altminteri, pare a vrea să combată corectitudinea politică, a sărit să interpreteze afirmaţia mea ca pe o apologie a lui „numerus clausus." Aşadar, după logica de comisar ideologic a lui Neamţu, dacă spui că îţi place Iaşul vechi, se cheamă că eşti un apologet al lui A. C. Cuza. Dacă, de exemplu, compozitorul tău preferat e Wagner, atunci sigur eşti nazist. Dacă juri pe Mark Twain, de exemplu, atunci eşti sigur rasist. Dacă pui preţ pe Toma d'Aquino, atunci sigur eşti un agent al Inchiziţiei. Acest tip de raţionament e caracteristic noii poliţii ideologice pentru care „trecutul e vinovat" şi nu avem nimic de aşteptat decât de la ciberutopia egalitară şi androidică a viitorului extras, eugenic, din „măduva" trecutului. Chestiunea devine cu atât mai interesantă cu cât, aidoma cazului Germaniei, unde cei mai vocali suporteri ai denazificării au fost foşti nazişti dornici să-şi acopere trecutul şi să-i condamne drept „fascişti" pe vechii conservatori antinazişti, şi în cazul lui Mihail Neamţu, un vechi apologet al lui Corneliu Zelea Codreanu încearcă să-şi facă uitat trecutul inventând false rasisme în contul altora.

69. În articolul „We're running out of room in town," publicat de Bill Briggs în *Financial Times*, 23 Februarie 2007, autorul vorbeşte despre situaţia unui micuţ orăşel American de munte de unde, spre nemulţumirea bogătaşilor care şi-au cumpărat case acolo (preţul unei case e de 2 milioane de dolari), a plecat toată populaţia. Bogătaşii îşi cumpăraseră case tocmai pentru că voiau să aibă în jur pitorescul „oamenilor simpli" împreună cu peisajul alpestru. Instalarea în orăşel a bogătaşilor a atras însă după sine creşterea preţurilor atât la proprietăţi, cât şi la bunuri de consum, astfel încât oamenii obişnuiţi au plecat şi bogătaşii au rămas singuri şi mofluzi, plângându-se că orăşelul e pustiu după căderea serii, când „poporul" închide magazinele şi pleacă acasă, în vale, unde totul prinde viaţă.

a-şi putea el întreţine şi trimite la şcoli particulare proprii lui copii. În climatul României de astăzi, trecute prin comunismul cel vechi şi cel nou, normali nu sânt tineri care au murit în Decembrie 1989, ci cei care i-au împuşcat sau au profitat de pe urma morţii lor. Pentru mulţi dintre cei care au citit paginile de mai sus, normali nu sânt veteranii Ruşi de la 1877 care s'au opus cu flintele lor bolşevicilor, ci ofiţerii celor două regimente ale armatei ţariste care au ales să stea în cazărmi şi să joace cărţi în vreme ce oraşul era luat cu asalt de o mână de bolşevici neisprăviţi. Normalitatea a devenit, pentru cei mai mulţi dintre noi, un lux sau o activitate conspirativă. Trebuie să-ţi vinzi sufletul ca să-ţi cumperi o casă. Trebuie să ucizi sau să batjocoreşti copiii altora ca să poţi avea grijă de copiii tăi. Ţi se spune mereu că aşa e normal: care pe care. Că trebuie să pustieşti totul în jur ca să îţi poţi crea mica ta oază. Că, politician fiind, trebuie să furi banii spitalelor din România ca să poţi merge să te operezi în spitale occidentale. Normal e, în România, să ceri mită, să falsifici criteriile, sau să nu ai nici unul, să linguşeşti, să-ţi „ştii interesul," să „dai din urechi," să te faci că nu vezi, să spui/scrii/cânţi ce ţi se cere, să adulezi sau să dărâmi fără a înţelege, să-ţi plângi de milă, să fii cinic crezând că astfel dai dovadă de inteligenţă, să „tragi ţeapă," să „dai plasă" şi să uiţi. Nu să ierţi, ci să uiţi. Sau să dispari.

2. O IDEE

Dar normal nu e să ai unul, doi, treci, cinci, şapte, nouă copii şi să faci, în numele lor, toate compromisurile posibile. Normal e să ai unul, doi, trei, cinci, şapte sau nouă copii şi să le laşi moştenire o ţară în care vor putea şi ei avea unul ,doi, trei, cinci, şapte, nouă copii şi flori în glastră. Şi asta pentru că normalitatea nu e punctuală. Normalitatea nu poate fi consumată, ca o pradă. Nu eşti normal deoarece consumi normalitate: deoarece îţi cumperi o casă, faci

mici pe grătar la conac, te zaharisești mic burghez sau bei porto fără să pătezi incunabulele din colecția proprie pe care tocmai le răsfoiești în vila de la Snagov. Ești normal dacă trăiești normal, dacă generezi normalitate. Și uneori e mai normal mic-burghezul care lasă paharul de vin, nebăut, pe masă și pleacă să împuște bolșevici decât aristocratul care stă calm în fotoliu așteptând să vadă cine va câștiga ca să știe care va fi noua „normalitate" pe care va trebui să o îmbrățișeze dacă vrea să-și păstreze fotoliul în care poate medita la profitabila zădărnicie a lucrurilor.

Normalitatea are un trecut și o posteritate. Și, din acest punct de vedere, unul din semnele cele mai grave ale anormalității nu e doar omul fără memorie, ci și omul fără „urmași": și nu mă refer doar la copii, sau la ucenici, sau la discipoli, elevi, nepoți, sau la alte persoane cărora ai apucat să le dăruiești ceva trăind normal cu ei. Persoana știe că are un trecut și un viitor atât în planul firesc cât și suprafiresc. Are un tată și devine tată: de familie, spiritual sau duhovnicesc. E creat de Tatăl și se va întoarce la Tatăl. Regele, preotul, tatăl sânt imagini ale Tatălui, ale Părintelui. Trecutul nu e abolit, ci împlinit în viitor, care nu e lepădare de „trecutul vinovat." În lumea postmodernă însă, în care identitățile sânt obligatoriu hibride și în care normalitatea e considerată o simplă convenție, trecutul e vinovat, întâmplător, sau „sub vremi," și viitorul nu are nici o legătură cu noi. Și trecutul, vinovat, și viitorul, științific, sânt folosite doar pentru a ne induce sentimentul de vinovăție, de culpă că sântem așa cum sântem. Trecutul e judecat din perspectiva viitorului pentru că momentul creației e, în lumea întoarsă postmodern pe dos, în viitor. În viitorul fără de trecut, din care izvorăsc ființe și lucruri sui-generis, fără Tată, fără istorie, fără memorie, cu o „normalitate" descrisă cel mai bine ca „manual de funcționare."

Dar normalitatea nu e o modalitate de devorare a realității, ci de

perpetuare a ei, de perpetuare a prezenţei, şi chiar o formă umilă de transfigurare a ei. Normalitatea e lucrarea realităţii, e lucrarea firii. Normalitatea e buna noastră aşezare în fire, buna noastră aşezare creaturală: firescul. Normalitatea e aşadar legată de prezenţa în lume a persoanei, a omului creat după chipul şi lucrând să ajungă după asemănarea lui Dumnezeu. Normalitatea e deci clorofila eliberată de buna lucrare a persoanei în lume. A consuma ticălos o carte, un vin sau o mâncare făcută bine de un om onest nu te face un om normal, ci doar o căpuşă. Omul normal e cel care recunoaşte că libertatea e totuna cu adevărul, şi că ambele sânt o cale, adică se cer trăite, nu doar observate de la distanţă astronomică. Omul care se înrobeşte falselor libertăţi poate consuma „normalitate," dar nu poate perpetua normalitatea.

A trăi normal înseamnă a trăi ţinând cont de realitate: de realitatea firii căzute şi de realitatea firii mântuite. Încercarea firii căzute de a deveni fire mântuită dă naştere, dacă nu la sfinţenie, măcar la normalitate. Orice ideologie sau sistem care ne absolvă de responsabilitate ne absolvă de libertate şi astfel de normalitate. Pentru că, după cum am spus, normalitatea nu poate fi consumată, colonizată, cumpărată. Ea poate fi doar generată de persoane libere. Normalitatea e dependentă de libertate. De aceea, ideologiile totalitare actuale caută să ne răpească libertatea sub diverse pretexte, mergând de la grija faţă de noi până la grija faţă de alţii sau faţă de genericul „celălalt." Bătălia împotriva normalităţii merge mână în mână cu bătălia împotriva libertăţii. Şi bătălia împotriva libertăţii se duce, în mod pervers, în numele libertăţii absolute, al omului lipsit de responsabilităţi, dezrobit de propria identitate, dezrădăcinat din propria naţiune, eliberat de dogme, polimorf sexual, poligam şi globalizat. Dacă accepţi, conform behaviorismului corect politic, că doar „societatea patriarhală e vinovată" pentru răul pe care

îl face un violator, atunci accepţi că doar societatea e liberă. Fără responsabilitate, nu există libertate. Nevinovăţia ideologică e nevinovăţia sclavului căruia nu i se spune că e rob doar ca să nu afle că se poate elibera.

Erzaţurile de normalitate sânt rodul erzaţurilor de realitate. Erzaţul de normalitate e obţinut prin mişcarea liberă în interiorul unei false realităţi. Un comunist, de exemplu, care se mişcă autonom în cadrul falsei realităţi constituite de celula de partid şi de lectura marxistă a realităţii, trăieşte un erzaţ de normalitate. Un activist al corectitudinii politice, asemenea. Orice instalare, oricât ar fi ea de comodă şi de benevolă, într'o grilă reducţionistă de înţelegere a realităţii, nu creează normalitate, ci anormalitate pentru că secţionează omul fie de trecutul, fie de prezentul, fie de viitorul său, adică fie de starea de creatură, fie de asceză, fie de mântuire, îi refuză adică fie adevărul, fie calea, fie viaţa.

3. UN FINAL

Există astăzi ideea că normalitatea e o convenţie, că normal e „ceea ce se face," că normal e să faci ceea ce vezi pe alţii că fac. Normal înseamnă, în acest sens, a urla cu lupii, a nu înota împotriva curentului, a te adapta. Nu există normalitate, ci doar procente de populaţie şi de „opţiuni." Normalitatea e redusă astfel la efemeridă, la modă. Ce vor – deşi nu aleg! – „masele" e bun. Maselor li se opune „elita," împărţită în cei care vor să instrumentalizeze politic Creştinismul, şi cei care nu vor. Unii, cei pentru care Biserica trebuie instrumentalizată politic şi folosită pentru virtuţile ei „civilizatorii," îşi spun „de dreapta." Ceilalţi, care nu acceptă utilitatea socială a Bisericii, îşi spun „de stânga." Pentru primii, Creştinismul e o cultură. Pentru ceilalţi, o incultură. Pentru ambele tabere, un mit. În rândul elitei, masificarea nu e cu nimic mai prejos decât în cel

al „vulgului.” Manipularea mediatică, manufacturarea publicitară a consensului, invidia egalitaristă, clientelismul, mafiotismul sânt la fel de mari şi la fel de acceptate ca şi în rândul restului populaţiei.

E normală această stare de fapt? Procentual, aşa funcţionează România, cât mai funcţionează. Aşa e modelul. Dar e normal? Nu. De ce? Cât la sută din Români nu funcţionează după acest model? Nu ştiu. Ştiu doar că sânt. Pe unii îi cunosc, pe alţii îi bănuiesc. Dar normalitatea nu se judecă procentual. Aşa după cum, dacă peste o sută de ani, în urma unor inginerii genetice şi sociale, 80% din populaţie vor fi androizi unisex, asta nu îi va face normali, ci doar coerenţi în interiorul paradigmei date. Va fi un „adevăr” care nu corespunde nici unei realităţi. Asemenea delirului nebunilor.

România are un deficit uriaş de normalitate pentru că are, în premisele de la care porneşte, un deficit uriaş de realitate. O falsă abordare a realităţii duce la o falsă normalitate: la figuranţi, decoruri şi vedete. Practic, România e un uriaş studio de televiziune dedesubtul căruia se află un azil de noapte. Cei din studio se uită la cei din azilul de noapte nu ca la oameni, ci ca la o „masă biologică,” ca la o „populaţie” bună de manipulat, supt şi sacrificat. Cei din azilul de noapte îi privesc pe cei din studio nu ca pe oameni, ci ca pe „vedete,” ca pe nişte icoane, ca pe nişte idealuri pe care le poţi atinge dacă joci după regulile jocului. Din toată această dinamică, realitatea umană, rostul şi scopul nostru în lume au dispărut sub lozincile „înţelepciunii” („de, fă şi tu ce ţi se cere, adaptează-te”) sau ale „civilizării” politic corecte.

România e prea relaxată, prea satisfăcută cu sine însăşi, prea coerentă cu propriile premise pentru a fi normală. E o Românie punctuală: fără trecut, fără viitor, şi cu un prezent al uitării de sine. E uitarea de sine a fiarei în timp ce sfâşie normalitatea ca o pradă.

DE CE „SÂNTEM MEREU COMPLET DESCOPERIŢI”?

Un prestigios eseist Român scria că edificarea României Mari a fost posibilă doar datorită „elitelor” noastre care, bine conectate la „saloanele” şi „lojile masonice” cele mai influente ale vremii, au ştiut, cu desăvârşită abnegaţie şi intens patriotism, să influenţeze elitele europene în favoarea României. Din păcate, mai nota cândva cunoscutul eseist, „masele rurale” ale României nu s'au ridicat la înălţimea elitelor şi, în loc să ajute misiunea civilizatorie a acestora, i-au pus beţe în roate. „Catastrofa” care e istoria României se datorează deci maselor rurale necivilizate care şi-au trădat elitele.

Un alt prestigios eseist exclama recent că „sântem mereu complet descoperiţi” de oameni care „nu dau doi bani nici pe ţară, nici pe datorie,” de oameni care „deşi se află în poziţii cheie” ne lasă în „ofsaid fără nici un fel de avertisment.” Ba chiar „ne fac întotdeauna tot răul de care sânt în stare (cum ar fi să ne trimită la moarte sau să ne arunce în mizerie).” Istoria noastră, mai notează renumitul eseist, ne oferă multe asemenea exemple. De exemplu: „Când România a intrat în Primul Război Mondial, toată lumea a descoperit că soldaţii noştri erau şi prost echipaţi, şi prost înarmaţi, şi prost conduşi. Doi ani de neutralitate nu folosiseră armatei să se pună la punct, ci slujiseră afaceriştilor să facă bani pe seama ei [...]. În 1916, numai un noroc a făcut ca faptele câtorva neruşinaţi să nu zădărnicească realizarea unităţii naţionale.”

Aşadar ceea ce primul eseist pune pe seama elitelor, cel de al doilea pune pe seama norocului. Pentru primul eseist poporul e o masă arhaică, împotrivindu-se catâreşte modernităţii către care o propulsau elitele. Pentru cel de al doilea eseist poporul a luptat şi a murit eroic, în ciuda trădării elitelor care aproape că a compromis

jertfa umiliţilor şi obidiţilor. Primul eseist se asimilează elitelor şi moralizează poporul Român. Cel de al doilea eseist se contopeşte cu norodul şi vituperează la adresa elitelor. Dar primul şi al doilea eseist sânt de fapt aceeaşi persoană. La momente diferite în timp. Cu audienţă şi scopuri diferite.

De ce sântem „mereu complet descoperiţi"? Poate pentru că „elita" noastră e mereu pe altă pagină decât noi. Poate pentru că „elita" noastră nu e o adevărată elită ci doar o adunătură de „middlemen," nişte funcţionari de gubernie, nişte oameni la un ghişeu numit România. Cât timp stau de partea cealaltă a orificiului, televizual sau ministerial, prin care ne vorbesc, sânt siguri pe ei, detaşaţi, sceptici, epicureici, oţioşi. Dar posibilitatea că ar putea fi azvârliţi de partea cealaltă a orificiului, că ar putea fi „lepădaţi" în lumea reală, îi face să devină populişti, lideri de opinie, să scoată morala, manierele, istoria şi moaştele din debara. Astfel s'ar explica de ce pendulează între dispreţul arendăşesc faţă de „mase" şi retorica populist doloristă. Între zelul tehnocratic şi eticismul de amvon civic. Cât sânt în graţiile superiorilor lor ierarhici, „elitele" noastre ne privesc de sus, aşa cum se uită un chihuahua dus în braţe de un halterofil la un câine de ogradă. Când sânt lăsaţi din braţe, sau li se taie din porţia de „pellets," se dau „de-ai noştri," „din popor." Dar un chihuahua tot un chihuahua rămâne, chiar dacă, la vreme de restrişte, părăsit printre blocuri, se recomandă, ventriloc-baritonal: „Gerula."

„Elita" e un grup de oameni „distinşi." Ca atare principala funcţie a elitei ar trebui să fie aceea de a păstra, pune în aplicare şi reprezenta (adică trăi conform cu) principiile care fac posibile distincţiile: sociale, profesionale, morale, estetice etc. O elită care trăieşte mai ales din tulburarea criteriilor nu mai e elită, ci anti-elită pentru că subminează chiar principiile care fac posibilă o

elită. Şi care fac posibilă o cultură (fie ea şi tribală) sau o civilizaţie (fie ea şi decadentă). O elită care joacă alba-neagra cu principiile e o elită care, mai devreme sau mai târziu, joacă alba-neagra şi cu vieţile oamenilor.

De aceea e important să ştim şi să urmărim ce spune, ce face şi cum trăieşte „elita" noastră. Sigur că nu orice om din Piaţa Obor are acces la altitudinile revistei *Idei în dialog,* de exemplu. Uneori, chiar şi cei de la *Idei în dialog,* leşină, demn e adevărat, din cauza atmosferei rarefiate în care evoluează. Dar chiar dacă ideile elitei sânt „elitiste" şi nu sânt accesibile tuturor, acest lucru nu înseamnă că nu au impact asupra tuturor. Opacitatea conceptuală nu generează irelevanţă socială. O falsă revoluţie epistemologică acceptată ca atare de elită duce la schimbarea manualelor sau programei după care învaţă elevii în şcoli. Un pseudo-consens al „elitei" ONG duce la modificarea relaţiilor dintre părinţi şi copii sau a vieţii de familie. O pseudo-ultimă modă occidentală duce la ideea că, din cauză ca au votat cu Iliescu, ţăranii trebuie să dispară pentru că sânt dăunători modernizării. Şi aşa mai departe. Chiar dacă nu sânt la fel de populari precum cântăreţii de manele, telegânditorii, analiştii şi universitarii care alcătuiesc „elita" noastră au impact asupra vieţilor noastre pentru că funcţionează ca agenţi politici şi gardieni ai sistemului.

Sântem şi vom fi mereu „complet descoperiţi" atât timp cât nu vom învăţa să interpretăm „visele" celor care ne conduc şi atât timp cât cei care ne conduc nu vor accepta că adevărata conştiinţă istorică nu te învaţă doar zădărnicia lucrurilor, ci mai ales valoarea lor, şi că deci cinismul şi realismul nu sânt unul şi acelaşi lucru.

HARTA ASCUNSĂ

Jurnalistul American Scott Shane povesteşte în cartea *Dismantling Utopia* cum, până în 1989, hărţile Moscovei vândute la chioşcurile de ziare din capitala URSS erau absolut inutilizabile. Omiţând străzile mai mici, nemenţionând nici o instituţie, neţinând cont de modificările urbanistice şi de noile cartiere de blocuri ridicate pe locul vechilor cartiere de case, hărţile turistice moscovite constituiau un ieftin apogeu al genialităţii sovietice. Genialitate represivă, desigur, pentru că hărţile cu pricina nu erau proaste datorită lipsei de pricepere a cartografilor sovietici, ci din cauză că, la sfârşitul anilor '30, NKVD a hotărât să nu se mai pună în circulaţie nici o hartă corectă a marilor oraşe sovietice de teamă că acestea ar putea să cadă în mâna inamicului.

Numai că „inamicul," după cum menţionează chiar Shane, nu se ducea să-şi cumpere harta Moscovei de la chioşcul de ziare, pe câteva copeici. Shane însuşi, ca mulţi alţi diplomaţi sau corespondenţi de presă occidentali, a fost dotat înainte de plecarea sa la Moscova cu o extrem de detaliată hartă a oraşului produsă de CIA pe bază de imagini din satelit. Singurele victime ale hărţilor sovietice erau astfel doar cetăţenii măreţei patrii a socialismului, văduviţi de posibilitatea de a se orienta rapid prin labirintul vechilor cartiere de case şi al noilor „cvartaluri" de blocuri comuniste.

De fapt, departe de a fi o armă de luptă împotriva „duşmanului extern," hărţile cu pricina erau menite să debusoleze „reacţiunea" internă, în cazul în care încerca să scape urmăririi NKVD/KGB. Ca mijloc de control al populaţiei – alături de controlul furnizării apei, energiei, căldurii, aprovizionării cu alimente etc. – hărţile respective aveau menirea de a nu îngădui nimănui să aibă o vedere de sus, o perspectivă asupra oraşelor comuniste. Refuzându-le cetăţenilor

accesul la o privire de ansamblu asupra oraşelor, Partidul nu făcea decât să îşi extindă şi autoconfirme monopolul asupra perspectivei istorice, asupra sensului şi înţelesului istoriei, monopol pe care deja pretindea că îl deţine. Ca avangardă a clasei muncitoare, şi cu Lenin, Stalin şi alţi tătuci mai mici ca avangardă a avangărzii, Partidul privea, pe sub cozorocul şepcii, mai departe şi mai pătrunzător în viitor decât oricine altcineva. Pitici, poate, dar pitici cu mape, cocoţaţi pe umerii giganţilor Marx, Engels, Lenin şi Stalin, miriadele de activişti de partid zămisliţi de vintrele ideologice ale titanilor fondatori se bucurau, în cămăruţele „Fondului Secret," de monopolul asupra adevăratelor hărţi, cărţi şi înţelesuri ale Imperiului Sovietic.

În mod previzibil, ultimii douăzeci de ani nu i-au făcut să piardă acest monopol. Trăim, şi în România, într'o ţară în care în continuare nu avem acces la harta realului. Nu putem să ne vedem dosarele de la Securitate. Nu putem şti adevărul despre Decembrie 1989. Nu putem şti adevărul despre mineriade. Nu putem şti adevărul despre istoria României, mereu deformat de imperative politice, de la jdanovism la corectitudinea politică. Nu putem şti adevărul despre afacerea Ţigareta, despre baronii locali sau Europeni, despre mafioţi mici sau mari. Nu putem afla adevărul despre eşecul lui Andrei Pleşu, H.-R Patapievici, Mircea Dinescu şi al altor membri ai colegiului CNSAS de a deconspira securiştii din viaţa publică Românească. Nu putem şti adevărul despre comunism. Nu putem şti adevărul despre ierarhii care au colaborat cu securitatea. Nu putem şti adevărul despre rezistenţa la comunism şi martirajul anumitor figuri luminoase lichidate de comunişti. Sau, dacă îl ştim, nu sântem lăsaţi să îl facem public. Nu putem afla nimic despre cei care ne conduc. Nu putem afla nici măcar unde ne conduc. Şi asta pentru că „hărţile" României, „hărţile" vândute pe nimic, oferite la tarabele ziarelor centrale, televiziunilor, posturilor de radio,

„analiştilor” politici şi altor „experţi,” harta realului, aşa cum ne e ea creionată de oligarhia cultural-politică a României, e intenţionat greşită. Din perspectiva oligarhilor noştri, România e un „plai cu boi.” Din fericire, mai există şi alte perspective, şi alte hărţi.

REEDUCAREA CONTINUĂ

Aflăm, de la supravieţuitorii anchetelor, temniţelor şi lagărelor de muncă bolşevice care au apucat să lase mărturie despre infernul prin care au trecut, că „reeducarea" s'a făcut ştiinţific, după reţetă. Astfel, pe lângă bătăi, frig, foame şi izolare, două erau metodele cele mai eficiente. Prima era să te facă să nu mai ai încredere în nimeni, nici măcar în tine, să nu mai fii sigur pe nimic, nici pe oameni, nici pe principii. Modul în care se obţinea acest lucru era, de exemplu, introducerea în celula ta, adică în mica ta lume, a unor deţinuţi noi. Timp de o lună, de exemplu, noii deţinuţi erau complicii, prietenii tăi. Totul decurgea normal, discutai cu ei şi păreau că au cam aceleaşi idei cu tine, sau măcar că îşi argumentau normal diferenţele de opinie, sufereai împreună cu ei, combăteai împreună cu ei, regăseai împreună cu ei, chiar şi în acele împrejurări carcerale, un grăunte de umanitate şi de normalitate. Într'un miez de noapte însă, brusc, aceşti prieteni năvăleau peste tine, cu bâte, lanţuri şi urlete bestiale acuzându-te de cele mai fantastice sau reproşându-ţi cele mai normale lucruri. Erau, brusc, alţi oameni. Întorşi cu 180 de grade. Tot ce discutaseşi cu ei până atunci era folosit împotriva ta, şi, în plus, îţi erau aruncate în cârcă tot felul de acuzaţii noi.

Şi asta te ducea către a doua metodă de reeducare. Trebuia fie să „recunoşti," uneori nici nu ţi se spunea ce anume să „recunoşti" şi trebuia să găseşti tu ceva de care să te acuzi singur şi eventual să-i implici şi pe alţii în imaginarul complot, fie să repeţi papagaliceşte mârşăviile pe care ţi le dictau sau impuneau anchetatorii (dacă erai preot, să „slujeşti" o liturghie alterată blasfemator), fie să repeţi la infinit afirmaţii mincinoase. Unii, după cum povestesc D. Bacu sau Gh. Bordeianu, ajungeau chiar să creadă ceea ce spuneau. În condiţiile bestiale ale închisorilor comuniste, aceste două metode

aveau darul de a frânge complet omul, de a-l „demasca," de a-i răpi chipul, identitatea pentru a-l transforma într'un boţ de plastilină umană uşor modelabilă. În esenţă deci, pentru a fi anihilat ca personalitate, ţi se impuneau două lucruri: 1. să nu spui ce crezi, fiindcă nu mai ştiai ce să crezi şi care sânt regulile jocului; 2. să crezi tot ceea ce spui, adică să asimilezi ca „ale tale" toate lozincile, minciunile şi mârşăviile pe care te sileau să le auzi, repeţi, recunoşti şi semnezi.

Ştiind aceste lucruri vom înţelege mai bine de ce, în România, de douăzeci de ani încoace avem o oligarhie politico-intelectuală care a trecut prin toate ideologiile. Introduşi, în campania electorală, în aceeaşi celulă de bloc cu noi, politicienii ne sânt, timp de o lună, prieteni. Ne zâmbesc de pe stâlpi, garduri, capote de maşini, ba chiar te aştepţi să iasă din televizoare, cu mâna întinsă şi zâmbetul larg şi sincer. Ne împărtăşesc păsurile, ne înţeleg, ne aprobă. Sau măcar par oameni normali, chiar dacă de altă părere. Apoi, brusc, în miez de noapte, după ce s'au anunţat rezultatele alegerilor, totul se schimbă, şi pornesc, cu girofaruri, impozite, violenţă şi nesimţire, la un nou asalt, de patru ani, asupra normalităţii.

Dar dacă primii, politicienii, ne fac să nu ne credem ochilor, şi să ne suspendăm orice capacitate sau poftă de a mai judeca, oligarhia intelectuală are ca sarcină să ne facă să spunem tot ce spun ei şi apoi să credem tot ce ne silesc să repetăm la infinit. Primii ne produc stupefacţia. Ceilalţi ne alimentează conformismul. Primii sânt produsul. Prost. Ceilalţi sânt publicitatea. Mincinoasă. Sau de o sinceritate secvenţială. Membrii oligarhiei intelectuale sânt cei care spun azi că Iliescu e rău, mâine că Iliescu e bun. Azi că elitele ne salvează, mâine că elitele ne-au trădat şi ne trădează. Azi că UE e bună, chiar dacă ne minte, pentru că ne minte pentru binele nostru. Mâine, că UE a dat-o în bară când ne cere să fim mai permisivi

cu incestuoşii. Azi că globalizarea e un dat, glorios. Mâine că globalizarea e sub semnul întrebării şi că mai bine devenim cu toţii protecţionişti. Azi că Băsescu e comunist. Mâine că Băsescu e cel mai tare anticomunist. Azi că se aruncă de la etaj dacă Băsescu se aliază cu Iliescu. Mâine că: „I'm sorry, old boy, da' stau la parter, cel puţin la parterul moral, şi nu am unde şi de ce să mă arunc." Azi că nu sântem destul de deştepţi ca să le înţelegem complexităţile tactice şi oportunismele benefice, mâine că nimeni nu mai dă atenţie discursului etic al intelectualilor. Azi, îi publicăm, premiem şi lăudăm pe tinerii marxişti. Mâine, anunţăm că toţi cei care nu îi denunţă pe tinerii marxişti sânt duşmanii „valorilor" (adică duşmanii „noştri"). Azi, luăm banii lui Vântu şi îl înjurăm pe Patriciu. Mâine, invers. Poimâine, perorăm împotriva „oligarhilor" şi acceptăm un ciubuc, o sinecură de la Preşedinte. Azi, să criticăm, tovarăşi. Mâine: mai uşor cu critica, băieţi. Azi, eurosocialişti. Mâine, adepţi ai liber-schimbismului şi ai „culturii vieţii."[70]

Rezultatul acestei babilonii programatice e că nu mai îndrăznim să spunem ce gândim dar că ajungem să credem toate figurile şi vorbele goale pe care sântem siliţi să le ascultăm, vizionăm şi repetăm. Prin anarhia politică şi socială, ni se răpeşte coerenţa interioară. Prin manipularea semantică, prin multiplicarea mediatică a oamenilor şi ideilor lipsite de consistenţă, ni se sugerează sau impune ce să gândim. Ni se dictează termenii. Din păcate, într'o Românie prinsă de zeci de ani între cei care fură şi cei care ţin de şase, aceşti termeni nu pot fi decât cei ai capitulării.

---

70. Orice asemănare cu persoane reale a persoanelor descrise în acest paragraf e reală şi intenţionată. Autorul le-a omis numele pentru că s'a plictisit de ei. Speră însă că vor sesiza aluzia şi că vor alege singura soluţie onorabilă.

(NEO)CONSERVATORUL SINTETIC

1. O BUTADĂ A LUI NAE

Butada, popularizată în România interbelică de Nae Ionescu, conform căreia dacă nu eşti de stânga în tinereţe înseamnă că nu ai inimă şi dacă nu eşti de dreapta la bătrâneţe înseamnă că nu ai minte a făcut carieră în România postdecembristă. Lucru normal, dat fiind faptul că România ultimilor două decenii a fost una a clarificărilor doctrinare şi a limpezirii opţiunilor personale. E firesc, şi legitim, să ne schimbăm, subţiem, rafinăm, dezvoltăm opţiunile ideologice. Poţi deveni, din comunist, un om de dreapta, mai ales dacă prefacerea ideologică a fost însoţită de o înnoire religioasă. Poţi deveni, din comunist, socialist, sau din legionar, conservator. Maturizarea poate duce în direcţia moderaţiei sau a radicalizării politice. Evantaiul opţiunilor şi algoritmii teologico-politici sânt practic infiniţi. Dar, pentru a fi serioase, toate aceste prefaceri cer timp. Un om care azi e legionar, mâine stângist, poimâine neoconservator e fie neserios, fie oportunist. E, în ambele cazuri, într'un minorat intelectual sau moral din care trebuie ajutat să iasă nu prin polemici, ci printr'o pedagogie fermă al cărei scop e responsabilizarea subiectului.

Când, în August 2008, Mihail Neamţu a publicat în revista *Idei în dialog* un articol pe marginea „cazului Corneanu"[71] în care aproape jumătate din text era dedicată unor atacuri la adresa mea şi a familiei mele, am tăcut. Deşi am fost îndemnat să-i răspund, am încercat să trec peste episodul respectiv din cauză că nu ştiam prea bine cu cine aş fi polemizat: cu legionarul Neamţu, cu socialistul Neamţu sau cu neoconservatorul Neamţu? Natura gazoasă a scrisului d-

---

71. Mihail Neamţu, „Ortodoxia românească - Deficitul comunicării şi inflaţia retorică," *Idei în dialog*, August 2008.

lui Neamţu făcea imposibil un răspuns dar cere, având în vedere insistenţa d-lui Neamţu,[72] câteva clarificări şi puţin aer proaspăt.

2. RECONSTITUIREA

„Inflaţia retorică" a d-lui Neamţu are două părţi. Prima e dedicată unei critici a elanului cuminecător al ÎPS Corneanu şi a avântului iertător al Sinodului. A doua parte e dedicată „slavofililor" şi subsemnatului, considerat „epitomul" unei tendinţe curente, „radicale," în Ortodoxie. Refractată în ocelii analitici ai d-lui Neamţu, bătălia din jurul „cazului Corneanu" are trei tabere. Prima tabără e cea a radicalilor pro-Corneanu şi e reprezentată de „poetul Cristian Bădiliţă" şi de „literatul Mircea Mihăieş". A doua tabără e cea a radicalilor anti-Corneanu, nenumiţi, dar denunţaţi tenebros ca „folosind fără scrupule cele mai avansate mijloace de comunicare" (internet, satelit, telepatie?) şi reprezentaţi pentru uzul polemic al d-lui Neamţu de subsemnatul. A treia căpiţă e cea a moderaţilor, reprezentată „pro" de „diplomatul Teodor Baconsky" şi de „jurnalistul Marius Vasileanu," şi „contra" de teologul Radu Preda şi de ieromonahul Savatie Baştovoi. Deasupra acestor tenebre iniţiale, bâzâie judicios duhul d-lui Neamţu, un Solomon care se vrea judecător fără a fi pledat vreodată convingător o cauză.

În cele ce urmează, nu voi încerca să apăr tabăra „radicalilor." Şi aceasta pentru că nu mă consider lider de facţiune în Biserică. Ceea ce am încercat să fac, alături de alţi Creştini văzuţi şi nevăzuţi, a fost să mărturisesc, după putinţă, adevărul de credinţă neştirbit al Bisericii Ortodoxe. Un Adevăr care nu e al meu, sau al „fârtaţilor." E al tuturor celor care vor să-L primească şi să-L mărturisească. Dacă acest lucru ne-a transformat într'o „facţiune," acest lucru se datoreşte

72. Vezi articolul „Sfârşit de an. 'Postscriptum' despre bun-simţ şi civilizaţie" postat pe 30 Decembrie 2008 pe blogul Antiteze al lui Mihail Neamţu.

nu naturii fragmentare a Adevărului mărturisit de noi, ci naturii acomodante, neguţătoreşti, „postmoderne," după cum o numea Radu Preda, a ortodoxiei propovăduite de „elitele" intelectuale şi sinodale cu care am ajuns să ne intersectăm nu axial, ci marginal-instituţional.

Atacând facţiunea radicală prin mine, d-l Neamţu comite o eroare, deoarece linia de atac a domniei-sale ţinteşte prea mult în faptul că eu locuiesc în SUA. Sub pana domnului Neamţu, argumentele mele sânt cele ale unui deşţărat paseist, ale unui om care, stând în America, „bovarizează idilic cu gândul la România profundă." Sânt gata să conced că insinuările d-lui Neamţu ar putea avea oarecare valabilitate dacă mi-aş fi schimbat poziţia după ce am plecat din ţară, dacă mi-aş fi descoperit pasiunea pentru România profundă abia după ce am părăsit România. Dar nu e aşa, şi oricine a urmărit, precum a făcut d-l Neamţu, activitatea mea publicistică, ştie că întotdeauna am scris în sensul dreptei conservatoare, şi că acest lucru m'a costat de altminteri. Psihocritica d-lui Neamţu e deci prezumţioasă şi aducerea în discuţie a copiilor mei – sub pretextul că viaţa mă „obligă" să-mi educ „copiii la şcoală în limba lui Jefferson" – , impardonabilă.[73]

Argumentul d-lui Neamţu ar ţine apă dacă eu aş fi singurul care „visează" la o Românie al cărei viitor nu presupune eradicarea trecutului, ci se bazează pe recuperarea coloanei vertebrale a acestui trecut, pe conservarea identităţii naţionale şi a verticalităţii religioase. Dar ce ne facem dacă eu şi cu Ovidiu Hurduzeu sântem, dintre „radicali," singurii expatriaţi? Cum explici faptul că tot la o Românie profundă, adică cinstită, s'au raportat, în contextul

73. Punctul cel mai de jos al articolului d-lui Neamţu e atins când scrie că denunţ „programele academice" care m'au „ocolit" (NEC). Ca să mă ocolească ar fi trebuit să le ies în întîmpinare. Ceea ce nu am făcut.

polemicii din jurul „cazului Corneanu," şi radicalii care nu s'au expatriat, oameni de profesiuni, gusturi şi temperamente diferite: de la artistul Dan Puric, la actorul şi teologul Răzvan Ionescu (admirator al „păşunistului" Vlahuţă), la profesorul de limba Română, şi traducătorul marilor scriitori catolici Dante şi San Juan de la Cruz, Răzvan Codrescu, la omul de presă Claudiu Târziu, sau la publicistul Creştin Gheorghe Fedorovici? Oare, stând în România, şi ei bovarizează ca „expatriaţii" Platon şi Hurduzeu? Şi oare ar trebui toţi cei plecaţi să se considere „norocoşi" că au „scăpat" din România şi să stea în colţul lor, rozându-şi posesiv osul? Asta ar face d-l Neamţu dacă s'ar expatria? E oare d-l Neamţu de părere, precum Săptămâna pe vremuri, Iliescu după '89 şi d-l Valentin Protopopescu astăzi,[74] că cei care nu mănâncă „salam cu soia" nu au voie să spună nimic în privinţa României prezente şi viitoare?

Dincolo de clarificarea acestor opţiuni personale, nu am înţeles de ce d-l Neamţu mă judecă sub rubrica „excurs despre tentaţia slavofilismului" de vreme ce nu aduce nici o dovadă în acest sens. Am avut senzaţia, citind rândurile d-lui Neamţu, că domnia-sa polemizează cu altcineva, că şi-a construit un „Mircea Platon" de paie pe care îl străpunge, cu acneică determinare, indiferent de subiect. Aşa se explică probabil şi faptul că d-l Neamţu mă asaltează

74. Vezi Valentin Protopopescu, „Câte ceva despre patriotismul internaut," în *Cultura* nr. 27 (181), 10 Iulie 2008: „Românaşii noştri de dincolo urmăresc posturile tv din Mioriţa, ascultă on-line posturile băştinaşe de radio, citesc presa naţională pe net, ştiu absolut tot ce se poate şti despre fosta lor ţară. Sânt foarte critici, se pricep cam la toate, ei au înţeles cum stau lucrurile şi, de la înălţimea experienţei lor prezente, îşi îngăduie tot felul de judecăţi şi aprecieri clar infailibile [...] De unde atâta disponibilitate de timp şi energie pentru aceşti emigranţi doldora de opinii şi de adevăruri?! Când mai au răgaz să fie la curent cu tot ce mişcă în Românica, de unde află resurse afective ca să fie atât de patrioţi încât să ia partea unei realităţi din care au fugit ca iepurii altădată? Au plecat, foarte bine, tot respectul şi toată invidia, dar de unde extremismul abstract şi total fals?!"

ca „antioccidental." Acuzaţia e veche, des şi eronat folosită, deoarece consideră critica anumitor aspecte ale Occidentului drept anti-occidentalism. Dar critica Occidentului e o activitate legitimă într'o democraţie occidentală. Temenelele asiatice în faţa celui care îţi dă şi ţie un os de ros sânt mai străine şi mai dăunătoare Occidentului decât francheţea liberal-aristocratică a criticii şi verticalităţii.

Eu nu critic Occidentul pentru că aş fi anti-occidental, ci tocmai pentru că sânt pro-occidental şi pentru că mi se pare că anumite idei şi instituţii ale actualului Occident contribuie la propria surpare. Dacă nu aş considera România ca fiind parte a Occidentului, şi deci ca fiind influenţată de şi ca influenţând ceea ce se petrece în Vest, atunci nu m'ar interesa identitatea Occidentului. Dar când acele idei şi instituţii, precum marxismul, diferitele fundaţii globalizante,[75] multiculturalismul, relativismul religios etc., sânt importate naiv sau

75. Pe lângă SFOS, vezi, mai nou şi activitatea Institutului Aspen, care între 17-19 Iulie a organizat la Cluj simpozionul intitulat *Multiculturalism: Recognition and respect without exclusion*. Înfiinţat În 1950, Aspen Institute şi-a deschis recent o filială şi În România, filială al cărei preşedinte al comitetului executiv e d-l Mircea Geoană. Prin statutul său, Institutul Aspen promovează ideea „elitelor luminate" („enlightened leadership"). Iată, în rezumatul lui Cristian Cercel, ce s'a discutat la acel simpozion la care au participat şi Mircea Geoană, Gabriel Andreescu, Radu Duda, Ovidiu Pecican: „În ceea ce priveşte situaţia din România, s'a adus în discuţie nevoia importării de muncitori, din Pakistan, India, China ori din spaţiul fost sovietic, încă neintegrat în Uniunea Europeană. Muncitorii Români din Italia şi Spania nu par a dori să se întoarcă, iar nevoia importării de forţă de muncă va deveni o realitate şi la noi. Cum va face faţă România unei astfel de situaţii? Cum va reacţiona, să zicem, Biserica Ortodoxă Română, atunci când, la un moment dat, comunitatea Arabă va cere ridicarea unei moschei la Bucureşti, Cluj, Iaşi sau prin vreun alt oraş? Ce efecte va avea importarea de forţă de muncă asupra populaţiei rome de la noi?" Vezi Cristian Cercel, „Multiculturalism: recunoaştere şi respect fără excludere," Observator Cultural, nr. 433, 2008 (http://www.observatorcultural.ro/Multiculturalism-recunoastere-si-respect-fara-excludere*articleID_20152-articles_details.html).

impuse de activişti occidentali şi de acoliţii lor băştinaşi în România, atunci mi se pare cu atât mai mult de datoria mea să reacţionez, fie că sânt în România, fie că sânt în Vest. Când eram în România mi se spunea mereu să tac pentru că nu înţeleg cum e în Occident. Acum, când am văzut cum e în Occident, mi se spune să tac pentru că nu mai stau în România. Dar, domnilor, daţi-mi voie...

După ce m'a evacuat din România prezentă, d-l Neamţu vrea să mă facă să mă lepăd şi de România trecută. Şi o face răstălmăcind ce am spus şi insinuând ce nici prin gând nu mi-a trecut. Astfel, declaraţia mea cum că „singura Românie respirabilă mi se pare România neintegrată, România veche," îi prilejuieşte d-lui Neamţu mirarea piezişă: „Cât de veche? ne putem întreba. România în care propunerea numerus clausus interzicea studenţilor Evrei să înveţe la Universitate?" Nu, d-le Neamţu, doar România în care adevăratele elite, istorice, ale ţării nu fuseseră distruse ca să se facă loc unor nulităţi care scriu şi trăiesc „pe linie."

Uşurinţa de care dă dovadă d-l Neamţu – altminteri asudând nuanţe atunci când vine vorba de disculpat vreo instituţie globalizantă care ar putea acorda burse – în a reduce istoria României la neagra „reacţiune" e de natură a ne înfiora. Aşadar, după logica de comisar ideologic a lui Neamţu, dacă spui că îţi place Iaşul vechi,[76] se cheamă că eşti un apologet al lui A. C. Cuza. Acest tip de raţionament conform căruia „trecutul e vinovat" şi de aceea trebuie lichidat e caracteristic atât vechiului marxism cât şi noii poliţii ideologice, pe care altminteri Mihai Neamţu şi-a făcut o meserie din a le combate.[77]

---

76. Vezi excelentul articol al Marianei Codruţ, „Vechiul Iaşi," *Ziarul de Iaşi*, 31 Decembrie 2008 (http://www.ziaruldeiasi.ro/cms/site/z_is/news/capsula_timpului_in_varianta_ziarul_de_iasi_169612.html)

77. După cum scrie Daniel J. Mahoney, pentru noua poliţie ideologică: „Trecutul e

Ceea ce mă miră pe mine e faptul că d-l Neamţu, acuzându-mă de legionarism pentru faptul că apăr România veche, tradiţională, atât cât a mai rămas din ea, se lansează, la doar câteva zile distanţă, într'o filipică la adresa stării de fapt din Marea Britanie care, zice d-l Neamţu: „Ne oferă imaginea unei ţări fără identitate. Repudierea fără nuanţe a întregului trecut colonial, degradarea prestigiului monarhic, diluarea credinţei în Biserica Anglicană, socialismul economic, rata demografică negativă, criza iminentă a sistemului de pensii, precum şi rata masivă a imigranţilor din arii culturale puţin compatibile cu lumea occidentală fac din viitorul Angliei, al Ţării Galilor şi al Scoţiei o destinaţie tot mai greu de recunoscut."[78]

Aş putea să întreb dacă nu cumva d-l Neamţu deplânge Anglia veche pentru că e rasist sau antisemit şi suspină după vremurile când în universităţile Britanice nu îşi găsea locul nici un profesor Evreu. Dar nu o fac. Pentru că nu despre asta e vorba. Şi pentru că ştiu că d-l Neamţu nu e fascist. Fascismul nu e profitabil astăzi. Dar, totuşi, de ce îl deranjează că am deplâns în cazul României ceea ce domnia-sa deplânge în cazul Marii Britanii? Să fie mai legat de Marea Britanie decât de România? Nu cred. Nu ştiu. Cert este că bufniţa d-lui Neamţu plânge pe ruinele Angliei şi prosperă printre cele ale României.

Aceeaşi bufniţă buimacă, pe care lumina soarelui o debusolează, reuşeşte să se contrazică şi atunci când într'un articol acuză ecu-

---

suspect deoarece a recunoscut importanţa altor valori decât «drepturile omului» şi a arătat o acum inacceptabilă toleranţă faţă de războaie, colonialism, paternalism social, şi autoritarism religios. În cel mai bun caz, acestui vechi Occident liberal şi Creştin i se acordă rolul de «preistorie» a unei încrezătoare şi umanitare democraţii globale. Cel mai des însă, e privit cu îngrijorare ca un model care trebuie evitat cu grijă" („1968 And the Meaning of Democracy," *The Intercollegiate Review*, Fall 2008, p. 12)

78. Vezi „Integrism musulman şi leşin britanic," în *Cotidianul* din 11 August 2008 (http://cotidianul.ro/integrism_musulman_si_lesin_britanic-54678.html).

menistul Consiliu Mondial al Bisericilor de derive stângiste înspre ecologism şi grijă pentru soarta lumii a treia,[79] pentru ca în „Inflaţia retoricii" să urechească lumea ortodoxă pentru că: „Am uitat soarta mizerabilă a continentului african." Aşadar nu avem voie să ne interesăm de impactul real al integrării în UE şi al globalizării asupra României şi a Bisericii – nu ca instituţie, ci ca trup al lui Hristos – din cauză că trebuie să ne concentrăm asupra a ceea ce se întâmplă pe continentul african. Mărturisesc că sânt lipsit de ubicuitatea paternalistă a d-lui Neamţu. Eu trebuie să lupt deocamdată pentru a dovedi de ce am dreptul să vorbesc despre România. Mi-e teamă că, în cazul Africii, chiar nu am nici un as în mânecă: nici nu am venit din, nici nu mă îndrept spre Africa.

3. DIALECTICA NEANTULUI

Insinuările acuzatoare ale d-lui Neamţu sânt cu atât mai lipsite de legitimitate cu cât nu înţeleg de pe ce poziţie sânt făcute. D-l Neamţu nu pare a-şi fi găsit, şi deci nu pare a-şi şti, locul. Nu ştiu, pentru că nu ştie nici domnia-sa, de unde vorbeşte. Îl aud, dar nu-l văd. E peste tot şi nicăieri, spune orice şi deci nimic.

În anii '90, d-l Neamţu, care astăzi vânează antisemiţi printre cei care nu pot suporta România miliardarilor de carton şi care preferă o căpiţă de fân unui bloc comunist şi o mănăstire sau o casă veche unui om nou sau unui cubicul de corporaţie multinaţională, în anii '90 deci, d-l Neamţu scria, în revista *Puncte cardinale* (anul IV, nr. 11/47, p. 14), următoarele: „Să ne mai întrebăm atunci de ce aceşti numeroşi 'intelectuali', mulţi dintre ei gazetari, istorici sau analişti politici [...], nu pot înţelege Legiunea şi pe Căpitanul ei? Nu pot înţelege de ce Garda de Fier a fost înainte de toate o mişcare spirituală, o şcoală de refacere a sufletului Românesc, în care, după

79. Vezi Mihail Neamţu, „Taxa pe ecumenism," *Cotidianul*, 10 Septembrie 2007.

cum spunea Codreanu (ascultând povaţa lui Hristos, Marcu 11:23), 'intră cel ce crede nelimitat' şi rămâne afară 'cel ce are îndoieli'."[80]

După aceste rătăciri de tinereţe, pardonabile de altminteri, d-l Neamţu a trecut la lucruri mai serioase. Pentru a înţelege această nouă etapă, din care încă nu a ieşit, nu avem decât să comparăm cele două ediţii ale cărţii domniei-sale, *Bufniţa din dărâmături* (Anastasia, 2005; Polirom, 2008). În ediţia din 2005 a *Bufniţei,* d-l Neamţu scria despre d-l Teodor Baconsky după cum urmează: „Totuşi, tonul neconsolat al autorului, care revine frecvent în tirade împotriva ‚stângii', considerată univoc ‚criptoateistă', este poate impropriu. Aceasta nu pentru că T. Baconsky nu ar fi conştient de perfecta relativitate a distincţiei ‚stânga-dreapta' din perspectiva noii economii globale (care, în esenţă, practică o politică antisocială), cât mai ales pentru faptul că istoria socialismului European este marcată de importante stagii de reflexie Creştină [...] Este dificil în siajul încă proaspăt al comunismului să încerci o readecvare a ideii de stânga, privită exclusiv din perspectiva ideilor Creştine. Totuşi, dominaţia contemporană a ideologiei economice liberale nu trebuie menajată din prea multe scrupule istorice."[81]

Dacă vi se pare că rândurile de mai sus îl aşază pe Neamţu în vecinătatea lui Dragoş Bucurenci sau a lui Costi Rogozanu, atunci mergeţi la ediţia a II-a a *Bufniţei,* „revăzută şi adăugită," din 2008, unde pasajul de mai sus devine opusul lui: „Tonul neconsolat al autorului, care revine frecvent în tirade împotriva ‚stângii' considerate ‚criptoateistă', este justificat. Teodor Baconsky nu discută distincţia ‚stânga/dreapta' din perspectiva politicilor economice, deşi alianţa dintre capitalism şi ortodoxie a primit

80. http://www.rostonline.org/blog/razvan/2008/08/iulian-capsali-despre-mihail-neamu.html.

81. *Bufniţa din dărâmături* (2005), pp. 165-66

nenumărate soluţii de cooperare în America de Nord sau Estul Europei."[82] Restul paginii, care în prima ediţie făcea o critică a capitalismului globalist de pe poziţiile unui Creştinism socialist, dispare, pentru a lăsa locul unor paragrafe care susţin capitalismul globalist de pe poziţiile unui Creştinism neoconservator.

Acum, d-l Neamţu este un neobosit susţinător al conservatorismului, pe care îl defineşte ca „pledând pentru dreptul la proprietate, libertatea individuală, economie de piaţă, anticomunism." Definiţia aceasta e tipic neoconservatoare, eliminând dimensiunea istorică a conservatorismului, transformându-l în simplă ideologie universalistă, dezrădăcinată de elite organice, de cultura locului, de tradiţii socio-economice şi de antropologia Creştină.[83] Azi, când studiază în SUA, d-l Neamţu e neoconservator. Ieri, în pragul plecării la studii în socialista UEuropă, era un stângist care, în Cuvântul din Martie-Aprilie 2002, scria despre Omul recent al d-lui Patapievici: „O altă notabilă absenţă a volumului o constituie tema globalizării, care din perspectiva criticii capitalismului, merita poate o analiză. Spectrul dramatic al polarizării lumii între cei tot mai puţini şi tot mai bogaţi, respectiv cei tot mai mulţi şi tot mai săraci, criza sistemului clasic de educaţie în lumea occidentală, degradat sub presiunea tehno-ştiinţei, deci a pieţii [...] precum şi îngrijorătorul dezechilibru de putere între numeroase state ale lumii şi marile corporaţii financiare globale face obligatorie rediscutarea conceptului politic 'de stânga' din perspectiva unei sensibilităţi Creştine."[84]

---

82. *Bufniţa din dărâmături* (2008), p. 158.

83. Vezi, pentru o critică a neoconservatorismului, Ovidiu Hurduzeu, Mircea Platon, *A Treia Forţă: România Profundă,* Bucureşti, d. Logos, 2008.

84. *Bufniţa din dărâmături* (2005), 209. Comparaţi şi aici cele două ediţii ale *Bufniţei*. În genere, pentru cine vrea să înţeleagă cum se poate face o carieră, în România, sub oblăduirea „elitei," citiţi comparativ cele două ediţii ale cărţii şi veţi vedea ce se aşteaptă de la dumneavoastră.

Omul care scria, când îi venea la socoteală, rândurile de mai sus, mă mustră astăzi că vorbesc despre tragediile produse de expatrierea a două milioane de Români şi despre ingineriile sociale care tind a transforma România într'o satrapie a EUrabiei şi îmi atrage atenţia, de sub bicornul său ideologic, că: „Diabolizarea unor fenomene insuficient studiate şi precar înţelese (precum globalizarea sau transformarea ruralităţii) reprezintă o eroare..."

4. CINE E DE VINĂ?

De aceeaşi părere par a fi însă şi unii dintre maeştrii autohtoni ai d-lui Neamţu. În articolul „Intelectuali" publicat în *Dilema veche* din 7 August 2008, d-l Baconsky scria, ca răspuns la articolele pe care le-am dedicat domniei-sale: „Există câţiva intelectuali Români trăitori prin Apusul European sau American care dau cu tifla establishment-ului intern [...] Sânt doar poeţii unei Românii ‚vechi', pe care o idolatrizează neopăşunist. Atâta vreme cât societatea noastră nu va fi realmente occidentalizată, lupta lor va părea meschin-contradictorie, precum o fugă de Bach intonată sub bolta de chirpici a unei bisericuţe de ţară."

Dincolo de amănunte tehnice – cum ar fi faptul că în biserică vrem să cântăm axioane, nu fugi de Bach, şi că bisericuţele noastre de ţară au bolţi de piatră sau de cărămidă –, d-l Baconsky spune că nu putem fi conservatori pentru că e prea devreme. Până nu s'a modernizat România, adică până nu s'au mai distrus şi ultimele rămăşiţe ale trecutului, nu se pot elibera licenţe conservatoare. După ce s'a distrus totul, vom putea vorbi. Atât, vorbi, pentru că de făcut nu vom mai putea face mare lucru, decât poate să mumificăm turistic cele câteva mănăstiri – nu din chirpici – care pot servi drept resorturi estivale şi cluburi de levitaţie privată pentru elita în veşnică adulmecare a unităţii transcendentale a religiilor.

Dacă pentru d-l Baconsky e prea devreme pentru a fi conservator, pentru d-l Neamţu e prea târziu. În opinia d-lui Neamţu, din moment ce oricum folosim internetul („radicalii" fundamentalişti mai ales, activi pe bloguri ortodoxe) şi din moment ce oricum sântem luaţi de valul globalizării, orice atitudine de sens contrar e trecută sub rubrica paseismului şi teribilismului. Prea târziu, prea devreme, un lucru e sigur: „elita" României nu vrea să audă de nici o rezistenţă la ceea ce aleg, diplomatic, să numească „occidentalizarea" României. O „occidentalizare" care nu e, în opinia mea, decât altoirea vechilor reţele şi deprinderi comuniste pe noua structură globalistă. Pe „sistem." Dar aici, când vorbesc de „sistem," trebuie să clarific o chestiune.

Dl Neamţu scrie că atribui sistemului când atribute de stânga, când capitaliste, când ecologiste, după nevoi, şi e foarte mirat de capacitatea mea de a descoperi o unitate în aceste mişcări divergente. Ceea ce mă miră pe mine însă e cum de cineva ca d-l Neamţu, antrenat la NEC să descopere „unitatea transcendentală a religiilor," nu poate vedea unitatea de sens, dacă nu de metodă, a „sistemului." Unitate care e fundamentată exact pe „unitatea transcendentală a religiilor," pe un „Dumnezeu" al banului, al naturii, impersonal, pe o teologie politică având un singur scop: dezrădăcinarea. Fie că exploatează resursele subsolului, fie că instrumentalizează sensul cuvintelor, fie că stoarce de vlagă bateria umană, „sistemul" e unit prin ceea ce uită sau distruge: Dumnezeul întrupat şi persoana. În mod straniu, şi capitalismul globalist şi multiculturalismul dezrădăcinează şi „reeducă" persoana, distrugând ierarhiile organice şi transformând oamenii în simple mijloace de producţie.

*

Adevărul e că, oricât s'ar înfoia, d-l Neamţu nu poate fi luat în serios. Mai ales că umblă cu piedestalul la subsuoară şi se cocoaţă pe el înainte de a-mi adresa, ridicol, fraze ca aceasta: „Dacă doar tristeţea

depeizării, teribilismul şi bravada vârstei ar fi în joc, lucrurile s'ar putea lămuri." Dacă de tristeţea depeizării am vorbit, şi teribilismul e negociabil, e cumva lipsit de bun-simţ ca cineva mai tânăr decât tine să te mustre pentru bravada vârstei. Iar ca un om lipsit de bun-simţ să publice, pe 30 Decembrie, post-scriptumuri despre „bun-simţ" e cumva caraghios. Aşa cum e şi cineva care şi-a făcut website[85] dar îţi spune că ortodoxia nu se apără pe internet, „ci pe baricadele inimii curăţite şi ale discernământului cultivat." Aşa e. Numai dacă d-l Neamţu ar face ce spune, nu ce face, Neamţu. Dar având în vedere stilul de o ambiguitate nu profetică, ci oportunistă, al d-lui Neamţu, care scrie astfel încât, cu minime adaptări, textele sale unisex să poată fi republicate în cele mai diferite contexte politico-ideologice, nu mă miră că d-l Neamţu nu face ce spune d-l Neamţu. Probabil că şi domniei-sale, ca şi nouă, îi e greu să înţeleagă ce vrea.

85. Vezi gruparea Antiteze. Am înţeles că d-l Neamţu e un foarte harnic şi talentat „cercetător în domeniul ştiinţelor umaniste." Nu înţeleg de ce maeştrii săi nu îl ajută să depăşească faza publicistică. Mentalitatea de elev silitor nu e productivă, capitalist vorbind, în jurnalism. Te împiedică să vezi ce se întâmplă în jurul tău pentru că te ţine cu ochii aţintiţi la masa juriului şi pe diplomă. Te ţine tensionat. Şi nu e bine. Nu de alta, dar dacă nu îl retrag în depoul vreunui institut de cercetări, şi dacă UE continuă să evolueze înspre EUrabia, riscăm să vedem, în curând, şi un Neamţ Turcit. Oricum, mă întreb dacă nu e semnul unui eşec al familiei spirituale patronate de dnii Pleşu & Patapievici faptul că ajunge să promoveze asemenea condeieri.

S'A DAT DRUMUL LA EMINESCU?

L-am votat pe preşedintele Băsescu pentru inamicii săi. Nu îl voi mai vota pe preşedintele Băsescu pentru amicii săi. Oligarhilor corupţi, Băsescu, un populist ratat, le opune nu doar proprii săi oligarhi corupţi, de genul Videanu sau Popoviciu, ci şi o sumă de minigarhi intelectuali care şi-au schimbat, la colţ de stradă, ca valuta pe vremurile socialismului biruitor la oraşe şi sate, prestigiul intelectual în ordinară monedă politică locală. Au dat, cu alte cuvinte, aurul vechi, interbelic, pe hârtie. Poate că nu au făcut decât să-şi revină la adevăratul curs, nu ştiu. Poate că i-am supralicitat. Dar coborând ştacheta morală şi intelectuală până la a acţiona ca simpli agenţi electorali – băieţi de mingi de lux – ai unui preşedinte care joacă la cacealma, toţi intelectualii preşedintelui au acceptat să fie reduşi la un numitor comun: susţinerea actualului sistem colonial-oligarhic. Oricine îl susţine, le e prieten, oricine îl contestă le e inamic. Instrumentalizarea adevărului, a istoriei, a criteriilor valorii, a măsurii vremii, atinge cote de un grotesc parodic.

Astfel, d-l Vladimir Tismăneanu, distins politolog care se revizuieşte mereu fără a schimba nimic, se înfoaie cu premeditare pe propriul blog şi emite următoarea înfierare leninist-troţkistă a adversarilor Preşedintelui: „Sânt clipe când lucrurile trebuie spuse limpede, fără inutile, specioase paranteze şi aluzii. Este exact ceea ce face Mircea Cărtarescu în acest articol, luminând deopotrivă erorile (atâtea câte sânt, şi nu pot să nu fie, întrucât oameni sântem şi nimeni nu este infailibil) şi virtuţile lui Traian Băsescu. Virtuţi pe care adversarii juraţi i le contestă cu o maliţie de-a dreptul maniacală. Între acestea: realism, curaj, viziune, imaginaţie politică, adversitate ireconciliabilă în raport cu profitorii, jecmănitorii, şnapanii, pezevenghii, puşlamalele, pehlivanii, escrocii, falşii patri-

oţi stalinoizi şi fascistoizi, trăgătorii de sfori prin diversele cotloane oligarhice, pe scurt, vorba lui Eminescu, 'tot ce-i însemnat cu pata putrejunii de natură'."

Ceea ce vreau să întreb după citirea acestei filipice e doar dacă s'a dat drumul la Eminescu. Avem voie cu toţii să-l cităm, sau doar d-l Tismăneanu? Ce zice „licuriciul"? Dacă avem voie să-l cităm cu toţii, există doar anumite pasaje pe care le putem cita, sau putem să alegem ce ne convine şi ce se potriveşte de la caz la caz? De exemplu, am putea, uitându-ne în direcţia taberei Preşedintelui, să-i răspundem d-lui Tismăneanu cu aceeaşi frază, referitoare la „pata putrejunii"? Sau ar fi considerat *politically incorect?* Întreb doar, nu dau cu bâta. Vreau să ştiu şi eu care sânt criteriile dezbaterii politice din România, pentru că am observat că se umblă cu multe măsuri şi cu ocaua mică.

E, de exemplu, apelul la Eminescu, o consecinţă a noii poziţii a d-lui Tismăneanu, un om de stânga, ca preşedinte al unui think-tank PDL-ist însărcinat cu alcătuirea unei doctrine de „dreapta populară" pentru România? E apelul la Eminescu un semn de oportunism sau răbufnirea unei vechi pasiuni a adolescentului Vladimir care îl citea pe Eminescu sub plapumă în vreme ce, în anii '50, sub oblăduirea aripii cominterniste a PC din România, Eminescu era interzis?

Întreb doar, întreb pentru că am sesizat că d-l Tismăneanu precizează că sânt momente când trebuie spus adevărul fără ocolişuri. Doar momente. Şi sper să beneficiez de această fugace sinceritate ca să mă lămuresc şi eu asupra poziţiei d-lui Tismăneanu, un om care nu a putut fi niciodată acuzat că stă cu fundul în două luntri. Nu. Nici vorbă. Fundul d-lui Tismăneanu aleargă, cu virtuozitate pianistică, peste întreaga claviatură ideologică şi partinică. De la ucenic marxist al şcolii lui Adorno, la guru al dreptei „populare," de la cărţi complice cu Ion Iliescu, trecând prin susţinerea „societăţii

civile" sau a neocomuniştilor „reformaţi," până la convorbiri la ceas de taină cu Gigi Christ Superstar, nimic din ce e corupt în politica Românească nu îi e străin d-lui Tismăneanu. Care, totuşi, din când în când îl citează pe Eminescu. Ceea ce mă interesează pe mine e dacă îl citează pe Eminescu din cauză că a adormit la butoane sau din cauză că s'a trezit. Dacă moţăiala e de vină, atunci îi voi da d-lui Tismăneanu pedeapsa de a citi cu voce tare, în vreme ce se priveşte în oglindă pentru a se bărbieri, întreaga operă poetică a lui Eminescu. La al doilea cartonaş galben trecem la proză.

COMISARUL TISMĂNEANU SE ÎNTOARCE

Profesorul Paul Gottfried, reputat istoric şi gânditor conservator American, autor de cărţi despre conservatorii romantici Germani, despre multiculturalism, despre statul dădacă, despre Carl Schmitt, despre istoria conservatorismului American, a scris un articol în care, pornind de la cartea *Fantasmele salvării* a d-lui Vladimir Tismăneanu, arăta că d-l Tismăneanu e un om de stânga, o stângă habermasiană, preocupată de reeducarea Est-Europenilor după modelul reeducării postbelice a Germanilor. Profesorul Gottfried sugera şi că, fără naţiune, nu e posibilă o viguroasă democraţie participativă. Or, tocmai naţiunea e principala victimă a ideologiei îmbrăţişate de d-l Tismăneanu, ideologie care distruge naţiunea de dragul unei „societăţi civile" preocupate cu persecuţia sau cel puţin cu deconstrucţia majorităţii în numele minorităţilor reale sau închipuite şi cu distrugerea elitelor, criteriilor şi modurilor de viaţă organic-istorice în numele unor egalităţi în „drepturi" artificiale şi a pseudo-elitelor birocratic-activiste.

M-aş fi aşteptat ca articolul profesorului Gottfried să-i aducă profesorului Tismăneanu satisfacţia dezbaterii cu un egal. În definitiv, d-l Tismăneanu a refuzat de multe ori dialogul sau polemica pe motiv că preopinenţii erau sub demnitatea domniei-sale, că nu au doctorat, că nu sânt profesori, şi că nu au publicat la edituri de prestigiu. Acum deci, cu ocazia articolului profesorului Gottfried, era timpul ca profesorul Tismăneanu să sesizeze ocazia şi să strălucească doctrinar. De aceea, mare mi-a fost dezamăgirea când profesorul Tismăneanu, în loc să se adreseze chestiunilor ridicate de un egal al domniei-sale, a ales să polemizeze cu un blogger care a semnalat articolul, cu un student care a înjurat pe forumul blogului, şi cu mine care, cum nu obosesc să mi-o amintească ciracii

d-lui Tismăneanu, nu am nici măcar doctoratul şi ar trebui să tac (asta pe lângă numeroasele acuzaţii grobiene pentru care nu îl fac răspunzător pe d-l Tismăneanu).

Din păcate, nefiind ventriloc, nu pot să tac răspunzând în acelaşi timp întrebărilor pe care mi le adresează d-l Tismăneanu şi la care îmi cere, imperativ, răspuns. Dar voi încerca să împac şi capra şi varza dacă profesorul Tismăneanu acceptă următorul târg. Promit să tac după ce îi răspund sincer la întrebări dacă şi domnia-sa îmi răspunde sincer la o întrebare care mă frământă.

Aşadar, chestiunile pe care le ridică d-l Tismăneanu sânt următoarele:

1. Mă acuză de ipocrizie arătând că, deşi scriu împotriva neoconservatorilor Români, am tradus şi publicat în revista Rost un text despre „Tragedia multiculturalismului" semnat de Irving Kristol.

Da, e adevărat că Mihail Neamţu şi Claudiu Târziu mi-au cerut permisiunea de a publica, pe website-ul neoconservator „Antiteze," respectiv în revista Rost, acel text şi altele. Textul respectiv provenea dintr'o serie de traduceri pe care le-am făcut, prin 2001, pentru revista *Convorbiri literare* încercând, într'o vreme când nu vorbea mai nimeni despre mişcarea conservatoare Americană, să legitimez cu ajutorul ei o eventuală mişcare conservatoare în România. În anii '90, profesorul Vladimir Tismăneanu şi o mare parte a „dreptei" Româneşti de astăzi ne-au dat de înţeles că a fi occidental înseamnă a fi de stânga, a fi multiculturalist, corect politic, social-democrat, Soros-ian etc. Dreapta conservatoare era socotită atavică, reacţionară, antisemită şi era asociată abuziv extremismului lui Corneliu Vadim Tudor. D-l Zigu Ornea înfiera, săptămână de săptămână, în revistele *România literară,* Dilema şi pe unde mai apuca, dreapta Românească interbelică. Fără nuanţe, ni se dădea de înţeles că, abia ieşiţi din comunismul real, trebuie să ne denazificăm de urgenţă pentru a

intra în comunismul adevărat. De aceea, atunci când mi s'a oferit oportunitatea, am tradus din conservatorii anglo-saxoni, din Kristol, dar şi din William Schlamm, William F. Buckley, Clinton Rossiter, Peter Viereck sau T. S. Eliot. Traducerile respective erau menite a reprezenta o mostră din gândirea conservatoare Americană, de toate nuanţele, Evrei, catolici, protestanţi, conservatori şi neoconservatori. Scopul publicării acelor traduceri era de a arăta că dreapta e legitimă. Din păcate, din momentul în care a devenit legitimă (cu preţul deturnării la stânga), dreapta a atras, conform principului „la plăcinte înainte, la război înapoi," mulţi oportunişti, oameni care nu ar sacrifica nici măcar un suspin pentru ideile şi realităţile de pe urma cărora vor să trăiască.

2. În al doilea rând, d-l Tismăneanu pare a crede, împreună cu ciracul său Mihail Neamţu, că vreau o „dictatură teocratică," că sânt nazist „Blut und Boden," şi că mă exprim periculos de „ambiguu" atunci când spun, într'un interviu din revista de cultură religioasă Tabor, că drumul României trebuie să fie de la letargie la liturghie. Îl asigur pe d-l Tismăneanu – pe d-l Neamţu nu îl pot asigura de nimic, se învârte prea repede – că nu are de ce să se teamă, mulţi dorm şi în timpul liturghiei. De aceea nu vreau o dictatură teocratică în care oamenii ar fi încolonaţi şi duşi la liturghie cu sila. Acest lucru e străin de duhul Ortodoxiei. Ceea ce vreau însă e o recentrare a realităţii – politice, economice, sociale, educaţionale – Româneşti pe persoană. Consider, tocmai pentru că nu am uitat tragediile secolelor XIX-XX (comunism, nazism, două războaie mondiale, colonizare/decolonizare/recolonizare), că doar recunoaşterea realităţii persoanei ne poate feri de tiranii ideologice care ar aşeza ca „bine suprem" fie clasa, fie rasa, fie imperiul, fie „piaţa." Consider că antropologia Creştină nu trebuie înlocuită cu antropologia lui *homo oeconomicus* sau cu orice altă înţelegere reducţionistă a realităţii

umane. De aceea, cred eu, Creştinismul nu trebuie să fie prezent în Europa doar ca tradiţie culturală, ci ca realitate liturgică vie, ca afirmare a prezenţei lui Dumnezeu, a Persoanei lui Iisus Care vine cu Trupul Său la Sfânta Liturghie, a naturii noastre creaturale şi a sensului istoriei ca răstimp al mântuirii. Mi se pare că, în afara acestei înţelegeri a istoriei, cădem în încercări facile de a meşteri o utopie, de a făuri, cu ajutorul ideologiilor, raiul pe pământ. Singura stavilă împotriva acestei tentaţii eshatologice e Creştinismul. Nu Creştinismul-cultural, ci Creştinismul-liturghie, nu memoria, ci prezenţa realizată prin închinarea înaintea Dumnezeului celui viu. Istoria ca prezenţă a lui Dumnezeu. De aceea, nu pot accepta ca Liturghia să fie răstălmăcită de dragul politicii, aşa cum ar fi vrut „societatea civilă" în „cazul Corneanu." A face ceea ce ar fi vrut societatea civilă ar însemna instrumentalizarea politică a liturghiei, ar deschide drumul fie statului-biserică, fie bisericii-stat. Nu toate lucrurile care sânt în lume pot fi tratate ca şi cum ar fi din lume. D-l Tismăneanu tratează pe oricine recunoaşte şi trăieşte acest lucru drept „febricitant." E dreptul domniei-sale. Dar e şi dreptul meu să consider că a defini „dreapta" în absenţa tradiţiei nu ca memorie, ci ca prezenţă în sens Creştin înseamnă de fapt a fi de stânga. Diferenţa dintre cele două sensuri ale tradiţiei este diferenţa dintre o mumie şi sfintele moaşte, dintre cei pe care-i comemorăm de Ziua eroilor şi cei pe care-i pomenim la fiecare Sfântă Liturghie.

3. D-l Tismăneanu îmi cere să denunţ clar şi să mă disociez fără echivoc de afirmaţiile lui Ilie Catrinoiu. D-l Neamţu face legătura între d-l Adrian Costea, site-ul lui Ilie Catrinoiu, Mircea Platon, Ovidiu Hurduzeu, Ortodoxie şi asasinii lui Stelescu. După cum am mai spus, despre asasinii lui Stelescu sânt convins că „febricitantul" d-l Neamţu ştie mai multe, ca unul care şi-a petrecut tinereţile scriind articole legionare. După care a devenit de stânga. După care

a devenit de dreapta. După care cine ştie – poate d-l Tismăneanu ? – ce va mai deveni. Am spus în cartea *A treia forţă* – pe care ştiu că d-l Tismăneanu a citit-o –, şi am spus şi în lansările de carte pe care le-am avut la Timişoara sau Constanţa: nu gust nici antisemitismul şi nici teoria conspiraţiei. Nu sânt nici rasist sau white supremacist, aşa cum e Revillo P. Oliver, unul din autorii menţionaţi apreciativ de d-l Mihail Neamţu în *Idei în dialog* (probabil că, iarăşi, Neamţu a citat fără a citi, motiv pentru care l-aş ruga pe d-l Tismăneanu să-i verifice atent referatele şi referinţele de acum încolo). Am vorbit împotriva antisemitismului, am scris împotriva nazismului, am fost atacat de autori neolegionari pentru modul în care înţeleg Mişcarea Legionară. Nu am folosit injurii antisemite. Nu cred în legitimitatea Creştină, politică, antropologică etc. a rasismului.

Ceea ce i-am reproşat şi îi reproşez eu d-lui Tismăneanu nu are legătură cu rasa, clasa, casa sau masa domniei-sale. Are legătură cu politica domniei-sale. De aceea nu înţeleg de ce îl tot aduce în discuţie d-l Tismăneanu pe profesorul Moshe Idel. M-am întâlnit cu profesorul Moshe Idel o singură dată, la o conferinţă. Îl admiram pe profesorul Moshe Idel din scris. Întâlnindu-l, mi-am dat seama că, pe lângă erudiţie, profesorul Moshe Idel e un om modest, cu umor, de mare caracter. Un adevărat *mensch*. Dar prezenţa publicistică a d-lui Tismăneanu nu mi-a lăsat niciodată această impresie. Aşa că nu i-aş spune profesorului Moshe Idel, după cum nu i-am spus nici profesorului Vladimir Tismăneanu, după cum nu i-aş spune nici profesorului Gottfried nici o măgărie antisemită. Dar nu pentru că se încruntă d-l Tismăneanu la mine. Ci pentru că nu mă interesează antisemitismul. Ceea ce mă interesează e că d-l profesor Tismăneanu, un om de stânga, pretinde că e de dreapta şi încearcă să redefinească dreapta Românească în acord cu valorile stângii. Asta e tot. Mă cert sau mă împac cu dnii Gottfried sau Tismăneanu

având în vedere nu „rasa” domniilor-lor, sau religia, ci sinceritatea angajamentului politic.

*

Şi acum, că mi-am clarificat poziţia, îi pun şi eu d-lui Tismăneanu o singură întrebare. Domnia-sa deplânge astăzi „înmulţirea mitocanilor pioşi,” a „focarelor de infecţie” şi a „putreziciunii.” Tatăl domniei-sale a fost preocupat în anii ‘50 de lichidarea „bandiţilor mistici,” a „putrefacţiei burgheze” şi a „năpârcilor veninoase.” D-l Tismăneanu nu e răspunzător pentru ce a făcut tatăl domniei-sale. Dar se face vinovat de folosirea aceleaşi retorici. Ieri de stânga, azi de „dreapta,” două generaţii de Tismăneni au folosit această retorică pentru a-i proslăvi pe mai-marii zilei şi a pune lacătul pe conştiinţa Românească. Deci întrebarea mea e: până când?

DREAPTA CU FILTRU: RĂSPUNS INSULTELOR FUNCŢIONARULUI PUBLIC MIRCEA MIHĂIEŞ.

În numărul din 7 mai al revistei *România literară,* domnul Mircea Mihăieş găseşte de cuviinţă să intervină, aidoma şi ca opţiune stilistică (atonală), şi ca substanţă (lipsă), lui Mihail Neamţu, în polemica dintre Paul Gottfried/Mircea Platon şi Vladimir Tismăneanu. Având în vedere cât de mult datorează profesional domnii Mihăieş şi Neamţu d-lui Tismăneanu, e normal să intervină în apărarea profesorului din Maryland. Dincolo însă de aceste aspecte care ţin de prietenie sau clientelism politic, şi asupra cărora nu voi insista, ceea ce rămâne nerezolvat, în ciuda profesionalismului cu care numără d-l Mihăieş paginile cărţilor profesorului Paul Gottfried, e problema (re)definirii dreptei Româneşti. De aceea, în loc de inutile polemici brodate pe margini de poze, înjurături şi cărţi necitite, voi încerca în cele ce urmează să clarific ce înţeleg prin dreapta şi unde anume greşesc domnii Tismăneanu şi Mihăieş. Pentru că am observat că d-l Mihăieş are obiceiul de a nu citi cărţile preopinenţilor domniei-sale, voi încerca să-mi desfăşor argumentul pe puncte.

1. Profesorul Gottfried mă citează pentru a spune următoarele: „Tismăneanu e, de asemenea, vizibil supărat pe politicianul ultra-naţionalist Român Corneliu Vadim Tudor [...] După cum aflu de la prietenul meu Român Mircea Platon, a fost exact cruciada pornită de Tismăneanu şi de cercul lui împotriva dreptei tradiţionale naţionaliste (dar nu expansioniste) cea care i-a permis lui Vadim Tudor să iasă din umbra colaborării cu Ceauşescu spre a forma o mişcare naţionalistă agresivă. Războiul dus în România împotriva vechiului centru-dreapta şi încercarea de a-l înlocui printr'o clonă a GOP a deschis drumul ascensiunii lui Vadim Tudor ca naţionalist Român prin excelenţă.”

2. În replică, d-l Mihăieş mă întreabă: „Despre care Tismăneanu vorbiţi? Despre apropiatul lui Corneliu Coposu şi-al ideologiei sale nu tocmai de stânga? Despre cel pe care, recent, îl defineaţi drept un „guru al dreptei «populare»”? Despre neîmpăcatul adversar al ideologiilor extremiste? Despre subiectul atâtor atacuri ignare desfăşurate tocmai în revistele lui Vadim Tudor? Sau despre intelectualul a cărui strălucire nu vă lasă să moţăiţi pe prăfuitele bucoavne interbelice? Pe ce vă bazaţi când deschideţi atât de larg baierele dezinformării? Ce probe aveţi? Unde şi când a atacat Vladimir Tismăneanu «dreapta tradiţională»? La ce personaje, evenimente, formaţiuni politice faceţi trimitere?”

3. Tot ca replică, d-l Tismăneanu îşi republică un articol din 2005 în care arată cât de mult l-a preţuit pe Corneliu Coposu pentru „verticalitatea” şi pentru „onestitatea” sa. În viziunea d-lui Tismăneanu, liderul ţărănist ar fi fost anticomunist din următoarele motive: „Pentru Corneliu Coposu, comunismul a fost un calvar impus de un ocupant străin unui popor umilit şi martirizat. Moartea tragică a lui Iuliu Maniu, modelul său existenţial, propria sa detenţie de 17 ani, victimizarea sistematică a elitelor politice şi culturale, distrugerea economiei de piaţă şi exploatarea sălbatică a ţărănimii, au fost tot atâtea elemente care au susţinut viziunea radical anticomunistă a lui Corneliu Coposu.”

În ceea ce-l priveşte pe d-l Tismăneanu însuşi, mărturiseşte că l-a admirat pe Corneliu Coposu, cot la cot cu Alexandru Bârlădeanu, pentru următoarele motive: „Pentru mine, opţiunea lui Corneliu Coposu, preţuită până şi de veteranul comunist Alexandru Bârlădeanu în omagiul publicat în urmă cu zece ani pentru ilustrul dispărut, a fost să se menţină consecvent de partea valorilor democratice şi pro-occidentale [...] Corneliu Coposu a simbolizat ceea ce numesc patriotismul luminat (ori, în termenii filosofiei

politice, naţionalismul liberal).” Desigur că între viziunea politică a d-lui Tismăneanu şi cea a d-lui Coposu existau şi diferenţe: „Evident, puteam să avem dezacorduri, dar poziţiile noastre erau convergente, dacă nu identice, la capitolele cu adevărat importante. Când m'am referit, într'un volum de dialoguri cu Mircea Mihăieş, la radicalismul lui Corneliu Coposu, aveam în vedere verticalitatea sa nedezminţită.”

4. Ajunşi la acest punct, ne vom opri pentru a observa că, pe toată durata acestei polemici, d-l Tismăneanu şi ciracii domniei-sale nu au spus nicăieri, niciodată, că în 1998, când a publicat *Fantasmele salvării,* d-l Tismăneanu era de stânga, dar că acum e de dreapta. Că s'a răzgândit. Din contra, ceea ce afirmă d-l Tismăneanu, susţinut de confederaţii domniei-sale, e că atunci, ca şi acum, a fost un om al dreptei şi că poziţiile domniei-sale sânt consecvente cu valorile dreptei pe care pretinde să o reprezinte acum.

5. Dar dacă lucrurile stau aşa, atunci să ne uităm, de exemplu, în chiar volumul pe care l-a recenzat profesorul Gottfried, în *Fantasmele salvării.* În toată această carte, în care Ion Iliescu, Antonescu, Corneliu Zelea Codreanu, Pavel Coruţ sau Corneliu Vadim Tudor apar de nenumărate ori, Iuliu Maniu ori Corneliu Coposu nu sânt menţionaţi niciodată. Cât despre PNŢCD, apare o singură dată, lăudat ca un susţinător al „naţionalismului civic” sau „naţionalismului liberal/luminat” (dau citatele în Engleză pentru a nu fi acuzat că „trişez”): „Civic nationalism recognizes individual rights as fundamental for the construction of a liberal order and locates the sovereignty of the people in the defense of individual rights for all members of the political community, regardless of ethnic origin and any other differences [...] This vision allows for nationality to be acquired, and rejects the 'genetic' definition of ethnic belonging [...] It is not xenophobic and stresses the need for inclusion and tolerance

of minorities. Especially in countries with a turbulent history, this trend should be seen as a constructive development." Mai departe, d-l Tismăneanu ne spune că naţionalismul liberal recunoaşte „the elective dimension of personal identity, and refuses to see the individual as a prisoner of his or her communal belonging. In a certain sense, to the extent that it does not exalt the superiority of the national ideal over any other one, and does not sacralize the nation as the ultimate and indisputable source of human identity, liberal nationalism can be seen as ‚post-nationalism'."

Aşadar, ceea ce laudă d-l Tismăneanu la Corneliu Coposu e „naţionalismul liberal." Dar acest „naţionalism liberal/luminat/civic" e, de fapt, un „post-naţionalism." Departe de a fi definită de memoria unei origini comune, de o istorie comună, de o limbă comună, de o cultură comună, naţiunea civică/liberală/luminată e definită prin faptul că împarte acelaşi teritoriu şi că apără aceleaşi „valori" constituţionale. După cum e uşor de observat, acest înţeles legalist al naţiunii e bazat pe valori abstracte şi universale, impuse de elita de guvernământ maselor recalcitrante. E un mod de a nivela şi, ca atare, nu e conservator pentru că nu respectă realitatea locului. Acest tip de naţionalism civic-constituţional poate fi considerat de dreapta doar acolo unde legalismul şi constituţionalismul sânt parte a culturii naţionale. Dar la Români nu sânt, şi de aceea acest „naţionalism civic" nu poate apărea decât ca un import liberal, ca o inginerie socială pentru că îşi propune nu să exprime cultura naţională, ci să creeze în mod artificial o cultură naţională „civică." În Germania, acest tip de patriotism constituţional a fost folosit la reeducarea nemţilor după 1945. În SUA, cei care susţin acest înţeles al naţionalismului sânt stânga democrată şi neoconservatorii, care vorbesc de America nu ca de o ţară cu un miez etnic anglo-saxon, ci ca de o „ţară dedicată unei propoziţii," ca de o ţară definită doar

prin Constituţia ei, fără nici o trimitere la specificul cultural, la tradiţiile WASP, la realităţile fiecărui stat în parte, care au făcut posibilă această Constituţie, această rânduială.

Mai mult, „naţionalismul civic" e o creaţie a Revoluţiei Franceze şi, ca atare, responsabil de războaiele civile şi europene pe care le-a adus după sine 1789. Dacă naţionalismul etnic poate duce la războaie „tribale," naţionalismul civic poate duce la războaie ideologice, aşa cum a fost masacrul ţăranilor din La Vendée. Redefinirea naţiunii în termeni constituţionali, ideologici în ultimă instanţă, atrage după sine epurarea nu etnică, ci politică: a monarhiştilor de către republicani, a Creştinilor de către atei, a fumătorilor de către nefumători etc. Rămâne, de exemplu, de discutat dacă regimul „naţional-comunist" de care vorbeşte d-l Tismăneanu mai tot timpul nu a fost (şi) o formă de „naţionalism civic" de vreme ce abaterea de la linia partidului, de la socialism, de la „orânduirea socialistă," aducea după sine acuza de „trădător de ţară." URSS i-a persecutat pe Ruşi, în anii '20, pentru a inventa „naţiunea sovietică," o ficţiune legală destinată a ajuta la eradicarea naţiunii etnice, culturale, religioase, istorice Ruseşti. Naţiunea, sub stăpânire sovietică, era definită constituţional, ideologic. Şi ce anume a fost „epopeea naţională cinematografică" dacă nu o încercare de a rescrie istoria Românilor în termenii unui continuum nu doar etnic, ci mai ales ideologic? Boierii, deşi Români, erau zugrăviţi ca trădători dacă nu împărtăşeau valorile eticii şi echităţii socialiste medievale, în vreme ce Burebista sau Mircea cel Bătrân aveau toate virtuţile unui secretar de partid apropiat de mase.

6. În contrast cu acest „naţionalism civic/liberal/luminat" bun, bun pentru că e „post-naţionalism," d-l Vladimir Tismăneanu aşază formele de naţionalism dăunător. Şi una din ele e „naţionalismul conservator," descris astfel: „Conservative nationalism is often

associated with Christian democracy and folk traditionalism. Although its proponents formally recognize the importance of individual rights, they tend to exaggerate the role of the past, the influence of the Church, and the nefarious impact of Western mass culture and liberal institutions. In many cases, these groups and parties praise premodern values, especially the agrarian communal bonds, and lambaste the role of financial capital and industry in destroying the pure ethno-religious community. Whether they confess it or not, conservative nationalists have a serious grudge against liberalism, which they portray as soulless, atomistic, and mechanical." Ca exemplu de conservatori naţionalişti, d-l Tismăneanu îi dă pe Franjo Tudjman şi alte „revivalist, traditionalist, 'third-way' parties" din România, Ungaria, Slovacia şi restul Europei de Est.

O altă formă de naţionalism rău e, conform d-lui Tismăneanu, „nostalgia etnocentrică" şi „naţionalismul liturgic" legat în România de „ideologia unor gânditori conservatori-populişti ca poetul romantic din secolul al nouăsprezecelea Mihai Eminescu şi filosoful interbelic Nae Ionescu," şi în Polonia de gânditori catolici. Dar dacă d-l Tismăneanu denunţă aceşti „conservatori populişti," nu o face fără ajutorul unor marxişti precum Slavoj Zizek sau G. M. Tamas, citaţi admirativ de nenumărate ori pe parcursul cărţii şi consideraţi adevărate autorităţi în privinţa „patologiilor" societăţilor est-europene. Sigur, asta era pe vremea când încă nu ni se cerea în *Idei în dialog* să luptăm împotriva lui Zizek. Zizek trebuia mai întâi popularizat şi folosit împotriva Românilor, aşa cum a făcut d-l Tismăneanu, pentru ca apoi să putem inventa o dreaptă de carton care să fluture, aşa cum face d-l Tismăneanu şi ucenicii săi de teapa unui Mihail Neamţu, stindardul „luptei" împotriva lui Zizek şi a „comunismului."

6. Aşadar, ce observăm din aceste fragmente luate chiar din cartea

în discuţie (aş putea continua exerciţiul şi pe alte cărţi ale d-lui Tismăneanu)? Că, aşa după cum am spus eu şi după cum a arătat şi profesorul Gottfried în articolul său, d-l Tismăneanu favorizează, ca şi Habermas, o ideologie liberală axată pe apărarea unei ordini constituţionale clădite pe identificarea raţională şi extinderea legislativă a „drepturilor" individuale care nu au nimic de a face cu tradiţia, invocată de gânditorii conservatori de la Burke la Russell Kirk. Naţiunea etnică, istoria, tradiţia, biserica, familia, morala, toate sânt supuse abstracţiunilor iluministe împotriva cărora s'a definit conservatorismul în ultimele două veacuri. Comunitatea istorică e dezmembrată în numele „drepturilor individuale" şi caracterului electiv al propriei identităţi. Dar caracterul electiv al propriei identităţi, odată legiferat, a stat şi stă la baza extinderii „statului dădacă" *(welfare state)* precum şi a dezastrului multiculturalist şi al corectitudinii politice datorită căruia, de exemplu, dacă d-l Mircea Mihăieş decide mâine că vrea să devină femeie, mamă, sau mare scriitor, statul Român sau suprastatul European are obligaţia de a-i respecta şi subvenţiona împlinirea acestei dorinţe.

7. Mai mult, PNŢCD şi Corneliu Coposu sânt lăudaţi pentru ceea ce ar putea caracteriza orice social-democrat sau stângist (în Engleză, „liberal," termen de a cărui ambivalenţă Americano/Europeană profită d-l Tismăneanu) anticomunist, în vreme ce caracteristicile cu adevărat conservatoare, cum ar fi Creştinismul lui Corneliu Coposu – sursă a „radicalismului" sesizat cu profund disconfort de d-l Tismăneanu –, tradiţionalismul ardelean, interesul pentru mica proprietate ţărănească ameninţată nu doar de stat, ci şi de marile corporaţii sau de mari proprietari, distributismul, cinstirea eroilor istoriei poporului Român, toate sânt trecute sub tăcere sau demonizate sub acuzaţia de „paseism," „naţionalism liturgic," „falocraţie," „populism fascist" etc. Orice „deviaţie" conservatoare

e stigmatizată de d-l Tismăneanu în termeni care aduc aminte de patologizarea inamicului „patriarhal" practicată de Theodor W. Adorno în lucrarea *The Authoritarian Personality.* Astfel, popoarele Estului Europei sânt descrise de d-l Tismăneanu ca fiind pline de „patologii," „obscurantism," „tribalism," „nevrotice sentimente de autovictimizare," „antisemitism." Ca echivalent American al acestor „patologii" fasciste, d-l Tismăneanu menţionează discursul acelor oameni politici Americani care militează împotriva lui „Big Government"!

Cât despre „radicalismul" lui Corneliu Coposu şi al opoziţiei anti-Iliescu, el e concediat de d-l Tismăneanu ca fiind: „vindictive and moralizing," „răzbunător şi moralizator," un „mit al decomunizării" care, adus la îndeplinire, cu eventuale procese ale liderilor comunişti sau cu adoptarea punctului 8 de la Timişoara, ar duce, ne previne d-l Tismăneanu, la „renaşterea practicilor corupte, maligne şi autoritare ale comunismului." Aşadar d-l Tismăneanu ne spunea ceea ce spunea şi d-l Iliescu, ambii considerând că opoziţia, şi PNŢCD în special, era „răzbunătoare" şi, cum altfel, „dictatorială." Comunistă sau fascistă.

8. Acesta, i-am spus d-lui Gottfried şi e evident şi din această carte, e tipul de discurs care, venit de la persoane cu autoritate profesională şi politică precum d-l Tismăneanu şi multiplicat de ecourile peşterii societăţii civile, a intimidat orice încercare a PNŢCD de a se defini ca un partid de dreapta conservatoare. Ca atare, tema naţionalismului cultural-conservator, sau figura poetului Mihai Eminescu, „demitizat" feroce de presa „elitei," a rămas pe mâinile unui Funar sau ale unui Vadim Tudor. Care au folosit-o pentru a combate şi a distruge PNŢCD.

9. În concluzie, nu cred că cineva care a scris aceste lucruri şi multe altele care au dat o direcţie de stânga dezbaterii politice Româneşti

din ultimele două decenii poate apărea acum pentru a susţine că a fost şi este de dreapta. Dacă acceptăm ideea patriotismului civic/liberal/luminat, de ce atunci ne-ar păsa de Românii din Basarabia, de vreme ce nu împărtăşim aceleaşi valori constituţionale cu ei? Dacă originea comună, istoria comună nu contează, atunci ce ne leagă de basarabeni? În 1998, d-l Tismăneanu scria, în *Fantasmele salvării*, că naţionalismul civic e bun pentru că „nu arată prea mult interes sentimental trecutului." În Evenimentul zilei din 6 mai, sub titlul obamaniac de „conservatorismul schimbării" (!), d-l Tismăneanu laudă o recentă carte a dlor Valeriu Stoica şi Dragoş Paul Aligică pentru faptul că: „Nu am găsit nici un nici un grăunte de paseism romantic în această carte." Dacă în 1998 d-l Tismăneanu era de stânga, atunci, din moment ce astăzi susţine aceleaşi idei în acelaşi fel, înseamnă că şi acum e de stânga. Sau poate că s'a răzgândit şi că încearcă să ne vândă sub denumirea de „dreapta populară" o dreaptă economică, liberală. Dar asta, aşa cum am arătat în cartea *A treia forţă*, nu e dreapta politică. Dreapta cu filtru a d-lui Tismăneanu seamănă prea mult cu neoconservatorimul. Ca atare, e deja fumată.

10. Cât despre întrebarea d-lui Mihăieş („De ce sântem atât de ticăloşi?"), îl las să şi-o pună, mereu şi mereu, atunci când se întâlneşte cu prietenii domniei-sale.

P.S. În afară de noi injurii, închei aici şirul intervenţiilor mele pe această temă. Din punctul meu de vedere, echipa Tismăneanu & Co. instrumentalizează filosofia politică. De aceea, nu poţi polemiza cu oameni care nu caută adevărul, ci puterea, şi care, ca atare, modifică în permanenţă înţelesul cuvintelor.

O FANTOMĂ BÂNTUIE ROMÂNIA, VLADIMIR TISMĂNEANU

Motto: „Marea problemă a României de azi e acea descrisă de un filozof Francez: dificultatea supremă e cum să distingi fantomele de persoanele reale. Noi am luat prea multe fantome drept personaje în carne şi oase.” (Vladimir Tismăneanu, 1995)

Acompaniat de taraful de strânsură al prietenilor şi îndatoraţilor domniei-sale, care îl acompaniază jignindu-i preopinenţii,[86] domnul Tismăneanu continuă să susţină fie, într'o primă fază, că el a fost consistent de „dreapta,” un anticomunist convins, fie, într'un al doilea, ceva mai constipat, moment, că ne va povesti în noua prefaţă a cărţii politic corecte *Fantasmele salvării* (1998) despre cum a trecut el de la „social-democraţie” la „dreapta.” Dorind să-l ajut pe d-l Tismăneanu să-şi facă o autocritică onestă în faţa colectivului, voi încerca, în cele ce urmează, să semnalez poziţia d-lui Tismăneanu la diferite momente ale ultimelor două decade.

UN EXERCIŢIU DE LECTURĂ

1. În articolul „Irepetabilul trecut,” publicat în 1990, d-l Tismăneanu scrie că regimul comunist nu mai poate fi resuscitat în România: „O dată, pentru că era esenţialmente antiuman, deci potrivnic instinctelor şi aspiraţiilor naturale ale individului, indiferent de originea sa. Apoi, pentru că era antinaţional, o scornire incongruentă cu firea acestui popor, o născocire a Apusului pe care

86. Vezi Mircea Mihăieş: http://tismaneanu.wordpress.com/2009/05/06/mircea-mihaies-de-ce-sântem-atat-de-ticalosi; Gelu Trandafir, Anca Cernea: http://tismaneanu.wordpress.com/2009/05/26/despre-radicalisme-si-diversiuni-o-scrisoare-de-la-anca-cernea-si-gelu-trandafir/.

un Orient sărăcit de spirit civic şi-a însuşit-o în figura scheletică şi ameninţătoare a comisarului bolşevic."[87]

Aşadar, în 1990, d-l Tismăneanu susţinea că există o incompatibilitate între „născocirea apuseană" comunistă şi „firea" naţiunii Române (noţiune „esenţialistă").

2. În 1992, într'o conferinţă despre „Basarabia, România, Europa" ţinută sub auspiciile Fundaţiei Iuliu Maniu la New York, d-l Tismăneanu a vorbit despre cum Iuliu Maniu a înţeles că ideologia comunistă ameninţă „statul naţional." Fără a spune nimic împotriva ideii de „stat naţional" Român, pe care Constituţia la care lucrează acum „experţii" şi „elita" Preşedintelui Băsescu o consideră o idee depăşită, reacţionară, „interbelică,"[88] d-l Tismăneanu spunea împăciuitor: „Desigur, există regretabile extremisme în viaţa politică din ţară, există tendinţe de isterizare xenofobă, dar ele îmi par mai degrabă de periferia culturii civice care se construieşte acum."[89]

3. Tot în 1992, dar în context anglofon de această dată, d-l Tismăneanu scria, în „Finishing the Revolutions of East-Central Europe" (articol semnat împreună cu Patrick Clawson) şi în eseul „Between Liberation and Freedom," ambele texte apărute în volumul *Uprooting Leninism, Cultivating Liberty,* despre cum cel mai mare pericol pentru Europa de Est şi, deci, şi pentru România nu e corupţia, controlul mass-media, oportunismul sau slăbiciunea constituţională: „Dintre toate pericolele care ameninţă libertatea în Europa Centrală şi de Est, cel mai mare e renaşterea spiritului colectivist. Acesta nu e un colectivism intelectual, internaţionalist, cum e comunismul. E un

87. Vladimir Tismăneanu, *Irepetabilul trecut*, Bucureşti, Albatros, 1994, 13.
88. Vezi, de exemplu, Ioan Stanomir, „Stat, naţiune şi patriotism constituţional," *Revista 22*, 22 Februarie 2006 (http://www.revista22.ro/stat-natiune-si-patriotism-constitutional-2491.html). De menţionat că Ioan Stanomir este şeful comisiei prezidenţiale pentru revizuirea Constituţiei.
89. Vladimir Tismăneanu, *Irepetabilul trecut*, 40.

colectivism primitiv, parohial, care se bazează pe concepte precum ‘patrie’, ‘naţiune’, sau chiar comunitatea de sânge.”[90]

Această carte, din 1992, însuma rezultatele unei conferinţe desfăşurate în Martie 1991 la Timişoara. Cu ocazia şederii în Timişoara, d-l Tismăneanu i-a dat un interviu d-lui Mircea Mihăieş. În acel interviu, d-l Tismăneanu şi cu d-l Mihăieş, aşezându-i în aceeaşi oală pe un Nichifor Crainic cu istoricii comunişti Mircea Muşat şi Ion Ardeleanu, au căzut de comun acord că, de fapt, regimul iliescian e un regim fascist, o „putere de tip plebiscitar”:

„Vladimir Tismăneanu/ De obicei, acesta e începutul fascismului. Sânt şi eu de părerea lui Adam Michnik că pericolul major în întreaga Europă Centrală şi Răsăriteană este un fascism care-şi va păstra o anumită glazură socializantă, egalitaristă.” Şi, fără a avea vreo îndoială că „statul etnocratic pur funcţionează la ora actuală,” d-l Tismăneanu continua: „E foarte frumos să vorbim despre sufletul satului, sau despre sufletul Românesc, care s’a născut la sat. Dar în Europa şi în pluralism nu prin mit intrăm. De obicei, mitul e forma sigură de ieşire din Europa.

Mircea Mihăieş/ Şi din legalitate.

Vladimir Tismăneanu/ Fără îndoială. Tradiţia culturală, politică occidentală este tradiţia legalităţii. E cam plictisitoare şi obositoare, dar al naibii de fertilă pentru individ!”[91]

---

90. „Tribalism. But of all the threats to liberty in East-Central Europe, the greatest is a revived spirit of collectivism. This is not an intellectual, internationalist sort of collectivism, like communism. It is a primitive, parochial collectivism that draws on such concepts as the fatherland, the nation, or even the blood community.” În „Between Liberation and Freedom,” Tismăneanu adaugă şi „strămoşii” („ancestors”) la noţiunile tribaliste. Vezi *Uprooting Leninism, Cultivating Liberty*, ed. Vladimir Tismăneanu, Patric Clawson, Philadelphia, Foreign Policy Research Institute, 1992, xi, 38-39.

91. Vladimir Tismăneanu, *Ghilotina de scrum*, Timişoara, Editura de Vest, 1992, 220-

4. Odată ce a redefinit lupta împotriva (neo)comunismului ca luptă împotriva fascismului şi etnocentrismului, d-l Tismăneanu a putut îmbina utilul cu plăcutul. Astfel, în articolul „Romania's Mystical Revolutionaries," publicat în 1994 în revista *Partisan Review,* d-l Tismăneanu deplânge faptul că intelectualii asociaţi Mişcării Legionare nu şi-au făcut autocritica: „Până recent, activităţile intelectualilor asociaţi Legiunii Arhanghelului Mihail au fost acoperite sub un văl de tăcere şi prezentate ca un amănunt efemer, aproape nesemnificativ, al tumultuoşilor lor ani de ucenicie. Nici unul dintre aceşti intelectuali nu s'a apucat să-şi cerceteze conştiinţa pentru a detecta motivele obsesiei lor de tinereţe. Ce a urmat după 1940 a fost un lung şi, trebuie să spunem, reuşit exerciţiu de amnezie voită. Şi, totuşi, angajamentul fascist al 'Generaţiei Tinere' şi identificarea ei cu Garda de Fier au fost cea mai directă expresie a naţionalismului şi antisemitismului răspândite astăzi în Europa de Est."[92]

Desigur că d-l Tismăneanu ştia că, de fapt, ce a urmat anului 1940

---

221. De notat că, în *Fantasmele salvării*, Tismăneanu nu mai vorbeşte de abandonarea mitului, considerate „cimentul societăţii," ci doar de abandonarea miturilor „rele" cum ar fi naţionalismul, şi înlocuirea lor cu mituri „bune," cum ar „societatea civilă" (Tismăneanu, *Fantasies of Salvation*, Princeton, Princeton University Press, 1998, 37).

92. „Until recently, the activities of the intellectuals associated with the 'legionnaires of the Archangel Michael' have almost universally been glossed over with a veil of silence and presented as an ephemeral, alsmost insignificant episode in their tumultuous *Lehrjahre*. Nor have any of the participants engaged in soul-searching to detect the reasons for their youthful obsession. What followed after 1940 has been a long, and one must say, successful exercise of willed amnesia. Yet in the preceding decades the fascist commitment of the 'Young Generation' and its identification with the Iron Guardist movement was the most straightforward expression of nationalism and anti-Semitism to be found in Eastern Europe" (Vladimir Tismăneanu, „Romania's Mystical Revolutionaries," în *A Partisan Century: Political Writings from Partisan Review*, ed. Edith Kurzweil, New York, Columbia University Press, 1996, 383-384).

a fost un lung şir de morţi ale intelectualilor de dreapta, fie trimişi în linia întâi a frontului de către Ion Antonescu, fie măcelăriţi de comuniştii îndrumaţi ideologic şi de Leonte Tismăneanu. „Vălul de tăcere" era datorat lichidării multora dintre intelectualii cu pricina, iar „cercetarea conştiinţei" se făcuse sub bătăi şi în cursul „reeducării." În plus, istoriografia comunistă a evitat subiectul legionar din motive de cenzură ideologică. Mai ştia d-l Tismăneanu şi că unii intelectuali de dreapta fugiseră în Occident, unde încercaseră să-şi refacă viaţa în contextul unui climat intelectual de un stângism extrem de agresiv care nu îngăduia „cercetarea sufletului," ci doar (auto)denunţul „fasciştilor." Şi, denunţând, continuă şi d-l Tismăneanu care, după ce trece în revistă articleria legionară a unor Mircea Eliade, Emil Cioran, Constantin Noica sau Nae Ionescu, îi înfierează insidios, în acelaşi paragraf, pe Marian Munteanu şi pe Gabriel Liiceanu.

În viziunea lui Tismăneanu, ambii s'ar fi făcut vinovaţi de „exonerarea" legionarilor: „Această exonerare e în special neliniştitoare astăzi, în România post-ceauşistă, când mulţi din tânăra generaţie de studenţi şi intelectuali se identifică cu spiritul radicalilor rebeli ai anilor treizeci. De exemplu, liderul studenţesc Marian Munteanu a format o organizaţie numită Mişcarea pentru România şi îi invocă pe Nae Ionescu şi mişcarea sa drept model. Atât prefaţa lui Nae Ionescu la romanul *De două mii de ani* al lui Mihail Sebastian, cât şi *Schimbarea la faţă a României* a lui Cioran au fost recent reeditate de Editura Humanitas din România. Directorul editurii Humanitas e Gabriel Liiceanu, principalul discipol şi continuator al lui Constantin Noica (şi în prezent un critic îndârjit al regimului Iliescu). În 1992, Liiceanu însuşi a publicat o carte intitulată *Cearta cu filosofia*, în care asistăm la un lung tur de forţă în examinarea tribulaţiilor teoretice ale lui Cioran, fără nici o referire însă la trecutul fascist

al lui Cioran." În continuare, Tismăneanu critică faptul că Gabriel Liiceanu a reeditat *Schimbarea la faţă a României* fără o prefaţă în care să critice o carte care a fost „una dintre principalele manifeste ale fascismului european în versiunea 'naţional bolşevică'."

Aşadar, dacă Iliescu e „fascist," Cioran e „naţional bolşevic." Ceea ce urmărea în acest fel d-l Tismăneanu era să poată spune că între „naţionalismul" Românesc şi comunism există o continuitate,[93] că dictatura comunistă e o consecinţă a naţionalismului-legionar şi că, de exemplu, cartea lui Cioran aparţine „impetusului care a ajutat la edificarea unei dictaturi fasciste în România, sângeros preludiu al celeilalte, nu mai puţin sângeroase, tiranii comuniste."[94] Un „preludiu," aşadar o mişcare de deschidere, o mişcare care anunţa comunismul, care a adus comunismul.

Acum, după câte ştiu eu, d-l Liiceanu e considerat o personalitate a „dreptei" liberale, „netotalitare." Atunci de ce mă întreabă d-l Mihăieş: „Unde şi când a atacat Vladimir Tismăneanu 'dreapta tradiţională'?[95]

---

93. Teza apare explicit în *Fantasies of Salvation*, de exemplu, unde ni se explică faptul că, deja năpădiţi de „şovinism, antisemitism, neîncredere în liber-cugetători şi naţionalism," comunismul ne-a venit ca o mănuşă, încurajând aceste caracteristici. Într'un cuvânt, Estul Europei a „moştenit o combinaţie de forme monolitice de gândire totalitară de sorginte precomunistă şi comunistă" (*Frantasies of Salvation*, 48-49).

94. Vladimir Tismăneanu, „Romania's Mystical Revolutionaries," *A Partisan Century*, 389-90.

95. Mihăieş: http://tismaneanu.wordpress.com/2009/05/06/mircea-mihaies-de-ce-sântem-atat-de-ticalosi. Atacul lui Tismăneanu poate fi unul din factorii care au contribuit la faptul că, într'o primă instanţă, Gabriel Liiceanu a contestat numirea lui Vladimir Tismăneanu în fruntea Comisiei Prezidenţiale pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România. Vezi Sorin Lavric, „Cum se investighează crimele comunismului la Români," *Adevărul*, 4 Octombrie 2006 (http://www.adevarul.ro/articole/2006/cum-se-investigheaza-crimele-comunismului-la-romani.html). Ulterior, Gabriel Liiceanu s'a reconciliat cu Vladimir Tismăneanu sub flamura preşedintelui Băsescu.

5. E ciudat că d-l Mihăieş nu ştie sau nu îşi mai aminteşte, deoarece, în 1995-96, d-l Tismăneanu era din nou intervievat de d-l Mihăieş. Şi, dacă „la export" d-l Iliescu era prezentat ca victimă a criticilor urmaşului oficial al „fascistului" Noica, în cartea *Balul Mascat,* liderii opoziţiei democrate sânt din nou criticaţi pentru „lipsa de maturitate" de care au dat dovadă în încercarea lor de a se împotrivi lui Ion Iliescu. Astfel, conform d-lui Tismăneanu, lupta dintre Iliescu şi opoziţie (condusă de PNŢCD) ar fi fost una dintre „bolşevicii-bolşevici" şi „bolşevicii-antibolşevici." Conform d-lui Tismăneanu, „radicalismul" opoziţiei era nejustificat: „Nuanţa morală trebuia să fie şi una a toleranţei şi a amânării scadenţelor. Anumite puncte importante puteau fi lăsate pe seama unor comisii de stabilire a adevărului, alcătuite de istorici, personalităţi intelectuale care să gândească tranziţia în termeni de compromis istoric, mai degrabă decât de conflict [...] Ceea ce cred că s'ar fi putut realiza, în special după 1992, ar fi fost nu ideea de reconciliere, care e o etichetă găunoasă, ci coabitarea."[96]

6. Un bun exemplu de coabitare cu neobolşevicii ne oferă în 2003 d-l Tismăneanu în cartea de convorbiri cu Ion Iliescu, de care se pare că îl leagă pasiunea comună pentru marxismul revizionist şi, mai ales, pentru scrierile lui Troţki, a cărui absenţă din bibliografia Românească o deplâng amândoi.[97] Fără a comenta toată cartea, voi remarca doar câteva aspecte. În primul rând, Tismăneanu vorbeşte iarăşi de „rigiditatea" („stiffness") opoziţiei lui Corneliu Coposu şi a anti-comuniştilor care, după cum spune Ion Iliescu aprobat de

96. Vladimir Tismăneanu, *Balul mascat: Un dialog cu Mircea Mihăieş*, Iaşi, Polirom, 1996, 19-21.

97. Ion Iliescu (interviewed by Vladimir Tismăneanu), *Communism, Post-Communism and Democracy: The Great Shock at the End of a Short Century*, Boulder, East European Monographs, 2006, 41.

Tismăneanu, au dat dovadă de „schematism, primitivism" în anti-comunismul lor.[98]

Dar atmosfera îmbâcsită, de activişti depănând amintiri despre cât de frumoase erau şedinţele de altădată de la Ştefan Gheorghiu, de pe când, eheu fugaces, trecea şi Silviu Brucan pe acolo, culminează într'o mărturisire perfect lămuritoare în privinţa lui Vladimir Tismăneanu. Care spune aşa: „Cel puţin un aspect e clar din dezbaterea internaţională despre comunism versus fascism: dacă se poate vorbi despre comunism cu faţă umană, e aproape imposibil de vorbit despre fascism sau nazism cu faţă umană. Comunismul a lăsat cel puţin loc pentru iluzia umanismului – şi, în tradiţia comunistă, poate în marxism, în antropologia filosofică marxistă, a existat probabil o tradiţie umanistă complet respinsă de fascism. După cum aţi menţionat mai devreme, şi cred că e foarte important, cred că la originile marxismului se află un fel de aspiraţie democratică."[99]

Acesta e Vladimir Tismăneanu în 2003.[100] În 2006, preşedintele Băsescu avea să-l numească pe acest om în fruntea Comisiei Prezidenţiale pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România. Începând cu acel moment, „anticomunismul" d-lui Tismăneanu nu a mai cunoscut limite. Oricine i s'a opus a fost fie comunist, fie fascist, fie, având în vedere că, în viziunea d-lui Tismăneanu ambele

---

98. Iliescu, *Communism*, 51, 62, 116-17, 120-21 (despre inoportunitatea reinstaurării monarhiei). Despre penibilul acestei cărţi de convorbiri cu Ion Iliescu a scris şi politologul britanic Tom Gallagher, în articolele „Politolog fără bisericuţe" (*România liberă*, 13 Octombrie 2006), „Netulburat în propria-i mistificare" (*România liberă*, 1 Noiembrie 2006), „Un istoric indispendabil pentru doi preşedinţi români" I, II (*Ziua*, 14 şi 15 Aprilie 2006).

99. Vladimir Tismăneanu în Iliescu, *Communism*, 167-69.

100. La începutul anilor '90, Tismăneanu scria: „Dar, aşa cum a arătat recent istoricul polonez Adam Michnik, 'nu există socialism cu faţă umană, ci doar totalitarism cu pumnul în gură.'" (*Fantoma lui Gheorghiu-Dej*, Bucureşti, Ed. Univers, 1995, 101).

sânt aidoma, şi comunist şi fascist în acelaşi timp. Dar oricum e mai rău să fii fascist, pentru că nu eşti deloc umanist, pentru că nu mai întreţii „iluzia umanistă."

CÂTEVA CONCLUZII

Citind opera d-lui Tismăneanu, am ajuns la concluzia că d-lui Tismăneanu îi va fi imposibil să ne explice cum a trecut de la social-democraţie la „dreapta" pentru simplul motiv că nu se poate vorbi de o „evoluţie" a d-lui Tismăneanu. Pentru a înţelege parcursul, fragmentat, esoteric şi proteic, al d-lui Tismăneanu ar trebui să ţinem cont de strategiile sale de construire a carierei atât în SUA, cât şi în România. Apoi, trebuie să ţinem seama de cine îl plăteşte. Dar, dacă d-l Tismăneanu are dreptate, una dintre caracteristicile comunismului e tocmai „proteismul fenomenului şi evanescenţa lui. Îţi scapă mereu printre degete. De aici imposibilitatea de a surprinde în toate detaliile sale fenomenul comunist."[101] Îmi dau deci seama că nu pot surprinde toate detaliile scrisului d-lui Tismăneanu. Dar proteismul, veşnica reinventare de sine şi de alţii, veşnica manipulare semantică a istoriei şi destinelor Românilor, refuzul unei identităţi, toate ni-l indică pe d-l Tismăneanu ca fiind pe orbita fenomenului comunist Românesc şi internaţional. Rămânem, urmărind zig-zagurile nedemne ale d-lui Tismăneanu, fie cu impresia unui om care e o simplă portavoce a unor interese politice, un simplu activist de partid pus să justifice ideologic nişte decizii politice luate deasupra lui, fie cu imaginea unui oportunist. Dar în nici un caz cu un om de dreapta politică.

Dreapta politică, conservatorismul adică, nu e ideologie. Dar nu e ideologie doar în măsura în care înseamnă apărarea unei identităţi (sociale, culturale, politice, religioase) date. A fi om de

101. Vladimir Tismăneanu, *Ghilotina de scrum*, Timişoara, Editura de Vest, 1992, 191.

dreapta înseamnă a apăra un dat, o identitate. În măsura în care îţi reinventezi propria identitate în permanenţă, şi în măsura în care faci din identitate un lucru rău, nu mai eşti conservator. Lucrurile sânt aşa cum sânt şi reinventarea lor nu e, de cele mai multe ori, decât o reinventare semantică, o redefinire abuzivă. E genul de redefinire care a făcut din ţărani nişte „duşmani de clasă” sau nişte „năpârci reacţionare,” care a făcut din preoţi nişte „fanatici,” care a făcut din evrei nişte „suboameni” şi care face acum din omul normal un „homofob.” E genul de redefinire care precede sau justifică crima organizată. Lucrurile vii cresc, doar jucăriile mecanice se inventează. Şi lucrurile vii au o origine, o natură specifică, nişte rădăcini, un timp şi un spaţiu al lor. Ingineria socială merge mână în mână cu lipsa de identitate personală. Nu poţi să aperi ceva, dacă nu ştii cine eşti. Şi nu vei şti niciodată cine eşti, dacă cineva îţi va rescrie mereu trecutul. În lipsa acestei înrădăcinări în structurile de rezistenţă ale realului, în antropologia creştină, în tradiţia morală şi istorică, „dreapta” nu e decât o ideologie ca oricare alta pentru că nu exprimă nici o realitate, ci doar încearcă să inventeze o realitate. O realitate convenţională. Aşa cum e şi „realitatea” democraţiei Româneşti din ultimii douăzeci de ani, în care oamenii cinstiţi siliţi să „coabiteze” cu structurile politico-ideologice gangstereşti clocite de structurile de partid şi de stat ale regimului comunist sânt condamnaţi, de fapt, la moarte (sufletească) lentă.

De aceea am spus că, după şaizeci de ani, „două generaţii de tismăneni” sânt de ajuns. Nu mă refeream la „evrei,” ci la oportunişti. Nu i-am făcut d-lui Tismăneanu nici o vină din faptul că e fiul tatălui domniei-sale, dar i-am făcut o vină din faptul că foloseşte acelaşi limbaj ca al tatălui domniei-sale şi că, dincolo de rasă, clasă sau religie, pregăteşte o nouă generaţie de oportunişti (ortodocşi, catolici etc.) care să apere sistemul corupt din România. Şi cea mai

bună dovadă că aliaţii domniei-sale sânt fie corupţi, fie incompetenţi, e că nici unul dintre vasalii tismăneni nu a îndrăznit să constate, ca „expert," pe tot cuprinsul acestei polemici despre stânga şi dreapta, ceea ce era de constatat, şi anume că, judecat după scrierile sale, d-l Tismăneanu nu poate fi considerat un om de dreapta. Poate fi considerat un om al stângii antistaliniste („anticommunist Left"/ „liberal Left"), asta ca să fim generoşi cu precizie.

Lucrul acesta e dovedit nu doar de scrierile d-lui Tismăneanu şi ale aliaţilor săi, ci şi de modul lor de a lupta. De la începutul acestei polemici, întrebărilor sau argumentelor mele bazate pe scrierile d-lui Tismăneanu li s'a răspuns cu injurii şi ameninţări la adresa mea. Nu am nici o îndoială în privinţa capacităţii de a face rău a „elitei" noastre. Dar am din ce în ce mai mari îndoieli în privinţa dorinţei ei de a face bine. De a fi oneşti. Eu discut cărţi, ciracii d-lui Tismăneanu caută să mă distrugă pe mine, personal, visează să mă vadă dat afară de la universitatea unde studiez, delirează asupra câte unei fotografii de-ale mele, îşi folosesc, precum d-l Mihăieş, poziţia oficială, de vicepreşedinte al ICR, pentru a publica pe site-ul instituţiei pe care o conduc articole injurioase la adresa mea, (cu alte cuvinte, se fac vinovaţi de abuz de putere, de vreme ce folosesc resursele statului pentru a da bătălii personale cu un scriitor Român) etc. De ce? Fiindcă am îndrăznit să spun că „regele" e gol? Şi oportunist?

Dacă e adevărat ce spune d-l Tismăneanu, şi anume că Românii sânt, colectiv, atât de insuportabil de taraţi de comunism, oare cum trebuie să fie d-l Tismăneanu, crescut şi educat în epicentrul aparatului ideologic represiv comunist, de care a şi profitat? La urma urmelor, d-l Tismăneanu continuă să facă ce a făcut tatăl domniei-sale, adică să lupte cu mapa împotriva poporului Român. Eu am fost crescut şi educat să fac ceea ce a făcut bunicul meu Aurel N. Platon,

născut în 1904, antilegionar, bun prieten cu o familie de evrei din Botoşani, notar liberal al comunei Vorona. Când trupele sovietice, care ni l-au adus şi pe tatăl d-lui Tismăneanu, au început să intre în ţară, bunicul a înhămat caii la şareta primăriei şi a plecat în refugiu căutând să scape de comunişti arhiva primăriei, istoria satului.

Domnul Tismăneanu foloseşte discursul şi apucăturile celor care au distrus România. Aşa a fost educat. Eu am fost educat să apăr ce pot din România veche, integră. În 1950, tatălui meu i s'a spus, în şcoala primară: „Marş acasă şi spune-i lu' tat'tu să dea pământul la colectivă dacă vrea să te mai primim la şcoală." Bunicul meu, notar liberal în comuna Vorona, avea cinci copiii şi cinci hectare de pământ. A dat pământul, aproape tot. Dar, din cauză că fusese notar „burghezo-moşieresc," l-au dat afară de la primărie. Şi a trăit aşa, aproape două decenii, până când a împlinit vârsta de pensie, din munca micii lui grădini de legume, din creşterea câtorva păsări şi din cei doi trei pomi fructiferi pe care îi avea în curtea casei. A trăit unde se născuse, în curtea casei lui, în România profundă. Şi prin acest om am cunoscut şi eu România profundă. Autarhică. Şi deloc „primitivă" sau „şovină." Dar cinstită. De zeci de ani sântem siliţi, dacă nu acceptăm corupţia sau ideologia comunistă, să o luăm de la capăt, să murim, să plecăm, să tăcem, în vreme ce urmaşii celor care au distrus şi distrug România, care seacă albiile de ape, munţii de minereuri, pădurile de viaţă şi oamenii de suflet, ne dau lecţii de moralitate şi ne învaţă cum să ne dezbărăm de strămoşi, de naţiune, de credinţă, de patrie, de cultura Românească şi de alte „racile ale trecutului." „De ce sântem atât de ticăloşi?" se întreba retoric d-l Mihăieş. Fiindcă puteţi. Fiindcă aveţi spate. Fiindcă oamenii cinstiţi nu mai au cum să vă tragă la răspundere. Fiindcă măsluiţi continuu criteriile. Fiindcă sânteţi mulţi şi organizaţi. Ştiu că nu voi câştiga bătălia. Dar mai ştiu şi că d-l Tismăneanu va pierde războiul. Şi asta

pentru că domnia-sa nu se luptă cu mine, ci cu adevărul propriei sale bibliografii. Şi nimeni nu poate sări peste propria umbră. Deja nu mai puteţi minţi, deşi încă nu vreţi să spuneţi adevărul.

UN EPILOG

A început campania electorală. PNL şi-a ales candidatul la alegerile prezidenţiale. Ziarele au anunţat contracandidaţii lui Traian Băsescu. Mogulii de toate mărimile, culorile şi interesele politice sânt în fierbere. De aceea, voi întrerupe aici şirul articolelor dedicate „elitei." Nu de alta, dar „elita" e implicata într'un joc politic, de partea PDL, şi nu aş vrea să se creadă că articolele mele sânt parte a vreunui complicat algoritm electoral. În România, de decenii bune, toţi trebuie să fie oamenii cuiva: ai primului-secretar, ai Securităţii, ai Preşedintelui, ai Partidului. Vorba unui mafiot dintr'un film vechi: „Do you know who's his own man? Nobody's his own man. And who wants to be a nobody?" Într'o ţară în care toţi sânt ai cuiva, cine e liber? Nimeni. Şi cine vrea să fie un nimeni? Un om al nimănui? Doar cineva a cărui viaţă nu e o sumă de adaptări. Cineva care trăieşte ca un martor al adevărului, de la adevărul umil al propriei biografii, până la adevărul istoric sau până la Adevărul la care te rogi.

Am crezut, multă vreme, că „elita" noastră intelectuală e alcătuită din astfel de oameni. În 1990 terminam clasa a zecea şi îmi părea rău că nu pot vota. Dar am semnat pentru punctul 8 al Proclamaţiei de la Timişoara şi am petrecut multe zile şi nopţi în faţa Universităţii ieşene. Îmi era necaz că nu pot merge la Bucureşti, pe 20 Mai, să votez cu „intelectualii" neointerbelici, cu lista GDS: cu Ştefan Augustin Doinaş, cu Mihai Şora, cu Alexandru Paleologu. Gabriel Liiceanu mi se părea formidabil. Andrei Pleşu, mai puţin. Era, în opinia de atunci a prietenilor săi şi a presei „de opoziţie," prea duplicitar[102]. În Iunie a venit mineriada. Apoi „opoziţia" a

102 În articolul "Chipul schimonosit al libertății," publicat în oficiosul FSN *Adevărul* din 15 Iunie 1990, Andrei Pleșu, ca și Vladimir Tismăneanu mai târziu, îndemna la "conciliere națională" (termenul preferat al președintelui Ion Iliescu) și punea

devenit tot mai „liberală," s'a mutat înspre un soi de stângism civic, cu atacuri la Ortodoxie, la „miturile" istoriei naţionale, la tot ceea ce părea a ţine de „vulgata bunului Român." Prin 1998, editorul paginii de opinii a unui ziar la care colaboram mi-a cerut să nu mai vadă cuvintele „naţiune" şi „naţionalism" în articolele mele. Toţi vorbeau de „societatea deschisă," de „pericolul legionar," de cât rău au făcut „fasciştii" Eliade, Cioran şi Noica. După 45 de ani de comunism, România a trecut printr'un deceniu de denazificare.

Apoi, prin 2000, „elita" şi o parte a cicisbeilor ei s'au metamorfozat din nou. A devenit de „dreapta." Era, cel puţin, atacată ca atare. Cartea lui H.-R. Patapievici *Omul recent* a fost primita cu stupefacţie de stânga liberală care, până atunci, îl considerase de-al ei pe eseistul *Politicelor,* al *Contrapunctului* şi al revistei 22. Am început să trimit şi eu, din SUA, articole de dreapta la suplimentul *LA&I* realizat de Dan C. Mihăilescu. Am tradus, pe vremea când nu se vorbea de ei, din conservatorii Americani, de la neoconservatori la paleoconservatori sau liberal-conservatori, de la W.F. Buckley şi Irving Kristol la Peter Viereck şi Clinton Rossiter. I-am apărat pe „boierii minţii" într'un text intitulat „Elegii pentru stângiştii mici." Credeam că a venit vremea clădirii unei drepte conservatoare în România, dincolo de clişeele legionaroide sau rasiste. Credeam că se terminase cu monopolul mediatic al stângii: fie ea de tip vadimist-securist, iliescian-tehnocratic sau „corect politic"-pseudo-occidentalizat.

Ceea ce am scăpat din vedere a fost că fosta „opoziţie" intelectuală s'a instituţionalizat. Că membrii elitei sânt obosiţi, hăituiţi, zaharisiţi şi cumva închipuiţi. Nu mai au timp de argumente. Nu mai gândesc decât tactic, între limitele unei strategii stabilite de altcineva: de

---

victimele (studenții) pe acelasi talger cu călăii (minerii). E unul din momentele penibile, dar lămuritoare pentru parcursul și tonul ulterior al oligarhiei intelectuale ieșite din mantaua lui Pleșu.

partid, de sponsori, de Preşedinte. Le e, nu ştiu de ce, foarte teamă să nu piardă. Şi de aceea se înconjoară doar de oameni care vor să câştige. Nu am fost niciodată bun să ţin o astfel de contabilitate. Aşa că am reacţionat când am constatat că „dreapta noastră e de stânga," că adică se nutreşte din dispreţul tehnocratului faţă de „popor," că e gata să îmbrăţişeze orice idee care o menţine la putere şi orice cauză care o readuce la putere şi că, dacă vechea nomenclatură comunistă persecuta, alunga sau masca valorile, noua „elită" le redefineşte arbitrar. „Elita" nu m'a dezamăgit din cauză că nu mi-a dat ce i-am cerut. Pentru că nu i-am cerut nimic. Am sperat însă că membrii „dreptei intelectuale," dacă tot vor să fie „profeţi" (*apud* Teodor Baconsky), să nu fie profeţi mincinoşi şi să aibă o atitudine consecventă cu principiile conservatoare şi Creştine afişate.

Poate că un mod de a restaura România ar fi să nu mai vorbim decât despre lucruri pentru care am pierdut ceva apărându-le. Între a trăi pentru sau cu ţara ta şi a trăi de pe urma ţării tale e o diferenţă la fel de mare precum cea dintre a trăi pentru sau cu o femeie şi a trăi de pe urma unei femei. E diferenţa dintre Romeo şi un proxenet, dintre intimitate domestică şi promiscuitate. La noi, după ce s'a trăit decenii la rând pe seama „clasei muncitoare" sau a „construirii socialismului şi comunismului," acum se trăieşte pe seama „anticomunismului," „integrării," „Europei." După ce s'a trăit ani de zile scriind note informative la Securitate, acum se trăieşte scriind eseuri despre „regimul totalitar din România." Acum nu se mai toarnă într'o cămăruţă sordidă de bloc comunist, ci se toarnă la simpozioane, mese rotunde, talk-showuri. Nu se trăieşte pentru idei, ci pe seama ideilor, nu se trăieşte pentru România normală, ci pe seama României normale, atâta câtă mai este.

Acum vreun an, cu ocazia unei conferinţe pe tema „Tinerii şi cultura" la care erau invitaţi H.-R. Patapievici şi Dan C. Mihăilescu,

s'a petrecut următoarea scenă, pe care, pentru a nu fi acuzat de răstălmăciri tendenţioase, o preiau ca atare din relatarea unui prieten bucureştean: „Bucuria mare, neaşteptată a fost însă când un student a întrebat de manifestul «A treia forţă»» şi de răspunsul lui HRP din *Idei în dialog.* Patapievici a răspuns că el nu înţelege, în general, «spasmodica, inutila, confuzionanta» dihotomie între stânga şi dreapta politică, şi în particular v'a reproşat exclusivismul. DCM l-a preluat, ţinându-vă partea, zicând că Hurduzeu şi Platon nu suportă duplicitatea, de aici acest «rigorism», menţionând de schimbul de email-uri cu Mircea Platon, pe care îl doare ţara. Şi aici, din acest punct, când s'ar fi putut pune degetul pe rană - pe durerea că nu se întâmplă nimic, că sântem bolnavi de diabet, sângele social nu se coagulează - când s'ar fi putut rosti în sfârşit o brumă de adevăr fundamental, care să nască vreo luminiţă în vreunul din tineri, HRP a încheiat: «Când vezi şi suferi, nu faci platforme politice».”

Recent, am citit despre apariţia unui Institut de Studii Populare, „fundaţie a Partidului Democrat Liberal având un rol de think-tank, prin intermediul căreia vor fi dezvoltate elementele doctrinare şi de identitate politica a PDL [...] ISP îşi propune să contribuie la dezvoltarea şi promovarea doctrinei populare în România.” Din consiliul academic şi de administraţie al ISP fac parte universitari Români şi străini, adevăraţi profesionişti sau simpli diletanţi oportunişti, mulţi dintre prietenii d-lui Horia-Roman Patapievici. Când am publicat, împreună cu Ovidiu Hurduzeu, „manifestul” nostru în apărarea României profunde, am făcut-o ca oameni liberi. Dar oamenii ISP sânt oamenii cuiva. Deci ei au voie sa facă platforme politice. Pentru că pe ei, într'adevăr, „îi doare ţara.” Tare de tot. Ca pe Vuică.

DESPRE FALSA CONŞTIINŢĂ ISTORICĂ

Nu doar Românii au un „nou val" cinematografic, ci şi mexicanii. Unul din liderii noului val cinematografic mexican e Guillermo Arriaga, autor al unor pelicule precum *Amores Perros* (2000), *21 Grams* (2003), *Babel* (2006) şi *The Three Burials of Melquiades Estrada* (2006). Arriaga e creditat de cronicarii de cinema cu inventarea filmului de tip puzzle global, în care diferite poveşti, la diferite momente, se întretaie pe diferite meridiane, arătând astfel, de exemplu, cum povestea unui imigrant ilegal din New York influenţează, e influenţată sau are ceva în comun cu atentatul taliban din Afganistan asupra unei suedeze din China care lucra pentru o firmă congoleză de export al cangurilor australieni în UE. Sau cam aşa ceva. Ideea e că tehnica ocelică, cel puţin în materie de scenariu, a lui Arriaga, că ubicuitatea lui cinemascopică ne ajută să ne consolidăm un fel de conştiinţă globală. Recent, răspunzând întrebărilor unui jurnalist Britanic dar la fel de global ca şi el, Arriaga a ruminat darwinist-engelsian: „Sântem cu toţii vânători şi culegători. Ne tragem din gene de vânători. Asta e ceea ce defineşte rasa umană [...] Nu putem fi naivi. Globalizarea se întâmplă sub ochii noştri, nu putem să o oprim. Dar conceptul de naţiune e foarte tânăr. SUA au doar 250 de ani vechime. La scara umanităţii, asta e aproape nimic. Cu şase sute de ani în urmă, Spania era dominată de Arabi. Aşa că ce anume defineşte naţiunea?"

Jurnalistul global-britanic care i-a luat interviul a fost satisfăcut de răspuns. Filosofia lui Arriaga e nu doar de largă respiraţie umanistă, dar e şi bună pentru business. Identitatea pală a omului globalizat e bună pentru piaţa liberă globală, s'ar părea, deşi nu văd ce vom mai putea schimba între noi dacă vom fi cu toţii identici. Şi perspectiva global sincronică face casă bună cu zădărnicia global

diacronică. Văzute la scara umanităţii de ieri şi de azi, naţiunile apar ca nişte fleacuri în care nu are rost să ne împiedicăm. Poate că, de la înălţimea de la care scrutează Arriaga lumea prin obiectivul camerei sale de filmat, aşa o fi. Dar e istoria făcută să fie considerată astfel? De la ce distanţă trebuie să privim realitatea?

La urma urmelor, putem oricând găsi o distanţă de la care Arriaga însuşi ne apare ca o „scamă." Care dă interviuri. Sau se poate regla teleobiectivul ca să îl facem să apară astfel în ochii publicului. Văzut la scara universului, Pământul însuşi e un strop de noroi pe icoana cerului înstelat de deasupra noastră. Văzute la scara vârstelor biologice ale pământului, duratele vieţii unui om, a unui elefant, a unui imperiu sau a unui film al lui Arriaga sânt identice şi echivalente unei marje de eroare. La urma urmelor, întreg secolul XX a fost dominat de intelectuali şi de lideri politici care au văzut totul „la scara umanităţii." „Clase," „rase," ţări, continente, sute de milioane de oameni au pierit în numele „evoluţiei" spre o lume mai bună şi mai dreaptă pentru „umanitatea" (rasa sau clasa) superioară şi sute de milioane de morţi au fost survolaţi, cu răceală, prin ocheanul întors al ideologiilor care pun lucrurile în falsa perspectivă a umanităţii.

Dacă, la scara umanităţii, viaţa unei naţiuni nu contează, de ce ar conta la scara umanităţii viaţa unui om? Dacă, la scara umanităţii, 250 de ani sânt un „bip," de ce ar conta momentul actual? Dacă trecutul nu contează, de ce contează prezentul? Sau viitorul? Care poate nici măcar să nu se mai întâmple. Dacă istoria de 250 de ani a SUA, sau istoria de 600 de ani a naţiunii Spaniole nu contează, de ce ar conta cele câteva decenii de „globalizare"? Doar fiindcă se întâmplă acum? Dar la scara umanităţii fiecare imperiu a fost cândva un „acum" şi fiecare „acum" e un nimic. Dacă doar prezentul e purtător de valori, atunci înseamnă că nimic nu are valoare. Prezentul nu e mai

purtător de valori decât trecutul. Şi asta şi pentru că, printre altele, la scara umanităţii, oricum sântem deja cu toţii morţi, de vreme ce durata vieţii noastre e doar marja de eroare a lungilor evi în care încă nu ne-am născut sau în care deja sântem morţi.

Dar toate acestea nu sânt decât aberaţiile unei false conştiinţe istorice care confundă istoria cu evoluţia şi conştiinţa cu biologia. Adevărata scară a istoriei nu e eonul sau duratele pleistocenice, ci conştiinţa. Evoluţia, biologia, e un tărâm al determinismului. Istoria e domeniul libertăţii. Ca atare, singurul unghi din care poate fi considerată istoria e cel al conştiinţei. Şi asta pentru că sensul istoriei nu e cel, biologic, de a „evolua," ci acela de a fi liberi, adică de a ne restaura. După cum spunea cândva filosoful Joseph Pieper criticând perspectiva biocosmică a iezuitului Teilhard de Chardin care amesteca istoria cu evoluţia: „La scara evoluţiei nu există martiri, doar la scara istoriei." La scara evoluţiei, la scara biocosmică există doar încercări nereuşite, erori (precum „eroarea" comunistă, nazistă etc.), de a trece la o fază superioară de dezvoltare. Dar la scara evoluţiei nu există martori ai dreptăţii şi adevărului. Or, unghiul din care trebuie privită istoria nu e cel al erelor geologice, ci unghiul conştiinţei martoră a dreptăţii şi adevărului. Adică al conştiinţei libere, care nu merge cu valul şi care nu urlă cu lupii evoluţiei şi ai „adaptării" la ceea ce credem noi uneori a fi „mersul lucrurilor."

Memoria, care însumează în noi timpul trecut, timpul povestit şi timpul regăsit, ne dă identitatea. Astfel încât, când alegem, când facem, adică, istorie, alegem, ca Americani, împreună cu cei 250 de ani care ne stau în spate, sau, ca Spanioli, împreună cu epoca lui El Cid Campeador. Prezentul nu are altă valoare în afară de cea a libertăţii noastre, şi libertatea noastră nu e posibilă fără memoria care ne alimentează identitatea. De aceea,

orice încercare de a eradica memoria, adică identitatea, adică libertatea, în numele inexorabilelor forţe ale prezentului şi viitorului e sortită să dea naştere unor consecinţe monstruoase.

La scara umanităţii, omul e un nimic. La scara cosmosului, umanitatea e un nimic. Dar la scara Celui care a zidit Cerul şi Pământul, un om e mai important decât întreaga lume. Şi asta e scara, şi crucea, şi icoana la care şi în care putem înţelege rostul tuturor lucrurilor, de la naţiuni, la filmele lui Arriaga.

CONSERVATORISMUL ROMÂNESC, O NECUNOSCUTĂ

Recent, doi membri ai Partidului Conservator au declarat că vor candida în alegerile pentru Parlamentul European ca socialişti. Anunţul a stârnit rumoare în sala de aşteptare care e mass-media din România. Şi totuşi, decizia celor doi politicieni nu e decât consecinţa a două decenii de confuzie morală şi ideologică. În România e profitabil să nu-ţi defineşti prea bine identitatea. Pentru că nu se ştie cine vine mâine la putere. Vina celor doi politicieni a fost că au ieşit la rampa eurosocialistă, pentru aplauze şi voturi, fără a-şi fi dat jos sulemenelile conservatoare. Sânt nişte amatori. Alţii însă, adevăraţi profesionişti, reuşesc să-şi schimbe costumul ideologic cam cum se schimbă cauciucurile la maşinile de formula unu: în cinci secunde. Se învârt, se învârt, se învârt, se învârt, se învârt, se învârt, se învârt până ne ameţesc, şi odată îi vezi că se reped pe tuşă, unde vine think-tankul cu experţi, cricuri (mediatice) şi cauciucuri ideologice noi şi, după ce le schimbă uleiul, garnitura şi eventual sponsorul, reintră în cursă sub alt nume.

Politica integrităţii morale şi profesionale care ne-ar putea scoate din această cursă fără linie de sosire se numeşte, în lipsă de altceva mai bun, conservatoare. Ştiu că, încă de pe vremea când FSN nu se spărsese în facţiuni care au fagocitat toate partidele politice concurente, în România există o repulsie faţa de „etichete". Dar că toata lumea le foloseşte pentru a-şi băga în cofă adversarii. De aceea, de vreme ce denunţul „etichetelor" merge mână în mână cu denunţarea adversarilor prin lipirea de etichete false, eu vă propun să deturnăm această practică. Şi anume, în loc să lipim adversarilor etichete false, să ne lipim nouă etichete adevărate. În loc să spunem minciuni despre alţii, să spunem adevărul despre noi. În felul acesta

scăpăm de etichete şi căpătăm identităţi. Adică exact lucrul de care s-au temut cel mai tare vechii şi noii stăpâni ai României, care fie ne-au atribuit identităţi false („chiabur," „legionar," „năpârca reacţionară," „duşman al poporului"), fie ne-au răpit orice identitate.

Drept urmare, fără a spune nimic nou, eu mă declar conservator. Nu „nostalgic comunist," ci de dreapta conservatoare. Ca atare, nu sânt reprezentat de nici un partid din România. Nu mă regăsesc nici în rândul celor care au redus conservatorismul sau tradiţia la prohodirea trecutului sau la rafinamente esoterice. Un conservator nu scrie elegii pentru că nu apără lucruri moarte, ci „lucrurile permanente". Lucrurile veşnic vii. De aceea, există două tipuri de oameni de care conservatorul are a se feri. Pentru unii, oamenii mari şi lucrurile adevărate au existat doar în trecut, din care fac un fel de cămară plină cu bunătăţi a cărei cheie, din nefericire, s-a pierdut. Sau nu? Pentru ceilalţi, oamenii mari şi lucrurile adevărate ni le vor aduce abia viitorul. Aceştia sânt ventrilocii de stânga, care vorbesc în numele progresului. Primii sânt spiritiştii dreptei neconservatoare care ciocănesc fraudulos în mobile şi creiere vechi, ţinându-se de mână ca să nu se piardă în întunericul iniţiatic. Conservatorul nu e gropar, ci luptător. Altminteri nu conservă nimic, nu e „sarea pământului," ci doar o murătură printre altele. Lucrurile acestea au fost bine înţelese de gânditori şi oameni politici pe care „dreapta" noastră mai mult îi citează decât îi trăieşte.

Iată, de exemplu, ce spunea, într-un articol clasic de acum, William F. Buckley Jr.. Articolul a apărut în primul număr, din 19 Noiembrie 1955, al lui *National Review.* Am mai vorbit/tradus/publicat pagini din Buckley şi din alţi gânditori şi publicişti conservatori acum vreo opt ani, dar pe vremea aia nu ştia mai nimeni în România despre cine vorbesc. Între timp însă, mai ales după moartea sa, Buckley a fost descoperit şi de veşnicii noştri taxidermişti culturali, care

comemorează nazal şi contra cost valorile trecute la Domnul. De aceea mă gândesc că, poate, de data asta, cuvintele lui Buckley vor cădea pe un pământ ceva mai afânat.

Iată, deci, cum îşi definea intenţiile conservatorul Buckley în primul număr al revistei sale, National Review: „Lansarea unui săptămânal conservator de opinie într-o ţară considerată în general un bastion conservator poate părea superfluă la prima vedere: ar fi ca şi cum ai publica un săptămânal monarhist între zidurile Palatului Buckingham. Dar desigur că lucrurile nu stau astfel: dacă National Review e inoportună, e din raţiuni complet diferite: e pentru că revista noastră se pune de-a curmezişul istoriei, strigând «Stop!» într-o epocă în care nimeni nu vrea să mai facă acest lucru ori să mai aibă prea multa răbdare cu cei care o fac [...] Revista noastră e nelalocul ei din cauză că, odată ajunsă la maturitate, America intelectuală a respins conservatorismul în favoarea experimentelor sociale radicale. [...] Şi de vreme ce ideile conduc lumea, ideologii, odată ce au pus mâna pe clasa intelectuală, au pus mâna pe totul. Au început să conducă aproape întreaga societate. Niciodată nu am trăit într-o epocă de mai mare conformism şi de mai strânsă solidaritate a stângii decât în epoca prezentă".

Conservatorii americani, continua Buckley, „sânt nonconformişti fără licenţă, lucru deosebit de grav într-o lume de stânga. [...] Conservatorii radicali din această ţară au parte de o viaţă palpitantă pentru că, atunci când nu sânt interzişi sau mutilaţi de stânga, sânt ignoraţi sau umiliţi de o mare parte a celor de la dreapta îmbuibată, a cărei ignoranţă şi amoralitate nu pot fi exagerate pentru aceleaşi motive pentru care cineva nu poate exagera infinitul. [...] Nu avem nimic altceva de oferit decât tot ce e mai bun în noi. Asta, vor spune răsuflând uşuraţi mia de stângişti care ne citesc, nu e destul! Nu e destul. Dar acesta e punctul de la care le-o luăm înainte. Pentru

că oferim, în afară de noi înşine, o poziţie care nu s-a sclerozat sub povara unei gigantice birocraţii parazitare, o atitudine nemoleşită de tezele de doctorat ale unei generaţii de doctori în inginerie socială, neatenuată de o mie de josnice promisiuni făcute miei de grupuri de presiune, necorodată de dispreţ cinic pentru libertatea omului. Şi asta, doamnelor si domnilor, ne face să fim senzaţia zilei".

Revista lui William Buckley a apărut şi continuă să apară de atunci, din Noiembrie 1955, şi până astăzi. În cei peste 50 de ani care au trecut de-atunci, a devenit cea mai citită revistă conservatoare. Dar a fost acel moment din 1955, acea atitudine de ireverenţă faţă de „Stânga" inginerilor sociali şi faţă de „Dreapta îmbuibată" şi conformistă, acea atitudine de nerăbdare faţă de „experţii" în inginerie socială şi în toate compromisurile, care a dat imboldul apariţiei unei mişcări intelectuale conservatoare cu influenţă asupra dreptei politice. Nici „moderaţia," nici „calmul," nici „morga" nu au pornit niciodată nimic. Ci doar un cuvânt adevărat. Fie şi despre sine, dacă nu despre lucruri mai importante. Aşadar: „Qui vive?"

P.S.: De când mi-am reluat colaborarea cu Ziarul de Iaşi, forumul articolelor mele e bântuit de un personaj („marin" e ultimul avatar) care pare absolut convins de futilitatea articolelor mele de opinie şi care mă îndeamnă insistent să mă apuc de scris monografii academice dacă vreau să spun ceva. Eliminând, din cauza insultelor şi erorilor ortografice accesibile doar unui vorbitor nativ de română, posibilitatea ca vreunul din prietenii/profesorii mei americani să vrea să mă tachineze, nu îmi rămâne decât să accept că Românul cu pricina crede cu adevărat că tratatul e cea mai adecvată expresie a lucidităţii. Ca să îl feresc de această eroare fără a putea fi acuzat de pledoarie pro domo, îi voi răspunde lui „marin" făcând apel la un autor pe care am băgat de seama că îl apreciază infinit, Mihail

Neamţu. Scriind, nu într-un tratat, ci în *Idei în dialog,* tocmai despre William F. Buckley, Neamţu sublinia: „Mai presus de orice, Buckley Jr. a fost preocupat de eficacitatea rezistenţei de dreapta împotriva tiraniilor politice sau intelectuale din secolul XX. În locul tomurilor erudite, William F. Buckley Jr. a preferat eseul incisiv, jurnalismul provocator, campaniile publice de atitudine sau romanul detectivistic". Admiţând că nici eu nu sânt Buckley, nici România nu e America şi că nici Neamţu nu e tocmai infailibil, cred totuşi că putem conchide, bazat pe fragmentul de mai sus şi pe ceea ce scria cândva profesorul Virgil Nemoianu, că modestia epistemologică şi promptitudinea eseului sau articolului de opinie legitimează aceste specii publicistice drept nişte instrumente mai eficiente decât tratatul în lupta împotriva realităţii polimorfe a corupţiei politice şi intelectuale din zilele noastre.

GÂNDURI DESPRE ORTODOXUL ROMÂN, ASTĂZI, ÎN LUME: ÎMPOTRIVA TEOLOGIEI DE DEBARA

1. NAŢIONALISM ŞI PATRIOTISM

Recent, revistele *Dilema Veche* (nr. 239 din 11 Septembrie 2008)[103] şi *22* (Nr. 260 / 16-22 Septembrie 2008) au pus în discuţie naţionalismul şi patriotismul, încercând o redefinire a primului în termenii celui de-al doilea şi o redefinire a celui de-al doilea în termenii unui proiect politic civilizator European. Salvele de deschidere ale celor două grupaje de articole sânt trase de Andrei Cornea, care scrie despre identitatea naţională ca despre o „Preocupare toxică," şi de Alina Mungiu, care mărturiseşte că naţionalismul o „plictiseşte din ce în ce mai tare" şi de aceea preferă să scrie despre „Patriotismul ca problemă." Trecând peste sastiseala pe care mi-o cauzează intelectualii plictisiţi (de naţionalism), trebuie să rezum poziţiile celor doi după cum urmează.

Pentru Alina Mungiu, o patrie e „un proiect colectiv de devenire." Există însă, desigur, proiecte de devenire bune şi proiecte de devenire rele. Alina Mungiu nu are „decât simpatie" pentru orice proiect „de a completa civilizarea şi Europenizarea României." Datorită acestei definiţii, care ocoleşte cu grijă orice determinare istoric-organică a proiectului civilizator şi subiectului civilizat, Alina Mungiu poate să declare: „Patria mea nu e România, deşi este şi asta, intens, având atâtea de terminat la ea, în primul rând statul de drept, prag fundamental niciodată trecut de-a binelea. Patria mea e tot postcomunismul, din Caucaz la Tirana, în care regăsesc acelaşi proiect care are încă nevoie de noi [...] Am studenţi Thailandezi, şi Latino-Americani, şi Africani, cu care lucrez foarte bine, dar cu ai

103. http://www.dilemaveche.ro/index.php?cmd=sectiune&nr=239&s=1.

mei am în comun ceva mai mult, lucrul din care emană adevărata esenţă a patriotismului, o problemă comună. Când asta nu mai este, patriotismul se stinge, cum vezi în unele ţări occidentale. Din fericire, simt că mai avem asigurate generaţii întregi de problemă, deci generaţii de nevoie de patriotism."

Aşadar, pentru Alina Mungiu, patriotismul nu mai e nici măcar acea devoţiune faţă de religia civilă, acea *pietas* Romană faţă de strămoşi şi instituţiile prin care perpetuăm memoria lor. Cu alte cuvinte, patriotismul şi-a pierdut şi sensul de iubire faţă de ţara/provincia natală şi chiar şi caracterul de esenţialism constituţional, ca să zic aşa, pentru a deveni o simplă agendă de lucru. Patriotismul e o listă de cumpărături prinsă, cu un magnet, pe frigiderul plin cu bunătăţi al utopiei. După ce ai cumpărat sau rezolvat tot de pe listă, te poţi închide în frigiderul post-istoric pentru a muri – sau criogena – înfulecând cele agonisite în conformitate cu lista. Rostul patriotismului ca problemă e deci de a se autosuprima (dialectic), rezolvând toate problemele.

Conform Alinei Mungiu, Occidentul şi-a terminat problemele, e în utopie, poate deci să moară sau să doarmă liniştit. Dar oare de ce nu şi-ar descoperi Occidentul o nouă, patriotică agendă de lucru în renaşterea spiritului patriotic? Poate că Occidentul ar putea renaşte dacă ar putea avea loc o dezbatere onestă – deschisă, fără inhibiţiile induse de corectitudinea politică şi de prejudecăţile antinaţionale şi antipatriarhale implicite proiectului UEuropean de astăzi - despre adevăratele cauze ale morţii patriotismului occidental.

În condiţiile în care această dezbatere nu are loc, şi în care România e continuu injectată cu tranchilizante ideologice UEuropene, nu-mi rămâne decât să mă întreb dacă activitatea Alinei Mungiu nu va duce la „moartea" patriotismului Românesc anterior celor câtorva generaţii prevăzute de ea. Pentru că, dacă patriotismul e dependent

de recunoaşterea unei probleme şi recunoaşterea unei probleme e dependentă de cineva care să aibă curajul de a striga că împăratul e gol, cine ne garantează că, în climatul de conformism generalizat şi de mimetism nevertebrat care domneşte astăzi în România, va mai fi cineva dispus, peste încă o generaţie, să-şi rişte „poziţia" pentru a atrage atenţia asupra unor probleme (afară de stângiştii cu program, a căror „problemă" e „rasismul" sau „intoleranţa" României profunde)? Fără probleme, şi „brave new world" e prin definiţie fără probleme, no patriotism. Situaţia e implicită actualei poziţii a Alinei Mungiu, care e dedicată ducerii la îndeplinire a unui „proiect de lucru" civilizator în România; nu e deci un proiect civilizaţional Românesc, ci doar în România, e o franciză pentru care România nu furnizează nimic altceva decât materia primă şi încăpăţânarea concretului de a nu funcţiona mecanic. Conform actualului proiect civilizator dus la îndeplinire de „elitele" noastre, România nu are a furniza acestui patriotism un ţel al ei.[104] România are a se civiliza şi adopta modelul civilizaţiei occidentale.[105] România nu are a se Creştina, de exemplu, sau a se regăsi, a afla cine este.

Nu, pentru că aceste preocupări sânt „toxice," ne previne Andrei Cornea, care ne oferă şi o analogie fiziologică a acestei maladii naţionaliste: „Este particularitatea organismelor sănătoase să nu fie conştiente de sine. Piciorul sănătos umblă, dar nu ştie că umblă, la fel

104. Vezi Valeriu Stoica şi Dragos Paul Aligica, „Dreapta românească: între experimentul capitalist occidental şi proiectul naţional," în 22 (nr. 963, 19 August 2008).

105. Pe care H. R. Patapievici, într-un recent articol, o definea entuziast astfel: „Civilizaţia occidentală a devenit mai întâi Europeană, apoi Americană, iar acum este globală: ea nu mai reprezintă cultura unei zone geografice, ci spiritul non-local al unui nou tip de civilizaţie, bazat pe ştiinţă, capitalism, raţionalism, conştiinţă istorică, secularizare, spirit critic, individualism şi drepturile omului, pe care, din comoditate, îl putem numi modernitate." („Pledoarie pentru dreptul de a ofensa," *Idei în dialog*, nr. 9/48, Septembrie 2008, p. 55)

şi inima sau plămânii. Cel care e conştient că respiră, de fapt gâfâie, iar cel care ştie că umblă, şchioapătă." Mă întreb dacă Andrei Cornea ştie că scrie. Sau ce scrie. Probabil că nu, de vreme ce continuă: „Unii cred că gândirea face excepţie: a gândi cu conştiinţa de sine ar fi suprema gândire. Nu ştiu în ce măsură e aşa, dar e limpede că cel puţin marile creaţii ale spiritului apar mai degrabă fără ca autorii lor să ştie bine în ce fel."

Interesant mi se pare în acest pasaj faptul că Andrei Cornea combate teoria „romantică" – sau „contrailuministă" ar numi-o probabil domnia-sa, pe urmele lui Isaiah Berlin – a naţionalismului în numele teoriei romantice a geniului. Pentru că, dacă-i întrebai pe Vergilius, pe Dante sau pe Boileau ce şi cum în chestiunea ierarhiilor estetice şi a regulilor artei, ar fi ştiut să-ţi răspundă. Doar geniul romantic ar fi tăcut în faţa întrebărilor mundane pentru a se lansa inspirat în torente muzicale sau despletiri lirice. Acolo unde Alina Mungiu ne propune, cu patriotism de simpozion, o agendă de lucru şi o mapă, Andrei Cornea ne îmbie relaxant cu geniul pur, cu idiotul de geniu, care tace în faţa măreţiei propriei creaţii.

După părerea mea, există două slăbiciuni esenţiale ale analogiei lui Andrei Cornea. Prima e că, din moment ce specific geniului autentic e să nu poţi defini ce anume te ia în stăpânire, atunci specific naţionalismului autentic ar fi supunerea necondiţionată unui principiu, esenţe, superioare căreia noi îi sântem doar portavoce mesianică. Un naţionalism inspirat iliterat e cel mai puternic dintre toate, şi vocea dezîntrupată radiofonic a lui Hitler ar fi exemplul cel mai bun pentru acest tip de naţionalism mesmeric pe care, nu am nici o îndoială, Andrei Cornea îl detestă la fel de mult ca şi mine.

În al doilea rând, dacă e adevărat că poetul, sau creatorul în general, nu ştie cum face ceea ce face, dacă e adevărat că e inspirat, nu e mai puţin adevărat că se întreabă mereu dacă va mai

fi inspirat, dacă e cu adevărat bun în ceea ce face. De aceea, după cum ne-o dovedeşte istoria, arta merge, atât de des, mână în mână cu orgoliul şi chiar cu paranoia. Pentru că, în dosul siguranţei de sine, în momentele creaţiei se ascunde veşnica interogaţie asupra propriei identităţi creatoare: e binecuvântare, e blestem, e cruce, e talant, e bine, e rău (să fii poet, filosof, compozitor, regizor, Român, Paraguayan)? Uneori, această torturată interogaţie sfârşeşte cu un glonte tras în cerul gurii. În cazul analogiei fiziologice, trebuie spus că piciorul funcţionează fără să ştie, dar creierul ghidează piciorul şi dă direcţia. La urma urmelor, cine ar vrea să aibă conştiinţa de sine a propriului picior?

Există aşadar o îmbinare firească de ierarhii şi posibilităţi naturale care face ca nici o creaţie să nu fie doar a „spiritului," după cum scrie Andrei Cornea, ci a persoanei, trup şi suflet. Orice creaţie e un act liber al unei persoane în lume. Persoană care e liberă pentru că e responsabilă. Şi, de aceea, explorarea propriei identităţi ar trebui înţeleasă ca interogaţie asupra propriilor responsabilităţi. Pentru că, lipsită de acest moment al dezbaterii oneste şi cuprinzătoare referitoare la propria identitate, responsabilitatea civilizării României devine o simplă sarcină-standard, un punct de pe o agendă de lucru stabilită în nicăieri şi dusă la îndeplinire de agenţi orbi a căror singură identitate e latitudinea şi longitudinea unde-şi primesc instrucţiunile şi cecul.

De aceea, cred că rostul şi scopul dezbaterii asupra propriei identităţi e acela de a formula în termeni comprehensivi – nu doar strategic-civilizaţionali, ci teologico-istorico-politici – un mod de a consolida şi susţine domeniul, natural, al vieţii social-politice Româneşti ca domeniu al libertăţii. Şi acest lucru aduce în dezbatere chestiunea relaţiei dintre teologie şi politică.

2. TEOLOGIE ŞI POLITICĂ

Relaţia dintre teologie şi politică e o chestiune mult prea vastă pentru a putea fi dezbătută în cadrele unui articol de mici dimensiuni şi restrânse ambiţii. Pentru a circumscrie discuţia încă din start arealului Românesc, voi atrage atenţia asupra mizelor „cazului Corneanu," moment semnificativ al dinamicii teologico-politice Româneşti. „Cazul Corneanu" a fost, în principal, o confruntare între o tabără care judecă teologicul din punct de vedere politic şi o tabără care judecă teologicul din punct de vedere teologic. Prima tabără, ecumenică, argumenta pentru lipsa de relevanţă a canoanelor şi dogmelor bisericeşti în faţa imperativelor politice care ar impune unirea/împărtăşirea ortodocşilor cu catolicii sub autoritatea Papei de la Roma spre mai deplina noastră integrare Europeană şi civilizare. A doua tabără, tradiţionalistă, susţinea că viaţa liturgică nu trebuie distorsionată de dragul criteriilor politice şi că nu trebuie să-i dăm cezarului ce-i al lui Dumnezeu. În esenţă deci, tabăra tradiţionalistă, ca şi cu prilejul alegerii patriarhului BOR, s'a opus unei imixtiuni a politicului în viaţa Bisericii.

Dar cred că tabăra tradiţionalistă poate fi pândită de un pericol, şi anume de acela al unui fel de monism ortodoxist. Şi îl numesc intenţionat „ortodoxist." Pentru că, dacă ortodoxia e dreapta credinţă, şi dreapta credinţă include şi distincţia creat/necreat, fire/Creator, propriu ortodoxistului din lume e de a nu-şi asuma libertatea creaturală. Neasumând natura, neasumând politicul, de exemplu, ortodoxistul nu îşi asumă libertatea. Pentru că, în esenţă, acesta e rolul istoriei: e un timp al alegerii, al libertăţii şi deci al responsabilităţii. Cu cât sântem mai responsabili, cu atât sântem mai liberi. Monahul e liber şi pentru că duce cu el povara mântuirii sufletelor celor care se spovedesc la el. Are o familie mai largă şi o responsabilitate mai tăioasă decât cea a părinţilor naturali. Dar pentru ortodoxul

din lume, poate din cauza deceniilor de comunism, legătura dintre ortodoxie şi libertate s'a subţiat. Am uitat că un ortodox din lume are două datorii: aceea de a fi ortodox şi aceea de a fi în lume, de a crede şi de a sluji. Libertatea nu e manifestată doar în propria cămară, la lumina candelei. Libertatea, atunci când eşti în lume, se manifestă trăind în Hristos în cadrul instituţiilor – statul, familia, neamul – lăsate de Dumnezeu pentru existenţa noastră în ordinea firii. Aceste instituţii sânt daruri ale lui Dumnezeu. Ele nu mântuiesc, dar fără ele nu putem supravieţui pentru a trăi duhovniceşte. Ele sânt cadrul vieţii fireşti în care putem căuta viaţa suprafirească.

Şi din această perspectivă, a asumării firii ca exerciţiu al libertăţii, trebuie să privim şi domeniul vieţii politice la noi. Există o tendinţă de a demoniza nu doar clasa politică actuală, ceea ce nu e poate decât o uşoară exagerare, ci viaţa politică în sine, politicul ca atare. Pentru a da un exemplu concret, mă voi referi la comentariul unui nevăzut prieten ortodox de pe forumul blogului lui Claudiu Târziu:

„De fapt, eu chiar nu mai aştept nici un model din politica noastră, şi nici din a altora. Părintele Amfilohie spunea, şi spune şi acum, că noi nu mai aşteptăm personalităţi care să vină cu un discurs «salvator», fie el şi conservator (adaug eu). Pur şi simplu e periculos să ai aşteptări din zona politicii, în aceste zile, când se practică deghizajul perfect. Ne iluzionăm dacă credem că mai poate fi un personaj care să reprezinte în mod autentic, nefăţarnic, valorile reale. Cam asta spunea părintele Amfilohie, şi cam asta cred şi eu. Ba, mai cred (alături de un părinte ca Serafim Rose) că Antihrist nu va fi un Obama perfect, adică un stângist, ci cred că va reuşi să fie cumva deasupra acestui clivaj dreapta-stânga, modernitate-tradiţie. El va oferi un surogat de tradiţie, însă un surogat extrem de convingător. El nu va veni doar cu idei multiculturale, nu, ar fi prea simplu. Va fi o copie a lui Hristos şi o întruchipare a

tuturor iluzionismelor noastre, fie de dreapta, fie de stânga.”[106]

Sânt de acord că nu trebuie să aşteptăm personalităţi care să vină cu un discurs „salvator.” Dar paradoxul e că tocmai astfel de persoane au priză în lumea ortodoxă Românească. Sântem antimilenarişti în teorie, dar milenarişti în practică, unde o mare parte a credincioşilor şi clericilor ortodocşi a votat, ani de zile, sedusă de retorica de extracţie apocaliptic-neoprotestantă a lui Corneliu Vadim Tudor. E adevărat că nu trebuie să aşteptăm personalităţi salvatoare pentru că nu ne putem lăsa „salvaţi.” Dumnezeu ne aşteaptă să lucrăm împreună cu El pentru mântuirea noastră. A crede în personalităţi salvatoare înseamnă a abdica de la datoria noastră de a lucra noi înşine la propria noastră mântuire.

Ortodocşii nu ar trebui să vrea să se mântuiască prin politică, aşa cum vor, de exemplu, stângiştii sau dreapta liberală care imanentizează eshatonul în statul comunist sau în capitalismul-multicultural. Dar ne trebuie oameni politici ortodocşi realişti, care să nu dispreţuiască omul obişnuit, provincialul, ne-integratul UE. Nu trebuie să aşteptăm personalităţi politice „salvatoare.” Dar trebuie să căutăm persoanele care ne pot responsabiliza politic. Realismul ortodox, în politică şi religie, e cea mai bună pavăză împotriva amăgirilor. Realismul se opune şi optimismului deşănţat şi pesimismului apocaliptic. Altminteri facem ce vor şi duşmanii ortodoxiei: facem din ortodoxie o problemă intimă, ne zidim apocaliptic în afara istoriei, pe care o abandonăm diavolului, şi ne lepădăm de fapte, rămânem doar cu credinţa şi cu „biserica interioară.” Cu un fel de „purgatoriu” de debara în care, nici în mănăstire, nici în lume, stăm şi aşteptăm să ne curăţăm de păcate luptând selectiv.

A aştepta să ne mântuim politic înseamnă a trata politicul ca pe

---

106. Vezi comentariile lui „Ivan” pe http://www.rostonline.org/blog/claudiu/2008/09/sarah-palin-i-america-profund.html

o religie. Ceea ce e o eroare fatală. Dar a nu trata domeniul politic ca pe un domeniu de manifestare firească a oricărui Creştin e o altă eroare. Creatura e distinctă de Creator, dar Creatorul ţine creatura. Politicul e distinct de religios, dar religiosul trebuie să ţină politicul. Creştinii trebuie să facă politică, să articuleze, aici sânt de acord cu Alina Mungiu, un proiect politic al cărui scop să fie nu mântuirea noastră, ci libertatea Bisericii, înţeleasă în sens de comunitate a tuturor Creştinilor, trecuţi, prezenţi şi viitori. De aceea, libertatea Bisericii înseamnă şi libertatea transmiterii tradiţiei şi instrumentelor de înţelegere a tradiţiei (prin şcoală, viaţă culturală, politică etc.). Nu trebuie să politizăm Biserica. Ci doar să păşim Creştineşte în cetate. Dar pentru asta trebuie să înţelegem cine sântem şi unde stăm.

Comunismul nu ne-a înstrăinat de Occident, de vreme ce a fost produs de Occident şi impus în România cu acordul occidentalilor, care şi acum continuă să nu-şi onoreze obligaţia morală de a recunoaşte că au greşit deja şi că nu mai au dreptul de a ne supune unor noi procese de „reeducare," democratică de data aceasta. Comunismul ne-a „occidentalizat," ne-a industrializat, ne-a asfaltat, ne-a electrificat, ne-a modernizat, ne-a proletarizat. Comunismul a făcut, din ţărani, dezrădăcinaţi de uzină. Comunismul a făcut un Bucureşti nord-coreean şi din Iaşi, oraş boieresc universitar, oraş demiproletar. Teza înstrăinării noastre comuniste de Apus, a dublei noastre înstrăinări cum o numeşte Teodor Baconsky gândindu-se la ce a mai rămas din democraţia occidentală şi din Biserica Romano-Catolică, e falsă. Noi nu am fost înstrăinaţi de Occident. Am fost masacraţi pentru a fi occidentalizaţi mai uşor. Atunci şi acum.

În timpul comunismului, elitele istorice, aristocraţia şi ţărănimea Creştină au fost lichidate. În vremea „tranziţiei," s'a vegheat ca nu cumva elitele ortodoxe (-naţionale) să reînflorească. Şi asta pentru că „laicismul democratic" sub a cărui domnie se află România acum,

în UE, e o continuare nu cosmetizată, ci amplificată „ecologist," „multiculturalist," „antirasist," „feminist," a ateismului comunist. Dacă îndrăznim să afirmăm că întreaga noastră cultură nu e străină de temeiul ei religios, nu ni se mai acceptă nici cultura, nici religia. Naţionalismul, expresie culturală a Creştinismului, e contestat din punctul de vedere al unei teologii spiritualiste, a dezrădăcinării. Creştinismul, loc de întâlnire cu Dumnezeu, e luat sub protecţia Comisiei Monumentelor Istorice şi muzeificat cultural. Creştinismul nostru e învinuit de prea multă istorie. Istoria noastră e învinuită de prea mult Creştinism. Ortodoxia trebuie să stea sub obrocul funcţiei ei politice, de condiţionare sufletească întru obedienţă a cetăţenilor. Politica noastră trebuie să stea sub semnul funcţiei ei anticreştine. Trupul, rădăcinile sânt contestate în numele globalismului. Sufletul e reconvertit în funcţie a trupului. Şi tot aşa.

Iniţiativele oficial-instituţionale au mers mai ales pe contrasens cu Ortodoxia şi au avut ca scop mai ales decapitarea corpului social Creştin. Cine articulează păsurile Creştinului de rând în faţa stăpânirii? Rugăciunea i le articulează în faţa lui Dumnezeu. Dar în faţa veacului, cine? Sântem, din cauza Europei şi a nevredniciei noastre Creştine şi nu doar civilizaţionale, acefali cultural-politic. Avem o elită ventrilocă, vorbind cu glasul nimănui. Da, trebuie să fim articulaţi şi să ne facem tuturor toate, chiar şi gramaticii grămătici, pentru slava lui Hristos. Dar nu se pot face tuturor toate decât cei care sânt liberi pentru că sânt robi lui Dumnezeu.

Problema mea e mai puţin cu oamenii care nu înţeleg unde trebuie să pună virgula, sau cum ne poate folosi, în context Românesc, pentru legitimarea unei autentice forţe politice de regenerare a României, „discursul" Palin. Gâlceava mea principală e cu acei care înţeleg şi unde se pune virgula, şi la ce bun Palin, şi cine e Adevărul, dar care nu fac nimic altceva decât să se împotrivească esoteric

„divulgării" acestor „secrete." Nu pot să-i cer ţăranului să fie elită. Dar pot să-i cer elitei să fie Creştină dacă pretinde că îl reprezintă pe Românul Creştin (cel puţin pentru că acesta plăteşte impozitele din care provine venitul elitei). „Fundamentalistul" agramat îşi trădează vocaţia mai puţin decât „elita" gnostică. Şi ce au în comun fundamentalistul agramat care caută să sară peste propria umbră şi elita gnostică e trufia. Care nu se „rezolvă" cultural, ci Creştin. Dacă elita şi-ar înţelege locul şi rostul, am avea Creştini articulaţi care ar putea să ocrotească şi să ajute să înflorească pe Creştinii articulaţi doar duhovniceşte. Aşa, rămânem cu o armată de ologi. Elita noastră nu e doar elita chiorilor în ţara orbilor, ci elita chiorilor care se străduiesc să-i orbească pe toţi.

Şi ne orbesc vorbindu-ne de „umanismul Creştin" opus umanismului ateu şi reacţionarilor „fundamentalişti." Dar umanismul Creştin e în cel mai bun caz un pleonasm şi în cel mai rău un impuls spre secularizare, din moment ce nu e decât dublarea componentei umane în dinamica vieţii Creştine, care e urmarea lui Dumnezeu, Care s'a făcut om. Umanismul Creştin vrea parcă, prin denumirea sa, să umanizeze Creştinismul, de parcă Creştinismul nu ar fi deja calea de a restaura firea umană făcându-ne dumnezei după har.

Cred că ceea ce avem de făcut acum aşadar este de a responsabiliza teologico-politic Românul Creştin ortodox, pentru că fără această responsabilizare el nu va putea fi liber. Aşa cum Dumnezeu s'a înomenit, trebuie şi noi să ne asumăm propria noastră umanitate, nu pentru a rămâne în ea, ci pentru a fi siguri că nimic nu ne poate trage înapoi din drumul nostru spre viaţa veşnică, pentru a o trage pe toată după noi.

3. UNDE APARE VLAHUŢĂ

Şi aici „păşunismul” îşi are valoarea lui pentru că ne reaminteşte ce înseamnă firea, căzută, desigur, dar nu mai puţin fire. „Păşunismul” ne aminteşte, într'o lume împânzită de propriile noastre creaţii, de lumea creaturilor lui Dumnezeu. Ne reaminteşte smerenia lucrurilor mici, la scară umană.

Mai întâi o observaţie preliminară. Lumea s'a schimbat mai mult în ultimele două sute de ani decât cei 1800 scurşi de la naşterea Mântuitorului şi până la 1800. Am intrat, în ultimele două sute de ani, sub zodia mecanicului, a timpului mecanic, a spaţiului mecanic, a „maşinilor de locuit,” a semafoarelor, maşinilor, muncii în serie.[107] Împreună cu redefinirea coordonatelor noastre existenţiale, a redefinirii habitatului nostru natural, care a devenit tot mai artificial, tot mai „man made,” se încearcă şi o redefinire a omului. După ce omul a „făcut” o lume nouă, din plastic, în China, încearcă acum să facă şi un om nou care să populeze această lume nouă. Un soi de android spălat pe creier de corectitudinea politică, bisexuat, fără memorie, fără istorie, fără rădăcini, un om care nu locuieşte în lume, ci în trafic, între casa în rate şi slujba corporată, în hotelul global, un clonat care îşi este propriul lui Dumnezeu. Definită de Norman O. Brown, un guru intelectual al noii stângi, clasicist educat la Oxford de Isaiah Berlin, sarcina elitelor actuale ar fi: „The endless task: to achieve the impossible, to find a male female (vaginal father) or a female male (phallic mother). It is to square the circle; the desire and pursuit of the whole in the form of dual unity or the combined object; the satanic hermaphroditism of Antichrist.”[108]

---

107. După cum scria, ca să iau un exemplu familiar publicului Românesc şi editat de chiar elita noastră, istoricul Neagu Djuvara în *Civilisations et lois historiques. Essai d'étude comparée des civilisations*, Mouton, 1975 (vezi traducerea Românească de la Humanitas).

108. Norman O. Brown, *Love's Body*, Berkeley, University of California Press, 1966, p. 71.

Important în acest context este să remarcăm că, în epoca noastră, asaltul împotriva lui Dumnezeu este întotdeauna însoţit de un atac împotriva firii, lucru care premodernilor le era imposibil în afara unor laboratoare izolate. Având la dispoziţie mijloacele tehnicii moderne şi ale ingineriei sociale, noii „umanişti" nu mai vor doar ca omul natural să uite de Dumnezeu, ci şi ca omul natural să nu mai existe, ca omul în care s'a întrupat Dumnezeu să nu mai existe. Nu e vorba doar să uităm cine ne-a făcut şi de ce. Ci chiar să trecem la autofabricarea noastră în serie astfel încât Duhul Sfânt nici să nu mai aibă în cine să sălăşluiască. Elitele acestei lumi sânt un fel de „hoţi de cadavre": le fură ca să le dea o viaţă artificială care ar preveni învierea. Creştinul trebuie deci astăzi să salveze şi „păgânul" din el care trebuie mântuit.

Iisus Hristos a binecuvântat unirea dintre un bărbat şi o femeie, ne-a lăsat Sfântul Maslu ca să ne însănătoşim trupeşte, ne-a lăsat spovedania pentru ca să ne vindecăm sufleteşte, a binecuvântat copiii, a predicat pe margine de lanuri, a fost, orice ar spune unii teologi ortodocşi de închiriat, un „Iisus prin grâu" şi a folosit mereu un limbaj legat de viaţa firească. Acum, e adevărat că nu viaţa agrară mântuieşte. Poţi să te mântuieşti la bloc şi poţi să te pierzi la mănăstire. Dar, atât timp cât doar Dumnezeu ştie cine e mântuit şi cine nu, datoria noastră e de a căuta un „loc bun" de mănăstire sufletească. Şi viaţa în ordinea firii, căzute desigur, dar a firii, ne dă mai multă libertate interioară decât viaţa în lumea sintetică a omului autoclonat. Credinţa descoperită de cei din închisori e credinţa celor suferinzi şi credinţa celor scoşi în afara lumii civilizate. Credinţa celor aflaţi pe exteriorul lumii ca o roată dinţată în care locuim. Proiectul teologico-politic al lumii actuale urmăreşte să absoarbă totul în imanent şi să creeze un Dumnezeu după chipul şi asemănarea omului fără Dumnezeu. Adică un

prototip robotic multiplicat, ca o aporie, la infinit, fără destinaţie.

Rolul păşunismului, al lui Vlahuţă de exemplu, al tăiatului lemnelor, al creşterii de copii, al împletitului, al vieţii în ordine naturală, e să ne reamintească de noi înşine aşa cum sântem. Trăim într'un sistem menit a ne face să uităm de noi înşine fie vorbindu-ne mereu de noi înşine ca să ne modeleze, fie făcându-ne să evadăm din noi înşine în vis, drog, fantezie cinematografică, *shopping spree*/orgasm achizitor etc. Omul de acum funcţionează, dar nu mai lucrează, nu mai e în contact cu lucrurile, cu realitatea. Funcţionează în propria lui realitate. Diminuarea realităţii duce la diminuarea naturii umane. Lucrând în lume din ce în ce mai puţin, pierdem contactul cu orizontul stării noastre de fiinţe create.

Nu trebuie să uităm, de exemplu, de pervertirea sufletească produsă, acum, de un sistem de şcolarizare prost, care, nemaiînvăţându-l pe copil nimic despre tradiţie, uită să-l mai pregătească să fie smerit, să aibă conştiinţa propriului loc în istorie, a contextului care dă semnificaţie propriei vieţi. Nu e important doar ca elevii să aibă icoane în clasă, ci e important şi după ce manuale învaţă, după ce programă. Românii ortodocşi trebuie să lupte pentru a căpăta control asupra conţinutului şi calităţii programelor şcolare. Dezinteresul actual, punctat de indignări apocaliptice ocazionale, nu are eficienţa pe care ar avea-o monitorizarea continuă a realităţii învăţământului Românesc de către asociaţii de părinţi ortodocşi. Nu e vorba de transformat şcolile în instituţii de îndoctrinare ortodoxă, ci de redarea demnităţii şi funcţiei specifice învăţământului: aceea de a educa copilul în spiritul valorilor clasice, de sensibilizare a lui la continuum-ul istoriei, la natura creaturală a omului. Nu în ultimul rând, şcoala trebuie să-l înveţe pe copil adevăratele definiţii ale cuvintelor şi înţelesuri ale lucrurilor, în condiţiile în care „elitele” lumii noastre practică un continuu bruiaj conceptual care

redefineşte lumea redefinind instrumentele noastre de înţelegere a lumii. „Cuvintele îşi pierd puterea lor tainică şi dumnezeiască dacă sânt rău întrebuinţate şi ajung ca moarte," spunea Sfântul Nicolae Velimirovici.[109]

De aceea e important, de exemplu, ce fel de elite avem. Actualele elite sânt semnele dependenţei noastre. Sânt elitele lipsei noastre de libertate, nu doar pentru că nu ne exprimă, ci pentru că sânt mandarinii sinteticului, elite tehnocratice, desprinse de sensul adânc al vieţii noastre şi cuplate la instrumentele funcţionării sistemului. Gardienii nu sânt elită. Nu sânt elite în ordine naturală, istoric-organică, sau elite în ordine supranaturală, religios-sfinţitoare, sânt elite în ordine sintetică. Sânt semnul dependenţei noastre de o ordine nefirească. Sânt semnul abdicării noastre de la propria libertate dăruită de Dumnezeu pentru a ne mântui.

Şi atât timp cât nu lucrăm şi politic, atât timp cât ne vom mulţumi să afurisim televizorul, sau politica, sau „lumea" în general, cu atât mai mult efect asupra noastră vor avea televizorul, politicienii corupţi şi lumea în general. Dacă nu ne asumăm propria noastră umanitate în numele lui Hristos, vom fi învinşi de demonii purtând masca propriei noastre firi. Decenţa nu mântuieşte. Dar poate fi semnul sub care Creştinul să acţioneze politic. Pentru că, aşa cum Creştinul ortodox nu are nevoie mereu de reasigurări profetic-inspirate că Dumnezeu e cu el, aşa cum nu trebuie să facă mereu minuni şi să vorbească în limbi, aşa nici implicarea noastră politică nu poate sta doar sub semnul sfinţeniei. Dar dacă a fi om normal astăzi a ajuns un lucru eroic, aceasta e şi vina Creştinilor care au refuzat eroismul asumării întru Hristos a firii. Poate că „păşunismul" zahariseşte credinţa. Dar credinţa noastră laşă prea a amărât România de azi.

---

109. Nicolai Velimirovici, *Învăţături despre bine şi rău*, trad. părintele Teofil Petrescu, Bucureşti, Ed. Sophia, 2001, p. 91.

DEASA ÎMBROBODIRE SAU 6 PRETEXTE PENTRU A NU FACE NIMIC

1. PARTEA DRAMATICĂ

A face, a construi, a construi pe loc bun, cu temelie solidă. A lămuri. Lucrând, lămureşti, limpezeşti lucrurile, lumea, pe tine, pe ceilalţi. Asta dacă lucrezi în via Domnului. Dacă lucrezi pentru Mamona, atunci nu faci decât să sporeşti confuzia din tine şi din ceilalţi. Care sânt motivele pentru care, după cum suspină mulţi, România e în continuu „război civil"? Care sânt motivele pentru care nu ne lămurim? Ne agităm, facem multe, dar nu lămurim nimic, nu limpezim nici chipul României, nici al nostru, nu ne ridicăm pe verticala nici unei coloane vertebrale, nici unei turle. Orice sugestie, observaţie, întrebare, tentativă de a lămuri nişte lucruri, orice încercare de a lua lucrurile „la bani mărunţi" e primită, la noi, cu ostilitate osificată agonic în aceste tipuri de pretexte folosite pentru a nu lămuri nimic şi deci pentru a nu face nimic.

1. Ai plecat din România. N'ai mâncat salam cu soia, nu eşti de-al nostru, nu mai ştii cum e aici. Ai plecat şi nu-ţi place „acolo": păi, sigur, unii oameni sânt veşnic nemulţumiţi, nu se acomodează nicăieri. Ai plecat şi îţi place „acolo": da, sigur, păi te-ai înstrăinat, nu mai ştii ce bine e la noi, ce ţară frumoasă avem, cu oameni calzi, primitori; te-ai asimilat, îţi place, te-ai vândut. Vii dintr'o ţară normală şi ne spui nouă ce să facem aici. Te-ai „împlinit" în acea ţară normală: păi asta înseamnă că nu mai ştii cum e să te „descurci" aici. Nu te-ai „împlinit": păi atunci eşti un luzăr, ia uite la mine ce maşină nouă am, şi cum mă duc eu în vacanţă în Turcia vara şi la supermarket tot timpul.

2. N'ai plecat din România. Da, bun, eşti un luzăr, ce ştii tu. Nu eşti expert, n'ai burse. Nu ştii cum e în Occident: civilizaţie, nenicule,

nu ca aici. Eşti rasist, homofob, legionar, sexist, fundamentalist. Înapoiat. Taci şi ascultă, şi înghite. Că, dacă erai bun de ceva, plecai din ţara asta de luzări. Ai plecat şi nu te-ai mai întors: nu eşti patriot. Ai plecat şi te-ai întors: n'ai reuşit acolo şi acum vii şi vrei să o faci pe-a deşteptul aici.

3. Eşti legitimat de „noi." Păi bine, domnule, noi îţi dăm burse şi dumneata aşa îţi manifeşti recunoştinţa? Păi, cum, ne critici? De ce spargi rândurile, de ce ajuţi duşmanul, „inamicii inteligenţei" care va să zică? Dacă eşti legitimat de noi, dacă noi ţi-am dat şi te-am pus acolo unde eşti acum, păi fii şi tu recunoscător, şi nu mai critica atât. Manifestă iniţiativă doar în cadru legal şi cu preaviz. Eventual în pauza de cafea, la simpozion. Ca să detectezi cât mai repede masa cu tartine şi glumele bossului.

4. Nu eşti legitimat de „noi." Păi, dacă nu eşti legitimat de „noi," nu exişti. Noi sântem „noi." Tu cine te crezi? Nu construieşti, nu eşti în nici o instituţie, unde, apropos, sânt doar oameni puşi de „noi." Nu ştim cine eşti, cine te-a dus „dincolo," cine te-a adus „înapoi," ce vrei de la noi. Mai bine te ignorăm. De fapt, nici nu exişti. Ce spui? Nu se-aude. Şi chiar dacă se-aude, cui îi pasă? Nu înţelegem. Nu ştim autorii de care vorbeşti dumneata. Noi îi ştim numai pe ăştia de ne convin nouă. Şi închide dreacu' uşea după dumneata că trage. Du-te înapoi de unde-ai venit, că oricum eşti negativist. Nu ştii ce greu se construieşte, cu câte sacrificii. Trebuie să înveţi să faci sacrificii, să te adaptezi: Să-ţi ridici o vilă în oraş şi-o casă la ţară, să-ţi iei maşină, Volvo, de om serios, să lupţi, cum ar veni, din interiorul sistemului. Doar aşa poţi schimba ceva.

5. Eşti ortodox. A, bun, am înţeles, eşti fanatic. Mă mir doar că n'ai barbă. Eşti legionar, rasist, homofob. Nu cumva eşti de-ai lui Vadim sau Becali? Posteşti! Eşti fanatic. Da' totuşi cum de n'ai barbă?! Că domnul Pleşu a scris o carte despre îngeri şi are barbă.

Eşti antioccidental, deşi stai în Occident. Păi, dacă nu-ţi place, vino înapoi. Ca după aia să vedem dacă mai poţi s-o mai faci pe-a deşteptul după ce te spălăm noi pe creier aici şi îţi spunem tot ce le spunem celor de la punctul 2.

2. PARTEA DOGMATICĂ

Dacă toate stratagemele de mai sus sânt uşor de detectat şi de combătut, deşi cu risipă de energie, de răbdare şi de umor şi cu slaba nădejde de a schimba ceva, şi mai periculos e chietismul ortodoxist, îmbrobodirea pioasă a gândului lucrător. Fatalismul pseudoisihast e mai periculos pentru că nu se opune făţiş adevărului, ci îl mimează. Dar o populaţie de fatalişti, un millet de ortodoxişti abulici, va conveni întotdeauna paşalelor tehnocrate. Dacă ateii şi elitele distrug libertatea în numele determinismului istoric, al Istoriei, pseudoisihaştii distrug istoria în numele „smereniei." Ambele tabere neagă, în fond, libertatea Creştinilor. Pentru unii nu sântem destul de culţi, pentru alţii nu sântem destul de sfinţi. Şi, desigur, de vreme ce toţi marii oameni şi toţi marii sfinţi sânt în trecut, nu ne rămâne decât să „recuperăm" în numele arheologiei culturale şi duhovniceşti, într'o cultură de muzeu şi o credinţă lăcrimoasă, „figurile" trecutului. Dar mai întâi trebuie să ne asigurăm că sânt moarte cu adevărat, că sânt moarte de-a binelea. Pentru că nu vrem să facem ce-au făcut ele, ci doar să strivim cu efigia lor pe oricine ar încerca să atragă atenţia asupra micimii noastre. Şi asupra cauzelor micimii noastre.

Ideea acestor pseudoisihaşti, care afirmă, de exemplu, că „familia e antihrist," ar fi că a gândi sau activa politic înseamnă a vrea să construieşti utopia, a fi hiliast. Şi a crea utopia înseamnă a dori să izgoneşti dracii şi să faci minuni. Or, nu poţi face minuni decât dacă te nevoieşti şi ajungi la nepătimire. Înainte de a atinge acest punct, nu poţi avea „nebuna îndrăzneală" de a pretinde să faci politică,

adică să construieşti utopia, adică să scoţi dracii din alţii. Şi totul e susţinut cu citate din părintele Cleopa eventual, sau din părintele Teofil Părăian.

Cred că o mare parte a chietiştilor ortodoxişti împărtăşeşte această lectură sacerdotală a rolului Creştinului în lume. Şi totuşi, ea e greşită pentru că un Creştin nu e sacerdot decât în virtutea botezului, în Biserică. El nu e sacerdot în calitatea lui de cetăţean al polisului, ci în calitatea lui de membru al Bisericii. Statul nu e pentru Creştin o instituţie sacră, aşa cum era polisul pentru Greci sau Roma pentru Romani. Pentru ortodocşi, nu statul, ci biserica e locul/modul de închinare la Dumnezeu. Şi de aceea nu avem o religie civilă, precum Romanii sau Grecii. Noi nu venerăm strămoşii ca zei domestici sau zeii cetăţii. În lumea clasică a religiei civile, a religiei fără text revelat, a religiei fără cler, a religiei care nu avea drept scop mântuirea, ci relaţiile de bună-vecinătate cu zeii locuitori şi protectori ai cetăţii, erai sacerdot în calitate de cetăţean, nu în calitate de „iniţiat" precum Creştinul.

Prin botez, Creştinul e smuls păcatului şi în acest sens e smuls „lumii," dacă prin lume înţelegem firea căzută. Dar nu e smuls vieţii pământeşti. Totuşi, el e sacerdot în virtutea acestei morţi şi învieri împreună cu Hristos care e botezul. Dar nu e sacerdot în virtutea faptului că e cetăţean al Constanţei, aşa cum erau Grecii de pe vremea anticului Tomis. Cu alte cuvinte, între sacerdoţiul civil al păgânilor şi sacerdoţiul laic al Creştinilor există o diferenţă: primul e legat de naşterea în polis şi îşi găseşte împlinirea în imanent, în bunăstarea cetăţii, al doilea e legat de moartea şi învierea împreună cu Hristos şi îşi găseşte împlinirea nu în destinul manifest, ci în mântuire.

Împărăţia lui Hristos nu e din lumea aceasta, şi tocmai această distincţie ne cere nouă, Creştinilor, să trăim cu o dublă cetăţenie.[110]

110. Şi de aceea nu putem fi „globalişti" şi multiculturalişti, pentru că orizontul

Nu putem să absorbim transcendentul în natură, precum păgânii, nici să aspirăm teocratic statul, precum musulmanii. Mântuitorul nostru e Dumnezeu şi om, şi Biserica e instituţie divino-umană. Creştinii trăiesc paradoxal, ca persoană, în lume pentru Hristos, a Cărui împărăţie e dincolo de lume. Nu trebui să aşteptăm să ne sfinţim înainte de a face ceva. Pentru că nu ne putem sfinţi decât în timp ce înfăptuim ceva. Nu ne va sfinţi rezultatul politicii noastre. Dar ne va sfinţi exerciţiul nostru de politică Creştină. Nu ne va mântui un stat funcţional în România. Dar ne poate ajuta la mântuire implicarea noastră Creştină în construirea unui stat funcţional în România. Nu ne va mântui dispariţia corupţiei. Dar nu ne va mai dăuna mântuirii existenţa unui sistem de corupţie generalizată. Nu vom stârpi dracii, dar nici nu le vom mai da nas şi nu îi vom mai produce prin structuri birocratice şi tehnocratice care ne impun legislaţie anticreştină, care ne impun să ne dăm copiii la şcoli unde sânt îndoctrinaţi anticreştin, care ne cer să ne vindem sufletul ca să putem supravieţui: să furăm ca mod de viaţă, să minţim ca mod de exprimare, să fim laşi ca mod de gândire. De aceea deci nu ni se cere să fim sfinţi că să ducem gunoiul, să tăiem lemne, sau să ne gospodărim. Nu trebuie să fii sfânt ca să te gândeşti cum poţi să ţii curat în cartierul tău. Nu trebui să fii sfânt ca să faci curat în biserică, să deretici în casă sau în oraş. Nu trebui să fii sfânt ca să fii gospodar sau ca să te asiguri că deputaţii din circumscripţia ta electorală sânt Creştini de ispravă. Din moment ce nu aceste lucruri mântuiesc, nu are rost să le condiţionezi de sfinţenie.

Nu e adevărat că trebuie să fii sfânt dacă vrei să construieşti utopia. Un sfânt nu vrea să construiască utopia pentru că ştie că utopia e de la celălalt, e mântuirea în imanent, fără Dumnezeu. Şi

---

nostru e pe verticală, nu pe orizontală. Noi ardem în două lumi, nu în lume, fie ea şi „globală."

nici un Creştin nu ar trebui să vrea să construiască utopia. Toţi ar trebui să vrea să se mântuiască. Dar pentru asta trebuie să trăiască, în lume, cu Hristos. E un paradox pe care nu îl pot ocoli. Nu există scăpare uşoară din această îmbinare. Şi cei care, stând în lume, reduc totul la lumea privată a propriilor vicii şi virtuţi ar trebui poate să (re)înveţe să se gândească la Dumnezeu, nu la propria persoană, ca la centrul lumii lor.

A nu te implica politic pe motiv că trebuie mai întâi să te sfinţeşti înseamnă a spune că nu vrei să trăieşti pentru că vei păcătui. Implicarea politică nu e exorcism pentru că nu e construirea utopiei. E viaţă. E viaţă normală. Creştinul trebuie să facă politică aşa cum cumpără zarzavat pentru ciorba de post din piaţă: să aleagă, să se uite la raportul calitate/preţ. Nu e nimic mai mult. Dacă tot sânt sacerdoţi, atunci ar trebui ca ortodoxiştii noştri să nu lege donatist eficienţa săvârşirii tainei de vrednicia preotului. Ar trebui să lucreze taina lui Dumnezeu, taina libertăţii noastre în lume, cu încredere. Firesc. Altminteri, dacă tot stăm aşezaţi strîmb în gânduri, în vorbe şi în orgoliile noastre „iniţiate," nu vom pricepe niciodată cum trebuie să facem tot ce mai avem de făcut.[111]

---

111. Pentru un mic exemplu despre cum anume era conceput exerciţiul politic Creştin-ortodox în Bizanţ, vezi excelentele traduceri – nădăjduiesc că sânt doar un început – ale istoricului Nicolae Şerban Tanaşoca din revista *Tabor*, editată de ÎPS Bartolomeu Anania: „Sfaturile diaconului Agapet pentru împăratul Justinian," în *Tabor* (nr. 3, Iunie 2008) ; „Ale împăratului Vasile Macedoneanul capitole povăţuitoare pentru fiul său Leon," în *Tabor* (nr. 5, August 2008). Parenezele lui Vasile Macedoneanul sânt atribuite Sfântului Fotie, patriarh al Constantinopolului, şi conţin lucruri de mare bun-simţ antipuritan precum: „Nu te purta nepotrivit cu împrejurările: ca muritor, învaţă să te bucuri de cele ce par bune în viaţa aceasta, ca nemuritor, ai grijă să te învredniceşti de cele nemuritoare." Dar aceste cugetări „politice" sânt completate de altele, care ar fi considerate „fundamentaliste" astăzi: „Fă-ţi din credinţa sinceră în Hristos principiu şi temei de neclintit pentru zidirea vieţii tale." Sau: „Să cugeţi drept, potrivit dogmelor Ortodoxiei şi să cinsteşti cu

NOI GÂNDURI DESPRE ORTODOXUL ROMÂN, ÎN LUME, ASTĂZI: DESPRE CÂTEVA LUCRURI PE CARE LE PUTEM FACE

1. ORTODOCŞII ŞI ORTOMOCŞII

Criza socială şi politică a României actuale se datorează şi faptului că discursul public ortodox Românesc e dominat de două versiuni „monofizite" ale ortodoxiei. Prima constă în a preda Biserica lumii, a doua constă în a refuza Bisericii lumea. În primul caz, îl facem pe Hristos cetăţean şi modernizăm Biserica, adică o facem „din lume." În al doilea caz, îl punem pe Hristos sub un clopot de sticlă, îl ferim de germenii unei lumi rele, căzute, îl menţinem pur în „biserica interioară" sau dincolo de iconostas. Ambele versiuni împiedică Biserica să lucreze în lume, anulează tensiunea teandrică. Făcând Biserica una cu veacul, o împiedicăm să prefacă veacul, o prefacem pe ea în veac. Izolând Biserica de veac, o împiedicăm de fapt să lucreze în veac ca să-l prefacă. Fie o supunem veacului, fie o separăm de veac, rezultatul e acelaşi: Biserica devine irelevantă veacului şi oamenii devin fie fiare, fie strigoi.

De aceea, trebuie să facem o distincţie între ortodoxie şi ortomokshie. Numesc ortomokshie tocmai această dublă varietate de ortodoxie „hinduizată" susţinută de mulţi Creştini astăzi. Moksha, mântuirea hinduistă, era fie o mântuire sub semnul belşugului aici şi acum, fie mântuirea depersonalizată a „spiritului" eliberat de trup şi unit cu Brahman-Atman. Amândouă formele erau, în genere, legate de împlinirea exactă şi minuţioasă a unor ritualuri complicate. Făcând o analogie, avem în moksha cele două forme preferate de „mântuire" a lumii ortodoxe Româneşti de azi: forma de simpozion, şi cea de ortodoxie de debara. Ortomokshia de simpozion oferă, la

---

asupra de măsură Biserica."

capătul a complicate ritualuri, plecăciuni, iniţieri, osteneli şi intrigi, mântuirea aici şi acum, raiul civilizat al clubului, înlesnirile „elitei," bucolismul hidraulic al unui Solomon de Caus. Ortomokshia de debara oferă satisfacţia de a fi „pur" şi „smerit," posibilitatea de a putea să simţi că tu şi cu „Dumnezeul tău" aveţi dreptate şi că restul lumii e foarte, foarte, foarte rea şi nu-l merită pe Hristos. Şi nici pe tine.

Dacă prima formă de ortomokshie e o formă de complex de superioritate de tip Dumnezeu Tatăl, a doua formă e o formă de complex de superioritate de tip Dumnezeu Fiul. Amândouă au în comun ideea unei elite – de înţelepţi sau de „sfinţi" – preocupate doar de sine, izolată sublim de lume în nirvana pământească sau cerească. Unii fac totul pentru Dumnezeul acestei lumi, ceilalţi fac totul pentru alt Dumnezeu decât cel care atât a iubit lumea încât şi-a dat Fiul să sufere pentru ea. Unii dispreţuiesc lumea cinic, folosind-o, alţii urăsc lumea şi se tem de ea. Unii trag sfori, ceilalţi cred în teoria conspiraţiei. În genere, trăiesc în simbioză. Pentru aerul lui împăcat, prosper, gudurător, primul tip ar putea fi subclasificat drept „ortomopsul." Pentru aerul lui hirsut, deprima(n)t, ferapontic, celălalt ar putea fi subdenumit „ortoboxul." Unii sânt paznicii „civilizaţiei," ceilalţi, ai „tradiţiei." Pentru ortomocşi (ca să le Românizăm numele), Hristosul care nu e nici „gentleman," nici cu cearcăne, nu există.

2. DATORIA NOASTRĂ

În condiţiile în care totul pare a converge astăzi înspre a-l ascunde pe Hristos în faldurile „tradiţiei" sau în pauzele de publicitate ale „modernizării," datoria oricărui Creştin este aceea de a-L descoperi sieşi şi altora pe Hristos. Creştinul trebuie să trimită la Hristos. Să devină icoană. Să devină deschidere către Hristos. A face politică

ortodoxă nu înseamnă a face politică în numele lui Hristos, nu înseamnă a face politica ierarhilor, nu înseamnă a transforma „turma" în propria circumscripţie electorală pe care să o mulgi de voturi. A face politică ortodoxă nu înseamnă a face politica „intereselor Bisericii," o Biserică văzută ca un centru de putere lumească. A face politică ortodoxă înseamnă a te implica în treburile cetăţii împreună cu Hristos. Politica ortodoxă nu e politică ideologică. Aşa cum Ortodoxia nu e o ideologie, ci o cuminecare cu Adevărul care e Cuvânt şi Persoană şi Dumnezeu Fiul, aşa nici politica ortodoxă nu se poate face în numele unei ideologii. Politica ortodoxă porneşte de la persoană: de la Persoanele Sfintei Treimi şi de la persoana umană. În lumea politică, de afaceri, în mass-media, în lumea în viteză de astăzi nu există persoane, ci doar indivizi sau mase, „consumatori," „votanţi," „public," „populaţia." Persoana e un mod de a privi omul specific Creştinismului: „Întrucât este revelată prin Întruparea Fiului, categoria «persoanei» are un sens propriu doar în Creştinism."[112]. Şi necreştinul e persoană. Dar necreştinul poate învăţa doar de la Creştin cum să-şi vadă semenii ca persoane.

Departe de a fi o încercare de a instaura teocraţia, vreun talibanism neaoş ortodox sau o ideologie protocronist-fascizantă, politica ortodoxă are a fi o formă de implicare în treburile cetăţii având în vedere persoana. Politica persoanei e opusă şi politicii individului (liberalism egoist), şi politicii masei (comunism, socialism, globalism, fascism). E politica omului care merge cu Dumnezeu. Care merge, deci, cu bine. Ca atare, nu e în primul rând o politică a scopului, ci a modului, a lui „cum?" şi a lui „cine?." Aşa cum eshatonul arde în fiecare clipă a istoriei, aşa cum Cuvântul nu era doar „la început," ci e acum Persoana de la temeiul tuturor lucrurilor, politica ortodoxă e nu încercarea de a construi raiul pe pământ, ci încercarea de

112. Gheorghe Fedorovici, *Şapte peceţi*, Editura Agaton, 2007, p. 56.

a lucra lumea în acord cu temeiul ei, care e Logosul întrupat.

Dar, voi fi întrebat, mai concret, ce înseamnă acest lucru, care ne sânt datoriile? În termeni extrem de simpli şi direcţi, cred că datoriile noastre politice, adică în lume, sânt următoarele: 1. să ne păstrăm integritatea morală şi intelectuală; 2. să avem curajul să vorbim atunci când Hristos e hulit şi când Dumnezeu ne-o cere; 3. să lucrăm, să ne câştigăm şi să ne ducem existenţa cu Dumnezeu în minte, în suflet şi în trup.

3. CUM ŞI DE CE SĂ NE PĂSTRĂM INTEGRITATEA MORALĂ ŞI INTELECTUALĂ

„Deci precum aţi luat pre Hristos Iisus Domnul, întru el să umblaţi, înrădăcinaţi şi zidiţi fiind întru el şi întărindu-vă în credinţă precum v'aţi învăţat, prisosind întru ea cu mulţămită. Vedeţi să nu vă fure cineva cu filosofia şi deşartă înşelăciune, dupre predania oamenilor, dupre stihiile lumii, şi nu dupre Hristos," zice Sfântul Apostol Pavel în Coloseni 2:6-8. Sfântul Apostol Pavel ne previne aici nu doar împotriva „filosofiei" ca atare, asupra oricărei învăţături având de a face cu simpla tradiţie omenească, cu „stihiile," cu duhurile, cu natura elementară. „Filosofia" e aici şi religiozitatea care parazitează Creştinismul: gnosticismul, angelismul, esoterismul, toate formele de „captare" a inteligenţei şi de „înrobire" a sufletului.

A-ţi păstra integritatea sufletească şi intelectuală nu e uşor într'o lume podidită de semne, minuni, profeţii, cuvinte şi indicatoare false. Dar a-ţi păstra integritatea sufletească şi intelectuală e esenţial dacă vrei să devii deschidere către Hristos în lume. Nu-l poţi indica pe Hristos dacă nu ştii unde este El. Şi nu poţi şti unde este dacă nu ai fi deja cu El: „Nu M'ai fi căutat dacă nu M'ai fi găsit deja." Îl căutăm pe Hristos pentru că încă nu am devenit dumnezei după har. Dar vrem să devenim dumnezei după har pentru că L-am găsit. Îl căutăm

pentru că nu ostenim să căutăm restaurarea în El, vindecarea întru Hristos. Deci a-ţi păstra integritatea morală şi intelectuală presupune a merge necontenit, prin urcuşuri şi căderi, dar a înainta necontenit, către restaurarea întru Hristos. Şi cum Hristos e Calea, Adevărul şi Viaţa, atunci înseamnă că o minte întru Hristos va fi o minte vie, nu bârfitoare, nu curioasă de dragul curiozităţii, nu flecară, ci vie: trează, capabilă să distingă, cu ajutorul lui Dumnezeu, binele de rău şi să întrevadă binele din rău şi răul din bine.

O minte nu are cum să fie trează în afara lui Hristos. Şi asta pentru că adevărata cunoaştere e de fapt practică. Filosofia era, în lumea clasică Greco-Romană, un mod de viaţă înainte de a deveni o metodă de aflare sau catalogare a adevărurilor. Pentru Creştin, chemat să se cuminece cu Hristos, cu Adevărul, cu Logosul devenit trup, adevărul e revelaţia sacramentală: slujbă (închinare), cunoaştere slujitoare. Dumnezeu nu poate fi cuprins cu mintea, şi de aceea trebuie cunoscut slujindu-L. „Elita" gnostică nu slujeşte, ci se slujeşte, şi de aceea nu cunoaşte. A nu sluji lui Hristos înseamnă a nu cunoaşte.

De aceea, a fi Creştin ortodox în lume nu înseamnă doar a-ţi vedea de propriul suflet. Creştinismul nu e religia celor care vor să-şi vadă de propriul suflet. Ci e însoţirea cu Hristos, cu Fiul care s'a jertfit pentru că Dumnezeu Tatăl atât a iubit lumea încât L-a jertfit pe Fiul Său. A fi Creştin înseamnă, deci, a umbla prin lume cu Hristos. A vedea lucrurile în Hristos. A vedea toate lucrurile în Hristos. Nu există lucruri la care nu ne e îngăduit, ca şi Creştini, să ne uităm în Hristos. Nu există lucruri asupra cărora nu ne e îngăduit să lucrăm întru Hristos. E greu, dar nicăieri nu se spune că a te mântui e uşor. Pe de altă parte, e frumos pentru că libertatea e frumoasă. E, în termeni copilăreşti, o „aventură." Robia nu e frumoasă, şi nici surogatele de „libertate" pe care ni le oferă diferiţi „tătuci": experţi ai „globalizării" sau ai altor „tehnici" de „integrare" într'un absolut

transcendent sau imanent. Atât timp cât ne vom mulţumi să fim „curatori," să administrăm citate din Sfinţii Părinţi, „trecutul" neamului, „memoria," „viitorul," „integrarea" etc., nu ne vom putea dezrobi. Dumnezeu nu ne-a chemat la El şi nu şi-a trimis Fiul să moară pe cruce pentru ca noi să stăm în debarale şi să anunţăm anonim pe internet sfârşitul lumii. Dumnezeu ne cheamă la El şi ne cheamă să lucrăm, liturgic, ascetic, profetic, apologetic, sau chiar prozaic, la mântuirea lumii. Şi mântuirea lumii începe, poate, cu mântuirea noastră. Dar poate că mântuirea noastră nu începe cu „grija" pentru mântuirea noastră, ci cu iubirea de Dumnezeu şi de aproapele. Mântuirea noastră începe cu lepădarea de noi, nu cu reafirmarea importanţei noastre.[113]

De aceea, pe acest fundament liturgic trebuie să facem politică Creştină având în vedere persoana şi antrenarea trezviei duhovniceşti şi a lucidităţii intelectuale. De exemplu, restaurarea sistemului de învăţământ din România nu e o misiune necreştină pentru că, chiar dacă nu e vorba de „mine," e vorba de milioane de persoane schilodite de o uriaşă maşinărie de tocat suflete de copii. Dincolo de icoanele din clase sau de orele de religie, contează ca întregul învăţământ să se facă avându-se în vedere persoana. Nu trebuie să avem în vedere infiltrarea, cu o oră de religie şi cu o icoană pe perete, a unui mediu ostil religiei, ci normalizarea programei de învăţământ, a scopurilor procesului educaţional în România etc. Scopul procesului de învăţământ nu trebuie să fie acela de a produce semiconductori umani de ideologie, microcipuri biologice şi fochişti ai neantului consumerist. Scopul şcolii e de a contribui, alături de familie sau biserică, la împlinirea persoanei umane, la transformarea unui copil în om întreg.

113. „E smerit mândruleţul," zice părintele Arsenie Papacioc despre o asemenea smerenie plină de sine.

Sfântul Vasile cel Mare spunea, referindu-se la educaţia tinerilor, că, de vreme ce Creştinul trebuie să-şi „ritmeze" viaţa cu viaţa lui Hristos, trebuie să fim educaţi în acest sens: „Căci ni se cere să ne asemănăm cu Dumnezeu pe cât e cu putinţă firii omeneşti. Dar nu există asemănare fără cunoaştere, şi nici cunoaştere fără învăţătură."[114] La baza acestei educaţii, şcolare sau duhovniceşti, Sfântul Vasile cel Mare aşeza atât Noul Testament cât şi lucrările filosofilor şi moraliştilor clasici folosite în sens Creştin. Educaţia nu se face numai acasă, sau numai la şcoală, sau numai pe stradă, sau numai la biserică. Se face peste tot: se face prin modul de viaţă. Şi de aceea trebuie să lucrăm în sens Creştin. Mulţi alţii, bine plătiţi şi bine ţintiţi, lucrează în sens necreştin asupra copiilor noştri. Nu putem doar să ne rugăm pentru copiii noştri. Trebuie să lucrăm, ajutaţi de rugăciune şi luminaţi euharistic, pentru ei. Politica Creştină nu e politica scopurilor Creştine, ci politica vieţii Creştine, a mijloacelor Creştine. De fapt, scopul şi mijlocul coincid, fiindcă este vorba de o politică făcută de persoană în scopul realizării persoanei. Să privim, deci, învăţământul din punct de vedere Creştin, să privim copiii ca pe nişte persoane, şi atunci vom înţelege ce trebuie să facem. Şcoala nu e simplă acumulare de informaţii. Şcoala e pregătire pentru a înţelege şi a primi Tradiţia, adică deschiderea către libertatea Persoanei. Dispreţul arătat vieţii umane în România de astăzi, de la pacienţii aruncaţi din ambulanţe la colţ de stradă la moartea copiilor abandonaţi sau abuzaţi de părinţii lor, nu e decât rezultatul ocultării Tradiţiei printr'un sistem de învăţământ ideologizat şi prost, printr'o presă scrisă şi audiovizuală ideologizată şi proastă, printr'o viaţă de familie sfâşiată de sărăcie şi „căpşunărism," prin activitatea iresponsabilă a unei elite mercenare şi mediocre.

Nu afirmaţi doar ideea, creaţi şi contextul ideii, sau sugeraţi-l.

114. *Despre Sfântul Duh*, I, 2, III, 2.

Succesul ideilor de stânga se datorează faptului că par, şi sânt, potrivite mediului în care apar. Sânt potrivite lumii de azi. Dar lumea de azi nu e potrivită naturii umane. Şi atunci trebuie să legăm, mereu, ideile noastre de o continuă lucrare în scopul reafirmării naturii umane, adică a originii creaturale şi scopului îndumnezeirii omului. De aceea lupta noastră nu trebui să se reducă la afirmarea ideilor, ci la crearea contextului ideilor, la crearea unui spaţiu pe care să-l locuim lucrându-l. Pentru că nu poţi locui ceea ce nu lucrezi. Şi, de aceea, nu mai putem locui România. Politica Creştină trebuie să fie viaţă Creştină în lume. Şi viaţa Creştină în lume nu poate fi fuga de lume, ci prefacerea lumii.[115] La mod prozaic, această prefacere a lumii e o reformulare a lumii, o descoperire a ei. Descoperiţi, de exemplu, prietenilor dumneavoastră cărţi, locuri, acţiuni, oameni, mănăstiri, activităţi care ar putea fi ţesute într'un context al unei vieţi Creştine. Nu creaţi realităţi paralele. Creaţi spaţii de „vecinătate."[116]

---

115. Sfântul Vasile cel Mare scria că nimic nu e rău în sine, de vreme ce totul e creat de Dumnezeu. De aceea, nu sântem condamnaţi pentru simplul fapt că, de exemplu, avem familie, servicii, case, şi bunuri. Buna întrebuinţare a acestora, libera lor întrebuinţare în conformitate cu învăţătura lui Hristos, ne ajută, spune Sfântul Vasile cel Mare, şi să ne „curăţim de păcate şi să moştenim Împărăţia cerurilor" (vezi regula 92 din Regulile morale ale Sfântului Vasile cel Mare). Pentru modul firesc, organic, de viaţă Creştină în lume – departe de actuala afectare ortomoxă care asimilează ortodoxia unei tehnici de autosuprimare – vezi şi predicile lui Leontius, un preot bizantin din secolul VI, în *Fourteen Homilies*, trad. Paul Allen şi Cornelis Datema, Brisbane, Australian Association for Byzantine Studies, 1991. Smulşi din lumea ortodoxiei organice, Românii tind fie să se adapteze, să se asimileze coioţilor şi androizilor deşertului postmodern, fie să tânjească după lumea veche pe care o văd „conservată" în „cămara" bisericii. Un singur lucru nu îndrăznesc să facă: să purceadă la prefacerea lumii împreună cu Hristos, să lupte pentru o nouă organicitate. Nu vor să umble cu Hristos în lume, vor fie să uite de Hristos în lume, fie să uite de lume în Biserică.

116. Vezi cum dezvoltă conceptul de „vecinătate" Ovidiu Hurduzeu, în Ovidiu

Să ne adunăm în numele lui Hristos, să trăim împreună întru Hristos, să oprim România de la destrămare, cel puţin în jurul nostru.

Românii pare că au ajuns să trăiască într'un mod bizar, invers, dacă nu chiar pervers, îndemnul hristic de a-şi iubi duşmanii. Nu ne iubim duşmanii pentru Hristos, ci împotriva lui Hristos. Ne iubim duşmanul care ne separă de aproapele. Iubim ceea ce e străin firii, adică originii şi scopului, noastre: iubim păcatul. Iubim, de exemplu „inteligenţa" sau „deşteptăciunea," mai mult decât caracterul. Poate că, pentru a învăţa cum e să ne iubim duşmanii, trebuie să reînvăţăm să iubim. Să reîncepem să ne iubim prietenii, aproapele. A-ţi iubi lucid, integru, aproapele, copilul, soţia, familia, satul, cartierul, oraşul, neamul, ţara, nu e lucru deşert sau anticreştinesc atât timp cât e vorba de iubire, adică de dăruire întru Hristos, şi nu de altceva, de dorinţă de dominare, de exemplu. România e o ţară plină de „tătuci" care trebuie să redevină „fraţi," fârtaţi întru Hristos. Aş spune „fraţi de cruce," dacă nu m'aş teme că voi fi atacat de cicisbeii elitei gata să detecteze „legionarismul" chiar şi acolo unde nu este.[117]

Românii au ajuns unde au ajuns şi pentru că nu şi-au iubit copiii. Nu şi i-au iubit. Le-au dorit „binele." Au vrut să-i „vadă aranjaţi." Când iubeşti pe cineva nu vrei să-l vezi aranjat, încrustat, fixat într'un „bine" străin, într'o structură moartă, într'un conformism convenabil. Îl vrei viu. Şi Viaţa e Cale şi Adevăr. A-ţi vrea copilul „aranjat" înseamnă a-l vrea mort, rigid. A ne iubi copiii înseamnă, de exemplu, în plan concret, cotidian, a nu-i mai împinge către „facultăţi care se caută." Uitaţi-vă la cine sânt ei. Sânt nişte persoane.

Hurduzeu şi Mircea Platon, *A treia forţă: România profundă*, Bucureşti, Ed. Logos, 2008.

117. Vezi, pentru discutarea cazului unui fost apologet al lui Corneliu Zelea Codreanu, actual vânător de „legionari„" „slavofili" şi „păşunişti," aici: http://www.rostonline.org/blog/razvan/2008/08/iulian-capsali-despre-mihail-neamu.html

Sânt diferiţi de voi. Sânt ai voştri şi totuşi diferiţi de voi. Sânt din voi şi totuşi liberi. Noi, voi, i-am adus în lume. Dar să nu-i facem ai lumii. Vedeţi care e vocaţia lor, de ce natură e libertatea lor. Vedeţi care sânt darurile cu care i-a înzestrat Dumnezeu. Educaţi-le acele daruri. Ajutaţi-i să înflorească, nu să se „aranjeze."[118] Nu e întâmplător faptul că actualul dezastru socio-cultural al României e „administrat" de o elită alcătuită din fiii, „aranjaţi," ai nomenclaturiştilor anilor '50-'80.

Dau aceste exemple concrete pentru că mi s'au cerut mereu exemple concrete şi pentru că mi se pare că cel mai greu ne e să vedem cum se leagă ideile de practică. Asta e tocmai pentru că nu vrem să înţelegem că, pentru Creştin, nu există teorie şi practică. Există un mod de viaţă. Dacă trăieşti cu o icoană în gând, atunci vei vedea totul în jurul tău într'un mod care îţi va reordona înţelegerea lumii şi priorităţile. Când vei înţelege ce ţi se întâmplă, vei înţelege şi cum trebuie să trăieşti. Luciditatea, integritatea morală şi intelectuală (care nu exclude „înţelepciunea şarpelui" dacă e însoţită de „curăţenia turturelei," deşi parcă prea mult „duh pitonicesc" s'a manifestat în noi în toţi aceşti ani) nu sânt mofturi, fleacuri, imposibilităţi. Ar trebui să fie modul nostru de a locui, lucra şi privi lumea.

4. CUM ŞI DE CE SĂ VORBIM CÂND DUMNEZEU NE-O CERE

Acum, dacă stai în lume, trebuie să şi comunici, să conlucrezi. Am auzit de multe ori în decursul ultimilor ani că trebuie să facem ascultare, să fim mici, umili, ascultători. Mesajul venea din surse pseudoisihaste de inspiraţie fie ecumenică, fie înalt-ierarhică, de la ierarhi interesaţi în menţinerea discursului ortodox la nivelul

118. Vezi, pentru importanţa educaţiei în vieţile sfinţilor ortodocşi, şi pentru sănătoasa tensiune dintre „cultură" şi „rusticitate," Evelyn Patlagean, „Ancienne hagiographie byzantine et histoire sociale," în *Structure sociale, famille, chrétienté a Byzance IV-XI siècle*, London, Variorum Reprints, 1981, V.

unui triumfalism mieros, al unei smerenii viclene şi al ascultării împotriva lui Hristos. Elitele ierarhice ne spun că trebuie să facem ascultare. Că sântem laici. Dar iată ce spun Sfinţii Părinţi.

Sfântul Grigore de Nyssa spune, în scrisorile sale, că: „Atunci când biruiau învăţăturile eretice, era un lucru bun să îţi asumi riscul de a te împotrivi autorităţilor datorită cărora doctrina potrivnicilor lui Dumnezeu părea să biruiască, trebuie să te împotriveşti astfel încât cuvântul mântuitor să nu fie aservit puterilor omeneşti."[119] Fratelui său Petru, episcopul Sevastiei, Sfântul Grigore de Nyssa îi scrie că i s'ar fi părut „ruşinos şi cu totul lipsit de nobleţe, atunci când vrăjmaşii nu îşi camuflează absurdităţile, să nu vorbească cu îndrăzneală pentru adevăr."[120] Iar Petru îi răspunde îndemnându-l să nu abandoneze lupta împotriva inamicilor lui Hristos şi să străpungă cu spada scrierilor sale şarpele aciuat în scrierile ereticilor: „Cât despre iritarea care transpare din tratatul tău, ea aduce sufletului plăcerea sării."[121] Creştinul, monahul, episcopul, laicul, are a vorbi puterii în numele lui Dumnezeu, şi când episcopul se manifestă doar ca „putere omenească," are a îndrăzni să-i vorbească şi acestuia în numele lui Dumnezeu. „Pustia" nu e o fugă de lume, ci un loc de unde poţi să vorbeşti liber lumii.

Astfel încât Părintele Iustin Pârvu e în perfectă simfonie cu tradiţia patristică atunci când spune: „Cei ce mărturisesc apărându-şi credinţa sânt ca nişte apologeţi ai vremurilor acestora. Este dovadă de curaj şi de sacrificiu să mărturiseşti pentru că astăzi, când adevărul este sistematic ascuns cu meşteşugire diplomatică, riscul este foarte mare: să-ţi pierzi serviciul, să ajungi pe drumuri, să intri la puşcărie, să fii caterisit."[122]

---

119. Grégoire de Nysse, *Lettres*, trad. Pierre Maraval, CERF, 1990, 131.
120. Grégoire de Nysse, *Lettres*, 315.
121. Grégoire de Nysse, *Lettres*, 319.
122. Şi convorbirea continuă: „- Nu poate fi vorba despre un eroism exagerat? - Nu

Să ne întrebăm: oare ce s'ar fi întâmplat cu noi dacă Hristos ar fi făcut ascultare faţă de Sanhedrin? Dar dacă ar fi recunoscut în Pilat un agent civilizator, reprezentantul unui imperiu care a adus ţăranilor Samariei, Iudeii, Galileii şi Idumeii drumuri, un sănătos sistem de taxe, băi publice şi toate celelalte elemente ale civilizaţiei? Iisus nu a confundat mântuirea cu civilizaţia. Hristos nu a fost nici anarhist. Nici măcar un subversiv de debara. A predicat prin pieţe, a vorbit cu oamenii, a trimis apostoli. Nu a vrut să dărâme imperiul. A vrut să mergem pe Calea Lui prin imperiu, nu pe drumurile imperiului.

Într'un imperiu trăim şi noi astăzi. E un imperiu care are sclavi. „Sclavi fericiţi," cum le spune Ovidiu Hurduzeu apusenilor, şi sclavi nefericiţi, cum ne apar mulţi Români astăzi. Sfântul Vasile cel Mare vorbea de mai multe tipuri de sclavi. Unii sânt sclavi pentru că au fost cuceriţi militar. Aşa am fost noi sub comunism. Alţii, spunea Sfântul Vasile cel Mare, sânt sclavi pentru că, din cauza sărăciei lor, au fost înrobiţi „precum egiptenii, Faraonului." Aşa sânt Românii obligaţi astăzi să se dezrădăcineze sau să-şi vândă sufletul pentru a putea să supravieţuiască. Creştinii primelor veacuri încercau să răscumpere sclavii Creştini a căror virtute era periclitată de stăpânii lor. Astfel, şi politica ortodoxă ar trebui văzută ca o încercare de a dezrobi „sclavii" Români, Creştini a căror virtute e siluită de stăpânii

---

este un eroism deloc, ci frica de a nu-ţi vinde sufletul, este o datorie. A nu mărturisi este exagerat, a tăcea este mai grav. - Şi când trebuie să taci? - Când o fi timpul. Trebuie să ştii când să taci şi când să mărturiseşti. Dar de cele mai multe ori tăcerea este ascundere a acestor realităţi, o trădare a adevărului [...] - Cine-i îndreptăţit să mărturisească? - Cine are unele convingeri şi le mărturiseşte. Oricine. Nu ne băgăm în probleme pe care nu le cunoaştem şi nu sântem în stare să le susţinem, dar de cele pe care le cunoaştem ne ţinem de ele. Iar dacă vrei să faci o apologie mai serioasă trebuie să ai o cunoştinţă duhovnicească, un har special de la Dumnezeu să faci aceasta, cum făceau Sfinţii. De nu – trebuie să ai o raţiune bogată care să sintetizeze corect ce au spus dascălii Bisericii."

politici, corporatişti, intelectuali. Din păcate, politica Românească de astăzi pare a avea un singur obiectiv (dacă îl are!): acela de a transforma sclavii nefericiţi în sclavi fericiţi. Atât. Nimeni nu vorbeşte de libertate.[123] Ba, mai mult, sclavia e denumită libertate, după cum a făcut teologul Mihail Neamţu, care, atunci când am deplâns urmările emigrării în masă a Românilor, consecinţele dezrădăcinării lor prin inginerii sociale, a numit această dezrădăcinare o fructificare a „darului libertăţii." Da, copiii care se sinucid din cauză că le e dor de mamele lor plecate să schimbe scutece la pensionarii italieni trebuie trecuţi la rubrica „darul libertăţii": o nouă victorie a integrării României în imperiul UE!

Aceasta e opinia elitelor politico-intelectuale, şi a clonelor ei de mâna a doua, despre tragedia Românească a ultimelor două decenii: „darul libertăţii." Vorbesc astfel pentru că sânt interesaţi doar de rubrici, de statistici, de programe de finanţare, de „obiectivele integrării," de inginerii sociale şi financiare. Nu sânt interesaţi de om, de Român, de tragediile eşecului lui în ţară, sau de durerile ascunse şi prăbuşirile eşecului sau împlinirilor lui departe de ţară. Pentru că şi împlinirea departe de ţară are durerile ei: durerea de a nu fi alături de cei dragi, durerea de a fi departe de biserica ta, de duhovnicul tău, durerea de a fi trebuit să te înstrăinezi, tu şi copiii tăi, pentru a putea supravieţui, în condiţiile în care ţara îţi e spoliată de o hoardă de hoţi şi prostită de o mână de ideologi cinici. Nu, elitele noastre nu sânt interesate de om, ci de „integrare." Oamenii sânt grafice, statistici, baterii biologice ale sistemului. Dacă îndrăzneşti să iei apărarea României profunde (profunde pentru că adevărate), a lumii organice căreia biserica i-a fost temei sute de ani şi în care a stat ca miezul în nucă, eşti numit „păşunist," „legionar," „paseist." Ţi se spune să te

123. „Acceptă să pierzi orice în afară de libertate," spune Sfântul Vasile cel Mare în Omilia la Psalmul XIV.

modernizezi, şi tu şi ortodoxia ta. Să mergi cu lumea. Să urli cu lupii.

Pornind de la constatarea enormului preţ omenesc pe care îl plăteşte România de 20 de ani încoace, cred că Biserica are a merge nu cu lumea, ci în lume. Nu trebuie să se modernizeze, ci să răspundă modernităţii. Să lucreze cu Hristos în lumea modernă. Biserica nu există ca să ne izoleze de lume. Mai mult încă: nu există ca să ne izoleze de lume în trecut. Biserica nu există ca seif al trecutului. Biserica nu ne restituie trecutul cu dobândă. Biserica există ca vindecare a vremelnicului întru Hristos. Biserica nu e club paseist. Nu e cenaclu de împletit. Nu e streaşină sub care te ascunzi până trece furtuna lumii moderne. Biserica e locul luptei şi al victoriei întru Hristos asupra vremelniciei, asupra păcatului şi a morţii. Şi noi, Creştinii, sântem cei chemaţi să dăm această bătălie, cu rugăciunea şi cu fapta, cu rugăciunea ca faptă şi cu fapta ca rugăciune.

Există un mic amănunt al istoriei literaturii Creştine de care nu se prea vorbeşte în România. E vorba de faptul că, în primele veacuri după Hristos, majoritatea lucrărilor apologetice – a scrierilor menite să apere Creştinii de persecuţiile Imperiului Roman şi să prezente cinstit viaţa şi învăţăturile Creştinilor – a fost scrisă de laici.[124] Exista aşadar un atac asupra Bisericii şi, dincolo de viaţa liturgică, laicii au înţeles să apere Biserica în faţa autorităţilor. Or, astăzi, ce observăm? Există un atac, o presiune asupra Bisericii, şi Biserica răspunde prin doctoranzi în cele mai obscure subiecte de teologie academică. Nu neg nici utilitatea aprofundării studiilor dogmatico-istorice. Nu neg nici faptul că există şi excepţii la starea de fapt descrisă aici de mine. Dar disproporţia dintre cantitate şi calitate e strivitoare. Avem, în ultimele două decenii, generaţii întregi de studenţi în patristică. Unde mă întorc, numai de doctori în latină şi în greacă

---

124. Vezi Athenagoras, *Embassy for the Christians. The Resurrection of the Dead*, trad. Joseph Hugh Crehan, New York, Newman Press, 1955, 3.

veche dau. Dar când vreau să aflu ceva esenţial, important pentru mine, laic, astăzi, pentru ca să pot apăra pe cineva de persecuţiile imperiului, pentru ca să pot să-l transform pe astăzi în „veacul ce va să vie," nu pot apela la aceşti doctori în pustiu. Trebuie să merg singur la surse. Şi apoi, dacă îndrăznesc să spun ce am găsit acolo, la surse, doctorii îmi strigă că nu sânt „teolog." Că nu sânt „specialist." Că nu am studiat la Sorbona, la King's College sau la Wissenschaftskolleg zu Berlin, locuri de înaltă spiritualitate isihastă în original. Şi eu le răspund acestor doctori că să fie sănătoşi, că mi se pare că au ajuns specialişti doar în a le aminti altora că nu sânt specialişti. Nu ştiu, asemenea doftorilor lui Molière sau Goldoni, decât să ne „ia sânge." Nu mă interesează oamenii care trăiesc nu pentru ortodocşi, ci de pe urma ortodocşilor, nu pentru Hristos, sau cultură, sau ce mai vor ei, ci de pe urma lui Hristos, sau a culturii. M-am săturat de căpuşe, fie ele şi docte. Mai ales dacă sânt docte, semidocte şi sfertodocte, adică atunci când îşi fac iluzii în privinţa adevăratei lor naturi de căpuşe.[125]

---

125. Sfântul Nicolae Velimirovici spunea, referindu-se la „intelectuali": „Dezvoltarea intelectuală a unui om este foarte uşoară şi rapidă; despărţită însă de împreună-dezvoltarea cu mintea, de curăţia inimii şi a sufletului, devine foarte primejdioasă [...] Pentru dezvoltarea intelectuală ce formează o pătrime din om, avem cinci simţuri, iar pentru dezvoltarea celorlalte trei pătrimi din om, avem cele patru Evanghelii. Ca să putem ajunge intelectuali, ne stau la îndemână mii de învăţători, iar pentru a deveni oameni desăvârşiţi, stă singur Hristos. A spune: eu sânt intelectual este acelaşi lucru cu a spune: eu sânt o pătrime de om. De aceea numele de 'intelectual' este nume neomenesc şi o acuzare a propriei tale persoane" (*Învăţături despre bine şi rău*, trad. Teofil Petrescu, Bucureşti, Sophia, 2001, 93). Esenţială pentru lămurirea căderilor morale şi intelectuale ale lumii ortodoxe şi apusene e şi o altă carte a Sfântul Nicolae Velimirovici, *Prin fereastra temniţei*, apărută la mica dar excelenta editură Predania (în 2008, reeditată în 2009).

5. DE CE ŞI CUM TREBUIE SĂ LUCRĂM: CUM NE ÎNMULŢIM TALANŢII?

Am auzit multe voci care mi-au spus: bine, bine, am înţeles, aşa e, aşa ne-am gândit şi noi, sântem de acord, dar acum spuneţi-ne care e soluţia. Şi am obiectat întotdeauna la acest tip de reorientare. Oamenii nu au nevoie de mai mult „Mircea Platon," ci de Hristos. Eu nu scriu pentru ca să devin un guru. Nu vreau ca oamenii să schimbe dependenţa de „elită" pe dependenţa de Mircea Platon. Sau, pentru că nu e nici un pericol în acest ultim sens, pe dependenţa de Dan Puric, de exemplu. Şi spun asta pentru că am auzit voci care spuneau că atât de mult îl iubesc pe Dan Puric încât şi-ar dori ca el să se lase de regie/actorie şi să umble prin ţară predicând. Şi m'am revoltat, pentru că oamenii aceia, bine intenţionaţi, voiau ca Dan Puric să se lase de actorie pentru ca să „joace" după cum le place lor, pentru ca să-l fixeze într'un „rol." Şi m'am bucurat când Dan Puric a spus că el mărturiseşte şi luptă cum luptă din cauză că mulţi din cei care ar trebui să o facă, „profesioniştii" mărturisirii şi slujirii ca să zic aşa, nu o fac. Dan Puric e un artist Creştin. Mărturiseşte cu putere şi convingător. Dar el e artist. Dacă un artist poate mărturisi, de ce profesioniştii teologiei, slujirii şi mărturisirii nu-şi fac treaba? Unde e vocaţia lor? Care e vocaţia lor? Unde-şi înmulţesc talanţii?

Răspunsul la această întrebare trece prin elucidarea altei chestiuni, cea a negării valorii şi însemnătăţii Creştine a lucrului în lume. Ortodocşii au ajuns parcă să semene cu monahii catolici, cei împărţiţi pe specializări: unii lucrează, unii sânt contemplativi, unii tac, unii cerşesc. Această înţelegere schizoidă a ortodoxiei e complet străină de duhul ei adevărat, pentru care rugăciunea e lucrare şi lucrarea e rugăciune nu pentru că se substituie una celeilalte, ci pentru că se contopesc, asemenea rugăciunii lui Iisus cu bătăile cordului.

Pentru laic, Ortodoxia nu e doar post şi rugăciune, doar bătut

mătănii la tine în camera ta de bloc. Nu doar asta mântuieşte. Lucrul bun mântuieşte. Să faci un lucru bun mântuieşte. De ce? Pentru că nu poţi face nici un lucru bun fără ajutorul lui Dumnezeu, fără mila şi harul lui Dumnezeu: „Fără Duhul Sfânt nu poţi să faci nici măcar o ciorbă," spunea părintele Galeriu.[126] A face un lucru bun înseamnă a-l face de la început la sfârşit. A lua de la bun început şi a duce la bun sfârşit. Or cine e Alfa şi Omega întregii firi? Cine e Cuvântul de la început şi de la sfârşit? A face un lucru bun înseamnă a-l primi de la Hristos, a-l lucra întru Hristos pentru a-l duce la bun sfârşit în Hristos.

A-l lua de la Hristos înseamnă a lucra pentru că aşa ne-a rânduit Dumnezeu în această lume. Şi pentru că ne-a rânduit, ne-a dat şi anumite vocaţii, chemări, înclinaţii, talente. Şi de aceea am spus că părinţii nu trebuie să-şi „aranjeze" copiii, ci să-i ajute să-şi urmeze vocaţia. Pentru că talentul e „dar de la Dumnezeu": e talant. Şi trebuie să lucrăm, cu ceea ce ne-a lăsat Dumnezeu, pentru Dumnezeu. Şi a lucra pentru Dumnezeu înseamnă a lucra nu pentru noi, ci pentru aproapele, pentru familie, pentru prieteni, pentru vecini, pentru duşmani.[127] Lucrezi ca să trăieşti, lucrezi ca să trăieşti întru Hristos, lucrezi ca să poţi face bine, lucrezi ca să faci milostenie. Actualul dispreţ arătat lucrului în lume are drept urmare, în România,

---

126. Precizarea îi aparţine lui Gheorghe Fedorovici.

127. La întrebarea unui monah legată de talantul evanghelic care trebuie fructificat, Sfântul Vasile cel Mare a răspuns: „Cred că parabola se referă la toate darurile lui Dumnezeu. Fiecare, dacă Dumnezeu a judecat că e bine să-l binecuvânteze astfel, trebuie să înmulţească roadele acestui dar şi să-l facă să slujească binelui şi folosului cât mai multor oameni. Căci nu e nimeni care să nu fie părtaş la binefacerile lui Dumnezeu" (Stanislas Giet, *Les idées et l'action sociale de Saint Basile*, Paris, Gabalda, 1941, p. 38). În altă parte, Sfântul Vasile spune că, „printr-o viaţă socială (*politeias*) bine orânduită putem atinge demnitatea îngerilor." Mântuirea nu e aşadar legată doar de pseudo-nevoinţa autistă, ci de întreaga viaţă Creştină, în lume sau în afara lumii (Giet, p. 26).

abandonarea vieţii reale, cotidiene, tuturor ticăloşiilor şi mafioţilor şi înmulţirea falşilor profeţi, a „fachirilor" ortodocşi. Ne trebuie, în Biserică, nu mai multă lumină, că de „iluminaţi" sântem sătui, şi lumina candelei şi a lumânărilor de ceară curată e bună, dar mai mult aer! Mi-e teamă că în aer atât de stătut şi cu obloanele atât de bine trase, nici Sfântul Duh nu va mai avea pe unde sufla.

De ce credeţi, deci, că are Dan Puric ecou? Pentru că mărturisirea sa e cea a unui om viu, care încearcă să trăiască cu Hristos. Dan Puric e un om care îşi ascultă chemarea, în lume. Aşa cum Părintele Iustin Pârvu, sau Părintele Arsenie Papacioc, îşi ascultă chemarea, în monahism. Aşa cum Părintele Gheorghe Calciu-Dumitreasa, Dumnezeu să-l odihnească, şi-a ascultat chemarea, în lume. Sânt oameni care mărturisesc şi au mărturisit cu folos pentru noi, pentru că au ce mărturisi. Sânt oameni reali, fie că sânt în lume, în mănăstire, în exil sau în temniţă. Nu ocolesc realitatea, ci o prefac. Or, în România zilelor noastre, fuga de realitate îmbracă şi forme hedonist-consumiste şi forme religioase. Şi forme „tătuc" sfătoase. Dispreţuind lucrul în lume în favoarea unui aşa-zis isihasm pentru care de fapt nu avem nici o chemare, nu facem nimic bun. Nu e lucrul lui Hristos, ci al nostru.

Creştinii primelor trei veacuri, trăind într'un imperiu ostil, au lucrat liturgic, apologetic, misionar şi caritabil. Creştinii Bizanţului au trăit într'un imperiu legat organic de Ortodoxie. Monahii, după cum scria Alexandru Schmemann, au recuperat libertatea pe care legătura intimă dintre ortodoxie şi împărăţie o putea periclita. Monahii au apărut ca semn că Biserica nu e din lume, nu e un minister, nu e poliţia bunelor-moravuri a unui imperiu pravoslavnic. Creştinismul e libertate. Monahii nu au fugit de lume. Ci au fugit din lume pentru ca să-l poată aduce pe Hristos în lume. De la Sfânta Maria Egipteanca întrebând în pustia ei pe un vizitator ce se mai

întâmplă în lume, ce se mai întâmplă cu regii, cum e administrată Biserica,[128] până la sfinţii stâlpnici care făcea dreptate între păstorii de diferite religii care veneau la ei la „judecată," până la Sfinţii Părinţi care-i sfătuiau pe împăraţi aşa cum Daniil Sihastrul a făcut mai târziu cu Ştefan cel Mare, până la Sfântul Simeon al Thessalonicului care s'a opus şi unirii cu Roma şi a îndemnat şi la rezistenţa armată împotriva Otomanilor, până la Creştinii care fugeau în deşert ca să se despătimească pentru ca apoi să se întoarcă şi să scandalizeze ortomocşii vremurilor lor umblând prin cartierele rău famate ale Bizanţului căutând să salveze de la pierzanie suflete de prostituate, până la laicii care au mărturisit prin scris sau prin martirajul care transformă trupul în Cuvânt, Ortodoxia nu a fost niciodată o formă de fachirism, o afacere privată de shaolin duhovnicesc.

În Creştinismul premodern, ascetismul, retragerea din lume era combinată cu denunţarea mai-marilor lumii, o denunţare a lumii înţelese ca scop şi cauză în sine. Or, în ortodoxia noastră de astăzi, ascetismul pseudoisihast e combinat cu slujirea mai-marilor lumii, cu botniţa pusă omului mic în numele ascezei şi ascultării, o asceză şi o ascultare care nu mai sânt cerute în vederea eliberării de patimi, ci în scopul unei slujiri necondiţionate, mecanice. După cum îmi scria Gheorghe Fedorovici: „În esenţă, monahismul Creştin constă în a-i aminti lumii că nu se poate salva decât lepădându-se de sine, adică de orice pretenţie de dominaţie. Hristos singur e Domn peste toate şi tocmai de aceea a fost dat morţii: de Iudei, care nu credeau că Iisus Hristos este Domn al veacului viitor; de Romani, care nu-L puteau primi pe Iisus Hristos ca Domn al veacului acestuia. Astăzi, lucrurile au rămas la fel în ce-i priveşte atât pe Iudei cât şi pe Romani. Cu menţiunea că, pentru a controla totuşi veacul acesta, Romanii au inventat o instituţie, papalitatea, care reprezintă în mod

128. *Holy Women of Byzantium*, ed. Alice-Mary Talbot, Dumbarton Oaks, 1996, p. 78.

simbolic autoritatea exclusiv eshatologică a lui Hristos. Numai că, separând istoria de eshaton, monahismul ortodox deviant repetă logica Iudeilor sau a Romanilor după cum avem de-a face cu un monahism de tip «ortomops» sau «ortobox».” Monahismul, care era o desprindere de lume, devine în formele lui deviante o esenţă a spiritului lumesc: o dată, atunci când se raportează la lume în termeni de putere, de stăpânire; a doua oară, când neagă lumea nu pentru că îi este potrivnică lui Hristos, ci pentru că este materială şi «captivă» în timp, în istorie.”

Sfinţii Părinţi interveneau deseori pentru a normaliza relaţiile dintre comunităţile săteşti şi autorităţile statului, îi apărau pe ţărani de cei care strângeau birurile în mod abuziv, de exemplu.[129] Rolul episcopului era şi acela de a-şi proteja turma de nedreptăţile magistraţilor care îi urau pe Creştini.[130] Episcopul nu dădea din umeri în faţa nedreptăţii magistratului, oferind o rugăciune pentru oprimat şi un zâmbet mieros autorităţii de la care urma să extragă ceva bani pentru „un acoperiş nou la catedrala mitropolitană.” Rugăciunea ar trebui să fie prezenţă, nu absenţă. De prea multe ori episcopul e doar o absenţă „rugătoare”: un linguşitor al autorităţilor, un manager al unei Biserici SRL. Biserica nu are răspundere limitată, ci totală. Liturghia nu este o obligaţie care ne sâcâie în weekend, ci singurul eveniment inovator şi singura sursă a oricărui eveniment veritabil, adică a oricărui gest, întâlniri sau priviri exersate de persoane în lume. Biserica nu poate lipsi motivat, nu poate absenta refugiindu-se „în rugăciune.” Biserica trebuie să fie o prezenţă a

129. Vezi cazurile Sfântului Nil şi a Sfântului Ilie al Peşterii în Rosemary Morris, *Monks and Laymen in Byzantium, 843-1118*, Cambridge, Cambridge University Press, 1995, p. 109.

130. Vezi, în corespondenţa sa, modul cum Sfântul Vasile cel Mare intervenea la autorităţi pentru apărarea văduvelor, a unor sate persecutate, a uşurării sărăciei unor Creştini etc. Vezi şi Giet, 374, pp. 388-389.

rugăciunii, o prezenţă care transfigurează, care responsabilizează.

De aceea, de vreme ce Biserica nu mai trăieşte astăzi în lumea ortodoxiei organice de altădată, rostul Bisericii nu e acela de a se retrage paseist în zonele „pure" ale „trăirii" pseudo-isihaste, ci de a izbucni cu puterea Sfântului Duh în lume, de a frământa lumea. Biserica ortodoxă nu există pentru a se salva pe sine – că doar nu sântem „aleşi" puritani –, ci pentru a salva lumea. Şi nu poate salva lumea doar „rugându-se" pentru ea. Nu poţi să-i vorbeşti de dragoste sclavului şi de libertate celui împietrit la inimă. Trebuie să ne facem tuturor toate: să le facem pe toate tuturor întru Hristos. Celui flămând să-i dăm o rugăciune şi un loc de muncă sau doar o bucată de pâine, dacă nu putem altfel. Celui în robie, o rugăciune şi o chemare la eliberarea lui, celui orfan o rugăciune şi un cămin etc. Nici să nu credem că sântem atât de îmbunătăţiţi încât rugăciunea noastră ajunge, nici să nu credem că trebuie să facem noi totul şi că ne putem mântui fără Dumnezeu.

Dacă eroii clasici acţionau mânaţi de dorinţa de a fi lăudaţi de semenii lor şi de posteritate *(amor laudis humanae),* mărturisitorii Creştini acţionează motivaţi de dragostea de adevăr *(amor veritatis),* nu pentru glorie, ci pentru dreptate.[131] Adevărul pentru care mor Creştinii e singurul care dă viaţă veşnică, nu doar umbra ei. Şi adevărul acesta poate fi trăit şi domestic, în lume, după cum ne arată vieţile sfintelor laice Maria cea Tânără şi Thomaïs din Lesbos, două sfinte căsătorite a căror viaţă ne poate folosi drept model şi drept dezminţire afirmaţiilor unor istorici catolici Români care au scris că Bizanţul nu a avut sfinţi laici şi nu a propus alt model de sfinţenie decât pe cel al monahului.

Iată, de exemplu, ce zice altminteri asceticul Sfânt Ioan Hrisostom

---

131. Robert Dodaro, *Christ and the Just Society in the Thought of Augustine*, Cambridge, Cambridge University Press, 2004, p. 53.

despre rolul soţiei, fără de care, spune el, „nici afacerile politice nu ar putea fi conduse corect. Căci dacă grijile lor domestice ar fi într'o stare de confuzie şi neorânduială, cei implicaţi în treburile obşteşti ar trebui să stea acasă, şi treburile politice ar fi prost administrate."[132] Aşadar, bărbaţii, Creştinii, au a face politică, au a se ocupa de treburile cetăţii, fie că sânt sfinţi, fie că nu. Nu e abuz de putere, e datorie Creştinească pentru cei care au rămas în lume şi au această vocaţie. Sfântul Vasile cel Mare îi scria unui vechi funcţionar să nu neglijeze funcţiile publice de dragul vieţii retras-pioase, pentru că astfel va scăpa ţinutul gospodărit de el de necazurile unei proaste administraţii şi îşi va atrage bunăvoinţa lui Dumnezeu, va fi „răsplătit de Dumnezeu."[133] E legitim, după cum considera şi Sfântul Ioan Hrisostom, să te ocupi, în calitate de Creştin, de treburile cetăţii. Politica nu e mai „căzută" decât o facem noi să fie. E uluitor până şi faptul că a ajuns să trebuiască să argumentăm aceste lucruri. Şi asta se întâmplă pentru că şi „elita" ortomopsă şi „rezistenţa" ortoboxă acuză Creştinismul de „prea multă istorie" şi ar vrea să-l ţină izolat ermetic, primii, de naţionalism, ceilalţi, de realitatea de dincolo de debaraua lor de apartament de bloc în care stau ca oul clocit în cofraj de alimentară ceauşistă. Şi elita gnostică şi „îmbrobodiţii" se vor, astfel, doar administratori ai Creştinismului, administratori de „texte" din Sfinţii Părinţi. Oricine e viu e suspect: e fie „necivilizat," fie insuficient de „sfânt." Când eşti bolnav, iei un leac. Când îţi arde casa, chemi pompierii. Şi medicul sau pompierii respectivi ar face bine, chiar şi din perspectivă Creştină, să fie pricepuţi şi cu mintea trează la momentul intrării lor în acţiune. Biserica se roagă la liturghie pentru „mila, viaţa, pacea, sănătatea,

---

132. *Omilia X despre II Timotei*. Vezi şi Aideen M. Hartney, *John Chrysostom and the Transformation of the City*, Londra, Duckworth, 2004.
133. Giet, p. 372.

mântuirea, cercetarea, lăsarea şi iertarea păcatelor tuturor robilor lui Dumnezeu," pentru „enoriaşii, epitropii, ajutătorii şi ostenitorii" bisericii. Lui Dumnezeu, la Sfânta Liturghie, îi dăruim „de toate," îi dăruim toată lumea, toată viaţa noastră spre prefacere.[134] În pâinea şi în vinul euharistice Dumnezeu binecuvântează şi munca celor care au lucrat via şi ogorul. Călugării de la Lavra Muntelui Athos ştiau aceste lucruri când îi scriau împăratului Alexios Comnenos că: „În pacea ta ne ducem şi noi traiul nostru pustnicesc, rugându-ne la Dumnezeu să-i dea ani lungi de domnie Măriei Tale."[135] Nu-i spunea nimeni împăratului să lase tronul, că oricum politica e rea şi lumea păcătoasă. Dacă, datorită modului său de a domni, imperiul era în pace şi dreptate, atunci credinţa putea înflori. Avocatul Tertulian, în secolele II-III, se ruga şi el pentru împăraţi (păgâni la acea dată): „Pentru viaţă lungă, pentru pacea imperiului, pentru ocrotirea casei imperiale, pentru oşti pline de vitejie, un senat fidel, un popor virtuos şi pace în lume." Cosmas Indicopleustes, scriitor bizantin din secolul VI, scria, cu bogate trimiteri la sfinţii părinţi, că „Roma se împărtăşeşte din meritele Împărăţiei lui Hristos."[136]

Ortodocşii care nu vor să îmbunătăţească nimic în jurul lor pretinzând, din chietism neortodox, că aşa a lăsat Dumnezeu şi că aşa e bine pentru mântuirea noastră, că ar trebui doar să ne rugăm pentru mântuirea noastră, nu să încercăm să îmbunătăţim ceva pentru fratele nostru, îmi aduc aminte de un ziarist de la Scânteia care îmi spunea că tirania produce literatură bună, că libertatea

---

134. Bartolomeu Anania, *Cartea deschisă a Împărăţiei: O însoţire liturgică pentru preoţi şi mireni*, Bucureşti, Editura IBMBOR, 2005, p. 207.

135. Rosemary Morris, *Monks and laymen in Byzantium, 843-1118*, Cambridge, Cambridge University Press, 1995, p. 109.

136. Milton Anastos, „Political Theory in the Lives of the Slavic Saints Constantine and Methodius," *Harvard Slavic Studies*, ed. Horace G. Lunt, Cambridge, Harvard University Press, 1954, II, pp. 23-24.

moleşeşte talentul şi că, de dragul culturii, ne-ar trebui un nou Stalin.

Nu spun că toţi Creştinii sânt obligaţi să „facă politică." Implicarea în lume, ca şi rugăciunea, e o vocaţie. Cer doar să se recunoască acest lucru. E important să se recunoască legitimitatea, limitele, condiţiile şi foloasele lucrului în lume pentru ca să putem deschide şuvoaiele, sau izvoarele, faptei. Fatalismul globalist, cinismul elitelor gata să se împace profitabil cu moartea altora, dar şi combinaţia de teoria conspiraţiei şi pseudo-isihasm care se predică astăzi ca scuză a absenţei din cetate, toate acestea nu au nimic de a face cu libertatea Adevărului. Ele doar împlinesc voia celui viclean, care a ajuns să stăpânească lumea fiindcă Creştinii s'au lepădat de ea şi de Cel care a venit în lume şi s'a dat morţii pentru ea. Cine crede că Dumnezeu nu ne va judeca pentru mizeria anarhică şi anticreştinismul programat al României de azi se înşală. Şi cine, deşi ar putea să-i dea adăpost săracului, cine, deşi ar putea să-i ofere un cămin orfanului, cine, deşi ar putea să-i zidească un cămin pribeagului, cine, deşi ar putea să dea o educaţie şcolară mai bună unui copil, cine se închide în debara ca să-şi „vadă de suflet" şi să nu se contamineze cu „răutatea lumii," acela să ştie că bate doar mătăniile nimicniciei.

TRĂIŢI CU O ICOANĂ ÎN FAŢA OCHILOR MINŢII VOASTRE! - UN DIALOG CU SILVIU MAN

Silviu Man (www.bookblog.ro)/ Domnule Mircea Platon, căutând pe internet informaţii despre cărţile dvs., am descoperit reacţii foarte contradictorii. Unii vă elogiau pentru nervul polemic şi bagajul intelectual, alţii păreau să spună, ca în scrierile lui Ilf: „Are 33 de ani. Şi ce-a realizat? A creat vreo teorie? A rostit predici? L-a înviat cumva pe Lazăr?" Cum vă explicaţi naveta aceasta între „tânărul cărturar" şi „papagalul," „nemernicul complexat"?

Mircea Platon/ Insultele sânt o constantă a vieţii literare Româneşti. Faptul că cineva te înjură pentru ce-ai scris dovedeşte că respectivul te-a citit şi că nu e capabil să-ţi răspundă altfel. Dacă nu poate participa la turnir, te pândeşte din boscheţii „sferei publice." Debitul şi agresivitatea insultelor la adresa mea sânt surprinzătoare, având în vedere că mai toate cărţile mi-au apărut în tiraje mici, la edituri mici, şi că mediatizarea mea e nulă. Nu am rubrică la ziar, nu apar la televizor, şi ăsta e primul interviu pe care l-am dat vreodată. Când, marginal fiind, te înjură oameni din „mainstream," înseamnă că, de fapt, acei oameni îşi dau seama că sânt nişte impostori, a căror poziţie în ierarhia culturală oficială nu e legitimă. Dacă sânt înjurat, deci, de oameni mult mai bine plasaţi în actualele structuri culturalo-mediatice, e pentru că, probabil, ceea ce scriu eu îi atinge. Ceea ce mă bucură.

Silviu Man/ Cum arată peisajul cultural Românesc văzut din Columbus, Ohio?

Mircea Platon/ Peisajul cultural Românesc văzut din Columbus, Ohio, arată ca nesfârşite pagini de web. Am fost, şi am rămas, un avid cititor de reviste literare şi de ziare aşa că, dacă în ţară

cumpăram reviste literare cu braţul, aici citesc pe internet tot ce se poate citi, în ordine alfabetică, de la *Arca* la *Ziarul de Duminică.* Precizez toate acestea pentru a face clar că am un contact mediat şi imperfect, chiar dacă susţinut (unii din prietenii mei îmi spun că ştiu, de aici, mai multe decât ei, în România), cu viaţa culturală Românească. Aşadar, ce văd prin hubloul internautic? Văd multe figuri noi, dar văd aceeaşi desfăşurare a frontului. Viaţa culturală Românească îmi apare ca o tornadă care stă pe loc. Citesc polemici uriaşe, pamflete năprasnice, chiuituri sângeroase, care nu schimbă nimic. Şi asta pentru că, mi se pare, aceste învâlvorări nu au drept scop lămurirea unor situaţii sau concepte, ci reclama, promovarea produsului, legitimarea şi autolegitimarea cuiva.

De exemplu, tânărul marxist Nul îl atacă pe mare filosof Sastisit. Nul îl atacă pe Sastisit nu pentru că ar şti mai mult sau altceva decât Sastisit, ci pentru că vrea să-şi facă publicitate pe seama lui Sastisit. Sastisit, vulpe bătrână, simte acest lucru, aşa că se retrage în propria barbă şi evită polemica directă şi la oră de maximă audienţă cu Nul pentru a nu-i face reclamă acestuia, pentru a nu-l lansa polemizând cu el. Logica polemicii Româneşti e aşadar una strict publicitară. Nici Nul, nici Sastisit nu spun ceva decisiv, sau cu miză, contra sau în favoarea marxismului. E un fel de tiribombă, în care cei de sus nu pot decât să coboare dacă ies din staza care îi menţine în vârful roţii.

Acest tip de logică publicitară ar putea sugera că, în România, există o piaţă culturală, şi că aceasta impune distorsionarea discursului cultural, transformarea lui din maieutică în advertising. Din păcate, nu piaţa liberă impune acest lucru, ci tocmai absenţa unei asemenea pieţe, monopolul pe care îl au câteva mari edituri, televiziuni sau lanţuri de difuzare asupra cererii şi ofertei de idei. Ceea ce s'a întâmplat după 1989, dar mai ales după 1996 când a început să se „strângă şurubul," în România, a semănat mai mult

a îndoctrinare decât a răspuns la o anumită cerere (aşa cum a fost, de exemplu, iniţiativa editurilor Humanitas, Anastasia, Christiana, Agora, de a re-publica scrierile generaţiei interbelice). Ce mi s'a părut ciudat a fost că, deşi critică „sistemul capitalist" pentru modul în care excită false nevoi pentru a te determină să consumi, stânga noastră (neomarxistă sau mizerabilistă) a apărut tocmai ca o astfel de falsă nevoie. E o stângă de eprubetă, un soi de generaţie de homunculuşi incubată în laboratoarele de propagandă ideologică ale Poliromului. E o făcătură. Nu naţiunea e o invenţie, ci cariera literară, sau brand-ul, tânărului Nul. Deşi răcneşte împotriva monopolurilor capitaliste, stânga noastră culturală e tocmai produsul unui astfel de monopol mediatico-universitar.

Ceea ce mă interesează deci nu e confruntarea dintre cele două monopoluri, cel al unei aşa-zise drepte – care e de fapt o stângă liberal-(a)gnostică – şi cel al unei stângi pretins revoluţionare, dar care e de fapt o nomenclatură în formare, ci semnele de autenticitate şi spontaneitate în ambele tabere. Mă interesează ceea ce depăşeşte previzibila politică de cadre şi logica publicitar-instituţională – de genul „ocupaţi gările," universităţile, fundaţiile etc. – a celor două ordii. Îi citesc deci cu plăcere, interes şi/sau seninătate pe Dan C. Mihăilescu, Sorin Lavric, Dan Puric, Daniel Cristea-Enache, Vianu Mureşan, Vlad Mureşan, Bogdan Creţu, Doina Ruşti, Dan Stanca sau Răzvan Codrescu, dar şi pe un Ciprian Şiulea, de exemplu, ale cărui memorabile pagini despre blocurile comuniste din *Retori, simulacre,* imposturi le aşez alături de cele ale lui Augustin Ioan, un alt preferat al meu.

Îmi plac personajele ireductibile, şi cred că ele se găsesc mai degrabă la dreapta decât la stânga din pricină că preocuparea constantă a stângii cu „masele" (majoritare sau minoritare), „rela-ţiile de producţie" şi „procesele/deconstrucţiile mecanice" nu

favorizează ireductibilitatea. Cum lucrul cel mai îndepărtat de o reţetă a mântuirii e Creştinismul-ortodox, cred că e cumva normal că personajele care-mi captează atenţia să se mişte în haloul tradiţionalist. Pentru că, trebuie spus, conservatorismul nu e înţepenire, ci eliberare de sub robia determinismului mecanicist, utilitarist, rasist sau de orice alt fel. Aşadar, de văzut văd multe, dar de reţinut reţin puţine din viaţa culturală Românească.

Silviu Man/ Avem aşadar o cultură minoră?

Mircea Platon/ Nu ştiu dacă avem o cultură minoră, dar mi-e teamă să nu avem o cultură împăiată, moartă. Şi, la noi, până şi moartea e tot un fel de minorat. Cultura Română, dacă a murit, nu a murit apoteotic, ci viclean. Nu poţi canoniza o cultură care a murit din laşitate. Şi cultura Română suferă de faptul că nu vrea să supere pe nimeni. E curios cum, cu o ţară plină de intelectuali ţâfnoşi şi dificili precum România, singurul lucru spontan la aceşti intelectuali e machiavelismul. O cultură e afirmarea prezenţei unui popor/imperiu etc. în lume. Ori noi nu afirmăm, ca să nu supărăm pe cineva. Noi sântem moderaţi. Fermi în moderaţie. Moderaţi în fermitate. Politicoşi. Sau nu, după cum e cazul. După cum se cere. S'a tot vorbit de faptul că eseismul e semnul lăutărismului culturii Române. După părerea mea nu eseismul ne transformă în lăutari, ci faptul că sântem gata mereu să cântăm ce ni se cere. Azi marxism lacanian sau neoconservatorism, ieri comunism ceauşist sau stalinist. Nu eseul e vinovat de lăutărismul nostru. Cele trei minute ale unui capriciu de Paganini sau ale unui vals de Chopin şi aroma lor de madeleină aurală nu sânt cu nimic mai puţin transfiguratoare decât o simfonie de Brahms. Sânt nişte „bagatele" cu personalitate. Or, culturii Române, fie şi în avatar de tratat, îi lipseşte personalitatea (ca o excepţie, printre câteva altele, vezi *Dicţionarul literaturii române*

până la 1900 scos de istoricii literari ieşeni în anii '80; minunat tom!). Avem deci o cultură mare, sau mică? Nu ştiu. Avem însă, ca să-l parafrazez pe Primarul (Victor Rebengiuc) din Balanţa lui Lucian Pintilie, o cultură „atât cât ne trebuie." Cultura unor oameni complicaţi, nu complecşi. O cultură firoscoasă, în care rarele afirmări de personalitate au corespuns cu rarele momente de triumf cultural: de la generaţia Junimistă, la cea interbelică. Statura unei culturi cred că se măsoară după numărul întrebărilor pe care şi le pune şi după modul în care îşi asumă răspunsurile pe care (crede că) le găseşte acelor întrebări.

Silviu Man/ Apropo de Paganini, Chopin şi Brahms, spuneaţi că aţi dori ca fiii dvs. să vă moştenească şi pasiunea pentru muzica clasică şi anticariate. La ce bun aceste două pasiuni în vremuri aşa moderne?

Mircea Platon/ Sălile de concert şi anticariatele sânt locuri unde timpul industrial se suspendă (asta dacă nu trimite primăria o echipă de muncitori silitori care să-şi facă de lucru cu ciocanul pneumatic, în preajma Ateneului sau a Filarmonicii, în paralel cu un cvartet de coarde). Am fost dintotdeauna un paseist, mi-a plăcut prezentul care vorbeşte despre trecut şi trecutul prelungit în prezent. M-am format printre oameni şi cărţi vechi. Cărţile vechi au caracter, nu mai pot fi reeducate. Iar timpul muzicii clasice e timp smuls pieirii, mântuit.

Silviu Man/ V'aţi trăit adolescenţa lucrând ca factotum la o editură, Agora, fondată de tatăl dvs. Ce importanţă a avut acea perioadă în viaţa dvs.?

Mircea Platon/ Acea perioadă a fost cea mai frumoasă etapă a vieţii mele. Şi nu e vorba numai de faptul că s'a petrecut între 17 şi 24 de ani. Nu a fost numai entuziasm adolescentin, a fost şi bucuria de a

găsi oameni adevăraţi, de a dezgropa ceea ce comuniştii încercaseră şi mai încercau încă să ascundă. A fost, ca şi în cazul anticariatelor, energia pe care ţi-o dă epifania trecutului. Aşa i-am întâlnit pe Pan M. Vizirescu şi pe Ovidiu Papadima, pe care i-am şi publicat, alături de alţi interbelici precum Grigore Tăuşan, Ion Petrovici, Ernest Bernea, Ion Şiugariu sau Coriolan Gheţie. Aşa am apucat să-i cunosc pe Romulus Vulcănescu, pe Axente Sever-Popovici, sau pe minunatul pictor şi creator de muzeu Horia Bernea. Nu ne-am publicat cărţile cu subvenţii de la stat sau de la „fundaţii." Am fost adevăraţi „mici întreprinzători." Aşa am cunoscut şi „bucuriile" monopolului statului sau foştilor securişti în (ne)difuzarea cărţii, şi holurile kafkiene şi birocraţii scămoşi ai Ministerului Culturii, am învăţat ce greu îi e micului întreprinzător în România, am învăţat despre cum a funcţionat monopolul marilor edituri după 1989, am învăţat ce studenţi frumoşi şi dornici de învăţătură am avut imediat după 1989. Nu a fost numai o experienţă intelectuală, ci o experienţă de viaţă care mă fereşte acum de excesele elitiste ale „intelectualilor" care nu pot face nici un pas fără acompaniamentul unui cor birocratic, al subvenţiilor sau al unei liste de semnături de-ale fârtaţilor. Am învăţat singurătatea editorului de cursă lungă. Şi chiar dacă editura Agora a dispărut la capătul a aproape zece ani de activitate, continuu să editez, să „plasez" şi să descopăr manuscrise şi cărţi interesante. Continuu să practic guerila culturală. Nu m'am predat încă.

Silviu Man/ Cum a fost întâlnirea cu Occidentul? Mă refer şi la oamenii obişnuiţi, dar şi la profesorii şi studenţii din universităţi…

Mircea Platon/ Întâlnirea mea cu Occidentul, în afara călătoriilor ocazionale în Europa, a fost întâlnirea mea cu New England (Boston), Ontario, Midwestul şi California. E aşadar mai mult întâlnirea mea cu Occidentul Îndepărtat, cu America. Nu a fost uşor, a trebuit să

scriu o întreagă carte (nepublicată încă) pentru ca să mă „echilibrez" (vorba lui Nae Ionescu) cu America. De la puritana New England, la amestecul de veche colonie Britanică şi nou socialism European care e Ontario, la preeriile Midwestului, diferenţele sânt mari. Dar cum peregrinările mele Americane au fost mai ales sub semnul studiilor universitare, întâlnirea de care vorbeşti a fost una cel puţin amiabilă, dacă nu chiar pasionată. Obişnuit cum sânt cu viaţă de provincie, cel mai bine m'am simţit aici, în Ohio, în acea „fly-over country" dispreţuită de „intelectualii" de pe cele două coaste, de Est şi de Vest. Cred că aici, în inima Americii (ca şi în Europa Răsăriteană), s'a păstrat mai mult din vechea Europă decât în aşa-zisa „Veche Europă." Şi nu mă refer la clădiri, ci la oameni şi tradiţii. Aşa că, pentru un conservator populist ca mine, e bine.

Silviu Man/ Populist? Nu spuneaţi adineauri că aveţi tiraje mici, că nu aveţi rubrică la ziar şi că, spre onoarea mea şi a bookblog.ro, acesta e primul interviu acordat?

Mircea Platon/ Întrebarea ta mi-a adus aminte de cineva care, auzind pe vremuri că sânt redactor la Editura Mitropoliei Moldovei şi Bucovinei, m'a întrebat: „Aha, şi deci te duci în weekenduri să stai pe la mănăstiri, nu-i aşa? N'ai putea să-mi aranjezi şi mie ceva?" A fi „populist" nu înseamnă a face zilnic o baie de mulţime. De fapt, exact contrariul. Şi explicaţia e simplă. Din România a rămas numai elita, „poporul" a dispărut. După 1989, nu am auzit vorbindu-se decât de „elită," aşa cum înainte de 1989 eram cu toţii „intelectuali." Oricine nu muncea manual era „intelectual." De la subinginer la gestionarul de la aprozar, cu toţii erau „intelectuali." Sau „domni." Pe câţi tovarăşi nu i-am auzit afirmând răspicat-recunoscător, în sprijinul Partidului şi al emanaţiei Ion Iliescu: „Pe mine comuniştii m'au făcut domn/doamnă." Sântem aşadar, graţie comunismului, o

ţară de domni, de doamne şi de elite. „Moş" sau „babă" sau „ţăran" nu mai e nimeni. Sânt aşadar un „populist" în căutarea „poporului pierdut." Ceea ce trece astăzi la noi drept „populism" nu e decât elitism degenerat: Vadim Tudor însuşi e un „intelectual," şi la fel sânt şi tovarăşii colonei care îl înconjoară. Arătaţi-mi un politician, de la consilier local la ministru, care să nu-şi dea doctoratul. Sau să nu intre în masonerie, acea ilustră pepinieră de spirite alese, acea lojă de unde poţi să scuipi cojile seminţelor de înţelepciune îngurgitate în capul profanilor din stal. Problema e că în stal nu mai vrea să mai stea nimeni. Asaltat simbolic prin „demitizarea" naţiunii şi eradicat prin pauperizare şi avort, poporul Român a luat-o la sănătoasa şi devine acum „popor European," alături de ceilalţi, Chinezi şi Musulmani, de egale abilităţi de adaptare la mediu.

A fi aşadar populist în România înseamnă, de fapt, a fi aproape singur; aş putea spune, dacă nu m'aş teme că cititorii nu-mi vor prinde inflexiunea sarcastică a vocii, a fi o elită. Ceilalţi, cu minorităţile, sânt majoritarii, plebeii, produsele de serie. „Societatea civilă" s'a chinuit să descompună poporul Român în submulţimi de „minorităţi." Fie că eşti chel, fie că eşti gras, fie că eşti timid sau homosexual, eşti, cumva, încadrabil unei „minorităţi." Ca atare, ai dreptul la asistenţa socială şi la autocompătimire. În schimb, devii, din om, din Român, un defect. Sântem pe cale de a deveni o ţară de defecte. Dar eu mă încăpăţânez să caut poporul Român, să caut călugărul care e călugăr, ţăranul care e ţăran, profesorul de liceu care e profesor de liceu: oamenii consistenţi, nu oamenii plini de sine. Oamenii care-şi înţeleg locul şi rostul lor în lume. Pentru că, în cele din urmă, astfel de oameni alcătuiesc un popor.

Silviu Man/ Aveţi ceva cu intelectualii? Nu sânteţi şi dvs. unul dintre ei?

Mircea Platon/ Intelectualii trăiesc pentru idei, sau de pe urma ideilor. Cei din ultima categorie sânt mercenari, cinici, parazitari. Uneori, talentaţi. Cei din prima categorie îmi sânt la fel de antipatici. Nu-mi plac idealiştii. Secolul XX e plin de „naivi," de „idealişti," de intelectuali care au crezut fie în nazism, fie în comunism, fie în maoism, fie în castrism, fie în mai ştiu eu Che. Oamenii care ucid sau aprobă crima din idealism nu mi se par cu nimic mai buni decât cinicii mercenari. Ba poate că ultimii sânt de preferat având în vedere că luciditatea lor mercenară scapă orbirii ideologice şi amatorismului. Nu-mi plac intelectualii pentru că îmi plac oamenii care luptă pentru ceva concret: pentru un sat, o stradă, un cartier, un pom, sau pentru umanitatea din ei. Nu-mi plac oamenii care luptă pentru idei. Intelectualii, aşa cum am arătat cu altă ocazie, sânt un sacerdoţiu secular. Îmi plac oamenii înrădăcinaţi în umanitatea din ei, nu cei care manipulează discursuri. În timp, s'ar putea ca „intelectualii" să-mi devină simpatici, pe măsură ce vor fi înlocuiţi de rubedeniile lor androide, tehnocraţii. E ceva încă boem-profetic în intelectual, ceva legat de epoca 1750-1950, de mult hulita modernitate, care îmi e simpatic: „republica profesorilor," cum se numea Franţa celei de a III-a Republici.

Dar a fi un „intelectual" nu e o meserie, e o pretenţie de superioritate. Intelectualul e un pretendent la tron, un uzurpator din naştere al regelui/boierului/preotului/patriarhului care domneşte peste şi străjuieşte rânduiala. Nu degeaba e intelectualul boem. E în neorânduială. Acolo unde modernitatea mecanicistă şi tehnologizantă a creat o ordine masificantă, intelectualii vin cu o dezordine masificantă. Cu protestul, cu petiţia, cu apelul semnat de o masă de „intelectuali." Intelectualii sânt egocentrici, dar nu şi autonomi. Or, ceea ce mă interesează e omul care poate stă pe propriile picioare, care nu e dependent nici de mase, nici de cluburi.

Ortodoxia ne învaţă că ne trecem ca florile câmpului, că sântem călători prin lume, dar şi că Dumnezeu s'a întrupat în istorie şi că ne mântuim în istorie, adică în intervalul rămas până la Parusie. Concretul, biografia, realitatea, trupul aşadar contează. Nu ne mântuim lepădându-ne de realitate în favoarea ideilor, a „jocului ielelor," ci asumându-ne realitatea. E o „cădere" care înalţă, nu o locuire în trup, o înrădăcinare care damnează, precum în gnosticism. Prefer deci intelectualilor oamenii care au o chemare. Nimeni nu are chemarea să salveze lumea, doar Iisus Hristos, şi doar puţini au chemarea să se roage pentru mântuirea sufletelor noastre. Dar îndeobşte nu e o chemare care se manifestă prin scrisul de apeluri, petiţii şi articole la ziar. Nimeni nu are vocaţie de „intelectual." Poţi fi poet, romancier, eseist, scriitor în fine. Sau artist. Profesor. Dar a fi intelectual înseamnă a asuma sacerdoţiul nimicului.

Silviu Man/ Dacă ideile nu ne fac mai buni, la ce bun să mai citim? Dvs. pentru ce lucru „concret" luptaţi atunci?

Mircea Platon/ Eu lupt pentru vechea Românie, atâta câtă mai este. Lupt pentru normalitatea pe care o mai descopăr în anumiţi oameni, pentru frumuseţea anumitor străzi vechi (sau sate), pentru Adevărul Bisericii mele Ortodoxe trăit liturgic. Scriu medieval, din fidelitate, din fidelitate faţă de oamenii care m'au format, direct sau prin cărţile lor. Nu sânt fidel unei ideologii. Nu sânt nici măcar un „umanitarist," nu sufăr pentru soarta întregii omeniri odată cu CNN-ul. Ceea ce mă ţine scriind însă, printre altele, e amintirea studenţilor de 18-19 ani care, la târgurile de carte din anii '90, treceau pe la standul editurii noastre, Agora, şi descopereau cărţile lui Kant, Aristotel, Grigore Tăuşan despre filosofia lui Plotin, Ernest Bernea, Ion Petrovici sau Pan Vizirescu. Dacă nu i-aş fi văzut pe acei studenţi cum se bucurau când le dăruiam cărţile pe care nu îşi

îngăduiau să le cumpere (puteam să fac asta, editura Agora era o editură mică, a familiei mele), poate că astăzi mi-ar fi mai greu să mă opun „generaţiei Polirom," poate că aş avea un mobil mai abstract. Dar aşa, am văzut cu ochii mei ce tineri avea România la începutul anilor '90, şi tot cu ochii mei am văzut cum au fost îndoctrinaţi, folosiţi, risipiţi.

Mi-a plăcut întotdeauna Sfântul Apostol Toma, ale cărui atingeri confirmau realitatea. Nu scriu deci mânat de credinţă, idealistă sau interesată, în bunătatea omenirii. Scriu încercând să apăr normalitatea oamenilor pe care-i cunosc. În sensul acesta sânt, după cum spuneam, un „populist": mă interesează omul, omul mic. Umaniştii sânt interesaţi de OM, o făptură prometeică de elită, marxiştii agită masele proletare sau minoritare dispreţuind ţăranii, dreapta neoconservatoare pare interesată doar de „piaţă" şi de bunul mers al „corporaţiilor." Pe mine mă interesează omul normal, omul a cărui normalitate ascunde straturi după straturi de tradiţie. Normalitatea ca adevăr e normalitatea ireductibilă. Or, ceea ce mă interesează e realitatea ireductibilă a omului de caracter. Adevărul te face liber pentru că e ireductibil, pentru că nu poate fi corupt, ci doar asimilat transfigurator.

Silviu Man/ Tinerii din anii '90 – cu ce îndoctrinaţi, de cine folosiţi, pe unde risipiţi?

Mircea Platon/ Pentru a găsi un răspuns la această întrebare, trebuie să ne reamintim că actuala configuraţie teologico-politică a României actuale e rezultatul unei dureroase faceri de 6 luni: 14 Decembrie 1989 - 15 Iunie 1990. Dacă înţelegem acea perioadă, vom înţelege şi ce se întâmplă acum. Dacă înţelegem cine a controlat mass-media acelei perioade, vom înţelege şi cum s'a întâmplat de-a rămas România fără lustraţie, de ce nu s'a adoptat punctul 9 al

Declaraţiei de la Timişoara (care prevedea ca nomenclaturiştii PCR să nu candideze pentru funcţii publice vreme de 5 ani), de ce minerii au bătut studenţi, şi de ce muncitorii strigau „moarte intelectualilor." Tinerii din Piaţa Universităţii (născuţi, în mare, între 1965 şi 1975) cântau, în schimb, „mai bine mort decât comunist," răspundeau la înjurături îngenunchind şi spunând Tatăl Nostru, voiau să refacă legătura cu România normală, interbelică, prin restaurarea monarhiei şi a rânduielii Româneşti. Dacă ne uităm însă la opţiunile ideologice ale „intelectualilor" acelei perioade, vom înţelege şi de ce viaţa noastră culturală e înţesată de marxişti. Imediat după Decembrie 1989, cu unele memorabile excepţii (de la Petre Ţuţea la Horia Bernea), „intelectualii" (chiar şi unii dintre cei care au susţinut Piaţa Universităţii) s'au precipitat spre „stânga anticomunistă." Spun „stânga" pentru că idealurile lor: civism, antitotalitarism, piaţă liberă, societate deschisă, nu sânt, în esenţă, ale dreptei conservatoare care ar fi putut pune România pe propriile picioare, ci ale stângii antistaliniste, liberal-democrate sau social-democrate. Poţi fi pentru capitalismul globalist şi împotriva marxismului doar pentru că ţi se pare că primul e mai eficient în nivelarea şi amalgamarea naţiunilor şi tradiţiilor decât al doilea. „Intelectualii" au luptat cu Iliescu de-a lungul unui front stângist: a fost lupta dintre comunismul „cu faţa umană" al lui Iliescu, în care statul şi partidul încă deţin un rol important în economie, şi „statul terapeutic" al „corectitudinii politice." Citiţi presa vremii – mă refer la cea din anii '90 – şi veţi avea surprize mari. Nu numai presa din anii comunişti conţine surprize, ci şi cea din anii '90, presa care la o lectură reînnoită ar face să se veştejească multe papioane. De la internaţionalismul comunist, la cel al drepturilor omului sau, mai nou, al neoconservatorimului – care concepe „naţionalismul American," sub semnul lui Troţki, ca pe obligaţia de a impune

drepturile omului şi democraţia seculară întregii omeniri – trecerea s'a făcut uşor, pe bază de supozitoare ideologic-financiare.

De ce nu comparăm cele două decenii trecute de la Revoluţia din Decembrie 1989 cu primele două decenii trecute după instaurarea comunismului în 1945? Ce se întâmpla în 1964-65? Se încheia colectivizarea, deţinuţii politici care supravieţuiseră iadului lagărelor comuniste ieşeau din închisori zdrobiţi, Nicolae Ceauşescu devenea boss-ul comunist al României, în şcoli se învăţa Nina Cassian şi Lenin, şi vechea elită cultural-politică fusese ucisă sau marginalizată. Ce se întâmplă acum, la 20 de ani după Decembrie 1989? Păi, de exemplu, în Iaşi, oraşul meu natal, oraş boieresc şi tradiţionalist, se organizează, sub egida Centrului Cultural Francez şi a lui British Council, sub egida Europei aşadar, manifestarea „Stop rasism." Afişul manifestării, cu un Lenin punkist, deci cool, pe înţelesul tinerilor de azi, a împânzit toate liceele din Iaşi. Aşadar, la două decenii de la revoltă anticomunistă din Decembrie 1989, după ce procesul comunismului nu s'a făcut şi după ce ne-am petrecut anii '90 sub atenta monitorizare a lui Zigu Ornea şi competenta îndrumare a „Profesorului" Silviu Brucan, liceenii ieşeni sânt educaţi în spirit European prin intermediul lui Lenin. Lenin şi Che în licee, Ernu leninist la gazetă, alţii mai mărunţi dar rafinaţi povestind despre „viaţa ca film porno" şi despre marxismul lacanian, geme ţara de atâta tensiune materialist-dialectică şi se ascute, cu siguranţă, lupta de clasă conform d-lui Alexandru Cistelecan care, adevărat leninist, se declară mulţumit că, astăzi, „din fericire, lucrurile arată mult mai rău."

În acest context, nu m'ar mira să aflu că, în 2009, vom celebra 20 de ani de la Marea Revoluţie Socialistă Care A Dus la Înlăturarea Stalinismului-Fascist-Naţional Ceauşist şi la Instaurarea Comunismului Adevărat, care e ca software-ul Microsoft: suprimă concurenţa, are o groază de defecte, dar e updatat automat în reţea.

Îi tot citesc pe „intelectualii” noştri protestând împotriva modului în care baronii locali, Gigi Becali, maneliştii şi spectacolele de tip „American Idol” strică „poporul,” punându-i sub ochi exemple ale succesului pe bază de impostură, vulgaritate şi corupţie. Dar viaţa noastră culturală în genere a fost, în toţi aceşti ani, exact un astfel de exemplu: de „succes” prin lepădarea de identitate, prin prostituarea de sine şi prin vulgaritate calculată sau imberbă. Becali, sau alţii mai puţin dispreţuiţi de „elită,” şi-a făcut capitalul financiar pe bază de relaţii cu statul. „Elita” şi-a făcut capitalul simbolic – şi financiar – pe bază de contrafaceri cu suprastatul, cu UE, Soros, SUA, ONU, UNESCO şi orice altă întrupare stângistă a Occidentului. Unde e diferenţa? E o diferenţă de probitate? Poate una de ştaif, deşi şi aia dispare în multe cazuri la o privire mai atentă. Există vreo fundaţie care să dea onorarii de mii de dolari pentru o conferinţă conservatoare? Nu. Există fundaţii, organizaţii, asociaţii care să susţină financiar mişcarea de stânga în România? Da. Şi-atunci de ce să ne mai întrebăm: dar de ce au dinţii atât de mari? Ca să ne înghită mai bine.

Silviu Man/ Credeţi că e vorba de vreun plan bine organizat, sistematic, sau pur şi simplu aceasta a fost prima alternativă a intelectualităţii Româneşti de după ‘89? O naivitate de neacceptat, bine speculată, un compromis sau un plan machiavelic asumat?

Mircea Platon/ În primul rând trebuie să menţionez că nu cred în nici un fel de determinism istoric: nici în teoria conspiraţiei, nici în materialismul-dialectic şi istoric, nici în teoria raselor. Ca istoric, cercetând, de exemplu, istoria Revoluţiei Franceze sau a războaielor civile din Anglia secolului al XVII-lea, am constatat că explicaţiile moniste nu ţin. Nu poţi explica nimic doar prin politică, sau doar prin baza economică sau rasială, sau doar prin religie. Contingenţa,

libertatea de acţiune au rolul lor în istorie. Tocmai de aceea, în numele acestei libertăţi, susţin că elitele noastre cultural-politice nu au făcut tot ce se putea face pentru o Românie normală. Ele au acţionat convinse, parcă, de o conspiraţie sau de un determinism misterios care le face să repete, de 20 de ani încoace, mantra „inevitabilităţii" secularizării, globalizării, deznaţionalizării etc. În loc să mă întrebaţi pe mine, care nu am fost „factor de decizie" în toţi aceşti ani, mai bine am merge şi i-am întreba pe cei care ne conduc sau ne luminează de două decenii încoace: ştiu ei ceva ce noi nu ştim? Atunci să ne spună şi nouă, ca să vedem dacă nu-i putem ajuta. Neputinţa lor, paradoxal mănoasă financiar, cere ajutorul nostru. Democraţia înseamnă guvernarea cu asentimentul celor guvernaţi. Românii, după cum o arată şi prezenţa la urne la ultimele votări, nu sânt guvernaţi cu asentimentul lor, ci în apatia lor. Şi fenomenul e similar întregii Europe, unde avansarea proiectului UE a dus la dezafectarea a tot mai largi pături ale electoratului. Şi cum nu ar fi aşa când, după cum o demonstrează cazul Constituţiei europene respinsă prin referendumuri şi aprobată apoi pe furiş de parlamente, nu se ţine cont de voinţa electoratului?

Nu am surse „oculte," deci nu ştiu cine, cum şi de unde „trage sforile." Tot ce ştiu e ceea ce văd în jur şi ceea ce citesc în presă. Văd că România e parte a unor alianţe internaţionale, a unor organisme supranaţionale, precum UE sau NATO. Văd că România are un Consiliu Naţional de Combatere a Discriminării care încearcă să penalizeze abaterile de la disciplina corectitudinii politice. Văd că există o judicioasă alocare a fondurilor în scopul susţinerii cauzelor noii majorităţi alcătuite din minorităţi. Ştiu că, în 1998-9, mi s'a spus de către coordonatorul paginii editorial/opinii a unui onorabil cotidian Românesc că apreciază scrisul meu, dar că ar vrea să nu mai vadă niciodată în pagină termenii „naţional/naţionalist" (o

„ultimă picătură" care a dus la întreruperea colaborării mele cu ziarul respectiv şi, apoi, la expatriere). Văd, deci, că există o voinţă politică de a „implementa" anumite idei şi o baterie instituţională care trage în anumite direcţii. De ce s'au oferit mulţi intelectuali să fie curelele de transmisie ale acestui mecanism? Din multe cauze: din fatalism naiv sau interesat, din lipsă de originalitate, din idealism, din dorinţa de a arăta calea şi de a fi în frunte, din spirit de turmă, sau de banc de piranha, din profetism secular, din comoditate, din ignoranţă, din sectarism ideologic sau religios.

Silviu Man/ În articole şi eseuri, criticaţi foarte dur stânga politică. V'aş întreba dacă există cumva şi o stângă „bună" sau dacă stânga de acum mai are cumva vreo şansă de salvare…

Mircea Platon/ Vladimir Tismăneanu spunea undeva că „marxismul e o erezie Creştină." Dacă e adevărat, atunci eu, Creştin-ortodox, nu pot găsi nimic bun într'o erezie. Mai mult, găsesc că această afirmaţie reabilitează implicit noţiunea de ortodoxie şi datoria noastră e de a discerne originile, mecanismele de fabricare şi acţiunea prozelitistă a „ereziilor," a acelor doctrine care rup echilibrul dinamic şi viu al tradiţiei ortodoxe pentru a accentua ilicit şi morbid doar un singur element: egalitatea în dauna libertăţii, iubirea în dauna justiţiei, libertatea în dauna cuminţeniei, trupul în dauna sufletului, sufletul în dauna persoanei şi aşa mai departe. Care e deci stânga bună? Stânga întrupată, stânga nemarxistă şi nemilenaristă (lucru valabil şi în cazul dreptei). Nu ştiu dacă mai există aşa ceva, de vreme ce noua stângă pare a avea drept scop modificarea naturii umane, reeducarea globală a omenirii. Ceea ce a început, cu stânga clasică, în mod romantic, neofeudal chiar dacă ne gândim la William Cobbett, la William Morris cu al său *Arts and Crafts Movement,* sau la socialiştii Francezi nemarxişti care defineau

socialismul drept „nostalgia catedralei absente," pare a se fi mutat spre sfârşitul secolului trecut într'un soi de Frankensteiniadă apocaliptică, într'o febrilă încercare de hibridizare a omului: se hibridizează masculinul cu femininul, omul cu animalul, naturalul cu sinteticul, Dumnezeu cu dracul. Angelismul stângii pare a se abate şi în androginie.

Şi acest lucru nu e evident numai la stânga, ci şi la dreapta, unde dreapta economică, adică liberalismul, e confundată cu dreapta politică, adică conservatismul, pentru a fi amândouă făcute de fapt să dispară în jobenul capitalismului corporaţiilor multinaţionale ale căror proiect antropologic nu e cu nimic diferit de al stângii secularizate: încurajarea migraţiilor masive de populaţie, ingineria socială, corectitudinea politică în chip de regulament corporat de ordine interioară, deznaţionalizare. Nu ştiu în ce măsură mai există o stângă naţională, care luptă pentru drepturile familiei împotriva marilor corporaţii şi care are la bază morala Creştină.

De exemplu, vechea stângă lupta pentru liberul acces la educaţie al tuturor, pentru dreptul tuturor de a învăţa ceva. Noua stângă luptă pentru dreptul tuturor de a nu învăţa nimic. Distrugerea sistemului de educaţie publică în Occident se datorează fuziunii dintre ideologia noii stângi şi indolenţa noii drepte. Pentru noua stângă, de exemplu, care şi-a pierdut interesul în republicanismul patriarhal, şcoala a devenit, dintr'un mijloc de educaţie şi de transmitere a unei tradiţii, un mijloc de adaptare a copilului la mediul social, un mijloc de socializare. Copilul nu mai e educat să devină un om pe picioarele sale, ci e reeducat să se integreze, să se piardă în mulţime. E îndemnat să se exprime pe sine înainte de a i se antrena sinele la şcoala marilor clasici. Şi toate acestea sub pretextul că e eliberat de lanţurile trecutului. Şcolarul e lăsat cu un suflet pustiu ca o baltă stătută, populat doar de mormolocii unor frustrări defulate prin

consumism, televiziune, prozac şi masacre ale colegilor de şcoală. De cealaltă parte, noua dreaptă liberală şi anticonservatoare e interesată doar de androizi corporaţi. Paradoxul e că, distrugând sistemul de educaţie publică, stânga a făcut ca doar copiii celor bogaţi să aibă acces la educaţie bună, în şcoli particulare.

Stânga onestă pare a fi dispărut. A mai rămas doar în albume. Unii din vechii social-democraţi Români, fie şi numai pentru mustăţile lor patriarhale, îmi sânt mult mai aproape de suflet decât multe dintre guşile rase ale „dreptei liberale” de astăzi.

Silviu Man/ Ce aţi avut dvs. în copilărie şi n’am avut noi?

Mircea Platon/ Ce am avut eu în copilărie şi n’aţi avut voi? Timp. Un anumit fel de timp. Copilăria mea a avut calităţile defectelor ei. Faptul că, de exemplu, programul la televizor dura doar două ore, şi alea oribile, îmi lăsa tot răgazul din lume, cel puţin în vacanţe, să citesc sau să mă joc în faţa blocului. Din câte am înţeles, nici măcar asta nu se mai poate face acum: ispita ecranului de televizor sau de calculator împreună cu frica de predatorii sexuali determină părinţii să-şi ţină copiii în casă. Ce am avut? Pe lângă lucruri ţinând de specificul mizer al unei copilării comuniste în anii ‘70-’80, lucruri pe care nu le reamintesc aici pentru că ar părea inventate, am avut cărţile cu basme Româneşti adevărate. I-am citit băiatului meu de patru ani cărţi cu poveşti traduse sau „adaptate” acum şi mi s’au părut de o stupizenie emasculantă astfel încât mi-am adus toată colecţia de cărţi cu poveşti de acasă, unde Făt-Frumos încă îl mai înjunghie pe zmeu şi Lupul încă o mai înfulecă incorect-politic pe Bunica.

Am avut magia teatrului radiofonic şi a discurilor cu poveşti şi piese de teatru – îi voi iubi întotdeauna pe Ovidiu Iuliu Moldovan, Constantin Codrescu, Mircea Albulescu, Octavian Cotescu, Gina Patrichi, Ştefan Sileanu, pe mai vechii Giugaru, Birlic, Forry Eterle,

Nicolae Gărdescu etc. Am avut oraşul Iaşi şi poveştile lui vechi – de la bojdeuca lui Creangă la teiul lui Eminescu – trăite de parcă atunci s'ar fi întâmplat. Am avut un tată poet şi interesat de literatură de la care am deprins gustul revistelor literare şi al epigramelor, al ironiei. În esenţă, aş spune că – şi prin basme, şi prin confraţii de epigramă ai tatei (de la Mircea Ionescu-Quintus la Al. Clenciu), şi prin contactul cu familia extinsă, şi prin itinerariile ieşene – am avut cumva şansa de a trăi într'o prelungire a României interbelice, a unei Românii patriarhale.

Nu am avut o copilărie de „elită." Ştiu că e la modă astăzi să te dai „boier." Nu am copilărit printre „boieri," ci în cartiere de blocuri, muncitoreşti sau mic-burgheze. Am jucat fotbal pe maidane. M'au bătut „golanii" sau mi-au „furat mingea de 35" sau „banii de la urat." Am mers la o şcoală de cartier şi am fost „comandant de grupă" într'o grupă cu toţi repetenţii şi ţiganii clasei pe care trebuia să-i conving să aducă banii pentru „fondul clasei, fondul şcolii şi fondul comitetului de părinţi," lucru pe care îl reuşeam făcând apel la misoginia lor (eram singurul comandat de grupă băiat şi le spuneam că, dacă nu „îndeplinim planul," voi fi înlocuit cu o fată, ceea ce nu le plăcea). Am avut deci o copilărie care m'a învăţat valoarea omului mic, a croitorului, a ceasornicarului care supravieţuise comunismului, a străduţei care supravieţuise sistematizării, a profesorului care supravieţuise îndoctrinării, a târgului de munte necolectivizat unde îmi petreceam vacanţele, a „golanului bun," cu motoretă, nevastă frumoasă şi mustaţa pe oală, care ne apăra pe noi, puştimea cartierului, de „golanii răi." Poate de aici şi „populismul" meu.

Ce am avut în copilărie? Integritatea marginii, libertatea maidanelor dintre blocuri în construcţie, apa cişmelelor (dispărute acum) şi frumuseţea modestă a luncii Bahluiului, a florilor de romaniţă.

Ce aţi avut voi? Nu ştiu, nu mă pot pune în pielea voastră. Poate că aţi avut mai multe decât noi: mai multe cărţi, mai multe haine, mai multă mâncare, mai multă libertate de a călători, mai multă muzică, mai multe filme, mai multă Biserică. Din păcate mi-e teamă că, undeva pe la mijlocul anilor '90, au dispărut şi ultimele rămăşiţe ale României interbelice. Cred că aveţi mult mai multe decât am avut noi şi mai cred, judecând după discuţiile pe care le-am avut cu adolescenţii sau studenţii de azi, că sânteţi mult mai „colţoşi" şi mai citiţi decât am fost noi. Singura mea teamă e să nu vă lipsească memoria. Acesta e timpul de care vorbeam la început, timp cu o textură aparte, timpul memoriei, conştiinţa că cineva/ ceva ne-a precedat: „vechi" însemna în copilăria mea „bun." Cred că asta e ceea ce mi-a dat copilăria mea. Şi asta e ceea ce se caută să li se ia copiilor de azi.

Silviu Man/ Având în vedere că sântem obsedaţi de modelul occidentului şi în învăţământ, care credeţi că ar fi tratamentul preventiv pe care să-l aplicăm pentru a nu face din elevi şi studenţi „suflete pustii ca o baltă stătută"?

Mircea Platon/ Cred că ar trebui să ne adunăm: adică să ne reculegem şi să ne înfrăţim. Cred că cel mai bun lucru pe care îl putem face e să vedem ce au vrut şi vor să distrugă comuniştii vechi şi noi şi să reclădim noaptea ceea ce ei strică ziua. Pentru că acum aşa e, ei lucrează legal, deşi ilegitim, la lumina zilei şi cu autoritatea statului, şi noi sântem rezistenţa. Întruparea limitează, cuminţenia stultifică, sfinţenia plictiseşte, aşa ni se spune. Dacă tinerii de azi se vor nonconformişti, atunci nu au decât să fie cuminţi, în sensul patriarhal al termenului. Să-i citească pe marii clasici, să meargă la biserică, să-şi iubească neamul şi ţara. Dacă modelul care ni se propune astăzi e „viaţa ca film porno," nu ne rămâne decât să ne

asumăm viaţa ca haiducie. Sântem îndemnaţi, sântem reeducaţi chiar, să rătăcim, să ne trăim viaţa ca un proiect estetic deschis, cu adresant necunoscut şi final în coadă de peşte. Ce putem face? Ce ne poate smulge acestei rătăciri? Repaosul? Nu, pentru că asta e moartea. Pe de altă parte, itinerariile clasice au fost răvăşite, hărţile pierdute, firul Ariadnei rupt şi încâlcit de un minotaur postmodern.

Ce putem face, deci? Să ne purtăm destinaţia cu noi: să mergem cu Dumnezeu în suflet. Să nu uităm niciodată că, dacă harta realului a dispărut, avem încă icoana lui. Ce înseamnă, concret, acest lucru? Înseamnă că nu am a da nimănui nici un sfat, nici o indicaţie de lectură, nici un mercurial bibliografic, afară de acesta: citiţi orice, chiar şi Marx, cu o icoană în faţa ochilor minţii. Trăiţi cu o icoană în faţa ochilor minţii. Nu doar ca orizont hermeneutic, sau contrapunct teologico-estetic, nu doar ca disciplină a rugăciunii şi nu ca şi îmbrobodire conformistă, ci ca prezenţă care nu îngăduie „urâciunea pustiirii"…

EXISTĂ POLITICĂ DE CENTRU?

La începutul anilor ’90, toate partidele României erau de „centru.” Apoi au devenit, toate sau aproape toate, de „centru-stânga.” Apoi au devenit de „centru-dreapta.” Fie de „dreapta,” fie de „stânga,” centrul nu ne părăseşte niciodată. Centrul e cu noi. Armata e cu noi. Miliţia e cu noi. Securitatea e cu noi. Partidul e cu noi. Centrul, în cazul României, e deci comunismul. Care, prin oamenii, structurile şi ideologia sa, e cu noi. Care e adevăratul pivot, adică centru, al vieţii politice Româneşti. Partid de „centru-dreapta” înseamnă deci, în traducere liberă, partid de „stânga-dreapta.” Dacă vom înţelege acest lucru, vom înţelege şi valenţa, vocaţia şi virajele unor oameni politici de „centru-dreapta” precum Boc, Stolojan sau Videanu, sau de „centru-stânga” precum Năstase sau Geoană.

Dar a înţelege ce reprezintă aceşti politicieni nu înseamnă mare lucru. La urma urmelor, până şi ditamai regimul comunist din România, cu sutele sale de mii (ba chiar două milioane, conform Academiei Civice) de morţi, deportaţi, întemniţaţi şi prigoniţi nu reprezintă decât un episod marginal al unei lupte epopeice pentru „o lume mai bună şi mai dreaptă,” o pervertire ţărănească a unei ideologii „bune în sine, dar aplicate greşit” de cadre cu nivel de pregătire necorespunzător. Ceea ce se întâmplă în România nu interesează pe nimeni pentru că e marginal, minor, păşunist, neserios şi complet lipsit de relevanţă. Nu e civilizat. Ca atare, nici concluziile pe care le-am putea trage despre „centru” analizând minore aberaţii locale de genul oamenilor politici pomeniţi mai sus nu sânt, oricât ar fi de reconfortante, reprezentative.

Trebuie să ne lărgim eşantionul pentru a-l face reprezentativ. Trebuie să ne aruncăm privirea spre alte zări, mai civilizate. Analiştii politici ne explică, de exemplu, cum faptul că Obama

combină în cabinetul său republicani cu democraţi îl face cumva un om de centru. Politica, ni se spune pe urmele lui Arthur Schlesinger Jr., „trebuie să evite capcanele oricărui radicalism, fie acesta de stânga ori de dreapta” pentru că „este nevoie de o perspectivă care să construiască o fuziune între conservatorism şi liberalism, între idealul libertăţii şi acela al egalităţii.”

Dar cum e cu putinţă o politică de centru? Ce înseamnă o politică de centru? Al cui centru: centrul unui sistem politic dat? Centrul unui univers politic staţionar sau în mişcare? Dacă politica de centru e o simplă politică a algoritmului şi a compromisului, atunci am putea, la un moment dat, trage concluzia că între radicalismul violent al unor torţionari precum Himmler sau Nicolski şi radicalismul nonviolent al unui Barbu Fundoianu sau Mircea Vulcănescu, singurii oameni cu adevărat cu capul pe umeri erau gardienii de la Auschwitz şi de la Aiud, care nu erau nici prea-prea, nici-foarte foarte, ci îşi făceau doar, tehnocratic, datoria undeva în zona de penumbră morală dintre marii sfinţi şi marii criminali. Atunci „banalitatea răului” e de centru. „Demonul meschin” e de centru. Administratorul de bloc informator e de centru. Orice oportunist e de centru. E, trebuie să recunoaştem, un centru care nu ţine. O cheie de boltă alunecoasă.

Centrul, pentru a nu fi simplă poziţionare oportunistă, trebuie atunci să fie nemişcat, nu trebuie să se prăbuşească odată cu lumea, ci să reziste alunecărilor de înţeles şi demnitate pentru a îngădui restaurarea. Dar pentru a fi nemişcat centrul trebuie să fie deasupra politicii: o instituţie, precum monarhia, o tradiţie, o anumită concepţie antropologică, precum antropologia Creştină, un, oricât de mult am urî acest cuvânt în aceste vremuri de relativism postmodern, Adevăr. Un adevăr nu ideologic, nu plebiscitar, ci ontologic. Un adevăr care ne poate feri şi de abuzurile maselor, şi de maşinaţiunile oligarhilor.

Centrul nu e compromisul dintre „stânga” şi „dreapta,” şi de cele mai multe ori nu e punctul comun dintre „centru-stânga” şi „centru-dreapta” pentru că centrul nu e pe orizontală, ci pe verticală. Centrul e „mai presus de Răsărit şi de Apus,” după cum frumos spunea Nicolae Velimirovici. Centrul e coloana vertebrală. Centrul e, în acest caz, un limbaj, o atitudine, o Stea Polară care nu se schimbă. În termeni cultural-politici, centrul ne e descoperit de un set de valori, adică de moduri de a ne raporta la centru, implicite şi acceptate de toţi sau măcar de un număr suficient de mare de oameni şi de-a lungul unui şir suficient de mare de veacuri pentru a constitui un sistem de orientare, nişte puncte cardinale. Dar în acest caz, politica „de centru” nu ar putea fi decât o politică a centrului, adică ceea ce, în termeni tradiţionali, ar fi o politică de dreapta, adică o politică făcută în numele acelor „permanent things,” acelor realităţi permanente de care vorbea T. S. Eliot. Dar atunci politica de centru e de altă natură decât orice altă politică postulată pe baza teoriei infinitei plasticităţi a omului.

Şi dacă acceptăm ideea, recent şi cu succes academic argumentată de istoricul Darrin McMahon, că „dreapta” s'a născut ca reacţie la Revoluţia Franceză şi la idealul ei de „libertate, egalitate, fraternitate,” ajungem la concluzia că o politică de centru nu poate fi politica unei fuziuni între „libertate şi egalitate.” Mai întâi pentru că fuziunea între „libertate şi egalitate” nu înseamnă fuziunea dintre conservatorism şi liberalism, ci doar reiterarea a două treimi din idealul Revoluţiei Franceze care, fie şi numai pentru că a dat naştere, prin reacţie, reacţiunii, e de stânga. A defini conservatorismul drept libertate, înseamnă a-l reduce la liberalism. Iar a defini liberalismul drept egalitate înseamnă a-l reduce la socialism. Libertatea aristocratică a realităţilor permanente, a ceea ce Evelyn Waugh numea „micile sisteme independente de ordine,” nu e totuna cu libertatea de masă

a veşnicei reinventări de sine şi de alţii în numele infinitei plasticităţi a naturii umane şi a behaviorismului.

A echivala conservatorismul cu libertatea de masă înseamnă a echivala conservatorismul cu liberalismul, înseamnă a pune semnul egal între persoană şi individ. În acest sens, a concilia libertatea cu egalitatea înseamnă a concilia individul cu masele, lucru lesne de făcut prin reducerea la numitorul comun al speciei căreia îi aparţin şi individul şi masele. Şi această reducere la numitorul comun al speciei înseamnă, din nou, reducerea la instinct de conservare şi la oportunismul aferent: al maselor şi al individului căutând să supravieţuiască şi făcându-şi datoria, doar datoria.

În realitate, a face politică de centru, adică politica centrului, înseamnă însă a concilia persoana cu autoritatea, libertatea cu ordinea, inspiraţia şi canonul. Înseamnă a pune vin nou în butoaie vechi şi a te minuna, an de an, de subtilele diferenţe de buchet, aromă şi tărie ale fiecărei toamne.

DE LA LETARGIE LA LITURGHIE- UN DIALOG CU PAUL SILADI

Paul Siladi/ Domnule Platon, scrierile dumneavoastră sânt întotdeauna o analiza lucidă şi doctă a contemporaneităţii. O temă care adesea revine şi pe care o înfieraţi cu vehemenţă este corectitudinea politică. Credeţi că aceasta se înscrie organic în şirul marilor ideologii care au marcat secolul XX, decurgând din nazism, comunism şi capitalism ideologizat?

Mircea Platon/ Dragă domnule Siladi, vă mulţumesc pentru invitaţia la dialog şi pentru aprecierile la adresa scrisului meu. Cât priveşte corectitudinea politică, cred că e nu e combătută îndeajuns şi aşa cum trebuie. La fel ca şi în cazul comunismului, şi în cazul corectitudinii politice a apărut o formă „corectă politic" de a o combate. Astfel, comunismul – atât cât a fost el combătut în Occident sau în România postrevoluţionară – nu a fost combătut mai ales de pe poziţii net anticomuniste, adică de pe poziţiile acelor straturi sociale, instituţii şi idei normale, conservatoare, pe care comunismul căuta să le distrugă sau reeduce. Comunismul nu a fost combătut de pe poziţii personalist-conservatoare, de pe poziţiile Creştinismului tradiţional, de pe poziţiile dreptei conservatoare. Comunismul a fost dojenit de pe poziţiile „adevăratului comunism," ale „comunismului cu faţă umană," ale disidenţilor, adică ale comuniştilor fanatici nesatisfăcuţi cu aplicarea şi „traducerea în viaţă" a minunatului program de muncă şi de viaţă marxist. Comunismul a fost combătut de antistalinişti, de troţkişti, de oameni care au deplâns „deriva naţionalistă" a comunismului sub Stalin şi care suspinau după idealul revoluţiei mondiale întruchipat de Troţki.

Ceea ce, în genere, a combătut Occidentul nu a fost deci comunismul ca sistem de anihilare a persoanei şi de pervertire a unei

societăţi normale, ci stalinismul, sau „stalinismul naţional," după cum îi spune d-l Vladimir Tismăneanu. Comunismul a fost aşadar combătut de pe poziţii care îi împărtăşeau premisele. Pe de o parte, a fost combătut de comunişti „internaţionalişti," care făceau o critică din interiorul marxismului. Pe de altă parte, a fost combătut de pe poziţiile societăţii de consum, care vedea în comunism doar o modalitate nesatisfăcătoare de satisfacere a „nevoilor populaţiei," şi care deci împărtăşea cu comunismul acea concepţie reducţionistă asupra omului întruchipată de „homo oeconomicus."

La fel se întâmplă şi cu corectitudinea politică, combătută nu de pe poziţii conservatoare, ci de pe poziţiile raţionalismului luminist. De exemplu, alianţa dintre fanatismul jihadist şi stânga multiculturală datorită căreia activiştilor islamici li se îngăduie să distribuie gratuit broşuri anticreştine în incinta universităţii Oxford nu e combătută de pe poziţii Creştine, ci de pe poziţiile „laicităţii," aceeaşi laicitate care a făcut posibilă decreştinarea Europei şi invazia ei de către neamuri care ne batjocoresc trecutul şi tradiţiile. Stânga şi jihadiştii au în comun ostilitatea faţă de „cruciaţi," faţă de Creştini (nu doar occidentali, să nu ne îmbătăm cu apă rece). A combate deci corectitudinea politică de pe poziţiile stângii raţionalist-luministe sau ale pseudodreptei neoconservatoare, al cărei entuziasm neţărmurit pentru capitalismul globalist şi pentru marile corporaţii a distrus micul întreprinzător şi modul de viaţă tradiţional şi a favorizat migraţiile masive de populaţie, mi se pare deci o impostură. Or, tocmai asta e ceea ce se întâmplă în multe cazuri în România.

Nu orice om care critică comunismul e de dreapta. Comunismul poate fi combătut şi de la stânga. Nu orice critic al corectitudinii politice e un luptător pentru normalitate. Sigur că nazismul, comunismul şi corectitudinea politică au ceva în comun: toate sânt

forme de gândire totalitară. Toate sânt încercări de a altera natura umană, de a o redefini în funcţie de o agendă ideologică. Toate sânt încercări de a-l transforma pe om în propriul lui creator. Toate sânt, în fond, nişte uzurpări ale Tatălui din ceruri în folosul vreunui tătucă – Führer, Generalissim, stat-dădacă/stat-providenţă – de pe pământ. De fapt, despre corectitudinea politică nu trebuie vorbit doar ca despre o ideologie, ci ca despre un sistem totalitar care trebuie stârpit. Pentru că nu e doar o idee, e un număr de instituţii care intervin samavolnic în vieţile oamenilor căutând să le schimbe modul de a gândi şi de a trăi: de la cum îşi alăptează mamele pruncii sau cum îşi educă familiile copiii, până la redefinirea ideii de familie, identitate şi aşa mai departe.

Ca să închei acest răspuns foarte lung, voi spune deci că eu nu lupt împotriva corectitudinii politice. Eu lupt, adică scriu, în sensul restaurării normalităţii. Or, această normalitate e exprimată, pentru mine, de Biserică şi de elitele politice, economice şi culturale sedimentate istoric. Nu combat „antirasimul" de pe poziţiile „rasismului," ci de pe poziţiile antropologiei ortodoxe şi ale bunului-simţ cristalizat organic. Concepţia despre om la care a ajuns poporul Român, şi căreia îi dă glas tradiţia sa, atât tradiţia orizontal-istorică, culturală, cât şi tradiţia vertical-istorică, religioasă, e mult mai suplă şi mai profundă, mai „tolerantă" dacă vreţi, mai înţelegătoare aş zice eu, decât orice umanism reducţionist promovat de UNESCO sau de pseudoelitele pseudo-României de azi, după cum o numeşte Ion Varlam.

Combaterea corectitudinii politice e aşadar, în ceea ce mă priveşte, un subprodus al combaterii oricărei gnoze, a oricărei încercări de a dezîntrupa sau de a des-fiinţa omul, Românul, Creştinul. Or, toate aceste sisteme ideologice, nazism, comunism, corectitudine politică, nu fac altceva decât să încerce o redefinire a noastră, prin inginerii

sociale, culturale, economice şi chiar genetice. Toate sânt metode de obţinere a unui „om nou." Ca „metode," neagă libertatea. Or, Creştinismul tocmai libertatea persoanei o afirmă. Dumnezeu a creat lumea liber, din dragoste. Hristos S'a jertfit pentru noi liber, din dragoste. Şi noi ne putem întoarce la Dumnezeu doar liberi, prin dragoste: prin dragoste pentru El, nu pentru vreun surogat androidic. Or, după cum spune o vorbă Românească, dragoste cu sila nu se poate. „Paradisurile artificiale," printre care şi comunismul, corectitudinea politică, şi EUropenismul, sânt o formă de dragoste cu sila pe care o denunţ ca atare drept o siluire.

Paul Siladi/ Vorbind despre corectitudinea politică sau despre comunism le catalogăm imediat ca fiind ideologii. Ce face o idee, sau un sistem de idei să devină ideologie? Cum arată un Creştinism sau o ortodoxie ideologizată? Şi cum se mai poate identifica normalitatea pentru care pledaţi?

Mircea Platon/ În termenii cei mai simpli, o ideologie e o reţetă pentru schimbat lumea. Filosofia e dragoste de înţelepciune. Filosoful antic trăia această dragoste de înţelepciune. Filosofia era un mod de viaţă. Ideologia apare acolo unde apare manipularea exterioară a înţelepciunii. Ideologia apare odată cu sofistul şi, poate, odată cu citatul. În mod sigur apare odată cu ştiinţa modernă, a cărei unică preocupare e construirea unui model – de motor, de rachetă sau de societate - care să funcţioneze coerent doar cu sine însuşi. „Iluminarea" ştiinţifică, spre deosebire de cea religioasă, nu presupune o îmbunătăţire personală a savantului (am văzut chiar şi guru yoghini prezentându-şi învăţăturile drept „inginerie sufletească"). Savantul nu trebuie să fie sfânt, precum alchimistul de exemplu, care nu trebuia să fie sfânt în sensul Creştin al termenului, dar care îşi plătea cunoaşterea cu preţul unei anumite asceze. Şi

asta pentru că savantul funcţionează într'o singură dimensiune: cea a competenţei lui tehnico-ştiinţifice. Tehnocratul, care e savantul social-economic, propovăduitorul unui panaceu, funcţionează şi el specializat, numai pe o anumită lungime de undă. Tehnocratul aplică, consecvent, anumite prevederi care au la bază o anumită ideologie, adică o anumită înţelegere reducţionistă a omului şi lumii: reducerea la factorii rasiali, economici, sexuali, politici etc. Tehnocratului nu i se cere să fie bun, onest, moral sau sfânt, ci doar să respecte cu sfinţenie reţeta şi să redefinească mereu realitatea în termenii ideologiei sale. Astfel, pentru un iacobin, un catolic Francez era un „fanatic," pentru un comunist, un ţăran care nu voia să-şi dea pământul la cooperativă era un „bandit," pentru un activist al corectitudinii politice, cineva care susţine că nu există „căsătorie homosexuală" devine un „homofob."

Cel mai interesant e că această limitare a umanităţii ideologului/tehnocratului/inginerului social e însoţită de o nelimitare a sferei sale de acţiune. Cu cât e mai puţin ca om, cu atât pretinde o influenţă mai mare asupra societăţii, până acolo încât, în sistemul totalitar perfect, adică în sistemul ideologiei chintesenţiale, nimicul va stăpâni deplin întreaga lume. Noi am avut o experienţă de acest fel cu un gunoi de teapa lui Ceauşescu stăpânind România vreme de 25 de ani.

Orice om încearcă să înţeleagă lumea. Unii ajung, repede şi convenabil, la concluzii monosilabice şi învaţă să treacă prin viaţă şi să facă întregi cariere spunând doar „da." Sau doar „nu." După caz: unii sânt yesmen, ceilalţi sânt gardieni. Unii trăiesc pe spinarea şefilor, ceilalţi trăiesc pe spinarea noastră. Alţii ajung până la a articula un sistem, sau măcar o concepţie de viaţă. Pentru a deveni un sistem filosofic, căutarea aceasta a sensului trebuie să se facă pe baza unei metode educate prin lecturi. Dacă nu, rămâne

la nivelul de înţelepciune de viaţă. Nu e nimic rău în asta. Dar ceea ce transformă şi sistemul filosofic şi înţelepciunea de viaţă în „ideologie" e falsificarea termenilor, e manipularea exterioară a ideilor, e desprinderea concluziilor de experienţa concretă care le-a dat naştere. Falsa înţelepciune de viaţă care îi face pe unii părinţi să-şi înveţe copiii „să se adapteze," că „aşa e în viaţă, trebuie să te pui bine cu cei de sus," e un rudiment ideologic. Aşa cum e şi marxismul, bazat pe ideea „luptei claselor," pe care o aplică indiscriminat, aşa e şi corectitudinea politică care îngăduie unor politruci să declare că Românii nu mai au voie să audă pe postul naţional de radio Tatăl Nostru pe motiv că s'ar ofensa minorităţile atee sau de altă orientare religioasă. Marx spunea că filosofii nu mai trebuie doar să înţeleagă realitatea, ci să o schimbe. Ideologia e, pentru mine, orice încercare de a modifica realitatea fără să o înţelegi. Aşa cum părintele poate controla, până la un punct, întreaga sferă de existenţă a copiilor săi, aşa şi organismele statale sau suprastatale şi-au propus în ultimele două secole să controleze toate sferele vieţii omeneşti. Controlul acesta, la nivel personal sau social, în numele unor false comandamente, e un control ideologic, divorţat de realitate.

E important să subliniez aici că monarhii absoluţi ai Europei nu erau monarhi totalitari. Ei erau absoluţi în sensul că originea puterii lor nu era poporul, ci Dumnezeu. Puterea lor venea adică din sursă absolută, dar nu era aplicată totalitar fiindcă nu existau nici posibilităţile de propagandă, supraveghere şi îndoctrinare pe care le oferă epoca modernă, şi pentru că nu acesta era rolul lor ca monarhi Creştini. Rolul tradiţional al regelui Creştin era acela de a împărţi dreptatea. Rolul cârmuitorului modern e acela de a legifera, de a crea adică dreptatea. Regele premodern nu era sursă a dreptăţii, ci împărţitor al dreptăţii. Doar odată cu reformularea monarhiei în termeni secularizaţi, ai unei teologii naturale, s'a ajuns

ca rolul cârmuitorului să fie acela de a legifera, de a ameliora lumea. Şi odată ce suveranul – monarhul, elita sau poporul reprezentat de parlament – primeşte sarcina de a ameliora lumea, atunci apar şi ideologiile, adică încercările de a adresa „problemele globale" ale unei societăţi sau ale omenirii. Şi odată ce ai ideologia, adică soluţia tuturor relelor, apare şi tentaţia de a o pune în aplicare chiar cu preţul sacrificării recalcitranţilor, reacţionarilor şi banditilor mistici.

Unul din lucrurile care m'a tras înspre Biserica ortodoxă a fost cum, în Pateric, unuia i se spune că, dacă vrea să se mântuiască, trebuie să iasă din chilie, altuia că trebuie să stea în chilie. În Biserica ortodoxă nu există o reţetă a mântuirii. Nu există o tehnică a mântuirii. Totul se desfăşoară în zona „tainelor," a Sfintelor Taine, care, paradoxal, sânt pentru toţi. Tainele Creştine nu sânt esoterice. Nu sânt pentru elită. Nu există iniţiaţi, tehnocraţi ai tainelor. În Ortodoxie mergi alături de Hristos, şi dogmele sânt o încercare de a-L cuprinde. În ortodoxie dogma joacă un rol atât de important tocmai pentru că e religia lui Dumnezeu întrupat. O religie spiritualistă nu are nevoie de dogme. O religie a lui Dumnezeu întrupat în istorie precum Creştinismul are dogme. Dogma, paradoxal pentru gnostici, nu spiritualizează şi nici nu îngheaţă Creştinismul, ci îl concretizează şi îl propulsează. Unde nu e dogmă, în spiritualisme, acolo e băltire. Şi dogmele, ca şi icoanele noastre, nu sânt enunţuri gnomice, nu sânt evaporări gnostice, nu sânt descleieri din clisa istoriei, sânt manifestări, urme ale prezenţei lui Dumnezeu. Dacă Dumnezeu nu ar fi fost printre noi, nu am fi avut nici icoane, nici dogme, adică adevăruri de credinţă legate, în Creştinism, mai ales de persoană de persoană: de persoanele Sfintei Treimi, de persoana lui Hristos, de învierea personală, de fecioria Maicii Domnului.

Vedem deci că, în Ortodoxie, totul e legat de persoană, de libertate, de iubire. Totul e legat de chip şi de asemănare. Or, ideologia e ceva

ce nesocoteşte chipul şi asemănarea: o reţetă nu ţine cont de chipul firii, nici de asemănarea, adică de sensul ei. Ideologia e un sistem de mântuire imanentă şi intrinsecă. E mântuire în ideologie. Nu te mântuieşti în lume, prin ideologie. Ci lumea devine ideologie şi, acceptând ideologia, devii una cu lumea şi astfel eşti adaptat, eşti de succes în lume. Acolo unde Creştinul e în lume dar nu din lume, ideologia îi propune să devină cu totul al lumii, îi propune pierderea de sine ca preţ al succesului. În acest sens, al lepădării de sine, putem spune că ideologia e un pact implicit cu diavolul.

De aceea Creştinismul ideologic e Creştinismul celor care, de exemplu, văd în Biserica ortodoxă doar un factor civilizator, sau de poliţie a moravurilor, sau un mod de a ne păstra tradiţiile strămoşeşti. Creştinismul ideologic apare oriunde Hristos e citit în cheie lumească, acolo unde Biserica e tradusă – adică trădată – în limba utilităţii sociale. Ceea ce a făcut Petru cel Mare Bisericii ortodoxe Ruse, decapitată de patriarh şi transformată, după model protestant, în departament al statului însărcinat cu predicarea bunelor moravuri şi a obedienţei faţă de stăpânire, e o ideologizare a Creştinismului. Convertirea la o religie sau alta din cauza orgii, tămâii, corurilor sau rafinamentelor celibatare e o ideologizare a Creştinismului.

Cât despre normalitate şi modul cum am putea să o identificăm, răspunsul scurt ar fi că nu avem decât să ne uităm la ce au vrut să distrugă comuniştii şi au distrus, sau la ce vor să distrugă trepăduşii anticreştini şi sânt pe cale să distrugă, şi vom vedea care e normalitatea. Normalitatea e victima secolului care a început în 1914. Răspunsul mai lung e că există, după părerea mea, două feluri de normalitate: cea a firii căzute şi cea a firii restaurate. Normal e ceea ce obţinem atunci când firea căzută tinde să devină fire restaurată. Această dinamică, această cale, această tensiune e normalitatea. Şi de această normalitate ne vorbeşte şi istoria, şi marea literatură, şi marea

muzică, ba chiar şi mica muzică, un lăutar sau un şlagăr auzit cândva la mare, şi conştiinţa noastră cu dorurile, melancoliile, frângerile şi scrumurile ei, şi copilăria noastră sau a copiilor noştri, şi marile praguri ale vieţii, şi dragostea, de această normalitate ne vorbeşte totul. Faptul că unii oameni par să nu audă, să nu sesizeze în ei şi în jurul lor, această normalitate se datoreşte faptului că funcţionează ideologic: au suprimat adică unul din termenii paradoxului şi atunci nu percep decât materia moartă pe care o tot chinuie încercând să o facă să cânte după cum vor ei. Ideologia aboleşte această tensiune între cădere şi mântuire spunându-i de exemplu violatorului că nu e el de vină, ci societatea patriarhală, şi că nu el trebuie să se căiască şi să se îmbunătăţească, ci că societatea trebuie să devină mai deschisă. Vedem deci cum ideologia reduce totul la o singură dimensiune, refuzându-ne astfel mântuirea personală şi amânându-ne în utopia colectivă.

Normal nu e cel care are cinci copiii şi face, în numele lor, tot felul de compromisuri pentru a le „asigura totul." Normal e cel care lasă moştenire copiilor lui o lume normală. Altminteri normală e şi Ana Pauker care, în toiul măcelului comunist la care supuneau tovarăşii ei România, o îndemna pe Liuba Chişinevski să aibă grijă de copiii ei şi să nu se „expună."

Paul Siladi/ Definirea normalităţii ca tensiune a firii căzute în procesul de restaurare mi se pare edificatoare. Aş vrea să mergem mai departe, rămânând însă în zona mutaţiilor suferite de societatea modernă, oprindu-ne într'un segment aparte al ei, cel universitar, dominat de erudiţia recentă, despre care scria Patapievici. Cum înţelegeţi raportul dintre dinamica creatoare a gândului propriu şi necesitatea întemeierii lui pe surse exterioare, pe care o pretinde sistemul academic contemporan, cu precădere cel Românesc?

(Această întrebare s'a născut lecturând textele dumneavoastră, care, în cea mai mare parte, nu fac exces de acribie ştiinţifică, notele de subsol sânt minime, iar trimiterile bibliografice nu sânt scop în sine.)

Mircea Platon/ Există o scriitură artistică şi una academică. Una e să scrii romane, poezii şi eseuri, altceva e să scrii un tratat. Scriitura literară are în vedere surprinderea şi redarea experienţei umane. În ciuda literaturii romantice dominată de pseudojurnale de pseudogenii poetice, de eroi literari a la Jacopo Ortis sau Oberman al căror infinit sufletesc nu putea fi cuprins de nici o expresie, poet nu e cel care „simte," ci doar cel care poate întrupa intuiţia poetică în cuvinte astfel încât să transmită şi altuia acea intuiţie. Nu există artă fără expresie. Arta se ocupă de expresie. Arta, ca şi Creştinismul, e întrupare. Ca şi în liturghie, în artă expresia însăşi e manifestare a prezenţei. Arta mare nu trimite la nimic. Doar arta cu teză, programatică, trimite la ceva. Arta adevărată, ca şi liturghia dar nu la aceeaşi altitudine ca liturghia, manifestă, aduce, nu trimite, nu face referire la ceva, ci ne preschimbă. De aceea spunea, atât de frumos şi de adevărat, Sfântul Nicolae Velimirovici că el nu poate vorbi despre Shakespeare pentru că nu-l cunoaşte pe Shakespeare, dar că Shakespeare l-a cunoscut pe el. Shakespeare, sau Dostoievski, sau Evelyn Waugh, ne pun faţă în faţă cu noi înşine. Marea literatură ne redă pe noi nouă înşine. E asemenea unui botez în cursul căruia murim şi înviem cu Hristos pentru a ne recăpăta chipul astfel încât mai apoi să putem urca spre asemănare. Literatura clasică ne oferă „modele." În ce sens? În acela că ne oferă chipuri, ne descoperă umanitatea, bănuită sau nu, din noi. Ne face prezenţi. De aceea un „geniu" simte „enorm şi vede monstruos," pentru că merge la izvoarele noastre. Dar apoi reuşeşte să ne descopere şi nouă, să ne refacă şi nouă drumul, experienţa acestor izvoare. Florentinii şi-l

arătau pe Dante pe străzi şoptindu-şi înfioraţi: „Uite-l pe omul care a coborât în Iad," pentru că reuşise să îi coboare şi pe ei în întunericul gheenei. Le dăduse experienţa iadului.

Din acest punct de vedere, al prezenţei, scriitura academică nu e separată, ci distinctă de scriitura literară. Tratatul, monografia de specialitate rezolvă prin comprehensivitatea notelor de subsol problema prezenţei. Notele de subsol sânt semnul că autorul a luat în considerare toate datele problemei. Că a fost prezent în toate ungherele temei discutate. Notele de subsol sânt urmele pe care le lasă monografistul în urmărirea ideii luate în considerare. În monografia de specialitate scriitura nu e existenţială, ci intelectuală, nu angajează, ci elucidează, propune, construieşte un caz, argumentează. Acolo unde literatura aduce, monografia trimite la. Trimite la surse. Mereu. Adevărul estetic, verosimilul, e înlocuit de veridicitatea afirmaţiei. Adevărul unei monografii nu se verifică existenţial, ci intelectual: nu te recunoşti într'un tratat despre chestiunea comerţului cu lână în Anglia secolului 16, sau despre rolul minelor de sare în economia Siberiei secolului 18 (chestiune esenţială dacă vrei să înţelegi, de exemplu, mecenatul artistic al marii familii Ruse Stroganov). Nu te recunoşti, dar recunoşti conturul problemei.

Notele de subsol, trimiterile aşadar, au, la modul ideal, rolul de a ne ajuta să recunoaştem autenticitatea demersului ştiinţific al autorului de monografie. Sânt o variantă umilă, scolastică, de existenţialism. Văzându-le, putem fi siguri că autorul respectiv a coborât în infern, în infernul arhivelor şi al cercetării serioase, şi că are dreptul să ne fie cicerone.

Din păcate, industria universitară de astăzi nu încurajează onestitatea cercetării. În condiţiile în care nu poţi scrie ceva academic pe o temă fără a fi citit tot ce s'a scris deja pe tema respectivă, şi în care presa academică publică, fără încetare, munţi de jurnale şi

de cărţi postmoderne, feministe, marxiste etc., etc., pe toate temele posibile şi imposibile, lucruri în marea majoritate a cazurilor complet lipsite de substanţă şi de relevanţă, alegerea devine aceea dintre a încerca să ţii pasul cu o maree de nimicuri şi a nu mai avea timp să mai scrii nimic, sau a mima erudiţia, a îngrămădi în notele de subsol lucruri pe care nu le-ai citit. Mi-am dat seama de acest fenomen citind paginile despre Spinoza ale unui autor contemporan care făcea trimiteri aiuritoare la nişte autori pe care, de fapt, nu îi frecventase. Încurca lucrurile pentru că nu avusese timp să meargă la surse. Notele de subsol devin, în acest caz, false urme. Ai deci de ales între a produce puţin şi bun, onest, sau mult şi prost. Am citit la un moment dat o statistică lămuritoare. Ştiţi câţi cititori are, în medie, un articol publicat într'o revistă academică? 0,75 cititori. Adică nici măcar autorul nu-şi citeşte propriul articol! Există o industrie universitară, după cum există şi o industrie a filmului sau editorială. Există, şi în lumea universitară, simpli tehnocraţi, oameni care administrează o temă, oameni care nu trăiesc pentru o idee, ci de pe urma unei idei. Oameni care, fie ei beletrişti sau universitari, se prefac doar că au fost „acolo" şi că ne aduc ceva. Oameni care nu constituie o prezenţă. În ceea ce priveşte România, cred că, la noi, sânt editorialişti care scriu cu timiditate universitară, bazaţi adică doar pe „autorităţi" şi pe idei primite de-a gata, şi universitari care vehiculează, cu ingenuitate publicistă, opinii neîmpovărate de lecturi. Publicist fără libertate şi forţă a cuvântului şi universitar fără erudiţie nu se poate. Altminteri, sfârşim prin a fi cei mai eseişti dintre universitari şi cei mai universitari dintre eseişti.

Acum, în ceea ce mă priveşte, trebuie să spun că, în unele pagini ale mele, am făcut chiar exces de note de subsol. Unul din prietenii mei, artistul fotograf Dan Mititelu, mi-a spus chiar, acum vreo zece ani, că mi-a citit ultima carte şi că cel mai mult i-au plăcut notele de

subsol, care erau mai bine de jumătate din carte. Îmi plăceau, şi încă mai preţuiesc, notele de subsol ca ocazie polemică. Dar încerc să separ scrisul „ştiinţific” de paginile eseistice, de atitudine.

Paul Siladi/ Dinspre un aspect particular al modernităţii (ceea ce numeam erudiţia recentă), vreau să trecem la un subiect pe care adesea îl abordaţi în textele dumneavoastră: Revoluţia Franceză. Ce v'a determinat interesul pentru acest eveniment şi care din consecinţele ei ne privesc încă?

Mircea Platon/ În fundamentala sa carte *Penser la Révolution française* (1978), François Furet îi anunţa pe intelectualii Francezi, încă din titlul primului capitol, că „Revoluţia Franceză s'a încheiat.” În contextul istoriografiei de stânga, enunţul lui Furet era echivalentul lui „Dumnezeu a murit.” Spunând răspicat că „Revoluţia s'a încheiat,” Furet nu clarifica doar o problemă istoriografică – de genul: „Când s'a încheiat Revoluţia Franceză: în 1794, 1799, 1805, 1815, 1871?” – ci proclama încetarea oficierii istoriografice a cultului revoluţiei, necesitatea de a discuta detaşat, fără conotaţii prezentiste, despre Revoluţia Franceză. Pentru că Revoluţia Franceză a oferit Francezilor un scenariu istoric pe care l-au repetat periodic, cu distribuţii diferite, în 1830, 1848, 1871, în boulangisme, în 1968 sau în alte împrejurări mai mărunte. Mai mult, Revoluţia Franceză a devenit şi punctul de referinţă al Marii Revoluţii Socialiste din Rusia, în care bolşevicii au jucat rolul iacobinilor. Comasând Revoluţia Franceză cu cea bolşevică, intelectualitatea Franceză de stânga şi istoricii socialişti şi comunişti au citit cele două evenimente în acelaşi mod, făcând din Revoluţia Franceză o proto-bolşevică revoluţie „burgheză” şi din Revoluţia bolşevică o revoluţie iacobină care a reuşit acolo unde Revoluţia Franceză a sucombat reacţiunii. Anunţând că Revoluţia Franceză a luat sfârşit, Furet încerca, şi a reuşit, să smulgă Revoluţia Franceză de

sub tutela interpretărilor marxiste şi să ia marxiştilor muniţia oferită de o interpretare marxist-leninistă a Revoluţiei Franceze. Furet a fost ajutat în demersul său şi de lucrările mai vechi ale pragmaticei şcoli istoriografice anglo-saxone, de excelentele lucrări revizioniste ale lui Alfred Cobban, Elizabeth Eisenstein, Taylor, sau Betty Behrens care au demontat mitul marxist al Revoluţie Franceze ca „revoluţie burgheză." Punând capăt folosirii Revoluţiei Franceze ca etern scenariu şi ca eternă miză a politicii şi istoriografiei Franceze, Furet atrăgea atenţia asupra faptului că bătăliile politice trebuie duse în termenii actuali, nu prin intermediul Revoluţiei Franceze.

Fac aici o paranteză pentru a preciza că şi în România luptele ideologice curente ar trebui purtate, de exemplu, nu în termenii unei dezbateri pro sau antilegionare, şi nici în cei ai vechii dispute dintre România literară şi Luceafărul, dintre modernişti şi protocronişti, ci în termenii României de azi. Or, din păcate, observăm că în România se practică pe scară largă „reducţia la fascism" sau la „antioccidentalism." Oricine critică establishmentul e fascist sau antioccidental. Şi asta probabil din cauză că, pe scena politică şi ideologică de azi, se confruntă în esenţă comuniştii naţionali cu cei internaţionalişti. Şi unii şi alţii încearcă să recupereze ce e „bun" din comunism: unii recuperează internaţionalismul, „antifascismul" şi antipatriarhalismul, alţii recuperează „securitatea naţională" şi protocronismul. Pentru unii, orice „antifascist" e un democrat şi orice anticomunist e un fascist, iar pentru alţii orice democrat e antinaţional. Ai de ales între o dictatură a ideologului globalizant şi tirania torţionarului neaoş. Orice încercare de a ieşi din această grilă e repede înăbuşită de o coaliţie a celor două facţiuni interesate să menţină lucrurile aşa cum sânt, într'o încleştare profitabilă de-a lungul unui front ideologic prestabilit, redactat în termeni datând din anii '45-'50. Istoria Românilor, de la Ştefan cel Mare la

rezistenţa anticomunistă, continuă să fie citită conform intereselor politice ale zilei şi vechi idei sau fenomene istorice continuă să fie instrumentalizate pentru uz curent. De aceea nici cei de stânga, nici cei de dreapta nu se îndură să înţeleagă că, asemenea Revoluţiei Franceze, şi Mişcarea legionară, de exemplu, s'a încheiat. E istorie.

Închid paranteza pentru a reveni la Revoluţia Franceză. Pe de o parte deci ea a fost importantă nu doar ca origine a modernităţii, ca primă articulare în realitate a unor idei – „drepturile omului şi cetăţeanului," anticreştinism, reeducare, abolirea privilegiilor nobiliare şi crearea unei tradiţii republicane vii, nu doar livreşti, în Franţa, redefinirea naţiunii în termeni ideologici, manipularea timpului şi a spaţiului, a calendarului sau unităţilor de măsură de exemplu, în funcţie de noi şi progresiste criterii „ştiinţifice" –, ci şi ca scenariu istoric mereu reluat, ca „liturghie" a stângii moderne. Pe de altă parte, Revoluţia Franceză, aşa cum au interpretat-o Furet, pe urmele lui Cochin, şi Reinhart Koselleck, e importantă şi pentru că arată ce se poate întâmpla în cazul în care istoria e făcută de oameni educaţi în spirit de „celulă" de partid, de club închis, de „elită" de tipul demonilor dostoievskieni, pentru care cel mai important lucru e conformismul, adoptarea fără rezerve, şi până la crimă, a liniei partidului în defavoarea onestităţii existenţiale. E o poveste cauţionară aici care în România nu a fost spusă.

Acestea fiind spuse, voi mai menţiona doar că interesul meu academic e îndreptat mai ales asupra istoriei sociale, culturale şi intelectuale a secolelor XVII-XVIII, cu interes conex pentru Revoluţia Franceză. Mă interesează mai mult Luminile şi Revoluţia ştiinţifică decât Revoluţia Franceză.

Paul Siladi/ De la Revoluţia Franceză vom reveni în prezent. De curând aţi lansat volumul *A treia forţă* scris împreună cu Ovidiu

Hurduzeu. Deşi aţi vorbit foarte adesea despre el, vă rog să faceţi o scurtă prezentare a lucrării şi apoi să ne spuneţi dacă un asemenea demers are sorţi de izbândă în România de astăzi (ce adesea pare a avea profunzimile amputate) şi ce reacţii au existat până acum.

Mircea Platon/ Pentru a începe cu sfârşitul, voi spune că profunzimile României sânt amputate mai ales la vârf. Avem nişte „înălţimi" culturale fără adâncime. Din această cauză, am crezut noi, România e blocată pe orizontala unor false dileme. Astfel, ni se spune că dacă nu vrem să ne unim cu Roma, atunci neapărat sântem sau trebuie să fim cu Moscova. Sau că, dacă nu vrem capitalismul multinaţionalelor globale, sântem comunişti. Că, dacă nu-l vrem pe Gabriel Andreescu, atunci trebuie să-l vrem pe Corneliu Vadim Tudor. Că, dacă nu mai vrem comunism, atunci trebuie să acceptăm, ba chiar să ajutăm cu sârg, la demitizarea istoriei naţionale, la batjocorirea marilor scriitori sau a marilor figuri ale trecutului. Ni se lasă impresia că trebuie să fim ori ecumenici, cosmopoliţi, cu identitate hibridă, new age-işti, dezrădăcinaţi, consumişti, ori naţional-comunişti, securişti, analfabeţi, troglodiţi ş.a.m.d.

A treia forţă: România profundă e o carte născută din refuzul de a face aceste false alegeri între depersonalizarea consumistă şi dezumanizarea comunistă. Dacă primele două forţe sânt ideologia (comunistă, corectitudinea politică) şi banul (jaful organizat cu abilitate tehnocratic-apolitică în România), a treia forţă e, pentru mine şi pentru Ovidiu, libertatea. Şi această libertate am descoperit-o în România profundă. O Românie care nu e neapărat „păşunistă," nu e doar România rurală, ci şi România urbană, a micilor meşteşugari, a micilor întreprinzători, a unor segmente ale profesiilor liberale, preoţimii, profesorilor. România profundă e România oamenilor cinstiţi şi care se încăpăţânează să scape „sistemului." E, în ultimă instanţă, România care nu se vede, care e ignorată, nereprezentată.

Mergând spre această Românie, a suferinţei, bucuriilor şi libertăţii hristocentrice, părăsim planul orizontal al falselor dileme şi ajungem la o nouă întemeiere a discursului politic, la o nouă înţelegere a situaţiei şi datoriei noastre. Plecăm de la realităţi concrete, de „pe teren," nu de la false „priorităţi" şi agende ale altora. Lucrul acesta a deranjat multă lume, şi la stânga şi la aşa-zisa noastră „dreapta," şi ni s'a reproşat că sântem utopici, că „România profundă" e România „ştirilor de la ora 5." Din punctul meu de vedere, România ştirilor de la ora 5 e exact România superficială, România manufacturată de televiziuni, ziare, de un sistem de învăţământ prost, de emigraţia forţată a părinţilor siliţi de o clasă politică inconştientă să-şi abandoneze copiii pentru a şi-i putea întreţine. România ştirilor de la ora 5 e falsa Românie creată de falsa noastră elită politico-economico-intelectuală. E România unei febre care va trece îndată ce vom scăpa de falşii felceri care îşi tot fac de lucru la căpătâiul României ştiind, ca şi doctorii lui Carlo Goldoni, să ceară un singur lucru: „Să-i luăm sânge! Trebuie să-i luăm sânge!" Asemenea fetişcanei din piesa lui Goldoni, România are de fapt nevoie de un singur lucru: de iubire. Din 1944 încoace, România suferă din dragoste, din dragoste pentru lucrurile normale, pentru familie, pentru ţară, pentru strămoşi, pentru biserică, şi e pe cale de a fi lichidată de cataplasmele, clismele şi lipitorile tranziţiei. E omorâtă cu zile de nişte falşi doftori. De unde ştiu aceste lucruri? Le ştiu tocmai pentru că, cu prilejul lansării cărţii, am fost în toate cele patru zări: Iaşi, Bucureşti, Constanţa, Timişoara şi am luat temperatura ţării acum.

Unele întâlniri au fost mai reuşite, altele mai stângace, uneori am fost în formă, alteori am fost obosit, uneori publicul m'a încurajat, alteori m'a inhibat. Am dat şi am primit, am vorbit şi mi s'a vorbit, am răspuns şi am întrebat. Totul a avut culoarea locului şi a momentului. Totul a fost spontan, personal. Vreau să-mi ajut compatrioţii să

redevină liberi. Vreau să-i îndemn să nu se mai împiedice în idoli sau în guru. Dacă un om sau o realitate nu e icoană, atunci nu e nimic.

România se împiedică în nimicuri. Trăim leneş, în „dileme vechi," îndoiţi ontologic şi din şalele demnităţii. Nu avem curajul de a alege dinamica paradoxului. Stăm, şi murim, ca măgarul lui Buridan, victime ale unei false alegeri. Pe care ne încăpăţânăm să o contemplăm pentru că e pe orizontală. Pentru că putem sta într'o rână. Pentru că ştim că răstignirile şi doar răstignirile sânt pe verticală. Pentru că nu vrem să ştim că România profundă nu e România ştirilor de la ora 5, ci România pe care am primit-o cu noi prin naştere pe pământ Românesc şi botez în Biserica ortodoxă. România ştirilor de la ora 5 e România superficială, e România înrobită patimilor şi instinctelor. E România căderilor pe orizontală.

România profundă e România pe care o ducem cu noi, e România pe care o vedem cu colţul ochiului şi pe care o iubim doar cu colţul inimii. E marginea de adevăr din care vine libertatea. E o icoană într'un colţ de cameră. E lumina pe care toţi aceşti oameni sintetici pe care îi lăsăm să ne conducă o absorb întunecându-se. România profundă, ca şi moşii şi strămoşii noştri, nu se mai vede. Nu e „pe sticlă," ci în pământ. În ţărâna din care sântem făcuţi, în care ne vom întoarce şi care e sortită învierii.

Pe lângă reacţiile critice bune de până acum, de la domnii Dan C. Mihăilescu, Daniel Cristea Enache, Sorin Lavric, Cristian Tabără – care au considerat cartea unul din evenimentele anului 2008, dacă nu chiar cel mai incitant volum de eseu apărut în 2008 –, pe lângă faptul că acest volum ne-a adus prietenia strălucitului artist şi uluitorului haiduc care e d-l Dan Puric, am câştigat şi recunoaşterea, prietenia României profunde. Cel mai mult m'am bucurat când, la Constanţa, după o prezentare de carte cu peripeţii, a venit la mine un preot şi mi-a spus: „Domnule Platon, să ştiţi că nu auzisem de

dumneavoastră înainte şi că, vă mărturisesc sincer, am venit sceptic la această conferinţă. Dar m'aţi convins."

Paul Siladi/ Prezentarea pe care o faceţi României profunde este aproape un poem. Dacă o astfel de Românie există încă, nu pot decât să mă bucur că m'am născut aici. Românii, de pe toate palierele României, fie ea profundă sau superficială, suferă de pe urma unui sistem educaţional şubred. Deşi se vorbeşte foarte mult pe aceasta tema, simt nevoia sa întreb şi eu: care credeţi că-i sânt neajunsurile majore? Şi apoi, vorbind despre învăţământ, trebuie să vă întreb cum vi se pare învăţământul religios de la noi? (Disciplina este fără îndoială necesară, dar este ea oare înţeleasă, predată şi asimilată adecvat?)

Mircea Platon/ Dragă domnule Siladi, o Românie profundă există, fără îndoială, şi poemul, ca orice poem, exprimă o realitate mai adâncă decât realitatea superficială. Noi, în România, am uitat să vedem lucrurile. Nu le putem vedea pentru că nu le putem numi. Şi nu le putem numi pentru că ne-am bătut joc de limba Română, pentru că am practicat, decenii la rând, limbajul dublu, ipocrizia protectoare, în timpul comunismului, şi profitabilă, după 1989. Vorbele noastre sânt goale de sens, nu sânt investite cu nici o direcţie, cu nici o energie, cu nici o realitate. Ne prefacem că sântem comunişti, ne prefacem că sântem democraţi, ne prefacem că sântem Europeni, ne prefacem că sântem ortodocşi, ne prefacem că sântem de dreapta, sau de stânga, după cum o cer interesele inferioare. Şi numele proprii şi cele comune şi-au pierdut conţinutul. Nu mai numesc, de fapt, nimic. Dacă nu există România profundă, atunci ce e România? Ce e acest nume? Ce numeşte el? Ce şi pe cine reprezintă el? Ce e Biserica Ortodoxă Română? De ce nu e Biserica Ortodoxă filiala din România, simplă gubernie Est-Europeană a UE? Sau simplă gubernie Central-Europeană a CSI? Putem spune aşa ceva?

Nu. Pentru că simţim că România e o realitate. Poate fi o realitate de dimensiuni reduse, mică, plăpândă, fragmentată, sămănătoristă sau elitistă, depinde, dar e ceva. Şi atunci de ce nu pornim de la această realitate în reconstruirea României? De ce nu pornim, cu onestitate, fără demagogie vadimistă, de la această realitate atunci când ne construim programele de învăţământ? Ce anume îşi propune învăţământul Românesc să pregătească: elite, profesionale şi intelectuale, Româneşti sau analfabeţi globali? Şcoala ar trebui să ne înveţe să privim şi să numim realitatea. Şi realitatea este, pentru cei născuţi aici, România. Şcoala ar trebui să ne ajute să înţelegem România: oamenii, istoria, locurile, locul şi rostul în lume.

În filmele cu gangsteri, veţi vedea că ucigaşul profesionist nu vrea niciodată să stea de vorbă cu victima, nu vrea să îi afle povestea, nu vrea să ştie prea multe despre victimă, pentru a o putea lichida mai uşor. Ucizi mai uşor lucrurile pe care nu le cunoşti, cărora nu le ştii povestea, pe care nu le vezi sau nu le poţi numi. Şcoala ar trebui să ne facă familiari cu povestea lucrurilor, să ne ajute să numim, să rostim acea poveste. Dacă ştim povestea, istoria, biografia României, nu vom mai căuta să o ucidem. Dacă ştim istoria Românilor, nu îi vom mai abandona atât de uşor malaxorului globalist. Dacă ne-am înţelege rostul, nu ne-am mai vinde atât de uşor. Şcoala ar trebui deci să ne educe, să ne ofere criteriile, să ne antreneze să găsim şi să dăm glas acestui rost. Adică să punem în lucrare acest rost. Pentru că vorba nelucrătoare e demagogie. De ce nu se oficiază liturghia în gând? De ce se oficiază cu voce tare? Deoarece cuvântul liturgic e cuvânt adevărat şi de aceea cuvântul liturgic e lucrare. Hristos vine cu Trupul Său la liturghie. Restaurarea României trebuie deci să pornească de la Biserică deoarece Biserica a rămas singura depozitară a cuvintelor adevărate, a cuvintelor care chiar numesc, care chiar lucrează, a cuvintelor care pot fi rostite cu voce

tare. Şi de aceea e grav atunci când cei care mimează „ortodoxia," elitele care vor doar să instrumenteze politic sau să deguste estetic Creştinismul, subţiază realitatea cuvintelor teologice. Cine face aşa ceva ne răpeşte şi ultima şansă de restaurare pentru că ne răpeşte cuvintele lucrătoare, Logosul mântuitor, Cuvântul Cale, Adevăr şi Viaţă. Întoarcerea Românilor către Biserică după 1989 nu a fost doar o modă, ci o încercare de a-şi regăsi un limbaj comun adevărat. Şcoala, societatea civilă, guvernul, parlamentarii, partidele politice, mass-media nu fac, în genere, decât să polueze, să dilueze, să înceţoşeze, să facă, în fine, inutilizabilă limba Română. Şi fără limbă nu putem lucra, nu putem sluji. Putem doar să le „slujim" lor, celor care au luat în stăpânire limbajul, sensurile, direcţia vieţilor noastre. „Sclavul fericit" nu e totuna cu „robul lui Dumnezeu," orice ar spune unii tehnocraţi ai altarului.

Un efect al acestei debusolări este, cred eu, şi faptul că Românii caută mereu soluţii fără a-şi fi înţeles mai întâi situaţia. Dar a oferi soluţii astăzi, în România, e ca şi cum ai da răspunsuri la întrebări pe care nu şi le pune nimeni. Da, situaţia e intolerabilă. Da, trebuie făcut ceva. Dar oare nu cumva situaţia a ajuns intolerabilă şi pentru că, decenii la rând, am mers ca turma, fără să înţelegem de ce, cum şi unde? Oamenii sânt disperaţi şi vor soluţii. Rapid. Vor un vehicul eshatologic: să-i ia cineva în sania lui Moş Crăciun şi să-i ducă în „Never Neverland." Această stare nu face decât să-i facă pradă uşoară tehnocraţilor, birocraţilor şi demagogilor care le promit „soluţii": o pilă la „God." Succesul în 30 de minute. Îmbogăţirea de azi pe mâine. Cum să ajungi milionar în 3 lecţii. Asta vrem? Atunci nu vom ajunge niciodată să avem un mod de viaţă decent şi vertical. Vom fi nişte oameni pierduţi şi câştigaţi la loz în plic. Trebuie să ne trezim şi să înţelegem unde ne aflăm, de ce ne aflăm aici, şi încotro vrem să mergem. Trebuie să ne găsim un limbaj comun, în care

dreapta înseamnă dreapta şi stânga, stânga. Trebuie să înţelegem încotro vrem să mergem şi că acest drum nu poate fi decât în acord cu firea noastră. Celor care cer soluţii rapide le spun: da, mergeţi şi luaţi orice platformă politică apărută în România în ultimii 20 de ani (de la cele ale PNŢ până la cele ale PSDR sau ale UFD) şi aplicaţi-o. Aia e reţeta. Aplicaţi-o. Şi veţi obţine, ca prin minune, prosperitatea promisă în toate acele platforme program. Dar nimeni nu a putut face aşa ceva. De ce? Ce ne lipseşte?

Ni s'a reproşat, mie şi lui Ovidiu Hurduzeu, că nu oferim „soluţia" în volumul nostru, *A treia forţă*. Dar nu putem „oferi" soluţia pentru că nu avem pretenţii mesianice. Tot ceea ce putem face, şi am făcut, a fost să îndrumăm privirea cititorilor către soluţie. Principala problemă a României în toţi aceşti ani a fost lipsa de Adevăr şi lipsa de onestitate, adică refuzul oamenilor de a se raporta la Adevăr şi de a-l asuma. Ceea ce am încercat să oferim în această carte e un mod de a detecta lipsa de onestitate şi un îndemn la restaurarea sensului cuvintelor şi a sensului vieţii noastre. Noi am încercat să oferim un instrument de orientare în realitate, o busolă care să indice, într'adevăr, Nordul. Soluţia e Nordul. Soluţia e destinaţia. Tot ceea ce avem noi de făcut e să fim siguri că sântem pe Cale. Soluţia ar fi să ajutăm să se creeze o masă critică de oameni oneşti. Aceasta e miza cărţii noastre şi „planul" nostru. Ne trebuie, fotbalistic vorbind, jucători care să poată pune în aplicare, împreună cu noi, acest plan de joc.

Aici e rolul şcolii: să descopere şi să antreneze jucătorii. Şcoala trebuie să antreneze talentele, predispoziţiile fireşti. Liceul trebuie să creeze oameni oneşti intelectual. Iar universitatea trebuie să creeze competenţe. Dar toate acestea nu pot exista fără o economie de piaţă reală. Competiţia e singura care dă măsura valorii. Or, în România, singura competiţie pare a fi legată de furat, linguşit şi de adoptarea sloganului zilei. Există tehnocraţi ai jafului şi ai

dezinformării. Dacă oamenii de talent şi competenţi nu sânt preţuiţi în România, e pentru că în România nu există încă o piaţă liberă. Monopolul şi manipularea creează false ierarhii valorice: de la cele intelectuale până la cele fotbalistice. Valorile autentice sânt silite să apuce calea exilului interior sau exterior. În aceste condiţii, e dificil de identificat adevărata natură a învăţământului din România pentru că îi lipseşte acel poligon de încercare care e o adevărată economie de piaţă liberă.

Învăţământul privat poate fi o soluţie. Dar pericolul concentrării doar pe învăţământul privat este că, în condiţiile în care calitatea învăţământului de stat scade, scade şi mobilitatea socială. Dacă nu au şi copiii părinţilor cu venituri modeste acces la un învăţământ de calitate, atunci ajutăm la crearea unui sistem de caste, de elite financiare şi intelectuale care se autoreproduc în lipsa unor criterii meritocratice. În mod paradoxal, degradarea învăţământului de stat la care a dus politica stângistă a corectitudinii politice şi a distrugerii standardelor educaţionale a dăunat mai degrabă decât a slujit familiilor cu venituri modeste care nu-şi pot îngădui să-şi trimită copiii la şcoli private. De aceea nu trebuie abandonat nici învăţământul de stat, susţinut de impozitele plătite de părinţi, de cetăţenii României. Învăţământul de stat nu e gratuit, deci nu trebuie tratat ca un cal de dar care nu se caută la dinţi. Părinţii trebuie să recapete influenţa asupra programei şi disciplinei şcolare. Învăţământul din România trebuie deci reaşezat pe bazele învăţământului clasic, canonic. Copiii nu trebuie socializaţi în mod politic corect la şcoală, ci educaţi în spiritul valorilor clasice şi al moralei Creştine. Şcoala însă trebuie completată de o economie de piaţă liberă în care valorile să poată străluci şi competenţele să îşi găsească o întrebuinţare. Altminteri, dacă nu există o piaţă pentru „produsele” livrate de un sistem educaţional de calitate, sistemul educaţional respectiv decade sau îşi livrează produsele la export, aşa

cum a făcut România în ultimele decenii. Trebuie deci să ne trezim şi să începem să clădim de la bază. Nu soluţii improvizate peste noapte, ci muncă asiduă cu un scop precis şi după criterii ferm stabilite.

Cred că restaurarea României va începe în familie şi în parohie, singurele locuri unde se mai poate auzi cuvântul adevărat. Cartierele şi circumscripţiile electorale cred că sânt moarte. Dar familia şi parohia cred că pot juca un rol în restaurarea României. De ce să nu propunem, de exemplu, candidaţi independenţi, susţinuţi de parohii, oameni cu agende precise şi care să reprezinte interesele României reale, ale României „parohiale." Oamenii care vor rosti păsurile României reale vor face vizibilă şi România profundă. Nu ne trebuie „elită," ci elite: fruntaşii tuturor domeniilor de activitate şi ai tuturor păturilor sociale. Comuniştii au distrus elitele şi le-au înlocuit cu „elita (conducerea) de partid şi de stat." Nouă ne trebuie elite. Şi mai trebuie ca acele elite să fie lăsate să lucreze, să aibă mână liberă. Dar elitele nu pot avea mână liberă dacă nu sânt elite organice. Actuala elită politică şi culturală e ineficientă din cauza nereprezentativităţii ei. De aceea se şi teme, şi reacţionează pieziş, atunci când voci precum cea a domnului Dan Puric, sau cărţi precum *A Treia Forţă: România profundă,* sau episcopi precum ÎPS Bartolomeu Anania încearcă şi chiar reuşesc să trezească oamenii din letargie. Din letargie către liturghie, acesta trebuie să fie drumul României.

LEVITAŢI LINIŞTIŢI LA LOCURILE VOASTRE!

După patruzeci de ani în care am stat, de frică, „strâns uniţi în jurul Partidului," de două decenii încoace ni se tot repetă că „Românii sânt dezbinaţi" şi că „ar trebui să fim mai uniţi." Cei care ne tot îndeamnă să ne unim uită însă, întotdeauna, să precizeze în numele a ce să ne unim. Rapsodiem pe tema faptului că sântem „învrăjbiţi." Nimeni însă nu pare a recunoaşte că această vrajbă se datoreşte lipsei de criterii. Pentru că locuim într'un deşert moral şi intelectual, tindem să ne comportăm ca beduinii: lovim şi apoi dispărem peste dune. În veşnică deplasare şi ele. Nu ne definim niciodată clar obiectivele. Nici modul de a lupta. Nici termenii alianţelor sau ai confruntărilor. Toate bătăliile ne sânt punctuale. Toate alianţele, conjuncturale. Toate obiectivele, aleatorii. Toţi prietenii şi toţi inamicii, interşanjabili. Trăim într'un 23 August perpetuu, în care tot ce dorim e să ne apărăm mereu spatele. Care ne ţine loc de faţă.

În lipsa criteriilor, a unui canon, singurul lucru care rămâne de discutat e persoana. Şi asta pentru că lipsa criteriilor înseamnă lipsa valorilor implicite, acceptate de comun acord, şi predominanţa „valorilor" explicite, cărora li se face propagandă, care sânt mediatizate, care sânt impuse. În lipsa criteriilor deci, nu mai există virtuţi de recunoscut, ci doar valori de inventat. Până şi sfinţii au nevoie de publicitate. Valorile nu se mai recunosc, se inventează şi se impun. (Auto)promovarea rămâne principalul talent. Vocaţia devine secundară într'un sistem în care, lipsiţi de criterii, oamenii nu mai ştiu la ce anume trebuie să se uite, la ce anume trebuie să se aştepte, ce anume trebuie să ceară, ce anume trebuie să ofere. Nu se mai recunoaşte nici ceea ce e adevărat la un necunoscut, nici ceea ce e calp la o celebritate. În lipsa criteriilor, totul devine un simplu

raport de forţe: mediatice, instituţionale, financiare, personale. Nu mai eşti „bun," sau „slab." Competent sau incompetent. Eşti doar „popular," sau „influent." Nu te mai defineşti prin raportare la o ierarhie ontologică, ci la o momentană constelaţie sociologică în care te-ai priceput să-ţi găseşti un loc şi pe care o vei părăsi, poate, mâine, şobolan al altor zodii.

Valorile oportuniste fac astfel jocul nonvalorilor oportuniste, pentru că aleg ca regulă de joc oportunismul, nu valoarea. De aceea, de exemplu, „elita" intelectual-politică Românească e responsabilă, într'o oarecare măsură, de proliferarea unui CVT sau a unui Ion Iliescu în viaţa politică postdecembristă: pentru că nu a clarificat regulile jocului, criteriile, noţiunile de „stânga" şi „dreapta," pentru că a ales să nu întrupeze onest aceste noţiuni, pentru că nu a jucat după criteriile de care, altminteri, era şi este perfect conştientă (sau ar trebui să fie, dacă vrea să îşi merite într'adevăr numele de „elită"). Neclarificând aceste lucruri, viaţa politică, religioasă, culturală, economică Românească a fost larg deschisă, în ultimele două decenii, mai ales escrocilor de succes, purtătorilor de servietă şi demagogilor.

Retorica înfloreşte pe ruinele logicii. Persuasiunea lui Iago, pe lipsa de discernământ a lui Othello. Demagogia înfloreşte pe ruinele lipsei de criterii care permit o judecată sănătoasă. Rolul şcolii nu e doar acela de a oferi modele. Modele oferă orice sistem de propagandă. Rolul şcolii e acela de a învăţa copilul să judece, îmbogăţindu-l cu tradiţia, echipându-l cu instrumentele de cunoaştere şi oferindu-i imboldul de a excela şi fair-play-ul necesare. Faptul că şcoala de astăzi nu mai învaţă copilul să judece, ci îl încurajează „să se exprime" şi să „socializeze," are rezultate dezastruoase, producând generaţii întregi de oameni programaţi doar să se aglutineze emoţional-conformist după pliurile timpului. Cei care scapă acestei programări şi care, apoi, încearcă să

indice Nordul, sânt rapid localizaţi şi siliţi la submersie profesională şi socială de distrugătoarele mediatice ale „elitei." Pentru că, dacă România de astăzi e construită pe baza lipsei de principii, atunci e de la sine înţeles de ce „elita" va fi aleasă mai ales din rândurile celor care pot eroda, amesteca, demitiza, tulbura şi imploda orice criteriu, orice principiu. Din rândurile celor care pot jongla cu sincerităţi secvenţiale şi cu paradigme lipsite de consecinţă.

„Elita" noastră nu vrea să ne înveţe să pescuim, vrea doar să ne facă să aşteptăm de la ea peştii. Nu aflăm nici un criteriu de la marele pontif X. Aflăm doar că judecăţile marelui pontif X sânt singurul mod de a afla cine, când, la ce e bun. Marele X ne demonstrează astfel doar „who's our daddy," cine face jocul. Aşa cum, pe vremuri, „Partidul" nu greşea niciodată pentru că înţelegea marşul dialectic al istoriei, şi astăzi te putea epura pentru deviaţionism de stânga, mâine pentru deviaţionism de dreapta, astăzi pentru lipsă de zel în favoarea colectivizării, mâine pentru exces de zel în favoarea colectivizării, astăzi pentru antisemitism, mâine pentru filosemitism, aşa, astăzi, nu ni se cere decât să fim obedienţi şi să urmăm „elita" politico-ideologică, singura care înţelege marşul dialectic al „globalizării"/„integrării" sau oricărui alt determinism.

În mod straniu, ultimele vorbe adresate de Nicolae Ceauşescu „maselor largi de oameni ai muncii" răsună astăzi din difuzoarele cu lavalieră ale noii oligarhii: „Staţi liniştiţi la locurile voastre." Nu avem voie să croim, să măsurăm, şi să tăiem singuri. Nu mai avem nici criterii profesionale, nici paradigme de lectură asumată. Pentru că L-am uitat pe Hristos, nu mai ştim şi nu mai avem voie să pipăim rănile României crucificate pentru că nu L-a uitat pe Hristos. Deci nu ne mai putem convinge. Nu ne mai putem învinge egoismul, nu ne mai putem deschide către realitate.

Dacă distrugem criteriile pentru a ne putea transforma pe noi în

criterii, în ultime criterii, atunci e normal să fim atacaţi la persoană. Pentru că, în acest caz, scara valorilor nu poate fi schimbată (pentru o adevărată scară de valori sau pentru o nouă uzurpare) decât dacă schimbi criteriul, persoana-etalon, uzurpatorul care se vrea ultim criteriu: Tătucul. Tatăl ni l-a dat pe Fiul drept principiu, drept tradiţie şi model, drept loc şi timp. Tătucul însă ne dă „dilema," un soi de scepticism a cărui rezolvare nu e fideismul, găsirea unui temei revelat care să susţină şi arbitreze slabele noastre lumini, ci oportunismul cinic-jovial.

Românii îi resping pe cei care le propun nişte criterii, şi îi aplaudă pe cei care le spun ce vor să audă, că totul e relativ şi că singurul criteriu sânt ei: poftele, patimile, orgoliile şi interesele lor. Cei care propun criterii sânt alungaţi ca „învrăjbitori," ca oameni care nu vor „unitate." Cei care lasă lucrurile la cheremul nostru sânt însă consideraţi irenici, fără a observa că a face din noi singurul criteriu înseamnă a semăna seminţele discordiei perpetue pentru că înseamnă a juca fără sistem de referinţă. Uzurpatorul joacă fără sistem de referinţă. Dracii sânt învrăjbiţi, pizmaşi şi vicleni pentru că nu se mai au decât pe ei, nu îl mai au pe Dumnezeu ca punct de referinţă. Românii vor continua să trăiască în exil, adică învrăjbiţi, atât timp cât se vor încăpăţâna să nu se aibă ca punct de referinţă decât pe ei înşişi. Sau cât vor accepta robia la vreun Tătuc uzurpator de sensuri.

CE NE DISTINGE?

Faptul că în România a avut câştig de cauza „împăciuitorismul” lui Ion Iliescu, care, în numele unităţii naţionale şi al reconcilierii istorice, a refuzat, ba chiar a împiedicat sau înăbuşit orice încercare de a clarifica problema responsabilităţii comunismului, a fost mult mai dăunător societăţii Româneşti decât dacă s’ar fi clarificat lucrurile.

În clasica sa carte despre Vechiul Regim şi Revoluţia Franceză, Tocqueville scrie la un moment dat că monarhia absolută, nivelând rangurile sociale, breslele şi patriotismele locale, a produs o societate în care Francezii se simţeau din ce în ce mai asemănători, dar din ce în ce mai dezbinaţi. Tocqueville scria ca reprezentant al liberalismului aristocratic pentru care ideea de libertate era asimilabila ideii de privilegiu, nu ideii de egalitate. Libertatea era ceva specific unui anumit corp social, era privilegiul de care se bucura breasla, oraşul, provincia, nobilul sau parohia cutare de a proceda, în anumite situaţii, conform propriilor sale statute, şi nu voii autorităţii centrale. Libertatea era nu universal-egalitară, ci particularist-opoziţională. Nu avea rostul de a uni, ci de a distinge.

Dincolo de relevanţa textului lui Tocqueville pentru studioşii Vechiului Regim Francez, pentru noi, cei trecuţi prin comunism, paradoxul său are rolul de a ne ajuta să înţelegem maladiile comuniste şi post-comuniste care ne bântuie. Pentru că, într’o măsură mult mai mare decât monarhia absoluta a Vechiului Regim, comunismul a fost o tehnică de nivelare, standardizare, masificare şi omogenizare totală şi, cel puţin în intenţii, globală. Comunismul a operat asupra societăţilor sale captive cu mijloace de înregimentare, supraveghere, îndoctrinare şi pedepsire infinit superioare celor pe care le avea la dispoziţie orice rege al Franţei din secolele XVII-XVIII. Exista, deci,

între lumea descrisă de Tocqueville şi lumea noastră, diferenţe de proiect politic şi de mijloace, este diferenţa dintre un sistem politic cu scopuri şi mijloace patriarhale şi unul cu scopuri şi mijloace apte să modifice natura umană.

Dar importantă pentru noi, astăzi, în paradoxul lui Tocqueville e ideea că orice încercare de a distruge ierarhiile organice, elitele istorice, distincţiile normale şi sintaxa socială firească de dragul unificării în numele unor false criterii, al unor imperative ideologice duce la implozia socială. Cu alte cuvinte: faptul că în România a avut câştig de cauza „împăciuitorismul" lui Ion Iliescu, care, în numele unităţii naţionale şi al reconcilierii istorice, a refuzat, ba chiar a împiedicat sau înăbuşit orice încercare de a clarifica problema responsabilităţii comunismului, a fost mult mai dăunător societăţii Româneşti decât dacă s'ar fi clarificat lucrurile. Frustraţi într'un instinct normal – acela de a căuta dreptatea –, Românii au devenit dezbinaţi din pricina unei false „reconcilieri" impuse artificial. Dreptatea refuzată astăzi în numele unor false şi artificiale criterii se oţeteşte şi răbufneşte mâine ca lipsă generalizată de scrupule. Falsul egalitarism, cum a fost cel comunist, duce la crearea unui rigid sistem de caste, precum cel al nomenclaturii comuniste. Falsa conciliere operată cu abilitate leninistă de Ion Iliescu a dus la actuala septicemie social-politică a României. Falsul ecumenism impus de pietismul politic-corect sau de interese politice duce la exacerbarea tuturor sectarismelor. Falsa egalitate şcolară în care toţi elevii iau premiul întâi cu coroniţă duce la invidii mocnite. Falsa unire politică în numele unei false „naţiuni europene" duce la inflamarea tuturor naţionalismelor. Cu cât sântem înghiontiţi să ne „unim" în numele unor false principii, cu atât devenim mai dezbinaţi, cu atât dezgropăm mai multe particularisme, vechi şi boante securi de război, uri uitate, nedreptăţi istorice prăfuite şi boli

închipuite. Cu cât devenim mai forţat globali, cu atât devenim mai real tribali. Acolo unde nimeni nu vrea sa opereze distincţiile reale apar separări artificiale.

De aceea, nu cred în valabilitatea acestei butade des citate în ultimul timp şi care spune că „îngerii buni văd ceea ce ne uneşte şi îngerii răi văd ceea ce ne desparte." Cine a făcut aceasta distincţie a vorbit ca un înger rău. Nu pentru că a operat o distincţie, ci pentru că a operat o falsă distincţie. Pentru că problema nu e dacă vedem doar ceea ce ne uneşte sau doar ceea ce ne desparte, ci dacă vedem ceea ce ne uneşte cu adevărat: adică realitatea. Dar ceea ce ne uneşte cu adevărat e şi ceea ce ne distinge. Realitatea e mai complexă decât orice ideologie. Dar nu te poţi aşeza în realitate fără discernământ. Dacă realitatea e că „împăratul e gol," dar toţi se prefac că e înveşmântat în brocarturi, atunci trebuie să spui ce vezi, încredinţat fiind că astfel nu sfâşii imaginare unităţi, ci că îţi readuci cetatea la temeiul adevăratei unităţi şi realelor distincţii. Adevărul ne face liberi. Adică nobili. Adică persoane care pot şi au dreptul să reziste oricărei tiranii în numele propriei „distincţii" şi complexităţi înrădăcinate în ceea ce este cu adevărat.

Ne poate năpădi minciuna sau ne poate uni adevărul. Prima e doar o cârdăşie, o întovărăşire momentană, artificială, care ascunde şi alimentează dezbinări interne şi lupte intestine. De aceea, singurul lucru care ne poate uni e adevărul. Discernământul ne ajută să aflăm ceea ce ne uneşte, şi astfel ceea ce ne distinge, cu adevărat. România va rămâne despărţită de sine însăşi, rătăcită, debusolată, schizoidă, atât timp cât nu va şti să distingă între izvorul cu apă vie şi izvorul cu apă moartă, între ceea ce dă viaţă şi ceea ce ucide.

PRIN FEREASTRA TEMNIŢEI

Ce se vede prin fereastra temniţei? Dacă eşti criminal împătimit, vezi răzbunare, aşa cum îmi povestea febril, cu ani în urmă, un bărbat cu care am împărţit acelaşi compartiment de tren pe ruta Bucureşti-Iaşi. Omul abia ieşise din închisoare şi se ducea acasă hotărât să-şi înjunghie nevasta care îl înşelase cu altul cât timp el stătuse după gratii. Dacă eşti un om nevinovat, vezi nedreptatea. Dacă eşti deţinut politic închis de comunişti la Aiud, nu vezi nimic pentru că nu ai fereastră la celulă. Dacă eşti sfânt, precum episcopul Sârb Nicolae Velimirovici, vezi Învierea.

De-a lungul ultimei sute de ani, România a fost ucisă de mai mute ori. Mai întâi a fost măcelărită pe câmpurile primului război mondial, apoi în campaniile, din Est şi din Vest, ale celui de al Doilea război mondial. Apoi a fost masacrată metodic de comunişti, când au preluat puterea. Apoi a fost masacrată de comunişti când au pierdut puterea. România a murit de mai multe ori şi nu a înviat niciodată. Nu s'a sculat ca să iasă din mormânt niciodată. Mai-marii noştri nu ne-au strigat niciodată cu glasul adevărului care învie. Izgonit din cotidian, adevărul e epurat cu atenţie până şi din memorie. Prezentul ne e mistificat propagandistic şi trecutul ne e demitizat tot propagandistic. Generaţiile care vor veni vor înlocui, expert, minciunile de azi cu minciunile de mâine despre minciunile de ieri. Suferinţa e de mase, istoriografia e de simpozion. Suferim cu toţii, dar sensul suferinţelor noastre e arhivat de specialiştii în „memorie," de cei care ne scriu memoria ca şi cum ar scrie un program de calculator pe care apoi îl salvează pe o dischetă şi ni-l introduc în „sistem." Şi, dacă se prinde de noi vreun scrupul moral sau vreun virus mistic, ne închid. Shut down. Pentru devirusare.

România a murit de mai multe ori şi nu a înviat niciodată pentru

că încă nu ştie de ce a murit. Nu ştie pentru că nu i se spune şi pentru că nu caută să afle. Murim fără sens pentru că trăim fără sens. Şi trăim fără sens pentru că lăsăm ca sensul nostru să fie confiscat de alţii şi pentru că acceptăm sensuri străine nouă. Sensuri de împrumut pentru suflete în leasing. Moarte. Ne uităm prin fereastra temniţei noastre şi nu vedem nimic pentru că nu ştim să citim ce vedem. Nu înţelegem, şi ne închinăm superstiţios la ce nu înţelegem, la „umbrele lungi" ale Apusului.

Tocmai împotriva acestor „umbre lungi" a scris Sfântul Nicolae Velimirovici meditaţiile din *Prin fereastra temniţei* (traduse în Româneşte de Ionuţ şi Sladjana Gurgu, apărute la editura Predania). Închis, după ocuparea Iugoslaviei de către armatele Germane, în lagărul de la Dachau, Sfântul Nicolae Velimirovici a trecut prin pătimirile întemniţării lucrând la un „Canon de rugăciune şi cerere către Preasfânta Născătoare-de-Dumnezeu," la „Trei rugăciuni în umbra baionetelor nemţeşti" şi la meditaţiile asupra morţii şi învierii Europei şi Iugoslaviei din *Prin fereastra temniţei.* Din chiar prima filă a cărţii, Sfântul Nicolae Velimirovici nu lasă loc de îndoială asupra sensului suferinţei Sârbilor şi restului Europei cuprinse de război: „Am păcătuit şi ne-am luat răsplata. L-am defăimat pe Domnul Dumnezeu, şi ne-am primit pedeapsa. Ne-am întinat de toată fărădelegea, şi ne-am curăţit prin sânge şi lacrimi. Am călcat în picioare tot ce-a fost sfânt pentru străbunii noştri, şi din această pricină am fost la rându-ne călcaţi. Am avut şcoală fără credinţă, politică fără cinste, oaste fără dragoste de ţară, stat fără binecuvântarea lui Dumnezeu. De acolo ni s'a tras năruirea şcolii, a politicii, a oştirii şi a statului. Douăzeci de ani ne-am străduit să nu fim noi înşine, de aceea străinii ne-au învăluit cu întunericul lor."

Desigur, Sfântul Nicolae Velimirovici nu se referă aici la „întunericul străinilor" în sens rasist, ci în sens teologic: e „întunericul"

necredinţei, al celor care trăiesc pe dos revelaţia şi dragostea lui Dumnezeu pentru noi. E întunericul celor care, Sârbi sau străini, aleg să trăiască realitatea pe dos, ca umbră. E întunericul celor care îşi duc crucea pe dos, călărind pe ea cum ar călări vrăjitoarea din basme o mătură. Din acest punct de vedere, toţi cei care nu duc, ci călăresc adevărul, sensurile, suferinţa, nădejdile şi jertfele oamenilor sânt în întunericul de care vorbeşte Sfântul Nicolae.

Aşa e şi „cultura" şi „civilizaţia" de care vorbeşte Sfântul Nicolae Velimirovici. Teolog şcolit în Apus, cu doctorate la Berna şi la Oxford, Sfântul Nicolae Velimirovici nu e un „obscurantist." Dar, ca om cu rădăcini ţărăneşti şi viaţă Creştinească, denunţă nominalismul culturii europene moderne, divorţul ei de realitatea pe care încearcă să o înlocuiască, să o redefinească arbitrar. Pentru Sfântul Nicolae Velimirovici, ca şi pentru contemporanul său T. S. Eliot, cultura nu „poate să apară sau să se dezvolte decât în relaţie cu o religie," cultura e rezultatul adevărului trăit, nu un formular la care subscriem, ci adevărul după care trăim. În miezul fiecărei culturi, după cum scria conservatorul American Richard Weaver, se află un „centru de autoritate," o cheie de boltă semantică. Centrul de autoritate al vechii culturii europene e Hristos. Centrul de autoritate al noii culturi europene e cultura. Refuzând împărtăşania, cultura Europeană se autocanibalizează în speranţa nemuririi. Pe care o obţine nu ca viaţă veşnică, ci ca glorie postumă. Refuzând să moară pentru vreun adevăr, oamenii de cultură nici nu pot să învie cu adevărat.

De aceea, ceea ce Sfântul Nicolae Velimirovici denunţă la Europa zilelor sale nu e cultura în sine, ci cultura ca idol, cultura ca expresie a unei societăţi care nu mai trăieşte adevărul, ci minciuna propagandei, progresului, rasismului, trufiei umaniste, ingineriei sociale. Cultura Europei actuale, spune Nicolae Velimirovici, e doar

„curăţenia pe dinafară." Dar această „cultură a apei," cum o numeşte sfântul, trebuie completată de „cultura rugăciunii" şi a jertfei. În numele acestei culturi a rugăciunii, Sfântul Nicolae judecă aspru, cu mult înaintea ideologilor corectitudinii politice, şi rasismul ştiinţific, al „curăţeniei" sociale „pe dinafară," şi expansiunea imperială a Europenilor care, deşi botezaţi Creştin, nu au trăit Creştineşte în mijlocul popoarelor din colonii, şi şovinismul, şi internaţionalismul, şi comunismul, şi toate rătăcirile unei lumi care a încercat să substituie falsa cunoaştere dragostei de Dumnezeu.

Sfântul Nicolae Velimirovici scoate suferinţa noastră din regnul animal, acolo unde o împing „experţii," şi îi redă sensul. Suferinţa al cărei înţeles e ocultat sau făcut pierdut e o suferinţă al cărei potenţial izbăvitor e ratat. E o fabulă fără morală. Sfântul Nicolae Velimirovici ne ajută să restituim sensul istoriei mari şi mici, ne ajută să nu mai trăim ca ficţiune, a noastră sau a altora. Pentru că ficţiunea nu poate învia. De aceea, atât timp cât nu vom afla de ce am murit, nu vom putea să înviem. Pentru că adevărul care învie va fi „divorţat" de ceea ce Dinu Pillat numea „moartea" noastră „cotidiană."

NOI. ŞI EI. CE NE-AR PUTEA UNI

Din primăvara lui 2008 până în primăvara lui 2009, pe toată durata polemicii mele cu pseudo-dreapta Românească, mi s'au repetat insistent, pe forumuri, bloguri, prin emailuri şi convorbiri telefonice, de către prieteni, inimici, falşi prieteni şi oameni de bine, un sfat şi o butadă. Butada era că: „Îngerii buni văd ce ne uneşte şi îngerii răi văd ce ne desparte." Sfatul era să mă „împac la o bere cu X sau cu Y." Concluzia pe care am tras-o a fost că, în România, îngerii buni beau cam multă bere. Dacă pentru a descoperi ce ne uneşte trebuie mai întâi să ne aburim luciditatea, nu înţeleg ce valoare poate avea o asemenea îmbrăţişare pe diagonala alcoolică. Cinstit, ţărăneşte, e să bei după ce-ai bătut palma. Dar s'ar părea că, treji fiind, ne ştim prea bine interesele. Dacă însă bem, uităm, ne înduioşăm, perorăm, ne solidarizăm, ne aruncăm împreună de la etaj. Apoi ne trezim şi revenim la starea noastră prădalnică obişnuită. De fapt, ceea ce aduce după sine „berea" nu e o unitate principială, ci emoţională, şi ca atare conjuncturală. E o unitate care nu obligă la nimic.[137]

---

137. Vezi savuroasa relatare a savurosului Andrei Pleşu despre avânturile bahice ale lui Nichita Stănescu. Impresionat de solidaritatea şi de spiritul de sacrificiu arătat de Nichita Stănescu, care ameninţa să se sinucidă pe linia de frontieră dacă autorităţile nu l-ar fi reîncadrat în „câmpul muncii" pe Andrei Pleşu, rectorul NEC povesteşte: „Am plecat, după conversaţia asta, într-o dispoziţie teribilă, testamentară. I-am zis nevesti-mii: «Să ştii că dacă Nichita Stănescu, din solidaritate cu mine, e capabil de un gest ca ăsta, eu nu pot să nu-l urmez.» Sorin Dumitrescu m'a mai liniştit: «Bă, zice el, nu te potrivi, Nichita aşa e, n'o să meargă atât de departe. Uită, până mâine uită.» Aşa făcuse, pare-se, cu Ţepeneag, când au intrat Ruşii în Cehoslovacia; erau la Scriitori, la masă. «Bătrâne, să facem un gest de demnitate. Îţi propun să ne aruncăm de la etaj [...] Ne aruncăm, bătrâne, măcar atât să facem şi noi.» Ţepeneag s'a ridicat de la masă şi s'a aruncat. Şi-a rupt un picior. Nichita, perplex, a strigat de sus: «Ce-ai făcut?!» A coborât pe scări, l-a luat în braţe şi l-a pupat: «Te doare, bătrâne? »" (Doina Jela, Cătălin Strat, Mihai Albu, *Afacerea 'Meditaţia Transcendentală'*, Bucureşti,

Împăcarea la o bere mi se pare, aşadar, un fel de nechezol al împăcării pe câmpul de luptă. Dacă cineva v'ar trăda pe câmpul de luptă o dată, v'aţi împăca după bătălie la o bere? Poate că da. Dar dacă v'ar mai trăda o dată? Şi încă o dată? Şi încă o dată? Cam câte beri ar trebui să beţi? Sau aţi trece pe vin, pe ţuică, pe alcool metilic? Cine ştie, poate că, odată devenit alcoolic, lipsit de discernământ şi de scop în viaţă, aţi putea să vă împăcaţi cu falsul dumneavoastră prieten ori de câte ori îi e necesar. Mai ales dacă, de pe urma trădărilor sale, a devenit om înstărit care nu doar că vă poate da de băut, dar nici nu vă mai trădează pe dumneavoastră pentru că trădează acum pe alţii, mai sus-puşi, ca şi el. La urma urmelor, poate că vă dă de băut pentru că acesta e singurul mod în care ştie să îşi răscumpere „greşelile." Poate că acum nu vă mai dă de băut decât pentru că are remuşcări, îi e milă de bietul lui prieten care „nu a ştiut să se descurce în viaţă" şi căruia el, ajunsul, îşi promite să-i facă o vizită din când în când şi să-i plătească înmormântarea.

Asta se întâmplă dacă principiul unirii şi locul întâlnirii e fals. Dacă alegi să te întâlneşti, colţ cu minciuna, într'o sticlă cu bere. Hotărârea de a-ţi păstra luciditatea şi de a evita astfel de false împăcări trebuie să fie cu atât mai mare cu cât ei, cei care îţi vorbesc de îngerii buni şi de halbele de bere, sânt, atunci când e în interesul lor, de o lipsă de convivialitate şi de o constipaţie intelectuală de adevărat înger rău. Acum, de exemplu, sânt îndemnat să uit ce mă desparte de pseudo-dreapta noastră oficială şi să mă împac cu ea în numele a ceea ce ne uneşte, să nu mai accentuez ceea ce ne desparte. Dacă refuz halba întinsă se cheamă că sânt „invidios," „frustrat," „încrâncenat."[138]

Humanitas, 2004, 220-221). Nichita îmi aminteşte aici de TRU, cu electoratul lui Traian Băsescu pe post de Ţepeneag. Cu deosebirea că Nichita spunea adevărul în poezie, singurul lucru care conta pentru el. Poate că şi TRU, rămas cronicar sportiv, ar fi fost mai onest decât e ca analist politic.

138. Vezi Ioan Buduca, „Buba cu intelectuali," *Ziua*, 27 Martie 2009.

Dar să luăm o speţă. După ce, în Ianuarie 2008, la insistenţele unui prieten comun, d-l H.-R. Patapievici a acceptat să publice în *Idei în dialog* manifestul „A treia forţă," în Februarie 2008 d-l Patapievici a publicat un lung articol în care, comentând manifestul semnat de Ovidiu Hurduzeu şi de mine, conchidea: „Citind şi recitind acest 'manifest la două mâini' (cum l-au denumit autorii lui), nu m'am putut împiedica să nu resimt o tenace senzaţie de inconfort moral, în ciuda confortului intelectual pe care mi-l procurau anumite teme ori diagnostice ale autorilor. Neîndoielnic, sursa inconfortului moral venea din împrejurarea că, deşi puteam consimţi la detaliul anumitor analize, simţeam că, în ansamblu şi pe fond, trebuia să resping întregul propunerilor făcute."[139]

Aşadar, în ciuda a ceea ce ne unea, d-l Patapievici a considerat că trebuie să respingă integral manifestul. De ce? Pentru că nu ne uneau lucrurile esenţiale: nici premisele, nici concluziile. Şi nici măcar modul de a călători dinspre premise înspre concluzii. În ceea ce mă priveşte, nu am nimic împotriva poziţiei domnului Patapievici. Ceea ce nu înţeleg e de ce în disputele cu jucătorii „elitei" noastre nu ai voie să le aplici aceleaşi criterii pe care ţi le aplică ei ţie. De ce, adică, ei au voie să vadă ce îi desparte de tine rămânând „îngeri buni," dar tu nu ai voie să vezi ce te desparte de ei fără a fi declarat „înger rău"? Dacă jucăm fotbal, ca să mă exprim în termenii d-lui TRU, chiar dacă ei sânt AC Milano şi noi doar Petrolistul Boldeşti,[140] jucăm, în unica ocazie când ne înfruntăm, după aceleaşi reguli şi cu un arbitru de centru, nu e aşa? Or, tocmai aici e problema, în faptul că „elita" refuză arbitrul sau caută să şi-l subordoneze.

Pentru „elită," de exemplu, Creştinismul nu e gen, e specie.

139. H.-R. Patapievici, „Radicalism şi critică pauşală," *Idei în dialog*, Februarie 2008.
140. Echipă de la ale cărei meciuri de divizie judeţeană 1985-86-87 am amintiri de vacanţă de un pitoresc de neşters.

E specia unei „tradiţii religioase," o trambulină spre „unitatea transcendentală a religiilor." Făcând din Creştinism tradiţie culturală, un stil, „elita" lasă cultura fără punct de referinţă exterior ei înseşi. Dacă Adevărul devine doar un fenomen cultural, atunci cultura rămâne fără adevăr. Relativismul atât de mult combătut de „elită" îşi are ca origine chiar abolirea culturală a adevărului religios. Deoarece, din moment ce Adevărul e doar un stil cultural, atunci stăpânii stilurilor culturale sânt şi stăpânii adevărului. Faptul că „elita" nu acceptă arbitru atunci când joacă împotriva noastră decurge din încercarea ei de a înlocui transcendenţa Adevărului cu propria lor transcendenţă. Ei pot să ne respingă în numele a ceea ce ne desparte de ei şi noi nu îi putem respinge în numele a ceea ce îi desparte de noi pentru că, în viziunea lor, ei au mai mult decât noi, ei ne conţin, pe noi şi Adevărul nostru, în adevărul lor, care e Adevărulnostru plus încă ceva. Dar ce e acel ceva? Minciuna. Căci cu ce se poate alege cel care se aventurează în afara Adevărului decât cuminciuna. Aşadar, Adevărul nostru e conţinut, cred ei, de minciuna lor. Şi de aceea cred ei că adevărul nostru e minciună, o minciună utilă poate, dar minciună.[141]Aşa se explică poate şi de ce, ori de câte ori a fost vorba de un moment de răscruce, care ar fi cerut o asumare a Adevărului credinţei Creştin-ortodoxe, o mărturisire nu doar electorală a lui Hristos, „elita" a dezertat. Alegerea Patriarhului,[142] cazul Corneanu,[143] criza paşapoartelor biometrice.

141. Vezi cartea lui Rob Riemen, un apologet straussian al „minciunii" utile, prin care filosofii îi conduc pe aristocraţi, recent lansată sub egida ICR, a lui H.-R Patapievici şi a lui Vladimir Tismăneanu, colegi în multe alte comitete şi comiţii.

142. Vezi, referitor la acest moment, toate articolele, apelurile şi polemicile de pe blogurile lui Claudiu Târziu şi Răzvan Codrescu.

143. Vezi articolele mele „Cum 'care laicat'?" şi „Întoarcerea despoţilor luminaţi" în Ovidiu Hurduzeu, Mircea Platon, *A treia forţă: România profundă*, Bucureşti, Logos, 2008, 282-295.

Trei momente în doi ani în care „elita” a făcut, disciplinat, stânga împrejur pentru ca apoi să reapară, inocentă, la dreapta. Iată, de exemplu, anul trecut, d-l Patapievici declara că: „Nu ştiu ce este ‘România profundă’ şi nici cine face parte din ea.”[144] Recent însă, după succesul cărţii *A treia forţă: România profundă*, d-l Patapievici a început să vorbească despre necesitatea de a trimite în parlamentul European oameni care să vorbească cu „vocea noastră profundă,” Creştină, care să apere adevărul cu orice preţ etc. etc. [145]

Mă bucur că d-l Patapievici, citind cartea, a asimilat anumite idei pe care le pune în circulaţie. Domnia-sa are o pondere politică,[146] la Curte, pe care eu şi cu Ovidiu Hurduzeu nu o avem şi nici nu am căutat-o. Şi nu o avem tocmai pentru că ne-a interesat adevărul mai mult decât puterea. De aceea, nu mă pot opri să nu-mi fie teamă ca nu cumva d-l Patapievici să vrea să trăiască nu pentru România profundă, ci de pe urma României profunde. De exemplu, d-l Patapievici deplânge acum lipsa unei dezbateri referitoare la mizele şi condiţiile integrării României în UE: „Nu a existat, de aceea, nicio dezbatere Românească referitoare la cum ar trebui să fie Noua Europă. Dacă am fi fost atenţi (şi) la realitatea spirituală exprimată

144. H.-R. Patapievici, „Radicalism şi critică pauşală,” *Idei în dialog*, Februarie 2008.
145. H.-R. Patapievici, „Ce anume aştept de la parlamentarii Români trimişi la UE (II),” *Evenimentul Zilei*, 9 Aprilie 2009. Până şi Mihail Neamţu a început să vorbească de „America patriarhală, America profunzimilor” în Aprilie 2009 (http://www.rfi.ro/player_multimedia.php?type=audio&file=200904_11522.mp3), după ce în 2008, ca să fie pe placul sponsorilor săi corporaţi (NEC& comp.) a ironizat România profundă, pe care asociat-o României „ştirilor de la ora 5,” manelelor evanghelice şi lui „Garcea” (http://grupareaaproape.wordpress.com/2009/02/23/romania-profunda-fratii-din-toflea-si-evanghelismul-pop/). Cred că nu poţi fi conservator fără a reuşi să-ţi conservi mai întâi ideile într-o atitudine, ceea ce d-l Neamţu, în veşnică giruetare, nu reuşeşte.
146. Vezi T. Baconsky, „Puterea ideilor,” *Cotidianul*, 26 Martie 2009.

prin Noua Europă, nu doar la normativele emanate pe bandă rulantă de la ea, am fi remarcat că arhitecţii ei au operat o drastică reducţie a Europei tradiţionale, eliminând din formula ei atât umanismul European (Directiva Bologna), cât şi Creştinismul. De ce ne pliem? De ce nu criticăm? Într'un concert al egalilor, toate vocile trebuie să se audă. Aş dori ca, prin parlamentarii noştri trimişi la Bruxelles, şi vocea noastră profundă, în îndreptăţirea şi raţionalitatea ei istorică, să se poată auzi."[147]

Ce transmite d-l Patapievici în acest text? Transmite nemulţumirea sa sinceră faţă de UE sau transmite, celor care ştiu să-l citească, faptul că începând cu alegerile europarlamentare din această primăvară vom avea şi candidaţi critici la adresa anumitor aspecte ale UE? Cu alte cuvinte, semnalează textul d-lui Patapievici începutul unei opoziţii reale faţă de minciunile, abuzurile, corupţia şi anticreştinismul agresiv ale UE, sau avem de a face doar cu începutul unei revoluţii cu „voie de la poliţie" prin care să se capteze nemulţumirea României profunde tot în favoarea celor care au dispreţuit-o şi vândut-o UE până acum? Eu unul înclin să cred că e vorba de a doua variantă, de o încercare de a deturna euroscepticismul. Motivele pentru care cred acest lucru sânt următoarele.

În 2008, criticile mele la adresa UE făcute de pe poziţii Creştin-ortodoxe au fost întâmpinate cu grobianism în paginile revistei conduse de H.-R. Patapievici[148] şi cu iritare în paginile *Dilemei vechi*.[149] În acelaşi timp, în paginile *Cotidianului,* Teodor Baconsky, unul din preopinenţii mei, scria referitor la soluţiile de ieşire din impasul produs de respingerea prin referendumuri a Tratatului de la

---

147. H.-R. Patapievici, „Ce anume aştept de la parlamentarii Români trimişi la UE (II)," *Evenimentul Zilei*, 9 Aprilie 2009.

148. Vezi replica mea în „(Neo)Conservatorul sintetic"

149. Vezi articolele legate de cazul Corneanu citate mai sus.

Lisabona, ratificat fără consultare populară de către un Parlament al României dominat de coaliţia PDL-PNL şi promulgat de Preşedintele Traian Băsescu, consiliat de „elită”: „Miracolul unităţii europene a reieşit din slăbirea mutuală a fostelor imperii continentale şi din clarviziunea biblică a unor lideri precum Schuman, De Gaulle, Adenauer sau De Gasperi, care au reuşit să transforme vechea industrie de armament în mult mai paşnica Uniune a Oţelului şi Cărbunelui. Legendarii politicieni evocaţi au lansat Creştin-democraţia postbelică. Lor le datorăm stocul de idealitate care avea să inspire arhitectura edificiului comunitar. După decenii de efort instituţional subminat prin crize periodice, stocul de idealitate al Părinţilor Fondatori pare epuizat. ‚Ideea Europeană’ se vinde tot mai greu. Facem compromisuri, negociem, recurgem la soluţii de avarie, însă am cam pierdut direcţia de mers. De aici provine sentimentul că Europa seamănă cu Titanicul şi că refuzul Irlandez al Tratatului de la Lisabona este doar ‚vârful aisbergului’. Ce va urma? [...] Partitura istoriei nu e compusă de majorităţile electorale, ci de voinţa minorităţilor active. Parlamentele naţionale vor continua ratificarea Tratatului (în pofida mini-insurecţiei conduse de Cehia lui Václav Klaus). Uneori, e preferabil să progresezi pe o bază injustă decât să regresezi pe o bază virtuoasă.”[150]

Să înţelegem deci că nişte oameni care ieri erau gata să ne mintă frumos astăzi sânt gata să dea glas României profunde? Vocea României profunde e vocea României libere. Şi vocea României libere nu e vocea unor slugoi. Vocea României libere nu aşteaptă încurajările şi aprobarea d-lui Patapievici pentru a se face auzită. Cine a înăbuşit-o? Cine a împiedicat dezbaterea referitoare la UE până acum? Din punctul meu de vedere, oligarhia politică şi

150. „Titanic Vals,” în *Cotidianul* 26 Iunie 2008 (http://cotidianul.ro/titanic_vals-49883.html).

culturală, de care m'am izbit (şi nu doar eu, ci toţi cei de la dreapta conservator-creştină) ori de câte ori, în ultimii ani, am dorit să discut anumite probleme.[151] De la Sfânta Împărtăşanie, pe care „elita" ne-a îndemnat să o pângărim de dragul „integrării europene," până la alegerea Patriarhului, când s'a preferat un „European" unui „tradiţionalist," un „ecumenist" unui „fundamentalist." Până şi în cazul paşapoartelor biometrice, când „elita" ar fi putut să-şi afirme independenţa faţă de UE şi să dea un exemplu de curaj critic faţă de abuzurile UE, d-l Patapievici a preferat tot conformismul afirmând că paşapoartele biometrice nu au „nicio legătură cu restrângerea libertăţilor cetăţeneşti."[152] D-l Patapievici ar fi putut fi şi curajos şi onorabil, aşa cum a fost, de exemplu, săptămânalul Britanic *Weekly Telegraph,* o importantă publicaţie conservatoare Britanică, unde are rubrică şi Boris Johnson, primarul conservator al Londrei. Comentând problema paşapoartelor biometrice într'un editorial, *Weekly Telegraph* scria că buletinele de identitate biometrice sânt un indiciu că guvernul atentează la libertatea şi intimitatea cetăţenilor Britanici, făcând parte dintr'o „cultură a supravegherii" care face ca „libertăţile noastre să fie în pericol."[153] Diferenţa dintre tonul şi conţinutul editorialului Britanic şi tonul şi conţinutul afirmaţiei d-lui

---

151. Vezi reacţiile isterice de pe blogul său ale d-lui Vladimir Tismăneanu care, confruntat cu un articol în care reputatul istoric şi gânditor politic American Paul Gottfried arată că d-l Tismăneanu e stângist, replică acuzându-mă, în tandem cu Neamţu de nazim, legionarism, dictatură teocratică etc. D-l Tismăneanu nu îi răspunde lui Gottfried, dar se leagă de comentariile de pe forum şi de mine.
152. Vezi *Adevărul* din 27 Martie 2009 (http://www.adevarul.ro/articole/horia-roman-patapievici-uneori-as-vrea-sa-fiu-schwarzenegger.html). Compară cu atitudinea cu adevărat conservatoare a lui Ovidiu Hurduzeu exprimată în articolul „Au voie ortodocşii să critice tehnologia?" (http://www.ovidiuhurduzeu.ro/au_voie.htm).
153. „Our liberties are at stake," *Weekly Telegraph*, 5-11 Martie 2009 (http://www.telegraph.co.uk/comment/telegraph-view/4886121/Our-liberties-are-at-stake-in-this-crisis-of-confidence.html).

Patapievici e cea dintre o poziţie conservatoare adevărată şi un discurs menit a compromite şi delegitima o poziţie conservatoare adevărată.

Dacă „vocea noastră profundă” va fi, cu ajutorul d-lui Patapievici şi al restului elitei, vreunul din oportuniştii care mişună prin preajma domniei-sale în căutarea unei burse ICR, şi dacă în loc de trăirea ideilor se va proceda în continuare la manipularea lor, atunci nu ne vom împăca niciodată. Ar trebui să bem prea multă bere. Dar am nădejdea că ne-am putea întâlni, cândva, la Sfânta Împărtăşanie, dacă şi eu şi ei vom mărturisi Adevărul şi vom trăi ceea ce mărturisim. Cu toate slăbiciunile noastre.

GHEORGHE FEDOROVICI

CÂTEVA GÂNDURI DESPRE DREPTATEA LUI DUMNEZEU

Rândurile următoare mi-au fost inspirate de nişte pasaje întâlnite într'una din cele mai importante lucrări de teologie ortodoxă care există în limba Română, *Omul – animal îndumnezeit,* de Panayotis Nellas. Felul în care autorul prezintă aici dreptatea divină ne ajută să vedem de ce înţelegerea legalistă a dreptăţii divine este necreştină şi de ce această înţelegere legalistă nu poate fi respinsă, aşa cum se întâmplă în mod curent, în temeiul disocierii între mila şi dreptatea lui Dumnezeu.

Dreptatea lui Dumnezeu este în primă instanţă creatoare. De aceea, a spune că Dumnezeu lucrează cu dreptate este a spune că lucrul Său este drept fiindcă Dumnezeu lucrează cu dreptate. Pentru a rămâne lucru al lui Dumnezeu, lucrul trebuie să rămână drept. Nedreptatea lucrului este cea care reclamă îndreptarea sa. Prin urmare, dreptatea lui Dumnezeu este creatoare şi îndreptătoare. Cum spune Panayotis Nellas urmându-l pe Sfântul Nicolae Cabasila şi în acord cu înţelegerea ortodoxă a Căderii şi a mântuirii,

„Iubirea care este Dumnezeu (I Ioan 4:8) a creat zidirea în mod liber, din nimic. Acest act al creaţiei, fiind bun, a avut ca rezultat un cosmos, adică o ordine şi o armonie care constituie dreptatea creaţiei. Prin urmare, între dreptatea-bunătate a Creatorului şi

dreptatea-ordine-armonie a creaţiei există o relaţie reală, intensă, iconică. Astfel, revolta sau ofensa omului împotriva lui Dumnezeu, neputând să atingă dreptatea lui Dumnezeu - căci cum e cu putinţă ca infinitul să fie afectat sau atins într'un fel oarecare de finit? – afectează în mod real icoana dreptăţii divine în creaţie, zdrobeşte alcătuirea psiho-somatică iconică şi funcţionalitatea omului şi ordinea şi armonia creaţiei. «Ofensa» [hybris] este, în realitate, o «rană» [trauma].

Dar, din moment ce căderea reprezintă în realitate o «ofensă», trebuie să existe în mod real şi «pedeapsa» [timoria] corespunzătoare. «Fiindcă trebuia ca păcatul să fie nimicit printr'o pedeapsă oarecare şi să fim izbăviţi de vina lucrurilor pe care le-am greşit faţă de Dumnezeu primind o osândă a pedepsei.» Însă pedeapsa care vine în mod natural asupra celui ce ofensează nu vine de la dreptatea lui Dumnezeu care nici nu a lovit nici nu cere satisfacţie, ci de la dreptatea creaţiei. Pedeapsa pe care dreptatea neînduplecată a creaţiei o aduce asupra omului ar fi veşnică, învaţă Cabasila. dacă nu ar interveni dreptatea-bunătate a lui Dumnezeu să îndrepte dreptatea creaţiei transformând cu iubire de oameni în mod interior «pedeapsa» în «leac» [phármako], vindecând astfel «rana» şi pedepsind, nimicind «ocara» care este păcatul : «Rana, însă, durerea şi moartea au fost născocite dintru început împotriva păcatului... Pentru aceasta îndată după păcat Dumnezeu a îngăduit moartea şi durerea, nu aducând o osândă asupra unuia care a păcătuit, ci mai degrabă oferind un leac unuia care s'a îmbolnăvit».”[154]

Dreptatea ţine de lucrul drept. Atunci când ceea ce este drept este făcut strîmb, intervenţia dreptăţii este solicitată de însăşi firea lucrului, care aspiră să redevină drept, adică firesc. Lucrul nedrept

---

154. Panayotis Nellas, *Omul-Animal îndumnezeit*, Sibiu, Editura Deisis, 1994, pp. 37-39.

suferă datorită strâmbăciunii sale, căci nedreptatea este improprie firii, este nefirească. Adam, după păcat, s'a „strâmbat.” Dumnezeu este drept şi îşi aplică dreptatea nu pentru că ar fi fost ofensat de strâmbăciunea (nedreptatea) lumii, ci pentru că lumea însăşi are nevoie de dreptatea Lui. Iar aceasta se întâmplă nu în virtutea atotputerniciei divine, ci datorită iubirii sale. Dumnezeu în-dreaptă firea din iubire pentru ea, Dumnezeu face creatura dreaptă fiindcă aceasta suferă din pricina nedreptăţii ei. Dreptatea divină este iubire divină, o iubire care nu caută justiţie, ci în-dreptare, adică recuperare, vindecare. Iubirea nu răzbună, nu revendică satisfacţie, ci revindecă (cf. ambivalenţei termenului latinesc „vindico”). Lumea este îndreptată de Cel Drept[155] în măsura în care ea îi primeşte dreptatea.

Ca omul să fie drept presupune ca el să fie conform dreptăţii în care a fost făcut. Adevărul omului ţine de această adecvare la realitatea dreptăţii lui Dumnezeu. Falsul este strîmb iar ceea ce este strîmb este nedrept. Adevărul este dreptatea firii iar dreptatea este adevărul ei. Cel drept este înainte văzător fiindcă vede în lumina Dreptăţii. Acest mod adevărat al vederii îndreptate este posibil numai prin îndreptarea ei în Cel ce este Adevărul.

Hristos este la dreapta lui Dumnezeu[156] întrucât El este Dreptatea Lui Dumnezeu. Căci prin El le-a făcut Dumnezeu pe toate. Lumea a fost făcută dreaptă, înseamnă: lumea este marcată de Logos, adică de sens. Făpturile create sânt „litere care-şi vestesc autorul,” spune Evagrie. Limbajul drept este limbajul adevărat. Vorbirea adevărată are puterea îndreptării. Întrucât este Adevărul, Hristos are puterea vorbirii îndreptătoare în sens absolut: „Lazăre, ieşi afară!”; „Ridică-te!”; „Efata”; „Talitha kumi.”

---

155. *Rm*. 8, 33
156. *Rm*. 8, 34.

Iisus Hristos este Dreptul lui Dumnezeu, Dreapta Lui, Dreptatea Lui. Este îndreptarea lumii. Prin Întruparea şi Jertfa Sa, Hristos îl îndreaptă pe om nu în sensul că-l repune într'un raport corect cu Dumnezeu; Hristos nu-i aplică o corecţie omului, şi nici doar o tămăduire,[157] ci îl îndreaptă pe om, în El însuşi, pentru ca acesta să-şi poată vedea sensul său ultim. Omul îndreptat este omul în Hristos, este omul care nu are un alt principiu de viaţă şi nici o altă ţintă decât pe Dumnezeu. Prin omul îndreptat se îndreaptă şi lumea, istoria întreagă îşi dobândeşte sensul ei ultim, „istoria îşi are obârşia şi ţinta finală în Hristos."[158] Sensul ultim al istoriei este determinat de realizarea chipului lui Dumnezeu în om, toată istoria nu este altceva decât drumul de la „chip" la „asemănare." Însăşi aşteptarea Domnului i-a adus lui Simeon îndreptarea, şi de aceea noi îl cunoaştem acum sub numele de Dreptul Simeon. Asta înseamnă că iadul nu este rezultatul dreptăţii divine percepute ca nemilostivire. Iadul este timp rămas neîndreptat fiindcă a refuzat îndreptarea. Şi a refuzat îndreptarea fiindcă s'a văzut pe sine drept.

BISERICA, LOC DREPT ŞI ÎNDREPTĂTOR

Cuvântul „biserică" provine, după cum se ştie, dintr'un cuvânt Grecesc care înseamnă „rege"; „basilikē" era acea clădire care adăpostea, în Roma antică, o judecătorie sau o altă instituţie imperială. Prin neîncetata solicitare a judecăţii lui Dumnezeu, Biserica este loc al judecaţii şi anticipare a Judecăţii ultime. Ca loc al dreptăţii, Biserica este locul unde dreptatea este deopotrivă cerută şi primită. Tainele fac dreptate credincioşilor (Nellas, pp. 86-93). Întrucât Biserica, ca Trup al Celui Viu, este zămislită pe Cruce prin sămânţa sângelui şi apei care ţâşnesc din Coastă, se poate spune

157. P. Nellas, *op. cit.*, p. 20.

158. Idem, p. 22.

că toate tainele sânt instituite de fapt pe Cruce, de vreme ce taina lucrează prin crucea pe care o imprimă în toate. Tainele îndreptează, căci crucifică. Crucea este instrumentul îndreptării. Amprenta crucii nu este altceva decât amprenta Fiului.

La judecată eşti de faţă. Te înfăţişezi cu faţa ta. Vrând, nevrând, judecata te întoarce cu faţa. Urmărind realizarea dreptăţii, adică îndreptarea, actul judecăţii se reduce la o înfăţişare, adică la o arătare a feţei. Aplicând dreptatea, actul de judecată înfăţişează lucrurile în adevărul lor. Dumnezeu le întoarce pe toate cu faţa.

Căci strâmbarea este a feţei. Păcatul constă în întoarcerea creaturii cu faţa spre ea însăşi. Ceea ce înseamnă că doar cele care au faţă se pot strâmba şi că doar cele care au faţă pot fi îndreptate – prin reflectarea feţei lui Dumnezeu. A sta cu faţa spre Dumnezeu înseamnă a avea faţa lui Dumnezeu, a redobândi asemănarea.

Oamenii sânt aduşi de faţă prin chemarea care premerge înfăţişarea. Judecata nu doar începe printr'o solicitare a feţei, ci chiar în asta constă: „Şi întorcându-se Domnul, au căutat spre Pétru, şi şi-a adus aminte Pétru graiul Domnului, cum zisese lui că: Mai nainte de ce va cânta cocoşul, de trei ori te vei lepăda de mine. Şi ieşind afară Pétru, a plâns cu amar" (Luca 22:61-62).[159] Aplicarea dreptăţii urmăreşte o îndreptare a acestei feţe, o orientare către ceea ce este de faţă şi totdeauna cu faţa: instanţa judecătoare. Înaintea ei se stă drept (în picioare). A fi înseamnă a fi de faţă.

Dumnezeu stă tot timpul cu faţa. El este faţă pentru că El este un Da care este totodată un apel. Cel chemat se întoarce cu faţa către cel care-l cheamă. Cel chemat este îndreptat prin simplul fapt al întoarcerii către cel care cheamă. Întorcându-se cu faţa, cel chemat răspunde prin însăşi această întoarcere.

159. Citatele scripturistice au fost date potrivit ediţiei Sfântului Sinod din 1914, cu unele îndreptări şi uniformizări tacite ale textului. *(n.red.)*

Dumnezeu este Faţa pentru că El este prin excelenţă cel care cheamă şi cel care răspunde. Dumnezeu este şi cel care este de faţă. A fi de faţă înseamnă a fi prezent. A sta cu faţa înseamnă a fi de faţă. Prezenţa este a feţei. Prin faptul de a fi creat, omul este cel chemat. Prin însăşi faptul de a fi, Dumnezeu este cel care cheamă.

Dar unde sânt oamenii chemaţi? Ei sânt chemaţi într'un loc care este totodată o stare – starea celor care sânt de faţă. În Biserică, omul este îndreptat, înfăţişat, către locul îndreptării sale: Sfânta Cruce. A sta cu faţa înseamnă a fi de faţă. Biserica este locul unde se adună martorii, adică cei care sânt de faţă, mărturisind moartea şi învierea Regelui, a basileului. Cel îndreptat este martor al Învierii. Dar nu poţi mărturisi Învierea decât dacă eşti şi tu înviat, adică îndreptat prin nemăsurata milostivire a singurului Dumnezeu adevărat fiindcă este singurul drept.

DESPRE CREŞTERE ŞI EVOLUŢIE

„Când am auzit prima dată cuvântul «progres», mi s'a făcut rău.” Osip Mandelştam

Creştinismul nu vorbeşte nici despre evoluţie, nici despre progres, ci despre creştere. Spre deosebire de primele, creşterea este în acelaşi timp un proces lăuntric şi un răspuns la o chemare; ca răspuns, creşterea nu poate fi decât liberă. Această creştere dreaptă în libertate corespunde vocaţiei omului; ca atare, ea răspândeşte bucurie şi îndeamnă la creştere. Omul se împlineşte pe măsura creşterii sale.

Aspectul lăuntric al creşterii ne arată că cel care creşte se împlineşte interior în timp ce se deschide spre înafară: doar omul poate să crească fiindcă, spre deosebire de floarea care se deschide o dată cu înflorirea ei, omul are în plus şi o înflorire lăuntrică.

Dar creşterea nu ar fi posibilă în absenţa unei chemări care să trezească acea interioritate şi să o orienteze. Împlinirea este lăuntrică; dar ea se poate realiza doar în acord cu direcţia chemării adevărate. Mai precis, omul se împlineşte în măsura în care creşte în direcţia chemării. Întrucât chemarea adevărată vine de sus, creşterea va fi întotdeauna creştere pe verticală, adică dreaptă.[160] Acest lucru ne oferă un criteriu suplimentar prin care putem deosebi creşterea de evoluţie sau progres: creşterea presupune nu doar interioritate (absentă în cazul evoluţiei), ci şi o dimensiune verticală (din nou absentă în cazul evoluţiei sau al progresului, care se desfăşoară pe direcţia înainte-înapoi, de unde şi termenul de „înapoiat,” cu sensul de insuficient dezvoltat sau evoluat).

În lumea premodernă, această aplecare a omului spre interiorul

160. Cf. Sfântul Grigorie de Nyssa, *Despre facerea omului*, capitolele V-VIII.

lui era cunoscută şi recomandată ca formă de înţelepciune; dar ea nu putea fi o creştere veritabilă, de vreme ce lipsea orientarea pe verticală. Aceasta a apărut doar o dată cu Hristos, cu vocea şi chipul care ne cheamă în mod clar într'un loc care este deopotrivă apropiat celor care ascultă chemarea şi inaccesibil celor care o ignoră.

Dar creşterea autentică cere mai mult decât interioritate şi direcţie: întrucât reprezintă răspunsul la o chemare, creşterea nu poate fi decât liberă. Într'adevăr, evoluţia sau progresul sugerează un tip de dezvoltare condiţionată de anumite legi. Organismul care evoluează este constrâns să evolueze, pe când creşterea nu este cu putinţă decât în măsura în care organismul respectiv doreşte să crească şi participă la această creştere. Asta înseamnă că numai acolo unde există viaţă duhovnicească, înzestrată cu voinţă şi libertate, creşterea este posibilă. La nivel empiric, faptul că omul este singura fiinţă înzestrată cu posibilitatea creşterii este indicat prin statura sa verticală.

„MÂNTUIREA CONSTĂ ÎN ÎMPLINIREA VOCAŢIEI."

Nu putem fi fericiţi decât în măsura în care sântem împliniţi. Dar este împlinirea adusă de realizarea unui proiect ambiţios care ne solicită întreaga viaţă? Poate fi şi asta, dar nu în mod obligatoriu. Sântem împliniţi, adică fericiţi, în măsura în care ne cunoaştem locul propriu – în lume, în viaţa noastră. Locul, adică rostul propriu. Indiferent de gradul în care acesta este realizat, sânt împlinit. Greşeala pe care o săvârşim cel mai adesea constă în prejudecata de a crede că a fi împlinit înseamnă a ne afla la capătul unui traseu spectaculos, dificil în orice caz, că împlinirea reprezintă starea ultimă de desăvârşire, când, de fapt, noi nu sântem niciodată împliniţi propriu-zis, ci întotdeauna într'o împlinire. A şti că trebuie să fiu aici şi nicăieri altundeva, a simţi că sânt acum, aici, în mod

necesar, este o sursă de neîncetată fericire, indiferent de ceea ce realizez şi de ceea ce nu realizez. Fiecare pas mă împlineşte şi îmi dă contur întrucât fiecare pas îmi aduce aici-ul şi acum-ul meu.

Întâlnirea cu rostul propriu ţine de un dar special, caracteristic prin faptul că nu mai poate fi pierdut.[161] Este vorba aici de un tip de nepătimire care nu mai poate cădea, în ciuda eşecurilor şi păcatelor cotidiene. Este vorba mai ales despre o pace care rămâne netulburată deşi vede furtuna de-afară; tristeţi pot veni în continuare, dar nu şi întristarea, care încetează să mai stăpâneasca miezul inimii, fiind scoasă în afara ei.

„Rostul" meu poate părea altora mic sau mare. Dar, cum zice părintele Arsenie Papacioc, „nu contează cât de mare este paharul, ci cât este de plin." Dacă omul este o icoană a lui Dumnezeu, el va fi împlinit după claritatea şi puterea cu care-şi va reflecta modelul: „Esenţa omului nu se află în materia din care a fost creat, ci în Arhetipul pe baza căruia a fost plăsmuit şi spre care tinde. […] Aşa cum adevărul icoanei se află în persoana zugrăvită pe ea, tot aşa şi adevărul omului se află în modelul lui. […] De vreme ce omul este o icoană, existenţa lui reală nu e determinată de elementul creat din care este făcută icoana, cu tot caracterul iconic pe care-l are însuşi „materialul" creat, ci de Arhetipul ei necreat. Omul este înţeles de sfinţii Părinţi în mod ontologic numai ca fiinţă teologică. Ontologia lui este iconică."[162]

Dar asta înseamnă că aici-ul şi acum-ul meu sânt de fapt ale Lui, ale Modelului după care am fost făcut şi, prin Tainele Bisericii, re-făcut. Sânt împlinit, adică deplin, pentru că sânt „plin" în ciuda tuturor neputinţelor, lipselor şi păcatelor mele, pentru că „nu mai

---

161. „Locul tău, locul darurilor proprii nu ţi-l poate lua nimeni; îl ai o dată cu viaţa." E. Bernea, *Îndemn la simplitate*, p. 15.

162. Panayotis Nellas, *Omul – animal îndumnezeit*, Deisis, 1994, p. 15

viez eu, ci viiază întru mine Hristos” (Galateni 2:20). Astfel „umplut,” sânt totodată golit de rosturi mincinoase.

Or, dacă mi-am primit rostul în şi prin Biserică, înseamnă că tot aici mă pot împlini. Prin urmare, nu-l voi mai raporta la nici un altul şi nici nu voi aştepta o confirmare exterioară Bisericii a calităţii sau autenticităţii lui. Faptul esenţial este că rostul mi-a fost dăruit, este al meu şi numai eu îl pot împlini. Cel care-şi împlineşte rostul – sau, mai bine zis, se lasă împlinit de rostul propriu – este egalul tuturor celor împliniţi: un curelar din Alexandria nu era mai mic, ba dimpotrivă, decât marele Antonie din pustia egipteană. Nu sensurile „mari” ne împlinesc; nu trebuie să căutam în biografiile exemplare sensuri potrivite pentru noi; cel mult, putem aprecia în ele fidelitatea perseverentă cu care unii oameni s'au dedicat rostului propriu. Între un erou, un mare înţelept şi un ţăran împlinit în ceea ce face nu este, în ordinea împlinirii, nici o diferenţă. Căci împlinirea nu trebuie înţeleasă în termenii performanţei; împlinirea se înţelege la nivelul sensului, ceea ce înseamnă că sensul „bate” spiritul, de vreme ce spiritul este cel care se ia după sensuri. Un om neîmplinit este un om lipsit de chip, indiferent de performanţele sale de-o viaţă, în timp ce un om împlinit este, după cum ne arată Mircea Platon în interviul cu Silviu Man, „un om care stă cu o icoană în faţă.” Un om împlinit este un om redevenit icoană, sursă de bucurie nesfârşită, apel neobosit, semn al singurei libertăţi adevărate fiindcă este singura libertate dreaptă.

CUVINTE DESPRE CUVÂNTUL ÎNTRUPAT

Orice expresie verbală, orice cuvânt este o întindere către Cuvântul, este o aspiraţie, o încercare de pipăire şi de sorbire în acelaşi timp. Căci oamenii sânt răniţi de moarte, limba este bolnavă, are scurgere de sânge, adică de viaţă. De aceea, limba trebuie să se atingă din nou de Cuvântul – nu pentru a putea vorbi din nou, ci pentru a deveni cuvântătoare, pentru a fi în Cuvânt şi Cuvântul în ea. Şi câţi nu-L îmbrâncesc, câţi nu se înghesuie în jurul Lui, ce mulţime! Însă mulţimea este înşelată: nu caută tămăduire, ci semne şi minuni, nu Cuvântul, ci puterea Cuvântului, nu vrea să fie vie, ci să supravieţuiască. Mulţimea cere prefacerea pietrelor în pâine; de aceea, rămâne nevindecată, muribundă. Şi cu cât cere mai mult prefacerea pietrelor în pâine, cu atât mai mult se prefac pâinile în pietre – cu atât mai mult se scurge viaţa din om. Cu cât cere mai mult o manifestare a puterii, cu atât omul slăbeşte mai tare.

În mijlocul mulţimii, Cuvântul tace, este şi El slăbănogit de cererea de putere a oamenilor. Va vorbi de-abia după ce un om se va atinge de El ca de Viaţă, nu ca de-o putere vrăjitorească. Atunci va dori să ştie cine s'a atins de El ca de Viaţă – nu pentru că El n'ar şti, ci pentru că voieşte ca omul să ştie Cine este Acela de care s'a atins. De-abia acum, fără ca cineva să fii observat, o putere a ieşit din El – Cuvântul va vorbi de-acum dintr'un om, căci Cuvântul este în puterile Sale.

Şacalii de astăzi sânt altfel decât părinţii lor: aceia nu ocoleau cuvintele moarte, iar când săreau la beregata unuia viu nu treceau iute la un alt cuvânt înainte de a-l fi înfulecat pe cel doborât deja. Puii lor sânt în schimb atât de însetaţi încât nici măcar nu mai apucă să li se facă foame. Iată de ce astăzi vedem pretutindeni leşurile cuvintelor zăcând golite de sânge.

Ce poate fi mai înfricoşător decât omul care, nedeprins la timp cu vorbirea, ajunge să orăcăie, să croncăne şi să mugească? Şi cine poate îndura să trăiască într'o lume în care majoritatea oamenilor a ajuns să orăcăie, să croncăne şi să mugească?

E bine ca filozofia să preceadă filologia, căci dragostea de înţelepciune îşi prelungeşte în mod natural dragostea asupra propriului trup: nu este Cuvântul trupul înţelepciunii? De aceea, cu greu ar putea exista o filozofie care să nu fie în acelaşi timp filologică. În egală măsură, s'ar cuveni şi ca filologia să fie filozofică: căci fecioara a cărei dragoste este neînţeleaptă fie se va pierde în superficiale aventuri erotice petrecând cu mulţimea cuvintelor, fie va moţăi zăbovind în nelucrare. Amândouă vor fi scoase afară: cea pângărită va fi aruncată în foc, iar cea aflată nepregătită la sosirea Cuvântului se va usca precum smochinul neroditor.

Atât realiştii, cât şi nominaliştii s'au înşelat: lucrurile nu răspund limbii decât atunci când şi în măsura în care omul îi răspunde cel dintâi. De aceea, nu rostirea şi numirea stâlcită sluţesc lumea, ci sufletul barbar.

Cuvintele sânt urme, asemenea paşilor. Sensul cuvintelor se găseşte în forma pasului: Robinson Crusoe nu i-a pus nume fugarului, nu a fost nevoit să-i caute un alt nume afară de cel pe care-l văzuse deja acolo, în urma pasului aceluia. Cuvintele sânt diferite pentru că urmele sânt felurite: urma celui liber este diferită de urma sclavului. Oamenii au nume diferite, fiecare după urma lui: într'un fel păşeşte săracul şi-n alt fel bogatul; într'un fel văzătorul, şi-n alt fel nevăzătorul. Într'un fel cel viu, şi-n alt fel cel mort. Dacă vrei să ştii, Poetul este cel care calcă la fel şi deodată cu cel viu. Păşind pe urmele unuia, îi vei întâlni pe amândoi.

Lumea nevăzută o cuprinde pe cea întrevăzută care o cuprinde pe cea văzută. Dintre toate lumile, lumea văzută este cea mai săracă,

aici nu sânt decât lucruri. De aceea, cuvântătorii sânt aici trişti şi stau cu privirea aţintită spre lumea întrevăzută.

În lumea întrevăzută este mai bine. Aici sânt şi cuvinte, şi lucruri. În lumea nevăzută, cuvintele sânt lucruri şi sânt vii. Lumea nevăzută este ea însăşi un cuvânt: vinişoarele ei, cărările noastre. Aici slava ţâşneşte la fiecare pas, adică la fiecare cuvânt. Cuvintele au nas, au ochi, au gură, sânt nişte uriaşi care ne iau în braţe, ne poartă cu ei. Până la hotarul întrevăzutelor, unde se fac mici atât cât să le putem purta noi.

Cuvinte mari şi oameni mici. Pronunţate de oamenii mici, cuvintele mari devin mai întâi de neînţeles. Imediat apoi urmează şi alterarea lor fonetică, pocirea pronunţării cuvintelor. Cu totul firesc, de vreme ce cuvintele sânt şi ele nişte primate, adică nişte animale prime: aşa cum se întâmplă cu toate animalele o dată ce au fost golite de măreţia lor, de principiul lor animator, nici din cuvinte nu mai rămâne altceva decât un trup, o simplă carcasă intrată în putrefacţie sau, cu un termen preluat din logopatologie, un (nesemnificativ) semnificant.

Evident, oamenii mici îşi imaginează că vor deveni mari dacă vor întrebuinţa cuvinte mari, fără să înţeleagă de ce devin în schimb tot mai mici iar cuvintele mari tot mai anevoie de găsit. Răspunsul este acelaşi, de două mii de ani: mai întâi, nu există propriu-zis cuvinte mari sau mici: nu cuvintele sânt spurcate, ci inima celui care le pronunţă. În al doilea rând, cuvintele nici măcar nu se întrebuinţează – cuvintele, dar mai ales Cuvântul se mănâncă pentru ca astfel, prin prezenţa Lui în toţi, dezacordul firii să se-ndrepte.

OBIECTIVUL ŞI MIJLOACELE APOLOGETICII ORTODOXE: UN EXERCIŢIU ŞI CÂTEVA REGULI

„Ortodoxia este firea omului” Părintele Rafail Noica

Teologia apologetică este teologia combativă, apologetul este Creştinul care se luptă literal pe viaţă şi pe moarte atunci când străbate cetatea omului pentru a vesti adevărul credinţei Creştine. Teologia apologetică este teologia nevoită să îmbrace armura (Efeseni 6:11-17) în vederea apărării Creştinismului de ameninţările dinafara şi dinlăuntrul lui. Întrebarea la care încerc să răspund în aceste rânduri vizează caracterul specific al unei apologetici ortodoxe: în ce constă apologetica ortodoxă? Înainte de a trece la formularea unui răspuns, trebuie făcută o precizare de principiu: a spune că nu poţi fi un bun ortodox decât în măsura în care nu eşti protestant sau catolic este pur şi simplu fals. Teologia ortodoxă, în ansamblul ei, nu poate fi definită privativ, prin raportare la teologia protestantă sau catolică, de vreme ce aceste tradiţii teologice nu au apărut simultan ci succesiv, cele din urmă desprinzându-se, în măsura în care au fost vreodată acolo, din trupul teologiei ortodoxe. De aceea, nu ortodoxul trebuie definit astfel (ca cel care nu este protestant sau catolic) ci protestantul şi catolicul trebuie definiţi ca cei care nu sânt ortodocşi. Trebuie spus aici şi că modul în care protestantul nu este ortodox diferă de modul în care catolicul nu este ortodox. Dacă cel dintâi este separat de ortodoxie prin respingerea dimensiunii sacramentale, catolicul este ne-ortodox prin respingerea caracterului necreat al energiilor dumnezeieşti. În definitiv, această respingere a făcut ca Reforma şi secularizarea ulterioară să fie inevitabile. De pildă, tocmai întrucât energiile divine sânt considerate de catolici

create, este posibil ca pentru ei episcopul să acţioneze în locul lui Hristos, ca reprezentant (vicar) al Lui, în timp ce, potrivit teologiei ortodoxe, Hristos lucrează prin episcop şi în genere, prin om şi împreună cu el.

O teologie se defineşte prin adevărul afirmat şi prin mijloacele întrebuinţate în realizarea acestui adevăr. Toate cele trei mărturisiri ale credinţei Creştine sânt de acord că mântuirea nu poate fi realizată decât prin Iisus Hristos, Fiul Întrupat al lui Dumnezeu, Care ne aduce prin Duhul înapoi la Tatăl ca fii. Dar mijloacele prin care această mântuire poate fi realizată sânt atât de diferite, încât mântuirea însăşi ajunge să fie înţeleasă diferit în fiecare din cele trei confesiuni (înţeleg termenul „confesiuni” nu în sens ecumenist, ca trei Biserici egale, aflate în raporturi de frăţietate, ci ca trei mărturisiri distincte de credinţă). Când este vorba de teologia apologetică, mijloacele de afirmare a adevărului sânt tot atâtea arme. Astfel, se consideră în mod convenţional că în timp ce protestanţii întrebuinţează cu precădere Scriptura iar catolicii valorifică cultura profană în acelaşi timp cu o (mult prea optimistă) întrebuinţare a raţiunii, ortodocşii mânuiesc o teologie patristică de care, la drept vorbind, nu se mai sinchiseşte nimeni. Nu ştiu în ce măsură cultura biblică, respectiv cultura profană şi-au păstrat centralitatea în cazul celor două confesiuni non-ortodoxe. În schimb, rolul jucat de gândirea patristică în teologia ortodoxă actuală este vizibil diferit de cel pe care-l ocupa la jumătatea secolului trecut, când a putut da naştere unei teologii personaliste ale cărei roade au rămas neculese de nevrednicele generaţii care au urmat. Teologia patristică, această armă redutabilă, indispensabilă în panoplia apologeticii ortodoxe, se reduce astăzi la un accesoriu decorativ, a devenit o armă de paradă întrebuinţată doar la defilările prin sălile de congrese sau în cadrul unor colocvii textualiste. Chiar dacă deţinem în continuare

această armă (fatală pentru idolii cetăţii, nimicitoare a capiştilor de tot felul), întrebuinţarea ei greşită pe o perioadă atât de îndelungată ne pune în situaţia de a uita atât rolul cât şi modul ei de funcţionare. În cele ce urmează voi propune un astfel de exerciţiu, în urma căruia obiectivul şi mijloacele apologeticii ortodoxe anunţate în titlu să reiasă cu claritate.

Evident, ortodocşii nu pot revendica teologia patristică ca pe un soi de marcă înregistrată, ca pe un „brand" al teologiei ortodoxe. În măsura în care acest mod de gândire limitează teologia ortodoxă la momentul patristic şi nu indică totodată felul în care trebuie abordată teologia patristică astfel încât ea să nu rămână o povară, ci o continuă inspiraţie, el este responsabil în bună parte de criza actuală a teologiei ortodoxe.

De altfel, aceasta este mai degrabă o pretenţie care nu este întotdeauna acoperită de realitate: faptul că, până în prezent, cele mai profunde două studii dedicate teologiei Sfântului Maxim Mărturisitorul aparţin unui catolic (H. Urs von Balthasar) şi unui lutheran (Lars Thunberg) este grăitor în sine. Apoi, chiar dacă studiul aprofundat al teologiei patristice s'ar realiza într'o bună zi printr'un învăţământ teologic responsabil (de care astăzi ne aflăm mai departe decât oricând), acest studiu ar trebui să fie mai mult decât o simplă însuşire de cunoştinţe. Altfel am risca să ne înfundăm tocmai în atitudinea scolastică pe care o acuzăm la alţii; mai precis, familiaritatea cu fundamentele tradiţiei noastre ar trebui să fie de-abia punctul de plecare şi nu scopul învăţământului teologic ortodox. Scolasticismul este la fel de dăunător indiferent că-l pune în centru pe Toma d'Aquino sau pe Sfântul Grigorie Palama. În fond, scolasticismul nutreşte convingerea că singura teologie veritabilă ar fi cea studiată în şcoală, excluzându-l astfel pe Creştinul obişnuit care, deşi nu a deschis un singur volum de teologie de-a lungul

vieţii lui, se roagă, posteşte şi se împărtăşeşte cu Trupul şi Sângele Dumnezeului întrupat. Să nu ajungem prin urmare în situaţia de a considera că tocmai aceia care trăiesc credinţa sânt mai puţin teologi doar pentru că nu au avut prilejul de a-şi însuşi în mod sistematic cunoştinţe de teologie.

„Creştinul obişnuit:" după cum spuneam la începutul acestui articol, sarcina oricărei apologetici Creştine constă în apărarea Creştinismului. Dar dacă Creştinismul este, în esenţa lui, credinţa în mântuirea omului prin îndumnezeirea lui, urmează că apologetica nu poate apăra Creştinismul decât în măsura în care apără ceea ce apără Creştinismul însuşi: adevărul omului. Spre deosebire de o apologetică protestantă sau catolică, cea ortodoxă nu se foloseşte atât de argument, cât de icoană,[163] o apologetică ortodoxă va afirma mai mult şi va demonstra mai puţin, căci este vorba despre adevăruri vii, iar adevărurile vii sânt precum oamenii vii – nu demonstrezi că există, ci trebuie în primul rând să îi arăţi. Dar astăzi, spre deosebire de vremurile trecute, nu atât Scriptura, Tradiţia sau Biserica sânt atacate cel mai aprig, ci omul viu, cel despre care Sfântul Irineu spunea că este „slava lui Dumnezeu." Or, dacă Părintele Rafail Noica are dreptate şi Ortodoxia este într'adevăr „firea omului," dacă apologetica ortodoxă are, prin zestrea ei patristică, o vocaţie personalistă, atunci apologetica ortodoxă este în mod special însărcinată cu misiunea de a apăra această fire a omului.[164] Exerciţiul

163. Nu voi putea niciodată sublinia îndeajuns importanţa îndemnului exprimat de Mircea Platon în cadrul dialogului cu Silviu Man/ „Trăiţi cu o icoană în faţa ochilor minţii." Tocmai îndepărtarea de icoană a adus cultura şi civilizaţia Europeană în impasul actual, arată Sfântul Nicolae Velimirovici în Scrisoarea 48 din *Prin fereastra temniţei*.

164. Dovadă că o gândire ortodoxă gândeşte personalist chiar şi atunci când abordează istoria, economia politică sau filozofia politică, vezi volumul lui O. Hurduzeu şi M. Platon, *A treia forţă: România profundă* (Bucureşti, Editura Logos,

propus în titlu constă în dobândirea unei înţelegeri actuale a convingerii patristice exprimate de Sfântul Irineu.

Putem admite aşadar că o apologetică ortodoxă ar urma să vorbească atât lumii cât şi omului ortodox despre Revelaţie şi despre firea omului. Revelaţia însăşi ne descoperă această fire şi doririle ei. Revelaţia ne spune că Dumnezeu l-a făcut pe om pentru El însuşi, mai mult, pentru a fi împreună. În acest fapt simplu constă esenţa Creştinismului, căci în nici o altă religie divinitatea şi omul nu pot fi împreună în acelaşi timp: fie unul, fie celălalt, fie amândoi trebuie să dispară. În schimb, tot restul conţinutului Revelaţiei adâncite în sânul Tradiţiei ne spune cum este posibil ca Dumnezeu şi omul să fie una fără ca omul să fie anihilat sau Dumnezeu diminuat prin această unire. Omul firesc este omul căruia această unire i se pare firească şi de dorit. Omul ortodox simplu, cel căruia apologetica ortodoxă trebuie să i se adreseze în primul rând, este omul firesc care s'a încredinţat de firescul Revelaţiei.[165] Astăzi, toţi cei din jurul lui vor să-l convingă că s'a înşelat.

Apologetica ortodoxă se poate dispensa de clasicele argumente raţionale pentru dovedirea existenţei lui Dumnezeu câtă vreme îl mai are de partea sa pe omul ortodox – pentru noi, el este cel dintâi argument. Omul ortodox este omul definit de simţul tainei şi de

---

2008), acest manifest al conservatorismului personalist al cărui obiectiv declarat este cel al „apărării tainei persoanei umane" (vezi în special pp. 23-24).

165. „Prezenţa Dumnezeului-om Hristos în lumea aceasta era şi naturală, şi raţională şi necesară. […] Arătarea Dumnezeului-om în lumea realităţilor omeneşti nu constituie ceva neaşteptat pentru natura umană, nici din punct de vedere ontologic, nici din punct de vedere psihologic, nici din punct de vedere istoric. Dimpotrivă, această arătare a satisfăcut dorurile fundamentale şi nevoile esenţiale ale fiinţei omeneşti; setea şi nevoia de desăvârşire dumnezeiască şi de viaţă veşnică." Arhimandritul Iustin Popovici, *Omul şi Dumnezeul-om*, Editura Deisis, Sibiu, 1997, p. 120.

cel al integrităţii lumii. De aceea, omului ortodox îi sânt dificile exerciţiile de obiectivare; el nu se poate percepe separat de lume, ci întotdeauna solidar cu ea; până şi cimitirul este tot în lume, chiar dacă la marginea ei. Se va obiecta că o astfel de solidaritate, că sentimentul religios al unităţii lumii poate fi întâlnit şi în alte religii, în special în sistemele panteiste. Este adevărat; însă omul ortodox depăşeşte orizontul sacrului prin aspiraţia la sfinţenie. Toată lumea este sacră de vreme ce este creată de Dumnezeu. Dar pentru a deveni sfântă, lumea trebuie întoarsă lui Dumnezeu, trebuie dăruită lui Dumnezeu. Ea însăşi nu se poate raporta la Dumnezeu, fără Hristos lumea omului este autistă şi tautologică. Sfântul este cel care poate aduce lumea înapoi în Dumnezeu, şi asta nu pentru că ar fi „iluminat," ci pentru că se află deja în Dumnezeu prin unirea sa cu Hristos. Nu te poţi împărtăşi de sacralitate, dar te poţi împărtăşi de sfinţenie fiindcă sfinţenia este proprietatea unei persoane, este calitatea proprie lui Dumnezeu pe care ne-o comunică prin intermediul energiilor necreate.

Învăţătura despre energiile necreate nu trebuie văzută ca o parte teoretică complicată a unei spiritualităţi distincte de corpul dogmatic general al Creştinismului. Aşa cum Euharistia este întemeiată concret la Cina cea de Taină, tot astfel temeiul pentru învăţătura despre energii se află într'un pasaj nou-testamentar, şi anume în episodul Schimbării la Faţă. Teologia ortodoxă (apologetică, dogmatică, liturgică etc.) este unitară. Unitatea ei provine ca dintr'un izvor unic din slava Dumnezeului întrupat destăinuită pe Tabor. În Schimbarea la Faţă a Domnului ni s'a destăinuit chipul omului aşa cum este el dorit de Dumnezeu, ni s'a dezvăluit chipul omului în asemănarea firii lui cu Persoana după care a fost făcut. Învăţătura apologetului ortodox este centrată pe o faţă şi se adresează unei feţe. Teologia ortodoxă este o cultură a feţei; ca atare, ea nu poate să apară,

să crească şi să rodească decât în condiţiile întâlnirii faţă către faţă.

Obişnuim să aruncăm o privire în arsenalul descris de Sfântul Apostol Pavel la Efeseni 6:10-17, crezând nu doar că putem să ne înarmăm cu armele descrise aici, ci că asta ni se şi cere. Dar aceste arme nu sânt pentru oricine, şi orice imprudent care s'ar încumeta să o facă s'ar prăbuşi pe loc sub povara lor. Aceste arme nu pot fi luate şi mânuite decât de cel pentru care au fost făcute, de „omul cel nou, carele dupre Dumnezeu s'au zidit întru dreptate şi sfinţenia adevărului" (Efeseni 4:24). Omul cel nou este omul în Hristos, acesta este „slava lui Dumnezeu" despre care vorbea Sfântul Irineu şi pe măsura lui sânt făurite brâul adevărului şi platoşa dreptăţii, scutul credinţei, coiful mântuirii şi sabia Duhului. Urmează că felul în care apologetul ortodox vesteşte credinţa într'o lume potrivnică lui Hristos se deosebeşte atât de mega-predica neoprotestantă, cât şi de dialectica pretenţioasă a teologiei catolice. Aceasta pentru că ortodoxul nu vesteşte atât o învăţătură învăţată, cât o Persoană pe care o cunoaşte din lăuntrul său: „nu vă grijiţi cum sau ce veţi grăi, că se va da vouă întru acel ceas ce veţi grăi; că nu veţi fi voi grăind, ci Duhul Tatălui vostru este carele grăieşte întru voi" (Matei 10:20). Ortodoxul nu vorbeşte despre ceea ce a învăţat, ci din ceea ce a devenit. De aceea, chiar dacă va trebui să se adreseze mulţimii sau membrilor comunităţii academice, apologetul ortodox va vorbi întotdeauna omului despre om, despre omul adevărat care este slăvit de Dumnezeu (Ioan 5:44) fiindcă este un om viu (Ioan 11:4).

Dacă idealul lumii de astăzi este reprezentat de omul de lume, trebuie spus că omul ortodox este un om-în-lume. Apologetica ortodoxă nu se mulţumeşte doar să se adreseze lumii necreştine şi omului ortodox: ea va vorbi despre omul ortodox ca despre un subiect al teologiei Creştine. În definitiv, dacă „slava lui Dumnezeu este omul viu," urmează că îi aducem slavă lui Dumnezeu de fiecare

dată când vorbim despre omul viu – omul viu, adică omul în Hristos care poate să-l vadă pe Dumnezeu fără să moară. Pentru aceasta, apologetica va împrumuta deprinderea şi exigenţele teologiei biblice: aşa cum exegetul biblic îl vede pe Hristos în textul Scripturii, tot astfel apologetul va învăţa să-l vadă şi să-l arate pe Hristosul din om şi din lume. Una din sarcinile apologeticii ar consta deci în deprinderea unei astfel de exegeze existenţiale. Afirmaţia Sfântului Irineu este un bun exemplu pentru felul în care un pasaj patristic ne îndeamnă să ajungem la omul concret, cel care poate ajunge persoană doar prin unirea cu Persoanele Sfintei Treimi (Ioan 17, 11).

Omul-de-lume percepe lumea ca pe o audienţă, ca pe un public venit să-l aclame; de aceea el are grijă să nu dezamăgească. A dezamăgi, pentru omul de lume, înseamnă a fi uitat; şi de aceea se străduieşte ca spectacolul său să fie memorabil, iar pentru a izbuti este gata de orice infamie. În schimb, omul-în-lume nu-şi doreşte să fie privit de lume, ci el este cel care priveşte lumea într'un mod recunoscător pentru a-şi împărtăşi apoi cu ceilalţi împreună-văzători cele văzute. Dar ce vede omul firesc? Tot ceea ce nu vede omul nefiresc; acolo unde omul nefiresc vede „simple" lucruri, omul firesc vede semne, adică lucruri însemnate care vorbesc şi arată despre ceva însemnat, preţios. Fiind înconjurat de lucruri de însemnătate, omul firesc le-a însemnat la rândul lui de-a dreptul în trupul Istoriei; le-a însemnat adică în frescele bisericilor, în coaja oului de Paşti, pe o scoarţă sau în incrustaţiile costumului popular, astfel încât toate aceste semne vor continua să indice un drum şi un chip. Tipul de exegeză apologetică sau existenţială va desluşi aceste semne în lumina vremurilor (Matei 16:3), astfel încât cele nevăzute să-şi recapete firescul. Chiar şi atunci când se arată el însuşi, omul firesc se arată cu tot cu lumea sa, el se arată ca martor al lumii şi al timpului său.

Deşi gândeşte şi el cu subiect şi predicat, omul firesc este înclinat să vadă mai degrabă propoziţia decât părţile de vorbire. Pentru că percepe lucrurile în mod unitar, omul ortodox nu poate fi nici înapoiat, nici avangardist, nici robul timpului prezent. De fapt, tocmai pentru că este la fel de aproape de capetele Istoriei, doar el este cu adevărat în prezent, pe când omul de lume, egal depărtat de un trecut pe care nu-l mai cunoaşte şi de un viitor în care nu mai crede, tinde să dispară şi din istoria actuală. Pentru omul ortodox, întreaga viaţă are intensitatea unei zile, iar o zi calitatea unei vieţi întregi. Răsăritul şi apusul soarelui îi însoţesc fiecare pas: „Omul simplu trăieşte viaţa din plin şi firesc; o trăieşte astfel pentru că este în ea."[166]

Întrucât omul ortodox nu crede pentru a înţelege („credo ut intelligam," spune omul de lume), ci pentru a fi viu şi pentru a avea „viaţă de prisosit" (Ioan 10:10), o apologetică ortodoxă nu-şi va propune să facă adevărul credinţei inteligibil, ci viu. De asemenea, omul ortodox nu crede în Hristos fiindcă această credinţă ar fi ilogică, ci tocmai pentru că este atât de firească, contrazicând deci acel „credo quia absurdum" al latinului. Astfel, o apologetică ortodoxă va trebui să arate firescul credinţei într'o lume pentru care Creştinismul a devenit atât de nefiresc.

O apologetică Creştină în genere poate întrebuinţa şi noţiunile clare şi distincte ale gândirii exacte; însă o apologetică ortodoxă nu se poate dispensa de vecinătatea misterului şi a paradoxului. De pildă, putem înţelege cum ajunge o femeie să fie însărcinată, deşi acesta este un lucru destul de complicat, imposibil de explicat fără ajutorul ştiinţei moderne; dar faptul că un bărbat şi o femeie ajung să se iubească este în schimb de neînţeles – deşi acesta este lucrul cel mai firesc din lume. „Despre lucrurile simple" sună titlul unei cărţi recente scrise de Mihaela Rădulescu, un om de lume al societăţii

166. Ernest Bernea, *Îndemn la simplitate*, p. 10.

Româneşti contemporane, pentru care „simplu" nu înseamnă altceva decât „fără remuşcări." Deschizând această carte veţi găsi îndată şi explicaţia succesului ei; căci este vorba de un manual care predă tehnica înşelării celor din jur fără a avea mustrări de conştiinţă – o artă atât de căutată de oamenii de lume. Tehnica este, într'adevăr, foarte simplă: nu trebuie decât să nu priveşti în urmă şi nici în oglinda conştiinţei tale.

Odinioară, lucrurile cu adevărat simple puteau fi recunoscute după potenţialul lor de miracol, adică după umbra lăsată de o persoană permanent apropiată: o dimineaţă, o privire, un glas, o îngenunchere, lumina unei candele însoţind licărul soarelui răsărind – lucruri misterioase şi paradoxale, de vreme ce nu pot fi înţelese, ci doar trăite, fiind păstrate şi reflectate mai departe de o memorie a feţei. Oamenii de lume contaminează însă prin atingerea cu propria lor complicaţie, cu multiplele lor feţe, tot ce-i simplu şi viu. Omul ortodox este un om simplu, adică un om curat chiar şi în necurăţiile lui, în timp ce omul de lume este necurat chiar şi atunci când este virtuos.[167] De altfel, contrar a ceea ce se crede în mod curent, scopul teologiei nu este afirmarea sfinţeniei; şi jihadiştii fac asta. Scopul teologiei Creştine este afirmarea destinului omului: acela de a deveni fiu al Tatălui în unire cu Fiul prin Duhul Sfânt – pentru Creştini, sfinţenia decurge din această unire. Omul firesc, cel care stă cu faţa spre Dumnezeu, ştie că tot ce face, bun şi rău, se petrece sub privirile Domnului său; omul de lume îşi exersează în schimb bunătatea sub propria lui privire şi sub privirea celorlalţi în a căror pupilă îşi va regăsi, multiplicată, execrabila-i bunătate.

---

167. Doar omul firesc este cu adevărat simplu; spre deosebire de pretinsa simplitate a omului de lume, pentru care lucrurile sânt simple *fiindcă* totul e permis, omul firesc trăieşte simplu „în lume şi în viaţă" în virtutea apropierii de Dumnezeu. Vezi E. Bernea, *op. cit.*, p. 40.

Prin urmare, una din sarcinile apologeticii ortodoxe ar consta în această păzire a firescului unei lumi miraculoase. „Şi ne dă în curăţie a vieţui cu lucrurile şi cu cuvintele," una din cererile pe care le adresăm la rugăciunea de seară are pentru apologetul Creştin o rezonanţă specială; căci el este în mod dureros conştient de importanţa cuvintelor şi de lupta dusă de lume împotriva sensului lor firesc. Avem nevoie de o limbă curată nu doar pentru a-l slăvi pe Dumnezeu, ci şi pentru a-l păzi pe omul ortodox de otrava minciunii. Şi unul din modurile în care-l putem păzi este, cum am arătat deja, acela de a vorbi cu el şi despre el într'o limbă curată, adică vie.

Însă omul ortodox nu este doar un om-în-lume; dacă ar fi aşa, el ar fi degrabă infectat de duhul lumii, devenind şi el, mai devreme sau mai târziu, un om-de-lume. Omul ortodox este în lume, dar nu din lume (Ioan 15:19); devenit mădular al Trupului lui Hristos prin Botez, omul ortodox vine în lume din Biserică. Iar una din gravele erori pe care le putem comite este tocmai aceea de a crede că în Biserică omul este protejat de la sine de orice rău, când, de fapt, aici este cel mai ameninţat, fiindcă aici este cel mai aproape de Dumnezeu – iar Satana nu-şi poate permite să-l lase pe om să rămână acolo, în Dumnezeu. De aceea, apologetica ortodoxă trebuie să aibă tot atâta grijă de omul firesc aflat în Biserică, pe câtă grijă are de el când este în lume. Este limpede că apologetica nu se adresează doar lumii pentru a o chema la convertire şi pentru a afirma adevărul Creştinismului, ci în egală măsură şi poate că în primul rând Bisericii, adică mădularelor Cuvântului. Aceasta înseamnă că a apăra Biserica înseamnă şi a o păzi de ceea ce este nebisericesc în ea, adică străin lui Hristos. De pildă, a scoate afară din Biserică acele tablouri religioase care se pretind „icoane" înseamnă mai mult decât a împiedica transformarea Bisericii în „peşteră tâlharilor" (Matei 21:13) şi „casă de neguţătorie" (Ioan 2:16):

înseamnă a exprima credinţa în realitatea Învierii, realitate negată de toate aceste reprezentări care nu au nimic în comun cu credinţa Creştină. Între Crezul niceo-constantinopolitan şi aceste imagini mincinoase teologic şi urâte estetic opoziţia este izbitoare – dar pentru a vedea acest contrast, trebuie să fii mai întâi Creştin. De aici decurge încă o sarcină a apologeticii: grija pentru acuitatea ochiului ortodox, manifestată prin educarea unei priviri ortodoxe.

În fine, trebuie dezvoltat un aspect sugerat deja atunci când am vorbit despre destinul omului: orice tratat de apologetică ortodoxă s'ar cuveni să aibă ca subtitlu subînţeles, „Despre Întruparea Cuvântului." De când „Cuvântul trup s'au făcut" (Ioan 1:14), cuvântul Creştinului nu mai este doar cuvânt omenesc: cuvântul Creştinului este rostit din Cuvântul lui Dumnezeu. A vorbi despre „întâlnirea dintre har şi cunoaşterea umană, între cuvântul lui Dumnezeu şi cuvântul omenesc," cum s'a exprimat un teolog ortodox,[168] poate fi cel puţin nepotrivit. E ca şi cum am admite că ar putea exista o cunoaştere umană înafara harului dumnezeiesc. Adevărul e că avem nevoie de harul lui Dumnezeu nu doar pentru a putea spune „avva, Părinte!," ci chiar şi pentru simpla rostire a lui „tu," sau pentru a spune în mod sincer „mă bucur că ne-am întâlnit."

Accentul pus pe persoana umană nu scuteşte apologetica ortodoxă de familiarizarea cu gândirea profană. Omul nu cade între tâlhari doar pe drumul de la Ierusalim spre Ierihon (Luca 10:30), ci pretutindeni şi în multe chipuri. Tinerii mai ales, cad în

168. Pr. Dr. Răzvan Ionescu, „Repere pentru o apologetică ortodoxă," în revista *Teologie şi Viaţă*, nr. 5-8, 2002, (http://editura.trinitas.ro/tv/2003-01-06_art4.php). Deşi autorul prezintă într-un mod destul de echilibrat rolul apologeticii ortodoxe în lumea contemporană, rostul ei este uneori limitat la acela de „interfaţă între teologie şi cultură," unde prin cultură se înţelege mai ales ştiinţa modernă. Să credem de aici că ştiinţa este cea care pune cele mai mari probleme Creştinismului, sau că apologetica a înregistrat un oarecare succes în special în dialogul cu ştiinţa?

mod frecvent între tâlharii cu titluri universitare care-i dezbracă de adevăr şi-i lovesc, rănindu-i cu sofismele ideologiilor la modă. Pentru a-i tămădui, apologetul trebuie să cunoască otrăvurile folosite de aceşti vrăjmaşi ai minţii şi sufletului omenesc pentru a putea folosi antidotul corespunzător.

În concluzie: apologetul ortodox trebuie să fie familiarizat cu tradiţia sa fără să devină o bibliotecă ambulantă, ci poate asemenea cuiva cu mulţi prieteni despre care îi place să vorbească – mai ţineţi minte când eraţi în şcoală şi vă plăcea să vă grozăviţi printre colegi cu vreun prieten din clasele mai mari? Da, ne putem grozăvi cu Sfinţii Părinţi căci sânt grozavi, dar cu o condiţie: să-i cunoaştem efectiv, să fim adică prieteni cu ei. Lucrul acesta este posibil de vreme ce nu vorbim despre nişte mumii ci despre nişte oameni care au fost vii iar acum sânt mai vii ca oricând – cu mult mai mult decât noi, în orice caz. Evident, nu ne putem împrieteni cu ei decât prin Hristos, decât în măsura în care sântem în acel Hristos care-i face pe Părinţi să fie „sfinţi," adică vii cu adevărat. Altfel am păţi ca acei Englezi care, întâlnindu-se într'o junglă îndepărtată, nu-şi puteau vorbi fiindcă nu fuseseră prezentaţi de o cunoştinţă comună. Apoi, apologetica ortodoxă trebuie să dobândească o conştiinţă suficient de largă a noţiunii de taină şi minune încât acestea să cuprindă şi lucrurile simple şi fireşti. De asemenea apologetica trebuie să întrebuinţeze o exegeză existenţială: întemeiată în textul Sfintei Scripturi, apologetica trebuie să ajungă să interpreteze şi să expună oameni şi evenimente. Este de la sine înţeles că, dintre toate disciplinele teologice, mai ales apologetica trebuie să-i poată vorbi omului simplu fără ca acesta să aibă nevoie de translator; să-i vorbească, de pildă (şi lui şi omului complicat), despre ceea ce omul simplu ar trebui să fie şi despre felul în care omul complicat ar putea redeveni simplu. Ce tristă ironie, să dai peste un apologet pe care să nu-l poţi înţelege decât în măsura

în care ai şi tu studii doctorale! Apologetul Creştin trebuie să aibă în plus atât inteligenţa de a-i identifica pe schimbătorii de bani şi pe negustorii de porumbei indiferent de forma pe care o iau aceştia în timp, cât şi curajul de a-i arăta şi, la nevoie, de a-i scoate afară din Biserică. Nu în ultimul rând, apologetul ortodox trebuie să fie vestitorul şi păstrătorul bucuriei întâlnirii dintre oameni, oricât de complicaţi sau de simpli vor fi ei.

ÎNVECINAREA CA TEMEI AL UNEI TEOLOGII POLITICE ORTODOXE

Românii au fost unul din ultimele neamuri tradiţionale din istorie. Neamul nu poate fi decât tradiţional, căci, în absenţa tradiţiei, mijlocul de transmitere a identităţii sale, nici un neam nu poate supravieţui multă vreme. „Tradiţional" este orice neam care are o înţelegere a rosturilor sale în acord atât cu pământul care-l hrăneşte şi unde îi sânt îngropaţi străbunii, cât şi cu cerul sub care vieţuieşte. Tradiţia este cordonul ombilical al unui neam. Din fericire, Românii nu au fost doar un neam tradiţional, ci şi unul Creştin. Ceea ce înseamnă că eram mai bine cumpăniţi între cer şi pământ decât alte neamuri, şi tocmai de aceea am rezistat mai mult decât alţii atunci când pământul a început să se îndepărteze de cer. Ne cunoşteam hotarele: atât pe cel vecinice, cât şi pe cele trecătoare, pe vecinii noştri în veac. Şi pentru că ne cunoşteam hotarele, ne cunoşteam pe noi înşine.

Astăzi Românii nu se mai cunosc pe ei înşişi şi nici nu vor să se mai cunoască. Au fost făcuţi să creadă că nu e nimic de cunoscut care să merite efortul. Astăzi nu mai există acel cordon ombilical al tradiţiei datorită căruia trăiam firescul întâlnirii cerului cu pământul. Cerul, cum se ştie, a fost alungat cu mai bine de două veacuri în urmă de apuseni sub pretextul că-i împiedică pe oameni să trăiască în pace şi armonie. Cam tot de atunci apusenii au pierdut iremediabil pacea şi armonia, pe care au încercat apoi să le regăsească altfel.[169] Dar pentru că lumea noastră a plecat de la alte premise decât Apusul ori Răsăritul imperial, am putut continua să trăim netulburaţi în rosturile noastre. Ograda Românului continua

---

169. Prin intermediul filozofiilor idealiste (a spiritului absolut sau a voinţei absolute), ori pozitiviste.

să fie legată de lumea întreagă chiar şi atunci când lumea încetase să mai fie legată de ceva. Sătenii erau legaţi între ei prin relaţii complexe de rudenie şi vecinătate; satele se învecinau între ele până când ajungeau în preajma oraşului. Şi deşi aici relaţia de vecinătate era mult limitată, oraşul continua să se bucure de vecinătatea protectoare a satului, unde la sărbători sau evenimente de familie orăşenii se redescopereau ca vecini şi neamuri în sânul unei lumi cu mult mai vaste decât ar fi putut oraşul să devină vreodată. Cum am auzit pe cineva spunând, „satul este cât lumea toată." Nu pentru că este mare cât lumea, ci pentru că se învecinează cu toate. Dacă Românii s'au dovedit atât de ospitalieri cu străinii, asta se datorează tocmai faptului că, într'o cultură a vecinului, nici măcar străinul nu mai putea rămâne cu totul străin: era şi el doar un vecin de departe.[170]

Nu cu mult înainte ca Apusul să înceapă să izoleze influenţa Bisericii şi s-o reducă la o afacere privată a individului,[171] un domnitor ortodox Român, recent canonizat, îi scria astfel fiului său:

„Fătul mieu, eu am gândit că aşa să cade domnului să şază la masă cu boiarii săi cei mari şi cu cei mici. Cându şade domnul la masă, întâi pohteşte trupul lui să mănânce şi să bea. Apoi pohteşte şi veselie multă. Iar tu, fătul mieu, să nu cumva să-ţi slobozeşti mintea de tot spre veselie, că omul în lumea aceasta şade între viaţă

170. Prezenţa lui producea nelinişte în sânul comunităţii tradiţionale până când i se cunoşteau propriile sale învecinări. Satul hotăra dacă noile rânduieli („învecinări") proprii străinului erau sau nu potrivite cu rânduielile sale. Dacă aduceau tulburare, străinul fie trebuia să plece, fie trebuia să renunţe la ele.

171. Şi, astfel, o criză produsă de *politica religioasă* practicată de teologii occidentali medievali care au înţeles Biserica ca pe o putere sacră aflată în competiţie cu puterea seculară a primit ulterior o rezolvare realizată printr-o *politică secularizată* – am în vedere teoriile contractualiste ale lui Thomas Hobbes şi John Locke. Secularizarea politicului este consecinţa secularizării Creştinismului.

şi între moarte. Pentr'acéia să cade să te socoteşti foarte bine, să nu-ţi slobozeşti mintea de tot spre veselie, nici iar spre întristăciune. Că dă te vei întrista foarte, deacii toţi den casa ta şi toate slugile tale să vor întrista şi să vor îngrija; iar de vei vrea să faci voia lor şi să te veseleşti cu totul, acea veselie făr' de măsură va mâniia pre Dumnezeu şi va osebi sufletul omului de la dânsul. Ci în vrémea acéia, mai bine să fie plăcută veseliia ta lui Dumnezeu, decât oamenilor.

Că nu te-au ales, nici te-au unsu oamenii spre domnie, ci Dumnezeu te-au ales şi te-au unsu şi a aceluia plăcére să faci. Deci când vei şădea la masă, te socotéşte să fie toate veseliile tale plăcute lui Dumnezeu. Şi lângă tine, mai sus, să şază tot boiari şi sfétnici buni şi aleşi; iar oameni nebuni şi răzvrătiţi nicicum să nu ţii lângă tine."[172]

La prima vedere, pasajul de mai sus nu pare să fie mai mult decât un îndemn la moderaţie şi etichetă, tipic tratatelor dedicate educaţiei prinţilor şi tinerilor aristocraţi Europeni. Dar chiar în acest context, unde părea puţin probabil să aflăm lucruri relevante despre arta guvernării, ne sânt oferite câteva principii de căpetenie. Astfel, aflăm mai întâi că înainte de a se aşeza la masă, „omul în lumea aceasta şade între viaţă şi între moarte." Dacă nu va uita acest lucru, nu îşi va „slobozi mintea de tot spre veselie, nici iar spre întristăciune." Politicianul nu este doar un om ca toţi ceilalţi; el se preocupă foarte mult de buna dispoziţie a oamenilor peste care stăpâneşte. De aceea, spre deosebire de politicienii actuali, adevăratul om politic nu trebuie să îngăduie ca preocuparea de a-i veseli pe oameni să-l întristeze pe Dumnezeu.

Dar Sfântul Neagoe Basarab insistă asupra raportului dintre cele datorate de domn supuşilor şi cele datorate lui Dumnezeu, amintindu-i fiului său că „nu te-au ales, nici te-au unsu oamenii

172. *Învăţăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie*, cap. VII. „Cum să cade domnilor să şază la masă şi cum vor mânca şi vor bea," Slovo 14.

spre domnie, ci Dumnezeu te-au ales şi te-au unsu şi a aceluia plăcére să faci.” Doar în măsura în care politicianul admite că este responsabil şi ca politician, nu doar ca simplu om, înaintea unui Dumnezeu personal, poate el birui atât ispitele diavolului cât şi şantajul supuşilor. Textul continuă cu una din cele mai importante poveţe din carte: după ce i se atrage atenţia asupra faptului că „şade între viaţă şi moarte,” domnul trebuia să ia aminte acum la cine îi sânt vecinii la masă, adică la cei care pot fi ajutor spre viaţă sau cale spre moarte. Într'un moment de mare familiaritate, cum este momentul mesei, nu-ţi pot fi vecini decât cei asemenea.[173] Asemenea nu în rang, înfăţişare, putere sau vârstă, ci asemenea în acel punct esenţial care definea, pentru domnitorul Român, esenţa politicului: în recunoaşterea faptului că puterea este primită de sus în vederea apărării şi salvării legăturii oamenilor cu „susul” lor.

Fiecare îndemn este sprijinit de texte biblice, invocate ca precedente istorice de netăgăduit.[174] Importanţa vecinătăţii la masă, a

173. În filmul *American Gangster*, detectivul Richie Roberts (Russell Crowe) reuşeşte să-l identifice pe cel mai periculos traficant de droguri din regiune urmărind spectatorii aşezaţi pe locurile cele mai scumpe. Locul unde stai şi, implicit, vecinii tăi reprezintă criterii politice tocmai pentru că au o miză etică.

174. Pentru Creştin, istoria nu se împarte în istorie sacră şi istorie profană: Învierea Domnului este un eveniment al istoriei după cum este şi distrugerea Ierusalimului din anul 70 d.Hr. Noul Testament se deschide cu o genealogie, cu istoria neamului lui Hristos (până la Avraam în Evanghelia după Matei, prelungită până la Adam în Evanghelia după Luca), solidară cu cea a neamului omenesc însuşi. Îi sânt recunoscător lui Mircea Platon pentru următoarea precizare şi pentru celelalte observaţii esenţiale făcute în legătură cu eseul de faţă: „Textul biblic era invocat în numele vecinătăţii istorice, acel tip de conştiinţă istorică ne-pozitivistă dominată de imaginea arborelui genealogic şi care, privind istoria ca pe istoria unei familii, îi putea vedea pe „locuitorii” Vechiului Testament sau ai Republicii Romane ca pe vecini existenţiali, ca pe modele lesne şi normal de urmat; acest tip de vecinătate istorică permitea accesul şi la „urmarea lui Hristos”: acum nu ne mai putem apropia nici de trecut, nici de Hristos fără note de subsol: nu doar că l-am istoricizat pe

învecinării cu cei aleşi, nu-ţi protejează doar reputaţia, ci îţi poate salva chiar sufletul, după cum aflăm din finalul acestui capitol. Asta pentru că nu există un spaţiu public, separat de cel privat, la care Dumnezeu dintr'o dată nu ar mai avea acces. Deşi textul nu o afirmă în mod explicit, putem presupune că, în condiţiile în care domnitorul îi adresează în mod repetat fiului său îndemnul de a fi următor lui Hristos, importanţa şederii la masă şi a vecinului derivă din modul şederii în Biserică, unde ne adunăm în vederea redobândirii asemănării prin împărtăşirea cu Cel după al cărui chip am fost făcuţi.

„Învăţăturile" Sfântului voievod Neagoe Basarab pot fi oricând invocate pentru a ilustra modul specific ortodox al păstrării echilibrului, un echilibru înţeles ca relaţie de reciprocitate, de vecinătate dintre istorie şi eshaton, dintre public şi privat, dintre politic şi religios. Din pasajul citat, ca din întreaga lucrare de altfel, reiese limpede că în lumea ortodoxă Românească aceste categorii nu aparţin unor domenii separate, chiar dacă ele sânt diferite. Cetatea pământească este distinctă de cetatea cerească nu pentru că i-ar fi opusă prin natura ei, ci pentru că se află pe drumul – adică în istorie – spre cetatea cerească. Naţiunea este chipul istoric al unui neam. Iar pe acest drum nu se poate călători decât în Biserică, adică în Hristos: „Legea şi prorocii – până la Ioánn; de atunci împărăţia lui Dumnezeu bine se vesteşte şi fiecare spre aceea se sileşte." (Luca 16:16)

Astăzi, însă, trăim într'o lume care a încetat să fie Creştină. Tradiţia, care se hrănea din placenta credinţei, s'a atrofiat şi a dispărut precum cordonul ombilical după naştere – sau, precum în timpurile noastre progresiste, după avort. Grav este că generaţiei actuale i-a fost şi îi este refuzată şansa de a se întâlni cu generaţiile

---

Hristos, dar am istoricizat istoria, care nu mai e locuire în ordinea lui Dumnezeu, ci discurs."

trecute, cu acei oameni care, asimilând tradiţia Românească şi trăind-o exemplar, mai puteau încă vorbi despre rosturile noastre. Comuniştilor, care au lichidat sau izolat orice posibilă călăuză, le-a urmat o elită intelectuală care s'a opus şi se opune cu îndârjire recuperării dimensiunii naţionaliste a elitei interbelice: din Mircea Vulcănescu au făcut un economist pasionat de istoria religiilor, iar din Constantin Noica un bătrânel speriat de toanele istoriei.[175] Elita vorbeşte pozitiv despre figurile importante din trecutul nostru doar atunci când îi foloseşte pentru a se legitima pe sine: *Jurnalul de la Păltiniş* şi *Epistolarul* nu sânt despre Noica, ci în primul rând despre Cercul de la Păltiniş – din care făcea parte şi Noica. Iar, pentru a spori proporţiile răului, efortul elitei este însoţit de obtuzitatea unei clase politice a cărei lipsă de scrupule este atât de bine zugrăvită de voievodul Român:

„Amar şi ţie, ticăloase suflete şi făr' de ruşine, că tu totdeauna faci lucruri de ocară şi de batjocură, ca acéstea, şi nu-ţi iaste ruşine nici frică! Ci ai dobândit chip şi obraz de curvă şi la toţi cauţi făr' de ruşine şi în toate zilele mânii pre Dumnezeu cu lucruri réle şi cu cugete hicléne şi nu-ţi iaste frică, nici te temi, o, nebune, pentru îndelungata răbdarea lui! Dar cum vei să poţi scăpa de mâniia lui cea neoprită şi de osânda ce va să-ţi cază asupră?" E de prisos să o mai spunem, politicienilor noştri le pasă de mânia lui Dumnezeu cam tot atât de mult cât i-ar interesa citirea cărţii lui Neagoe. Dacă politicianul de astăzi ajunge „să se amăgească, să-l înşele inima sau firea cumva," cum spunea sfântul voievod Român în cadrul capitolului citat, este pentru că politicianul se înşală mai lesne decât

175. Recenzând cartea lui Sorin Lavric, *Noica şi Mişcarea legionară* (Humanitas, 2007), Anca Manolescu considera „nelegitim ca viaţa lui Constantin Noica să fie înfăţişată drept un traseu raportat, în ansamblul lui, la întâlnirea cu legionarismul" („Substitute de transcendenţă," *Dilema Veche*, Nr. 227 / 19-25 Iunie 2008).

restul oamenilor. Asupra lui apasă o categorie aparte de ispite, şi anume, ispitele puterii.[176]

Ispitele puterii sânt descrise în mod concentrat în scena evanghelică a ispitirii din pustie (Matei 4:1-11, Luca 4:1-13; menţionată în treacăt de Marcu 1:12-13). Iisus s'a dus în pustie, ne spune Sfântul Ioan Gură de Aur în comentariul său la Evanghelia după Matei, fiindcă „voia ca şi pustietatea locului să-i dea diavolului prilej de ispită." Într'o astfel de pustietate se află politicienii. Lumea politicianului nu este determinată de binomul personal-impersonal, aşa cum se crede în genere, ci de opoziţia uman-inuman, firesc-nefiresc.[177] Puterea devenită impersonală este o putere demonică.[178] Politicienii înşişi nu sânt, în majoritatea cazurilor, decât nişte spectre ce-şi proiectează neantul asupra unui popor aflat deja într'un proces de sărăcire sufletească. Lumea politicianului este o pustie la propriu, adică o lume din care omul a dispărut demult. Cu deosebirea că politicianul nu este adus aici de Duhul lui Dumnezeu, precum Iisus, ci de gândul că aici, nevăzut de nimeni, va putea primi nestânjenit ispitele diavolului, ale stăpânitorului acestei lumi. Dacă Iisus se duce în pustie pentru a-l înfrunta pe diavol, politicianul se duce în pustie, adică în lumea politicianismului, pentru a-l întâmpina pe diavol şi pentru a i se pleca. Diavolul este alungat în pustie, acolo

176. Nu doar Creştinii sânt supuşi ispitirii: întrucât este făcut după chipul şi pentru a se asemăna lui Dumnezeu, orice om este legat de Dumnezeu şi, prin urmare, ispitit. Ispita diavolului este o păcăleală a minţii, o orbire a discernământului însoţită de o presiune asupra voinţei şi de o şoaptă liniştitoare care-i spune conştiinţei noastre că primirea ispitei nu este un păcat. Acesta duce la deformarea chipului de om indiferent că e vorba de un Creştin sau de un necreştin.

177. Impersonal şi formal nu sânt sinonime. Regina Angliei poate şi trebuie să fie formală; activistul de partid autentic, birocratul ori umanistul ateu sânt în schimb impersonali, lipsiţi de orice calificare umană dincolo de mecanismele biologice care-i fac să aducă a oameni.

178. Romano Guardini, *The End of the Modern World*, ISI Books, 1998, pp. 124-125.

unde omul lipseşte; tocmai acolo, în absenţa oricărui martor, îl va căuta politicianul. Din păcate, cel mai adesea politicienii se întorc, aducând pustia o dată cu ei. Dacă populaţia României scade nu este pentru că o mare parte din Români lucrează în străinătate şi nici pentru că a scăzut natalitatea. Adevărul este exact pe dos: Românii pleacă iar natalitatea scade pentru că omul a sărăcit pe dinăuntru. Iar omul s'a împuţinat sufleteşte fiindcă a ajuns, în parte şi din vina lui, să trăiască în pustia adusă de politicienii ultimilor şaptezeci de ani.[179] Lumea de vecini dispare o dată cu omul.

Cele trei ispite din pustie sânt ispitele politicului prin excelenţă, de vreme ce prin oricare din ele se dobândeşte un plus de putere ce urmează a fi exercitată asupra lumii. Prin cele trei ispite, diavolul îi cerea lui Iisus să facă dovada că este Fiul lui Dumnezeu; prin ispitele adresate omului, diavolul îi cere să facă dovada că este gata să se lepede de Fiul lui Dumnezeu. Politicianul este îngrozit de gândul că ar putea să cadă, să piardă puterea; diavolul îi promite că-l va susţine dacă i se va închina lui. Şi nu vedem oare cât de bine funcţionează acest mecanism în viaţa politică Românească, unde nimeni nu răspunde pentru nimic, indiferent de gravitatea faptelor săvârşite?[180]

---

179. „Orice conducător al unui popor botezat, care vrea să aducă fericire neamului său, dar se leapădă de Hristos, nu îşi duce poporul în ţara fericirii, ci în ţara nimănui." Sfântul Nicolae Velimirovici, în filmul *Sfântul Nicolae al Serbiei*, regia Nenad Ilić, Belgred-Berlin 2006, 1:45:13. Însă conducătorii României din ultimii 70 de ani nu au nici măcar scuza că ar fi dorit să aducă fericire neamului Românesc.

180. Următorul comentariu al d-lui Mircea Platon descrie procesul actual al dobândirii puterii într-un mod deosebit de sugestiv: „Ca şi în *Posedaţii* lui Dostoievski, crima te apropie de sistem, te face „frate" cu establishmentul. Politica fără Dumnezeu e o scară. Nu e scara, dreaptă, a Sfântului Ioan Scărarul, scara folosită în livada (raiului). E scara, gotică, a spiralei descendente, a rotirii în jurul golului adânc al păcatului. Mi se pare important că scara Raiului din icoanele bizantine e o scară de livadă, în vreme ce scările barocului şi neogoticului romantic sânt spirale întunecoase de piatră, nu mai sânt scări de lemn, personale ca să zic aşa – crucea ca scară – , ci părţi ale unei clădiri, ale unei zidiri

Politicanul este ispitit să ucidă pe cel singur, pe cel nevinovat, fie pentru a satisface setea de justiţie a unei mulţimi manipulate în prealabil (vezi cazurile lui Anna şi Caiafa, Pilat, Nero), fie pentru că este el însuşi şantajat (Pilat). De pildă, faptul că uciderea Românilor în Decembrie 1989 a fost urmată de uciderea milioanelor de prunci printr'o legislaţie criminală arată limpede care a fost preţul plătit de o mână de oameni pentru a rămâne la putere din 1990 până astăzi. Este teama de a nu pierde o putere care, spre deosebire de cea despre care vorbeşte Sfântul Neagoe Basarab, este una dobândită în mod nedrept. În scena din pustie se confruntă două puteri, dintre care numai una este cea legitimă, după cum o întăreşte Hristos repetând prima poruncă a Decalogului: „Domnului Dumnezeului tău să te închini, şi lui unuia să slujeşti" (Matei 4:10). Nu doar politicienii corupţi sânt nedrepţi, ci toţi oamenii care refuză să recunoască că responsabilitatea este responsabilitate înaintea lui Dumnezeu. Astfel, o putere nu devine legitimă doar pentru că a fost dobândită în acord cu regulile jocului politic, de vreme ce mecanismul politic poate fi oricând măsluit. O putere legitimă este mai ales una care îşi declară responsabilitatea faţă de Stăpânul şi Domnul de drept al întregii creaţii, recunoscându-I în mod public autoritatea.[181]

În concluzie, politicienii sânt ispitiţi de gândul că au câştigat

---

sumbre, sânt scări fundamental telurice, şi de aceea întunecoase." Imaginea celor două scări este atât de semnificativă, încât invită la unele comparaţii suplimentare: scara dreaptă, de lemn, este în văzul tuturor, tot aşa cum puterea dobândită în mod drept este lipsită de echivoc. Rareori se ştie însă cu adevărat cum au dobândit puterea cei mai mulţi dintre politicienii actuali, în acord cu clarobscurul atmosferei conspiraţioniste al scării gotice. Totodată, scara de lemn este doar un mijloc temporar în vederea ajungerii la Cel Atotputernic. În schimb, scara de piatră este făcută să dureze, precum postul politicianului contemporan devenit un Mare Inchizitor deranjat de posibilitatea că ar mai putea exista o altă putere decât a sa.

181. Vezi Sfântul Nicolae Velimirovici, *Prin fereastra temniţei*, Editura Predania, 2009, pp. 162-163.

puterea, că o merită, că puterea este a lor. Un politician înşelat este un om care a încetat să mai vadă care este sursa reală a puterii şi a vieţii. Confuzia, minciuna, perversitatea, iresponsabilitatea, sărăcirea sufletească a unui popor, moartea – aceste vor fi urmările inevitabile ale unei politici practicate de nişte indivizi înşelaţi şi înşelători. Politicienii noştri au consolidat hotarul dintre uman şi inuman.

În orice caz, trebuie precizat că politicianul nu este totuna cu omul politic. Juridic vorbind, orice om este om politic, adică o fiinţă înzestrată cu drepturile şi obligaţiile civile reglementate de statul unde trăieşte. Într'un stat călăuzit de principiile Creştine, fiinţei umane îi sânt garantate drepturile fundamentale încă din momentul concepţiei. Dar aceasta este o înţelegere strict juridică, deci limitată, a omului politic. Însă din punctul de vedere al teologiei Creştine, omul este o fiinţă politică fiindcă, pe de o parte, este făcut după chipul unui Dumnezeu Treime de Persoane şi, pe de alta, fiindcă este o fiinţă întrupată. Ceea ce înseamnă că relaţia noastră cu Dumnezeu se împlineşte în relaţie cu un loc şi cu un timp anume.

Precizarea din urmă este cu atât mai importantă cu cât tinde să fie expediată din capul locului de acei sociologi ai religiei marcaţi de o sensibilitate de tip post-Holocaust, pentru care „străinul" şi nu „vecinul" reprezintă sursa identităţii mele şi simbol al transcendenţei. Astfel, Anca Manolescu respinge încercarea lui Sorin Lavric de a explica fenomenul legionar din perspectiva Creştinismului, susţinând că legionarismul trebuie gândit mai degrabă în contextul secularizării europene. A. Manolescu interpretează parţial corect secularizarea ca pe o imanentizare a eshatologiei, ca pe un „substitut de transcendenţă": de vreme ce omul nu-l mai poate găsi pe Dumnezeu în veşnicie, el tinde să-şi facă un dumnezeu din ceea ce pare durabil la nivelul istoriei: neamul, limba ori cultura sa. Însă remediul propus de A. Manolescu nu este mai puţin dăunător, în

măsura în care cercetătoarea Româncă recomandă modelul recent al Bisericilor occidentale de eliberare „de social şi de istorie."[182]

În primul rând, Bisericile occidentale sânt departe de a dovedi această eliberare, după cum o dovedeşte audienţa de care se bucură teologia eliberării şi curentul înrudit al lui „emergent Church." Bisericile occidentale au renunţat la ambiţiile lor politice, însă acesta este un cu totul alt lucru. Nici o confesiune Creştină nu poate renunţa la social şi istorie şi să rămână Creştină.[183] Or, tocmai acesta este lucrul pe care-l doreşte autoarea: ca imanentizării eshatologiei tipice fundamentalismelor religioase să-i fie opusă o eshatologizare a istoriei pentru ca nici un punct de contact să nu mai fie posibil între veşnicie şi istorie. Pentru ca religia să nu mai fie o sursă de conflict, nu este suficient să separăm între Biserică şi stat: trebuie să despărţim pentru totdeauna istoria de veşnicie.

Soluţia este acceptabilă pentru Creştini doar dacă Biserica este, aşa cum crede dna Manolescu, un „ghid spiritual." Evident, Biserica nu este aşa ceva, ci trupul lui Hristos, locul unde veşnicia şi istoria s'au unit pentru totdeauna. Omul nu-l poate întâlni pe Dumnezeu în veşnicia Sa, pentru simplul motiv că, în Creştinism, omul nu are acces la veşnicia lui Dumnezeu.[184] Acest lucru se

---

182. A. Manolescu, „Fundamentalismul. Refuz sau exacerbare a secularizării?", *Dilema veche*, nr. 244, 16 oct. 2008.

183. Tentaţia „eliberării" are de altfel motivaţii diferite în Apus şi în Răsărit: dacă în Apus ea reprezintă reflexul unei eshatologii imanentizate determinate de o înţelegere strict juridică a raportului dintre Biserică şi puterea seculară, în Răsărit ea este rezultatul înţelegerii imperiului Creştin (bizantin) ca pe singura formă istorică de ordine Creştină (cf. A. Schmemann, *Biserică, lume, misiune*, Reîntregirea, 2006, pp. 115-116 şi 148-151). Întrucât istoria contrazice în mod dureros acest gen de raportare ortodoxă la istorie, este explicabil de ce anistorismul propus de Anca Manolescu întâlneşte în lumea ortodoxă Românească o receptivitate considerabilă.

184. Chiar şi atunci când vom fi în Împărăţia lui Dumnezeu, vom trăi într-un tip

întâmplă doar la gnostici şi în religiile orientale – adică în acele sisteme de gândire pentru care persoana şi istoria ei sânt iluzii. Anca Manolescu încearcă să corecteze o reducţie, secularismul, printr'o altă reducţie, gnosticismul. În felul acesta, dna Manolescu repetă greşeala săvârşită de cei pe care-i critică: fiindcă, la rândul lor, legionarii, încercând să grăbească sosirea Ierusalimului ceresc, au crezut că se pot lipsi de Biserică, singurul loc unde cetatea cerească şi cea pământească se pot atinge, singurul loc unde pământescul se poate preface în ceresc. Fiindcă Biserica este Trupul Dumnezeului făcut om, este locul unde veşnicia poate fi văzută, atinsă, mâncată, asimilată la propriu. Dar pentru că noi, cei vremelnici şi muritori, ne hrănim cu Cel veşnic şi Viu, nu El se preface în noi, nu noi îl consumăm pe El, ci Fiul e cel care ne preface în El însuşi – în fii.[185]

În Antichitate, politica urmărea atingerea unei vieţuiri armoni-

---

de veşnicie diferit de veşnicia lui Dumnezeu. Despre raportul dintre timp, eonul eshatologic şi veşnicia lui Dumnezeu, vezi D. Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 1, EIBMBOR, 1996, pp. 122-148 şi 228-232.

185. „Hrana se transformă în cel ce o mănâncă; peştele, pâinea, şi orice alt aliment se transformă în sânge omenesc. Aici însă se întîmplă în întregime contrariul. Fiindcă însăşi pâinea vieţii mişcă pe cel ce se hrăneşte şi-l schimbă şi transformă în ea însăşi." Sfântul Nicolae Cabasila, citat în Panayotis Nellas, *Omul, animal îndumnezeit*, Deisis, 1994, p. 91. Creştinii trebuie să fie în mod special atenţi la acei gnostici care se pretind Creştini, întrucât gnosticii, departe de a se împotrivi făţiş lui Hristos, propun în permanenţă versiuni tot mai subtile ale lui Hristos, cât mai apropiate de original. Dacă pe vremea Sfântului Irineu gnosticismul nu reuşea să facă din pietricele care compunea mozaicul ce-l reprezenta pe Hristos mai mult decât imaginea unui câine (*Împotriva ereziilor*, 1.8.1), astăzi el reuşeşte să compună imagini „canonice," a căror contrafacere mai este trădată uneori de câte o trompă uitată din exces comparatist (vezi Anca Manolescu „Ekadashamukha" în *Dilema*, nr. 551). Însă, oricât de izbutită va fi imaginea sa până la urmă, hristosul gnostic nu va putea imita Euharistia. Va fi doar hrană pentru câini.

oase în comun. În perioada Creştină medievală, scopul explicit era mântuirea cetăţii şi a lumii întregi. De la Reformă încoace însă, Occidentul a cunoscut un puternic dezacord în privinţa conţinutului acestei mântuiri şi, de aici, serioase divergenţe legate de modul în care această mântuire poate fi vestită şi realizată. Este posibil ca procesul de secularizare început în Vest încă din perioada medievală să fi primit un nou avânt o dată cu Reforma, prin privatizarea relaţiei omului cu Dumnezeu pe de o parte şi prin accentul pus pe mântuirea celuilalt mai degrabă decât pe mântuirea proprie (de vreme ce protestantul se consideră gata mântuit) pe de altă parte. Tocmai această valorificare a „celuilalt" pare să fie marca eticii secularistei, îmbrăţişată atât de ambasadori ai civilizaţiei occidentale precum d-l Baconsky,[186] cât şi de promotori ai spiritului neognostic precum Anca Manolescu sau Andrei Pleşu.[187]

Dar în condiţiile în care nu mai există Creştinătate, când mântuirea proprie rămâne o nevoie atât de rar împărtăşită iar mântuirea celorlalţi o sarcină tot mai dificilă (de vreme ce mântuirea a devenit o noţiune tot atât de lipsită de conţinut ca şi cea de suflet sau de

186. Care-i mustra nu demult pe Români că sânt lipsiţi de simţ civic fiindcă nu au avut şansa întâlnirii cu spiritul libertăţii de la festivalurile de muzică rock din Occident. Vezi „Cenzura punitivă şi subtilităţile muzicii," *Dilema veche*, oct. 2008.

187. „Dincolo de viaţa în Biserică, de cultura spirituală, de căutarea personală, omul modern nu e totuşi lipsit de suport social pentru a gândi transcendenţa veritabilă şi pentru a se orienta spre ea. Dacă democraţia are vreo trăsătură exploatabilă spiritual, ea constă – cred – în datoria de a trăi în prezenţa alterităţii, de a trăi această prezenţă, ceea ce, transpus pe verticală, e un bun exerciţiu pentru orientarea spre alteritatea absolută." (A. Manolescu, „Substitute de transcendenţă," *Dilema Veche*, Nr. 227 / 19-25 Iunie 2008). Evident, nu în universul democrat a găsit Anca Manolescu natura simbolică a alterităţii, ci la R. Guenon, F. Schuon şi S. Weil. Dar şansele de a strecura gnosticismul deghizat într-o valoare liberală (în sens clasic) sânt mult mai mari decât dacă l-ai prezenta ca atare. În plus, rezistenţa la un asemenea gnosticism ar putea fi atacată ca rezistenţă la valorile democratice.

har), ce mai poate face Biserica? Cum să ne întâlnim cu celălalt în mod real, fără a face abstracţie de atributul lui de „străin”? În timp ce gândirea politică modernă încearcă să rezolve această tensiune proiectată de imaginea „străinului” în imaginarul colectiv prin desfiinţarea graniţelor teritoriale, adică prin distrugerea statelor naţionale, soluţia gnostică constă fie în anularea atributului politic de „străin” (de pildă, prin invocarea „misterului” propriu fiecărui om, sau a unităţii originare a umanităţii), fie în translatarea înţelegerii străinului din plan politic în plan religios (de pildă, cu ajutorul unei anumite interpretări a temei „ţapului ispăşitor”).

Aşa cum se poate vedea chiar şi la o privire rapidă, toate soluţiile la problemele omului sânt false cât timp nu gândesc omul în realitatea lui – creat ca fiinţă spirituală şi trupească de un Dumnezeu personal. Aşa că, pe de o parte, învăluirea străinului în „mister” nu reuşeşte să-i acorde acestuia o determinare pozitivă, de vreme ce fiecare om îşi este misterios lui însuşi. Pe de altă parte, străinul este şi el, ca orice om, o realitate politică şi religioasă. Străinul nu este definit doar de apartenenţa sa la un teritoriu geografic, ci şi prin „cetăţenia” sa spirituală. Chiar dacă mai multe grupuri de oameni ajung să împartă un teritoriu comun, ei vor continua să fie divizaţi şi, prin urmare, reciproc străini, nu doar prin limbă şi ereditate, ci, mai ales, prin dumnezeii cărora le slujesc. Într’adevăr, Vechiul Testament ne aminteşte că pericolul adus de străin nu consta în pierderea teritoriului, sau a neamului, ci în lepădarea de Dumnezeul Cel viu, care era înlocuit de dumnezei străini, de idoli. Pierderea teritoriului, nimicirea neamului nu erau decât consecinţele acestei apostazii.[188] Faptul că trăim într’o lume secularizată nu reprezintă o

188. Această logică biblică se regăseşte de altfel expusă cu precizie şi luciditate de Sfântul Nicolae Velimirovici în profetica sa carte, *Prin fereastra temniţei*, Editura Predania, 2009.

asigurare faţă de acest risc, de vreme ce, aşa cum am menţionat mai sus, secularizarea nu este decât o idolatrie disimulată.[189]

*

Este posibilă o recuperare a celuilalt nu în ceea ce are el mai străin, aşa cum o doresc de altfel cei care ne vor pe toţi străini, ci în ceea ce are el mai apropiat? Poate că s'ar putea pune un bun început în întâlnirea cu celălalt nu plecând de la o presupusă, utopică fraternitate, ci de la abordarea lui ca vecin. Creştinul este omul redevenit persoană prin relaţia sa cu Persoanele absolute ale Sfintei Treimi. Potrivit principiului învecinării pe care l-am descris la începutul acestui eseu, este posibil ca, prin intermediul acestui raport de învecinare, şi necreştinii să devină mai apropiaţi într'un fel de Persoană, astfel încât depărtarea să nu mai reprezinte un semn al străinătăţii. Iată mai precis ce afirma Ovidiu Hurduzeu cu prilejul unui comentariu recent:

„Mircea Platon ne îndeamnă să opunem «realismului politic» (numit şi «pragmatism politic”) realismul ortodox. Cu alte cuvinte, să opunem realismului «globalist,” bazat pe abstracţiuni, iluzii, fapte manipulate mediatic, conformism (adaptarea la timpuri) – acestui realism iluzionist al Omenirii abstracte, propovăduit de Alina Mungiu şi prietenii ei globalişti – să-i opunem deci realismul lui *hic et nunc*, al «vecinului» şi «vecinătăţii,” realismul care nu înţelege ce înseamnă Om cu majusculă. Realismul ortodox, ca parte a gândirii politice Creştine, nu va salva Omenirea, ci ne va ajuta să redevenim vecini. Dar nu putem să redevenim vecini, nu vom reuşi să ne manifestăm ca «evenimente» unul pentru celălalt, atâta timp cât nu CONSERVĂM (unde a supravieţuit) şi nu RECREĂM (unde a dispărut) PROXIMITATEA, condiţiile ei materiale şi spirituale. Iar acesta este deja un proiect politic.

---

189. Cf. Herbert Schlossberg, *Idols for Destruction*, Crossway Books, pp. 4-6.

Elitele dezîntrupate nu mai sânt vecini pentru nimeni; iar Mircea Platon şi alţii ca el li se împotrivesc pe motiv că elitele, prin diversele lor inginerii, fac tot mai problematice – ca să nu spun imposibile – relaţiile de vecinătate dintre oameni."[190]

După cum este descrisă aici vecinătatea (ca obiectiv al realismului ortodox), este limpede că d-l Hurduzeu vorbeşte mai precis despre un proiect teologic-politic. La urma urmei, Românii nu au fost un popor de cetăţeni, ci unul de vecini, iar acest fapt cred că era rezultatul vieţii de parohie. Cu doar treizeci de ani în urmă, cartierele bucureştene mai vechi încă mai erau cunoscute după numele bisericilor lor: Precupeţii Vechi, Silvestru, Icoanei, Maica Domnului, Sfântul Gheorghe. Astăzi, ele sânt denumite după supermarketuri, mall-uri sau staţii de metrou. Or, în cadrul unei teologii politice, vecinul, cu sugestia de spaţialitate pe care o implică, joacă un rol decisiv.[191] În definitiv, teologia politică întrebuinţează în egală măsură teologia istoriei şi teologia locului. Însă, după cum teologia istoriei comportă propriile ei complicaţii,[192] tot aşa se întâmplă şi cu teologia locului, care repetă cele două deviaţii majore specifice teologiei istoriei. Astfel, Împărăţia este cea care gravitează în jurul Ierusalimului terestru: fie că este imanentizată şi redusă la semnificaţia spirituală a acestuia, fie că lumea întreagă

---

190. Ovidiu Hurduzeu, la http://www.rostonline.org/blog/razvan/2008/09
mpotriva-teologiei-de-debara.html

191. Accentul pus pe alteritate, pe imaginea „străinului" explică o dată în plus interesul intelectualilor postmoderni de a separa între istorie şi eshaton în favoarea unuia sau a altuia dintre termeni. Însă pentru gândirea tradiţională, care a dobândit un ascuţit simţ al vecinului, totul sfârşeşte prin a se învecina. La nivelul istoriei, „aici" şi „acum" cu „nu încă"; la nivelul locului, „în lume" îl presupune pe „nu din lume." Bătălia pentru Ierusalimul terestru opune două religii, iudaismul şi Islamul, pentru care Ierusalimul istoriei şi cel al veşniciei coincid, chiar dacă în sensuri diferite.

192. Fapt demonstrat de Mircea Platon în „Noi gânduri."

este văzută doar în ceea ce este bun în ea şi ca o realizare nedeplină a Împărăţiei. Astfel, teologia locului tinde să se reducă la un tip cu atât mai periculos de eco-teologie cu cât este practicată de teologi „verzi" de autoritatea unui Zizioulas sau a Patriarhului ecumenic Bartolomeu I. În realitate, teologia locului nu cuprinde doar lumea creată, ci şi lumea reînnoită în Hristos şi care, în Biserică, este dată deja ca arvună şi frământătură a aluatului întreg. O teologie a locului cuprinde în acelaşi timp lumea şi Biserica, spunându-le şi uneia, şi celeilalte, că sânt chemate să devină Împărăţie: „Strigat-am către tine, Doamne, zis-am: Tu eşti nădejdea mea, partea mea eşti în pământul celor vii." (Psalmii 141:6)[193]

193. După cum afirma Mircea Platon la un moment dat, Împărăţia nu este doar o stare, ci şi o situare, un timp şi un loc. De aceea, teologia politică înţeleasă ca teologie a Împărăţiei, trebuie să cuprindă şi o teologie a locului pe lângă o teologie a istoriei. „Vecinul" şi „învecinarea" devin atunci temele obligatorii ale gândirii Creştine, ale conservatorismului personalist.

BISERICA ŞI SPAŢIUL PUBLIC

Într'un articol-bilanţ apărut în numărul din Noiembrie 2007 al revistei *Idei în dialog*,[194] d-l H.-R. Patapievici observă 1) că în cultura Română contemporană dialogul dintre disciplinele umaniste este în criză şi 2) că responsabilitatea pentru această criză o poartă prejudecata potrivit căreia cultura este în mod esenţial cultură literară: doar ceea ce poate fi asimilat de tradiţia literară capătă, la noi, credit cultural. Dar nu numai cultura literară este depăşită în contextul complexităţii lumii moderne, insistă autorul articolului, ci şi „structurile narative (mitice, religioase etc.) specifice culturilor tradiţionale." Această criză ar putea fi rezolvată, consideră d-l Patapievici, în măsura în care în spaţiul culturii Româneşti şi-ar face apariţia un „loc geometric comun între culturile de specialitate care se afirmă azi cu vigoare în România, capabil să readucă în cultura publică ceea ce pentru corpul politic este binele comun: realitatea unei culturi comune, la care să putem participa toţi […]" Trăind într'o lume în care „nimeni nu e dispus să cedeze la argument, inteligenţă şi bună-credinţă," fondatorii revistei *Idei în Dialog* sperau în urmă cu trei ani că vor reuşi să aducă „un moment de calm al discuţiei şi de seninătate a valorilor." Autorul articolului încheie cu constatarea că obiectivele propuse nu s'au realizat decât în parte şi că „asanarea spaţiului nostru public nu e pentru mâine."

Din câte înţeleg însă, d-l Patapievici nu contestă ideea de monopol asupra culturii, ci temeiul în numele căruia acest monopol este exercitat. Astfel, de vreme ce cultura literară este întemeiată pe judecata estetică, observă autorul, ea nu poate asigura din capul locului o autentică dezbatere de idei. Poate că această cultură îi era

194. H.-R. Patapievici, „Piaţa culturală la trei ani de ID," *Idei în Dialog*, nr. 11 (38), nov. 2007, p. 55.

suficientă omului premodern, care se percepea pe sine şi lumea sa prin intermediul „structurilor narative," admite d-l Patapievici; în schimb, după cum avem să aflăm imediat, omul modern trăieşte într'un univers a cărui complexitate face dezbaterea de idei, bazată pe „structuri argumentative," indispensabilă înţelegerii de sine.

Există în textul d-lui Patapievici câteva premise a căror elucidare ar fi întârziat poate în mod fericit concluziile pe care domnia sa se grăbeşte să le tragă. Astfel, cred că solidaritatea dintre literatură şi critica literară este mai puţin fermă decât o lasă autorul să se înţeleagă. Apoi, este într'adevăr trist că, datorită felului în care cultura literară autohtonă s'a înţeles pe sine şi cultura în genere a ajuns să fie înţeleasă la noi în termeni exclusiv estetici. În realitate însă, nu doar literatura, ci şi critica literară este infinit mai complexă în istoria ei decât se poate deduce din articolul d-lui Patapievici, care ia cu o surprinzătoare uşurinţă cazul Românesc ca punct de plecare pentru generalizări ulterioare.[195] De asemenea, modernitatea nu a

---

195. De altfel, d-l Patapievici pare să nu observe că monopolul criticii literare Româneşti funcţionează nu pentru că tradiţia noastră literară ar fi totală, ci tocmai pentru că este atât de parţială. Tradiţia literară Românească (în ambele ei dimensiuni, ca literatură şi critică literară) tinde să se confunde cu întreaga producţie culturală tocmai fiindcă este atât de vlăguită cultural; aspiră la centralitate, fiindcă este atât de periferică; vrea să fie vastă, atotcuprinzătoare, completă tocmai fiindcă este atât de vidă. Tinde să cuprindă totul fiindcă a devenit incapabilă să mai creeze ceva semnificativ. Explicaţia este simplă: atunci când se ocupă doar de literatură, literatura încetează să mai fie literatură. S-a transformat într-un joc preţios, lipsit de miză şi sens. Căci ceea ce face ca o literatură să fie mare este vitalitatea conţinutului ei. În condiţiile în care scriitorii autentici îşi folosesc întreaga inteligenţă, inspiraţie şi meşteşug literar pentru a pune viaţă în operă iar criticii autentici îşi folosesc întreaga inteligenţă, inspiraţie şi meşteşug literar pentru a extrage viaţa din operă, cultura literatura Română, cu scriitori şi critici la un loc, se preocupă de canoane şi ierarhii literare. E bine să ne amintim aici cuvintele rostite de W. Faulkner cu ocazia primirii premiului Nobel pentru literatură: „Cred că omul va fi în stare de mai mult decât să reziste pur şi simplu; cred că el va izbândi. Omul este nemuritor nu doar pentru că el este singura fiinţă a cărei voce nu poate fi

fost lipsită de un număr surprinzător de oameni remarcabili care au continuat să se înţeleagă pe ei înşişi şi lumea modernă prin intermediul unor structuri narative, fără ca acest lucru să-i împiedice să-şi întrebuinţeze şi funcţia argumentativă. Se poate dispensa argumentul, oricât de obiectiv ar fi el formulat, de o anumită formă de narativitate? Şi, dincolo de aspectele tehnice, nu se revendică discursul modernităţii de la o naraţiune originară, de la mitologia imaginată de educatorii iluminişti?

Mă tem că miza articolului d-lui Patapievici nu este legată de legitimitatea pretenţiilor culturii literare Româneşti, căreia, de altfel, d-l Patapievici îi recunoaşte o anumită validitate. Înclin să

---

redusă la tăcere, ci pentru că are un suflet, un spirit capabil de compasiune, sacrificiu şi putere de a răbda. Sarcina poetului, a scriitorului e de a scrie despre aceste lucruri. Tocmai în aceasta constă privilegiul lui: în a-l ajuta pe om să biruiască prin înălţarea inimii lui, prin a-i aminti omului de curajul şi onoarea şi mândria şi compasiunea şi mila şi sacrificiul care au fost gloria trecutului său. Vocea poetului nu trebuie să fie doar o consemnare a existenţei omului; ea trebuie să fie un sprijin, unul din stâlpii care-l ajută pe om să reziste şi să izbândească." Potrivit lui Faulkner, omul nu e făcut pentru a supravieţui, ci pentru a izbândi, iar literatura îl poate ajuta în obţinerea acestei victorii. Omul iese biruitor atunci când reuşeşte să rămână om, adică atunci când onoarea, curajul, mândria, compasiunea, mila, sacrificiul nu sânt doar nişte vorbe goale. În măsura în care o literatură, precum cea Română, nu se raportează la valori de acest tip, ea devine o literatură extrem de firavă. Este o literatură care, cum o spune Faulkner în cadrul aceleiaşi cuvântări, „a uitat de problemele inimii omului în conflict cu ea însăşi, deşi numai această inimă poate da naştere unui text bun fiindcă acesta este singurul lucru despre care merită să scrii, singurul lucru care merită agonia şi sudoarea efortului de a scrie. […] Altfel, scriitorul nu va scrie despre iubire, ci despre poftă trupească; nu va scrie decât despre înfrângeri în care nimeni nu pierde nimic esenţial, despre victorii lipsite de speranţă şi, mai înfiorător decât orice altceva, va scrie lipsit de milă sau de compasiune. […] El nu va scrie despre inimă, ci despre glande." D-l Patapievici opune cultura literară, care aspiră să cuprindă totul, culturilor de specialitate bazate pe competenţe specifice. Însă literatura, deşi este o artă (şi ca atare ar trebui comparată cu alte arte, nu cu alte discipline) are totuşi, după cum ne spune Faulkner, o „specializare" anume: cea a vieţii.

cred că, în realitate, d-l Patapievici propune o discuţie cu privire la îndreptăţirea persoanelor, instituţiilor, disciplinelor de a participa la dezbaterea desfăşurată în societatea contemporană în legătură cu valorile juste şi a căilor de urmat pentru a le atinge. Personajele care, asemenea criticii literare, sânt marcate de stigmatul narativ, sânt prin urmare considerate incapabile să formuleze „judecăţi bazate pe raţionamente constrângătoare." De vreme ce Biserica, teologia şi Creştinul reprezintă acea instituţie, respectiv acea disciplină şi persoană proprii culturii tradiţionale (de tip narativ, opusă culturii moderne, de tip argumentativ) distincţiile propuse de d-l Patapievici trebuie să intereseze Biserica, teologia şi pe Creştin în mod direct şi urgent: aceste distincţii reprezintă tot atâtea criterii prin care, în viitor, va fi admis doar un anumit tip de limbaj şi de vorbitor.

Este sugestiv faptul că d-l Patapievici limitează tipurile de constrângere acceptabile la două: cele afirmate în temeiul gustului (caracteristice, susţine domnia sa, culturii literare) şi cele afirmate în temeiul raţiunii (ale „culturilor de specialitate"). Sânt excluse din capul locului raţionamentele „constrângătoare" afirmate în temeiul adevărului, adică cele de natură religioasă. Chiar dacă ordinea religioasă ar avea în comun cu cea literară structura narativă, ceea ce o distinge, atât de cultura literară cât şi de oricare alta, este exigenţa adevărului. Această exigenţă distinge de altfel şi religiile între ele. De aceea, oricare ar fi fost scopul aparent al articolului d-lui Patapievici, de la indicarea locului „natural" al culturii literare până la invitaţia la dialog adresată disciplinelor diverse care compun o cultură,[196] el are ca rezultat anularea dreptului omului religios de a-şi mai

196. În mod curios, din dezbaterea prilejuită de expoziţia ICR de la New York din August 2008 a lipsit cu totul, atât de partea susţinătorilor expoziţiei, cât şi de partea adversarilor, orice discuţie serioasă în privinţa înţelesului culturii în genere şi a culturii Româneşti în particular.

afirma public valorile ori de a propune societăţii în care trăieşte un model de viaţă inspirat de religia sa. Devine explicabil atunci de ce „întreţinerea continuă a dezbaterii" (a dezbaterii, trebuie precizat, de tip argumentativ, construită în mod raţional în atmosfera unei „seninătăţi a valorilor") este vitală pentru supravieţuirea „corpului politic democratic," de vreme ce „modernitatea este în mod esenţial şi democratică, şi liberală." Pe scurt, tăcerea omului religios, a Creştinului în cazul nostru, este vitală pentru elocvenţa omului modern, liberal şi democrat. Altminteri, Creştinul riscă să pună întrebări delicate, care nu pot primi un răspuns raţional – de pildă, care sânt sursele binelui, adevărului, libertăţii, valori atât de dragi liberalismului.[197] Trebuie spus şi repetat: în esenţa lui, liberalismul nu este o doctrină politică, şi nici una economică, ci o antropologie, o viziune despre om conceput ca bun în sine şi de o natură perfectibilă. Caracterul iluzoriu al acestei viziuni a fost demonstrat din plin de ororile secolului XX. În cetatea greacă, participarea la dezbatere era limitată la bărbaţii liberi, autohtoni şi care dispuneau de un anumit venit. D-l Patapievici, un vechi avocat al votului cenzitar, doreşte să o limiteze la posesorii inteligenţei critice şi ai aspiraţiei la obiectivitate. Dorinţa lăudabilă a fondatorului revistei *Idei în Dialog* de a denunţa pretenţiile nefireşti ale culturii literare de a se substitui ansamblului culturii Româneşti poate avea astfel efectul nefericit de a înlocui un monopol cu un altul. Ce folos că poeţii vor putea rămâne în cetate, câtă vreme rostirea lor va fi socotită irelevantă în privinţa definirii binelui comun şi a înţelegerii de sine a omului şi a societăţii în care

---

197. După cum a demonstrat L. Kolakowski, „neutralitatea statului pretinsă de ideologia liberală nu poate genera valorile care să hrănească acele virtuţi fără de care *res publica* nu este cu putinţă." Apud Zbigniew Janowski, „Main Currents of Kolakowski" în *First Things*, oct. 2006 (http://www.firstthings.com/article.php3?id_article=5361).

trăieşte? Din păcate însă, cel puţin în România, Bisericii nici măcar nu este nevoie să i se restrângă influenţa. Grav nu este că Bisericii i se reduce sau nu dreptul de exprimare – în fond, când a dorit vreodată lumea să o audă cu adevărat? – ci că Biserica însăşi pare grăbită să se lipsească de acest drept, uitând că misiunea de a-L aduce pe Hristos în toată lumea face parte din esenţa ei. În România, Biserica a abandonat de mult spaţiul public celor două forţe dominante: societatea civilă şi statul. Acest lucru se poate explica în parte prin faptul că spaţiul public este, în România, o invenţie recentă. Mai precis, spaţiul public este ceva nefiresc în lumea ortodoxă în genere. Ortodoxul ştie că există lume şi atât. Ea poate fi uneori mai bună, adeseori mai rea, însă întotdeauna ea este în grija lui Dumnezeu. Astfel, principiile de drept ale lumii omului ortodox nu izvorăsc din vreo constituţie ori din vreo filozofie a dreptului natural, ci din pravilele mănăstireşti şi din îndreptarele de spovedanie. De-abia acum, într'o lume redevenită păgână, începe omul ortodox să vadă că acolo unde exista o lume care ştia de Dumnezeu, a apărut o alta, o lume care nu este Creştină şi nu doreşte să fie Creştină, o lume care îşi realizează expansiunea şi legitimitatea fie limitând posibilitatea credincioşilor de a mărturisi adevărul, fie contrafăcând acest adevăr cu sprijinul falsificatorilor profesionişti.

Pe de altă parte, este posibil ca indiferenţa sau ostilitatea lumii ortodoxe (cler şi mireni deopotrivă) faţă de spaţiul public să prelungească o neîncredere faţă de istorie ale cărei origini se găsesc în mare parte în căderea Bizanţului. Însă lumea nu a fost dintotdeauna Creştină şi nici nu rămâne ori devine Creştină de la sine – un adevăr elementar dar care pare să trebuiască să-i fie amintit Bisericii, atunci când ea se complace în a-l ignora.

Biserica este ameninţată cu atrofierea funcţiei ei misionare în măsura în care renunţă la angajarea unui dialog cu lumea care să

urmărească transformarea lumii în Biserică – în măsura în care încetează să-i mai spună lumii care este adevărul ei.

Aceeaşi tautologie care marchează o cultură literară solipsistă ameninţă să limiteze şi Biserica de fiecare dată când ea preferă să se închidă în sine precum corabia lui Noe, astfel încât nici un contact cu o lume păcătoasă să nu o mai poată întina. În acest caz, Biserica ar intra în contradicţie cu sine, dovedindu-se incapabilă să mai aibă o raportare directă la complexitatea vieţii. Aşa cum, în descrierea d-lui Patapievici, cultura literară şi-a întins tentaculele asupra reflectărilor vieţii mediate de corpul ştiinţelor umaniste, tot astfel se poate spune că Biserica încearcă să respire doar din aerul vechi păstrat înăuntrul ei din momentul în care s'a închis ermetic în sine, respirând un părut „duhul patristic," uitând că nu-l poate respira pe Duhul decât în măsura în care acesta poate trece liber prin ea pentru a sufla peste lume. Biserica nu poate inspira Duhul decât întrucât îl expiră. Ceea ce deosebeşte cultura tradiţională faţă de cultura modernă pare să fie, în opinia d-lui Patapievici, o structură mitologică simplă opusă complexităţii discursului logic specific culturii moderne. La o primă vedere, s'ar putea bănui că ne întâlnim cu spectrul teoriei celor trei stadii a venerabilului Auguste Comte, potrivit căreia societatea umană evoluează de la simplu (stadiul teologic) la complex (stadiul ştiinţific sau pozitiv). D-l Patapievici consideră că semnul maturizării unui individ sau a unei societăţi constă în felul cum este discutată chestiunea valorilor: cu cât discursul este mai raţional şi mai argumentat, cu atât persoana, respectiv societatea este mai matură. Nu pot fi decât de acord cu faptul că argumentarea coerentă, cursivitatea, atenţia, nu limitează ci structurează un discurs care rămâne liber să abordeze orice subiecte, inclusiv cele de natură teologică; cred însă că d-l Patapievici s'a grăbit când a definit această atitudine ca o marcă a maturităţii intelectuale.

Să mă explic: un om este simplu în măsura în care se poate dispensa de argumentul logic. Dar aceasta nu înseamnă că tăria convingerilor sale îl menţine într'un stadiu imatur. Dacă omul de la ţară mai poate spune, de pildă, „sânt ortodox pentru că aşa m'am născut şi aşa vreau să mor iar credinţa mea dă sens lumii în care trăiesc," omul de la oraş nu-şi mai poate permite un asemenea lux: omul modern este un om complex mai întâi fiindcă că nu prea mai ştie nici cine, nici ce este şi nici cine sau ce ar trebui să fie. Dar trebuie oare să deducem de aici că omul modern este matur spre deosebire de ţăranul pe care l-am invocat? Omul modern este frământat de nelinişte, nesiguranţă, necredinţă; el este o sumă de privaţiuni care explică formula lui Musil a omului fără însuşiri. Chiar şi convingerile lui sânt negative, căzând de regulă într'un registru pyrrhonian. Pe fondul unei asemenea nesiguranţe, omul modern se confruntă în mod inevitabil cu teorii concurente care propun atât definiţii diverse ale valorilor umane (ce este – sau dacă există – adevărul, binele, libertatea, fericirea, curajul, etc.), cât şi căi diferite pentru realizarea sau, mai recent, distrugerea acestor valori. Dezbaterea acestor teorii este, prin urmare, necesară. Dar dacă Biserica va participa la dialog şi nu se va mulţumi doar să defileze glorios la braţ cu ţăranul aflat deja pe cale de dispariţie, aceasta nu înseamnă că a devenit brusc „matură," ci că nu va face decât să-şi împlinească menirea: aceea de a revendica lumea în numele Sfintei Treimi.

Biserica trebuie să revendice lumea pentru simplul motiv că destinaţia lumii este aceea de a deveni Biserică. Dar atunci când Biserica se limitează la propriile ei ziduri, se produce fenomenul opus: lumea sfârşeşte prin a revendica Biserica. În măsura în care Biserica renunţă la misiunea ei de a transforma lumea după modelul euharistic în care pâinea şi vinul sânt transformate în Trupul şi Sângele Domnului, lumea îşi împlineşte „misiunea" ei

distructivă, aceea de a transforma Biserica în lume. Dacă lumea îşi ratează destinaţia, este şi pentru că Biserica a uitat că ea este frământătura care dospeşte întregul aluat. Iar lumea nu-şi poate rata destinul decât în măsura în care Biserica şi l-a ratat mai întâi.[198] Or, pentru ca pretenţia Bisericii asupra lumii să fie auzită, Biserica trebuie să-şi formuleze această pretenţie în spaţiul public, în această lume decreştinată şi ostilă lui Dumnezeu. Pentru a fi auzită trebuie să vorbească pe limba ei, nu pe limba lumii, să vorbească despre lucrurile omului, despre doririle lui adevărate, despre viaţă şi despre moarte. Creştinii trebuie să înveţe din nou să vestească „măririle lui Dumnezeu" (Fapte 2:11); chiar dacă nu toţi ne vor crede, mulţi vor spune: „Ce bine-ar fi dacă ar fi adevărat!" La origine, secularismul nu constă în presiunea lumii asupra Bisericii; aceasta se întâmplă deabia în a doua etapă, după ce lumea abandonată de Biserică încearcă să intre în Biserică ca lume, şi nu ca popor al lui Dumnezeu, în felul în care samaritenii doreau să intre în Templul din Ierusalim. În esenţa lui, secularismul este efectul secundar care însoţeşte de fiecare dată

---

198. „Hristos Se oferă în Biserică fiinţelor umane şi, în acelaşi timp, aşteaptă de la ele carnea concretă fără de care Trupul Său nu poate să se desăvârşească. Dacă Hristos nu găseşte într-o perioadă istorică precisă această carne, El rămâne în această perioadă nelucrător, ca în oraşele în care n-a putut face minuni din pricina lipsei de credinţă a locuitorilor lor. În acest caz Dumnezeu tace, Biserica ia înfăţişarea unei instituţii, credinţa pe cea a unei ideologii, iar oamenii încetează de a mai fi preocupaţi de aceste lucruri, căci deşi li se făgăduieşte mântuirea sufletului, ei nu mai află aici mântuirea vieţii lor, aşa cum Iisus a ştiut întotdeauna s-o realizeze. Încorporarea în Hristos nu priveşte însă numai fiinţele umane. Ea are în vedere şi realităţile istorice în care oamenii sânt angajaţi în mod existenţial. Sfinţii Apostoli şi Părinţii Bisericii au ştiut să includă în trupul Bisericii toate realizările concrete ale epocii lor, limba, noţiunile filozofice, cadrele sociale etc. şi prin acestea au salvat în acelaşi timp aceste realităţi şi au revelat pe Hristos ca Dumnezeu întrupat, viu şi mântuitor. Mântuirea lumii, zidirea Bisericii şi Revelaţia nu constituie aşadar decât cele trei aspecte ale aceleiaşi unice realităţi." Pannayotis Nellas, „Biserica, un loc pentru a renaşte," http://www.nistea.com/nellas.htm

retragerea Bisericii înlăuntrul ei. Secularismul a fost adus pe lume de această înţelegere greşită a misiunii Bisericii de către Biserica însăşi.[199] A lupta împotriva secularismului printr'o izolare şi mai mare faţă de lume, aşa cum o cer unii, nu înseamnă decât a agrava situaţia, adică a consolida secularismul. Căci a te depărta de lume printr'un soi de separare maniheistă înseamnă nici mai mult nici mai puţin decât a te separa de Hristos, viaţa lumii. Reciproca este că secularismul se va diminua pe măsură ce Biserica îşi va veni în sine. Iar sinea Bisericii, nu trebuie să obosim a o aminti, este Hristos.

Crezând că-şi poate fi suficientă sieşi, lumea este consecventă cu sine. În schimb, atunci când Biserica ajunge să creadă că-şi este suficientă sieşi şi că se poate lipsi de lume, ea se înşală şi îşi trădează natura, după cum o demonstrează Pannayotis Nellas în fragmentul citat mai devreme. Biserica riscă în acest caz să sancţioneze ca fenomen valid doar ceea ce simulează retorica obişnuită a discursului bisericesc, fără să mai sesizeze caracterul de lemn al acestui limbaj şi constrângerile nefireşti pe care le impune. Urmarea este că spaţiul public, care dispune deja de propriul său jargon, se poate lipsi în mod firesc de o astfel de Biserică care începe să semene mai degrabă cu o religie ideologizată decât cu învăţătura vie şi adevărată a lui Iisus Hristos, Fiul întrupat al Tatălui: cine ar mai căuta să intre într'o Biserică care a întors spatele lumii, într'o Biserică care, având privirea aţintită asupra Uşilor Împărăteşti, a uitat de uşile de la intrare? O astfel de Biserică este la fel de inutilă ca şi una care, absorbită de rumoarea de afară, a uitat de Uşile împărăteşti. Prima este fecioară neînţeleaptă, iar a doua nu mai este de mult fecioară. Aşa cum nu putem avea o cultură autentică câtă vreme o lăsăm doar pe mâna oamenilor de cultură, tot astfel înţelegerea naturii şi a destinului lumii

199. Vezi Pr. Alexander Schmemann, *Pentru viaţa lumii*, EIBMBOR, 2001, pp. 143-166.

este imposibilă fără precizarea naturii şi misiunii Bisericii înseşi.

În concluzie: are nevoie spaţiul public de Biserică? Are nevoie Biserica să intervină în spaţiul public? Acestea sânt nişte întrebări mult prea importante pentru a fi decise doar de autoritatea seculară şi doar în cadrul spaţiului public, în absenţa Bisericii.[200] Iar dacă se va ajunge aici, vina va fi mai ales a unei Biserici care, respingând lumea, şi-a ieşit din sine. Toţi Creştinii ştiu că Biserica este a Domnului, dar nu toţi sânt siguri că la fel este şi cu tot pământul. De aceea, ar trebui să începem poate prin a aminti că întreaga lume creată este chemată să intre în Împărăţie; pentru aceasta a şi fost creată. Creştinismul este opusul respingerii şi izolării caracteristice mentalităţii sectare. Creştinului nu-i este indiferent ce se întâmplă cu lumea; de aceea, el nu trebuie să uite că Biserica nu este Împărăţia lui Dumnezeu, ci locul unde începe Împărăţia, este pregustarea acelei mese la care sânt chemaţi toţi oamenii, locul unde Împăratul a aşternut masa la care-i cheamă pe toţi. Nu rareori, pentru a fi auziţi mai bine, Creştinii au trebuit să se urce pe cruce. Crucea este hotarul dintre lume şi Împărăţie. Li se tot reproşează Creştinilor că nu au obiective şi programe concrete. Într'adevăr, Creştinii nu au nimic la ei (Marcu 6:8), Însă nici nu vin cu mâinile goale. Ei încearcă să le urmeze apostolilor, „ca nişte săraci, dar pre mulţi îmbogăţind" (2 Corinteni 6:10), nădăjduind că vor dobândi dăruind, vorba părintelui Nicolae Steinhardt. Creştinismul dăruieşte ceea ce nu are şi nu poate fi avut de nimeni dar care îi face pe toţi să fie şi să crească în fiinţă: pe Iisus Hristos, Domn şi Dumnezeu.

---

200. În cadrul emisiunii „Bine şi rău" realizată de Liviu Mihaiu pe postul TVR1, a fost organizată în luna Martie 2007 o dezbatere pe tema legalizării prostituţiei în România. La emisiune au participat jurişti (Monica Macovei şi Vasile Blaga), un filolog (George Pruteanu), un medic (Sorin Oprescu), un actor de filme porno şi două prostituate. Întrucât nici un preot sau teolog nu a fost de faţă, atitudinea Bisericii faţă de acest subiect nu a putut fi cunoscută.

O CARTE PROFETICĂ?

„O carte minunată, de o inactualitate senină, profetică şi vertiginoasă." Astfel îşi încheia d-l H.-R. Patapievici recenzia cărţii lui Rob Riemen, *Nobleţea spiritului*.[201] Volumul este profetic întrucât numeşte răul, oferă antidotul şi previne asupra dramei care ne aşteaptă dacă îl ignorăm. Căci volumul este o teodicee. Spre deosebire însă de *Băile Király*,[202] o altă carte apărută recent unde autorul încearcă să explice existenţa răului făcând abstracţie de întreaga tradiţie iudeo-creştină (şi anume, printr'un Dumnezeu a cărui tăcere te ajută să-ţi descoperi propriile tale răspunsuri), în *Nobleţea spiritului* ni se spune cum este posibil răul în condiţiile în care cultura Europeană este formată de tradiţia umanistă, de tradiţia unei culturi a binelui, adevărului şi frumosului. O teodicee de succes, căci zeul este salvat. Umanismul poate răspunde răului (a cărui expresie recentă o constituie atentatul de la 11 Septembrie 2001), chiar dacă atât de mulţi oameni cultivaţi au abdicat înaintea răului, chiar dacă istoria este plină de oameni de cultură care au preferat să justifice răul „mai mic" ori să deţină puterea de dragul puterii (umanismul rău) decât de dragul „implementării" valorilor umaniste (umanismul bun, promovat de Riemen şi aplaudat de d-l Patapievici). Umanismul veritabil este cel care opune existenţei răului nu un set de „valori," ci o atitudine de „reverenţă, respect şi pietate."[203]

201. Publicată în România de editura Curtea Veche, Bucureşti, 2008. Recenzia d-lui Patapievici a apărut iniţial în revista *Idei în dialog*, nr. 8 (47), 2008, p. 55, sub titlul „Vocea care lipseşte" şi, într-o versiune dezvoltată, ca postfaţă a cărţii lui Riemen.

202. Jean Mattern, *Băile Király*, Polirom, Iaşi, 2009. Aceste două cărţi trebuie citite împreună, întrucât se inspiră în egală măsură de la răspunsurile oferite de Thomas Mann întrebărilor fundamentale.

203. H.-R. Patapievici, „Postfaţă. Europa de astăzi şi vocea care lipseşte. Umanismul," în R. Riemen, *Nobleţea spiritului*, p. 163.

Umanismul veritabil este un umanism existenţialist, este un mod de viaţă practicat de toţi cei dedicaţi idealului nobleţei de spirit.

Nobleţea de spirit este răspunsul la problema răului; ea „te ajută să identifici fără greş răul, chiar şi atunci când răul e făcut în numele ideilor în care crezi."[204] Originea acestei atitudini poate fi urmărită în timp până la Socrate. În mod precis, ca aristocraţie a spiritului, opusă aristocraţiei ereditare, nobleţea spiritului este identificată de Riemen într'o scrisoare a lui Ulrich von Hutten din 25 Octombrie 1518. D-l Patapievici consideră util să amintească în acest context că Cicero, prin idealul său de cultivare a sufletului, oferă un bun precedent al ideii de aristocraţie a spiritului. O aristocraţie care se realizează mai ales prin imitarea aristocraţilor spiritului. Cartea lui Riemen ne propune astfel o versiune a Vieţilor paralele concentrată pe acele figuri ale culturii europene care au întrupat cel mai convingător „coordonatele umanismului ca mod de viaţă," după cum o formulează d-l Patapievici.

Pare surprinzătoare însă schiţarea unei genealogii a ideii de aristocraţie a spiritului de cineva care se declară preocupat nu atât de istoria umanismului, cât de umanismul viu, înţeles „ca experienţă de viaţă şi ca realitate Europeană transistorică."[205] Pentru „ce a fost umanismul European ca realitate istorică," d-l Patapievici mărturiseşte că nu ne poate indica nici o lucrare de referinţă. Sânt pur şi simplu prea multe, constată cu amărăciune domnia sa. Şi aşa şi este. Însă deşi numărul lucrărilor specializate în acest domeniu este intimidant şi cu toate că concluziile lor sânt departe de a fi în deplin acord, e puţin probabil că am întâlni în vreuna din ele o separaţie atât de netă între cele două tradiţii (creştină şi umanistă)

---

204. Ibid., p. 162.

205. Ibid., p. 159. Recunosc că am dificultăţi în a înţelege cum mai poate fi *Europeană* o realitate transistorică.

precum vedem în cartea lui Riemen. Nu întâmplător, de vreme ce umanismul în realitatea lui istorică este neglijat din capul locului. Mă întreb dacă nu cumva dimensiunea istorică a umanismului este neglijată tocmai pentru că, cel puţin în ce priveşte umanismul medieval şi cel renascentist, avem de-a face nu atât cu o aristocraţie a spiritului, ci cu o aristocraţie a Spiritului Sfânt, una care le era accesibilă oamenilor nu prin educaţie, ci prin harul lui Dumnezeu şi libertatea personală a fiecăruia.[206]

De pildă, în *Institutio Principis Christiani (Educaţia prinţului Creştin,* publicată în 1516), Erasmus distinge între trei feluri de nobleţe: una care derivă din virtute şi acţiunile bune, aşa cum sânt ele definite în Creştinism; alta, care provine din dobândirea celei mai bune instruiri, şi o a treia care îşi are obârşia dintr'un lung şir de portrete de familie şi o genealogie a bogăţiei. În timp ce ultima reprezintă gradul inferior de nobleţe, doar prima poate fi considerată nobleţe propriu-zisă.[207] Pentru Erasmus, la fel ca pentru toţi autorii de tratate din tradiţia speculum principis, nobleţea nu era asigurată în virtutea naşterii, ci doar în virtutea asemănării cu Iisus Hristos.[208] Educaţia nu era o valoare în sine, ci unul din mijloacele prin care principele dobândea asemănarea cu Dumnezeu şi, o dată cu el, supuşii săi. Orice om putea deveni rege pentru că orice om trebuia să se îndumnezeiască – dacă voia să fie mântuit. Timp de aproape un mileniu, idealul umanistului European, de la Regula pastorală a Sfântul Grigorie cel Mare la tratatul lui Erasmus, a fost urmarea lui

206. Este regretabilă uşurinţa cu care d-l Patapievici acceptă desprinderea operată de Riemen a umanismului European de tradiţia Creştină. Giuseppe Toffanin şi Douglas Bush sânt doar doi dintre erudiţii mai cunoscuţi care includ în mod apăsat umanismul European renascentist în tradiţia Creştinismului apusean.
207. Erasmus, *The Education of a Christian Prince*. Translated with an introduction by Lester K. Born, New York: Columbia University Press, 1936, p. 152.
208. Ibid., pp. 158-159.

Hristos şi nu a eroilor sau înţelepţilor Antichităţii. Acest fapt singur poate că este de natură să explice mirarea cu care d-l Patapievici obişnuieşte să constate că umanismul şi Creştinismul lipsesc deopotrivă din înţelegerea de sine a Europei contemporane.

Am încercat să arăt până aici de ce cartea lui Riemen poate fi considerată o teodicee, şi în ce sens este ea o carte profetică. În continuare voi încerca să arăt de ce ea este o teodicee mediocră şi, corespunzător, o falsă carte profetică.

Simplu spus, întrucât zeul lui Riemen este un zeu secular, mai precis, cultura seculară,[209] el nu poate explica decât un rău secular. Altfel spus, dimensiunile răului sânt determinate de dimensiunile zeului: un zeu mic se ocupă de un rău mic. O dată desprins de Creştinism, umanismul tinde să creadă că răul se datorează „barbarilor," adică acelora care se încred mai degrabă în autoritatea tradiţiei decât în „căutarea sub semnul adevărului, al pietăţii şi al divinităţii."[210] Răul este ceea ce îl împiedică pe om să-şi realizeze vocaţia, aceea de aristocrat al spiritului: „[…] omul nu trebuie să-şi extragă demnitatea şi adevărata identitate din ceea ce este – carne şi sânge –, ci din ceea ce trebuie să fie: purtătorul acestor calităţi vitale eterne, valori care întruchipează ce este mai bun în existenţa umană: imaginea demnităţii umane."[211] Dintr'o singură trăsătură de condei, d-l Patapievici redefineşte, pe urmele lui Riemen, temeiul demnităţii umane şi esenţa omului, eliminând totodată din istoria culturii europene o tradiţie de peste un mileniu şi jumătate în

209. „A distruge cultura înseamnă a distruge adevărul," afirmă Riemen (*Nobleţea spiritului*, p. 64). Dar dacă adevărul este valoarea supremă (cea spre care tindem totdeauna dar nu o atingem niciodată), iar cultura şi adevărul coincid, urmează că ele sânt transcendente, adică divine. Nu întîmplător, cultura este singura formă de nemurire posibilă (*Nobleţea spiritului*, pp. 55; 133-135).

210. H.-R. Patapievici, „Postfaţă," p. 160.

211. Ibid., p. 165.

cursul căreia omul şi-a dobândit înţelegerea de sine şi şi-a afirmat demnitatea în virtutea faptului de a fi creat de Dumnezeu după chipul şi asemănarea Sa.[212] Această tradiţie poate fi şi trebuie să fie ştearsă, întrucât este tradiţia unui „surogat de adevăr,," a unui „adevăr derivat" ca orice adevăr care nu este definit exclusiv de propria noastră conştiinţă.[213] Nobleţea spiritului este „viaţa dusă după standardul adevărului, adică potrivit măsurii pe care adevărul o determină ca demnitate, ca valoare eternă, sustrasă timpului şi dedicată transcendenţei."[214] În Creştinism, nu „carnea şi sângele" îi descoperă omului adevărul, ci Dumnezeu însuşi. Pentru Riemen (sau pentru d-l Patapievici?), nu carnea şi sângele îi descoperă omului adevărul, nici Dumnezeu (despre care nu putem spune nimic precis), ci umanistul, receptacolul transcendenţei, cel înzestrat cu „darul deosebirii duhurilor."[215]

Răul, în Creştinism, este ceea ce îl împiedică pe om să devină el însuşi prin asemănarea cu Făcătorul său. În Creştinism, omul este purtător al chipului lui Dumnezeu; în umanismul descoperit de Riemen şi propovăduit cu entuziasm de d-l Patapievici, omul se reduce la „purtătorul unor calităţi vitale eterne" lipsite de orice temei şi despre care omul este condamnat să nu ştie niciodată nimic hotărâtor. Răul cu care se confruntă această pseudo-religie este

---

212. În recenzia publicată de d-l Patapievici în *Idei în dialog* apare acest pasaj, neinclus în textul postfeţei: „Civilizaţia este ameninţată atât din exterior, prin barbaria violenţei, cât şi din interior, prin barbaria uitării; noi, astăzi, sântem expuşi ambelor feluri de barbarie." „Vocea care lipseşte," *Idei în dialog*, nr. 47, aug. 2008, p. 55.

213. Ibid., pp. 165-166.

214. Ibid., p. 166.

215. Ibid. Recenzia d-lui Patapievici este precum cartea pe care o discută: tautologică şi factice. Pe alocuri este presărată cu fraze halucinante. Iată un exemplu memorabil: „Absolutul se revelează în capacitatea de a distinge şi, în acelaşi timp, de a trăi realitatea distincţiei."

unul care îl împiedică pe om să devină purtătorul acestor valori. Renunţând la Dumnezeu, pseudo-umanistul ajunge să pună în locul Lui un pseudo-Dumnezeu care se împotriveşte unui pseudo-rău de dragul unui pseudo-om.

Potrivit lui Riemen, răul este adus pe lume în egală măsură de cel care ucide cât şi de cel care justifică crima. Chiar dacă cel din urmă poate fi un erudit, el rămâne esenţial un barbar. Nu cultura îl defineşte pe aristocratul spiritului, ci nobleţea de spirit. Însă această nobleţe de spirit este lipsită de temei. Nici ucigaşului, nici ideologului aristocratul spiritului nu-i poate opune nimic decât tăcerea sau un discurs moralizator. După cum observă David P. Goldman, „Răul comun ucide pentru câştig sau violează pentru a-şi satisface poftele. Răul radical violează şi ucide pentru ca teroarea şi groaza să şteargă amintirea binelui, lăsând în urmă doar capacitatea de a face tot mai mult rău. Răul radical nimiceşte binele din invidie; dacă noi devenim incapabili să mai percepem Binele, vom rămâne înmărmuriţi şi complet depăşiţi înaintea răului radical. Şi nici o filozofie seculară nu poate explica Binele; nici un curent principal din filozofia modernă nici măcar nu încearcă să o facă. Cu atât mai puţin poate filozofia seculară să explice răul radical. Erodarea înţelegerii teologice a binelui şi a răului petrecută în Occident de la cel de-al Doilea Război Mondial şi Războiul Rece încoace ne lasă vulnerabili în faţa răului radical."[216]

D-l Patapievici propune ca posibilă explicaţie pentru dispariţia umanismului (în definitiv, subtitlul cărţii lui Riemen este „un ideal uitat") „rătăcirile antiumaniste ale postmodernismului."[217]

---

216. David P. Goldman, „The Torture Debate Shows Our Vulnerability to Radical Evil," *First Things*, May, 2009, subl. mea, G. F. (http://www.firstthings.com/onthesquare/?p=1418).

217. H.-R. Patapievici, „Postfaţă," p. 159.

S'ar putea însă ca antiumanismul postmodern să fie într'un sens mai aproape de Creştinism decât umanismul secular sau pseudo-religios atunci când denunţă iluziile crezului umanist. Numai că postmodernismul, la fel de anticreştin precum umanismul pe care-l condamnă, a contestat pretenţiile umanismului în numele unui nihilism radical. Dimpotrivă, Creştinismul le contestă în numele Adevărului absolut.

Pentru că este o falsă religie, umanismul nu a reuşit şi nu poate reuşi să împiedice barbaria. Dar mai întâi, de ce este umanismul o religie? Umanismul este o religie în sine atunci când afirmă că „omul poate cunoaşte adevărul, bunătatea, frumuseţea şi poate realiza libertatea, justiţia, dragostea şi generozitatea. Orice civilizaţie se bazează pe împrejurarea că omul îşi întemeiază demnitatea şi identitatea personală nu pe realitatea sa fizică, ci pe străduinţa de a realiza un ideal nemuritor."[218] Idealismul este ideal, într'adevăr, dar cu o singură condiţie: să nu se întâlnească cu realul. Căci, la nivelul realităţii, istoria ne aminteşte că toate civilizaţiile întemeiate pe „idealuri nemuritoare" au ajuns să calce în picioare demnitatea şi identitatea omului – în afară de singura civilizaţie întemeiată pe piatra ignorată de umanişti, pe un ideal întrupat, pe insuportabila, respingătoarea realitate fizică a rănilor din coasta şi din palmele sângerânde ale Idealului răstignit. A fost răstignit de lume, spre groaza ucenicilor dar şi spre oroarea umaniştilor. Umaniştii, desigur, nu l-ar fi răstignit, ci ar fi preferat o veşnică dezbatere de idei, ar fi continuat să-L viziteze pe furiş, precum Nicodim. Fără să înţeleagă nimic, de vreme ce nu vor decât să înţeleagă. Umaniştii sânt astfel prinşi în cercul vicios al căutării veşnice a unei credinţe care să-i ajute să înţeleagă. Or, credinţa nu realizează o mai deplină înţelegere, ci o viaţă mai deplină. Înţelegerea este ulterioară şi ea nu

218. Riemen, citat de d-l Patapievici în recenzia din *Idei în dialog*.

poate fi, în cazul credinciosului autentic, decât reflexul unei vieţi noi, este mărturisirea acestei vieţi.

Umanismul este o religie fiindcă se confruntă cu moartea, pe care îşi imaginează că o poate depăşi printr'o atitudine senină, vag sapienţială. Cum spune d-l Patapievici spre finalul prezentării cărţii lui Riemen, „ultima şi cea mai importantă valoare a umanismului este curajul: nu doar cel moral, ci şi curajul fizic în faţa morţii."[219] Numai că acest tip de curaj este aflat de Riemen mai puţin în tradiţia umanismului European, cât în Muntele vrăjit al lui Thomas Mann, mai precis în visul „poetic" – sfârşit printr'un coşmar şi prelungit printr'o revelaţie – avut de Hans Castorp în timpul unui viscol.[220] Pur şi simplu, „omul nu trebuie să îngăduie morţii să domnească asupra gândurilor lui în numele bunătăţii şi iubirii." Omul este mai nobil şi decât viaţa, şi decât moartea. Natura joacă aici rolul istoriei: lipsită de scop, imprevizibilă şi nimicitoare. Dacă te aventurezi prea departe şi de unul singur, rişti să fii ucis. Soluţia lui Mann, amplificată de Riemen şi legitimată prin invocarea unui umanism European sui generis, este că singurul loc sigur în lume, în istorie este „Berghof," sanatoriul platonician al făpturilor solare. Dacă te întorci în natură sau în istorie, cum decide Hans Castorp în finalul romanului, eşti ucis cu siguranţă. Faptul că pacienţii de la Berghof sânt muribunzi e secundar. Ei trebuie doar să-şi amintească că sânt mai nobili şi decât moartea, şi decât viaţa.

Astfel descris, umanismul nu este „o valoare universală," cum doreşte d-l Patapievici să ne facă să credem, ci o religie; mai puţin una universală, cât una a oamenilor de elită, una celebrată în dialogul dintre aristocraţii spiritului. Nici nu-i de mirare că un asemenea neostoicism cultural este tot mai lipsit de fideli, spre regretul d-lui

---

219. H.-R. Patapievici, „Postfaţă," p. 167.

220. Vezi în capitolul al VI-lea din *Muntele vrăjit*, secţiunea întitulată „Zăpadă."

Patapievici şi al egalilor domniei sale. Pentru că, la limită, omul postmodern nu se teme de moarte; el se teme de viaţă. El are nevoie de curaj nu pentru a putea muri, ci pentru a trăi, pentru a lua zilnic povara certitudinii lipsei de sens precum Sisiful lui Camus, sau a ignoranţei docte a lui Socrate, sfântul patron al umaniştilor din toate timpurile. După arăta Karl Löwith într'un eseu clasic,[221] între umanist (reprezentat de idealul clasic al omului ales, preluat apoi de idealul gentlemanului din Anglia secolelor 17-18) şi Creştin nu există diferenţe, ci o opoziţie radicală. Creştinul nu este un spirit ales, ci un om înviat. Pe el nu-l interesează nobleţea de spirit, ci spiritul viu. Doar în lumina Duhului poate fi văzută măreţia ridicolă a idealului omului cultivat.

Dar de ce este umanismul o falsă religie? Pentru a răspunde acestei întrebări, trebuie amintită mai întâi o altă lucrare a lui Löwith, *Meaning in History*. În acest volum, fostul discipol al lui Heidegger arată cum înţelegerea Creştină a sensului istoriei a fost înlocuită de ideea de progres şi că secularizarea constă în umanizarea valorilor Creştine. Aşa cum o demonstrează Löwith şi în eseul menţionat mai sus, valorile umaniste sânt în esenţa lor nu doar diferite, ci de-a dreptul opuse valorilor Creştine, chiar dacă noi continuăm să întrebuinţăm termeni identici şi pentru unele, şi pentru celelalte. Singura posibilitate de a salva valorile Creştine, adevărul omului şi sensul istoriei, afirma Löwith, constă în plasarea lor într'o perspectivă eshatologică. Prin urmare, eseul lui Löwith este cu atât mai urgent astăzi, când o elită necreştină încearcă să reformuleze Creştinismul în acord cu standardele şi categoriile lumii acesteia. Umanizarea Creştinismului va distruge, o dată cu Creştinismul, şi singura posibilitate de salvare a omului. Dacă omul nu va căuta să se îndumnezeiască prin Fiul lui Dumnezeu făcut om, atunci va deveni

221. K. Löwith, „Poate exista un gentleman creştin?”, *Rost*, nr. 67, Septembrie 2008.

pe nesimţite tot mai barbar, chiar în timp ce va „căuta adevărul şi divinitatea." Căutarea adevărului nu poate fi „dezinteresată," cum cred umaniştii, decât atunci când nu ai un suflet de salvat. Cum spunea părintele Dumitru Stăniloae, „Cei ce-l neagă pe Hristos ca Viaţă adevărată, cei ce neagă că El este singura cale spre viaţa adevărată, afirmă minciuna şi moartea drept adevăr. Şi cel care ispiteşte pe oameni spre această minciună, cel ce e cel dintâi care a susţinut această minciună şi continuă să o susţină, este diavolul. […] Cei ce nu recunosc pe Hristos drept cale spre Dumnezeu mai presus de lume, ci socotesc că lumea aceasta e singura realitate, nu cunosc nici o cale de scăpare de moartea din ea."[222]

Poate că unul din principalele merite ale lucrării *Meaning in History* este acela de a fi demonstrat că totalitarismele sânt făcute posibile de iluzia că „omul poate cunoaşte adevărul, bunătatea, frumuseţea şi poate realiza libertatea, justiţia, dragostea şi generozitatea." Tocmai această iluzie explică de ce un Heidegger a putut simpatiza cu nazismul, de ce în Rusia stalinistă atât de mulţi oameni de cultură (scriitori, filozofi, poeţi, pictori, muzicieni) au crezut în comunism (dar nu şi de ce elita Românească de astăzi cochetează cu puterea; explicaţia, în acest caz, este tot atât de prea-omenească pe cât de evidentă.) Fiindcă nu-i destul să legi esenţa umanismului de esenţa omului şi esenţa omului de temeiul adevărului, câtă vreme acest adevăr nu are nimic în comun cu Cel care a spus despre Sine că este Adevărul. După ce au înţeles consecinţele idealismului lor, umaniştii Ruşi din prima jumătate a secolului trecut şi-au exprimat curajul trăgându-şi un glonţ în cap. Iar ceilalţi, mai puţin curajoşi, au fost ajutaţi să moară de barbarii pe care îi sprijiniseră. Cum spune părintele A. Schmemann, o

222. Pr. D. Stăniloae, *Iisus Hristos Lumina lumii şi îndumnezeitorul omului*, Anastasia, 1993, p. 80.

religie mincinoasă este o religie care îi ajută pe oameni să moară.[223] Că o face prin ignorarea voită a Adevărului sau prin deportarea în lagărele de exterminare, este secundar.

Umanistul aşteaptă de la Creştinism să i se spună că este o făptură aleasă şi unică. Creştinismul îi spune însă că este un păcătos, ca toţi oamenii, nevrednic, ca toţi oamenii, de harul lui Dumnezeu. Dar îi spune totodată şi că adevăratul curaj nu este cel dinaintea morţii, ci acela prin care cerem credinţa în Cel care S'a dat pe Sine morţii pentru ca noi să fim vii, astfel încât „sau de viem sau de murim, ai Domnului sântem." (Romani 14:8) Aşadar, dacă este adevărat că omul este ales şi unic, această se împlineşte nu prin cultura profană, ci în Persoana Fiului Întrupat. În afara Fiului nu există persoane, ci doar indivizi ai unei specii anume din cadrul naturii. Nişte animale bipede, fără pene şi, ca semne distinctive, cu o carte sub braţ şi cu un deget la tâmplă. Adevăratul curaj nu constă în acceptarea senină a morţii sau în sfidarea ei, ci în luarea voluntară a morţii Celui care a omorât moartea, constă în a muri împreună cu Cel viu. Curaj adevărat are cel care înfruntă moartea adevărată, care este moartea spirituală. Căci a avea curaj în faţa unui fapt inevitabil, cum este moartea fizică, nu este curaj, ci resemnare. Adevăratul curaj nu constă în înfruntarea morţii fizice, ci în înfruntarea morţii spirituale, faţă de care moartea fizică nu este decât un tip, o icoană. Moartea fizică nu are sens decât în planul morţii şi vieţii duhovniceşti. Umanistul nu poate înfrunta moartea fizică fiindcă nu ştie ce este moartea fizică. Aşa cum nu ştie nici postmodernul, care opune idealismului umanist realismul desfigurator al morţii. Dar realismul postmodern nu este un realism propriu-zis, ci sarcasm şi cinism îndreptăţite doar în măsura în care moartea fizică este limita şi testul vieţii. Creştinismul opune însă şi unora, şi altora, o teologie orientată eshatologic, aşa cum o

223. A. Schmemann, *Pentru viaţa lumii*, EIBMBOR, 2001, p. 119.

arată Löwith în finalul eseului său, o vestire a Împărăţiei din care nu numai moartea a fost scoasă afară, ci şi viaţa veacului acestuia. Vieţile noastre sânt contaminate de moarte fiindcă, după ce ne-am înstrăinat de Dătătorul vieţii, L-am ucis atunci când „întru ale sale au venit" (Ioan 1:11) şi astfel ne-am separat pentru totdeauna de El. De-atunci, lucrurile s'au schimbat radical: nici o întâlnire nu mai este cu putinţă, nici o împăcare nu mai este posibilă, decât în măsura în care îl însoţim pe Crucea pe care noi l-am pus. „De eşti Fiul lui Dumnezeu," i se striga în batjocură, „dă-te jos." Or, El a rămas pe Cruce pentru a ne da pe noi jos de pe ea, a intrat în moarte şi a rămas în ea până a treia zi pentru a ne scoate pe noi din ea. Dar pentru a putea fi scoşi din moartea noastră, trebuie să ne întâlnim cu El acolo unde El ne-a dat întâlnire: în moartea Lui.

Aşa cum demonstrează în mod profund părintele profesor John Behr într'o carte apărută şi în Româneşte,[224] adevărul Creştinismului este concentrat în taina Crucii, în Patimile, Moartea şi Învierea Domnului. Spre deosebire de necreştini, care fie privesc moartea în mod sfidător, fie se străduiesc să o ignore, Creştinul priveşte prin moarte, dincolo de ea. Trecut deja cu sufletul de la moarte la viaţă, Creştinul se străduieşte, cât se află în această lume şi în această viaţă, să-şi ducă şi trupul acolo unde se află deja cu sufletul. Creştinul luptă împotriva cărnii pentru a salva trupul, el se luptă cu Cel rău pentru trup precum Arhanghelul Mihail pentru trupul lui Moise (Iuda 1:9). După cum recunoaşte şi un teolog catolic, „misterul central al Ortodoxiei este misterul pascal," al „trecerii prin moarte" la viaţa deplină.[225]

---

224. John Behr, *Taina lui Hristos. Viaţa în moarte*, Editura Sophia, 2008.

225. Henri de Lubac, *Drama umanismului ateu*, Bucureşti, Humanitas, 2007, p. 301. Pentru Lubac, orice încercare de a realiza o viaţă împlinită în condiţiile acestei lumi este o gravă iluzie care sfârşeşte în nefericire, demenţă sau crimă. Din punctul său

În timp ce sursele umanismului despre care vorbeşte Riemen în cartea recomandată de d-l Patapievici se află în cultura clasică,[226] originea Creştinismului nu se află nici în viitor, nici în trecut, ci în afara timpului. „Doamne, la cine ne vom duce? Graiuri de viaţă vecinică tu ai." (Ioan 6:68) Acest răspuns dat de Petru lui Hristos care îi întrebase pe apostoli dacă vor pleca şi ei o dată cu ceilalţi ucenici scandalizaţi de gândul că nu vor dobândi viaţa dacă nu-l vor mânca pe Hristos (Ioan 6:57-67) nu înseamnă doar o dovadă de fidelitate. Înseamnă recunoaşterea epuizării oricărei alte soluţii de salvare. Înseamnă recunoaşterea faptului că omul este făcut să aibă viaţă, dar că nu are în sine această viaţă. Înseamnă recunoaşterea faptului că nu există texte, oricât de „inspirate," spre care să te îndrepţi pentru a înfrunta moartea.[227] Nu avem la cine altcineva să mergem. Iar cultura, oricât de mare şi de profundă ar fi ea, nu poate

---

de vedere, atât limitele umanismului ateu, cât şi posibilitatea depăşirii lor, se găsesc expuse în opera lui Dostoievski, „profetul *unei alte vieţi*," care „a ştiut să privească această lume din punctul de vedere al morţii, adică al veşniciei" (ibid., pp. 311-312).

226. De Lubac atrage atenţia asupra unui lucru mai puţin cunoscut, atunci când nu este ignorat cu bună ştiinţă, şi anume că la originea „religiei umanităţii" a lui A. Comte se află filozofiile tradiţionaliste ale lui Bonald şi de Maistre (*op. cit*., pp. 212-213). Chiar dacă umanismul poate să pară compatibil cu Creştinismul, efectul lui este „golirea credinţei de substanţa ei" (ibid.)

227. În cadrul emisiunii *Înapoi la argument* difuzată pe TVR Cultural în 21.06.2007, d-l Patapievici a vrut să ştie de la d-l Andrei Pleşu cum i-ar răspunde unui tânăr care i-ar pune această întrebare: „Cum pot să-mi trăiesc viaţa cu sens?" Răspunsul d-lui Pleşu a fost următorul: „Hai să facem ceva împreună. Hai să facem… Hai să citim împreună un text, de exemplu. Hai să stăm şase luni într-o întâlnire regulată pe un text frumos din istoria culturii lumii. Pare puţin şcolăresc, dar mie întotdeauna mi-a făcut plăcere cu doi-trei prieteni să parcurg un text… Şi am observat că mă ajută extraordinar. Fiindcă răspunsurile în domeniul acesta nu vin direct: - Ce mă fac? - Faci asta. Răspunsurile vin pe un drum. Bun. Ai o întrebare, hai să mergem. Pe drumul ăla dacă oamenii sânt întregi şi sinceri şi autentici, apar întrebări… Apar răspunsurile…"

spune nici măcar atât. Umanismul necreştin spune doar: „nu avem unde să mergem."[228]

Răspunsul lui Petru nu se opreşte doar să constate că nu avem la cine să mergem. El afirmă totodată că nu mergem la un text, nu mergem la o învăţătură, ci la o persoană. Iar această persoană este singura persoană care a venit în această lume fără să fie din această lume, singura persoană care ni l-a putut arăta pe Dumnezeu fiindcă era şi este Dumnezeul cel veşnic.

Încât Hristos este cu noi „în toate zilele, până la sfârşenia veacului" (Matei 28:20); El nu este doar Cel care va veni, ci şi Cel care vine fiindcă a venit deja. Venirea lui Hristos este o revenire. De aceea, fiecare Creştin ştie că petrecerea sa în timp, în istorie, se desfăşoară într'un „acum" asigurat, întemeiat prin Întrupare. Apocalipsa este dezvăluirea Celui care acum este ascuns, este o arătare de felul celei de pe Tabor, dar pe care atunci o vor vedea toţi oamenii, de la Adam la ultimul om ce se va fi născut. Oare cu ce curaj îl vor privi atunci la Faţă pe Cel care este Viaţa lumii umaniştii care au preferat să-şi exerseze curajul contemplând neantul morţii? „Şi în zilele acelea vor căuta oamenii moartea şi nu o vor afla, şi vor pofti să moară şi moartea va fugi dela ei" (Apocalipsa 9:6).

---

228. Întrebat de d-l Costion Niculescu ce cărţi ar dori să aibă cu sine în condiţiile unei izolări totale, d-l Patapievici a răspuns că nici una, de vreme ce cultura este prilej de întâlnire cu celălalt, cu aproapele (vezi în H.-R. Patapievici, *Politice*, Humanitas, 2002, p. 241). Atunci când moartea este de netrecut, aproapele nu poate fi decât cel din imediata mea apropiere fizică. În rest, cei răposaţi îmi sânt inaccesibili. Nu avem unde să mergem. Gnosticul, în schimb, are întotdeauna o listă de locuri, de texte, de personaje care pot fi solicitate. Pentru gnostic, orice religie, tradiţie, cultură este „un ghid spiritual" la fel de bun şi vrednic de încredere ca oricare altul. Vorba d-lui Pleşu: „nu trebuie confundată unicitatea Creştinismului cu superioritatea lui."

SFÂNTUL NICOLAE VELIMIROVICI DESPRE ROLUL ŞI DESTINUL UNUI NEAM CREŞTIN ÎNTR'O LUME PĂGÂNĂ ŞI ÎNTR'O EUROPĂ APOSTATĂ

I. INTRODUCERE

Atunci când cineva doreşte să sublinieze valoarea unei cărţi de analiză istorică, „profetic" pare să fie unul din adjectivele cele mai la îndemână. Aceasta chiar dacă nu întotdeauna observaţiile exprimate în cartea respectivă au ajuns să fie confirmate de desfăşurarea ulterioară a evenimentelor; e destul ca recenzentul – ori publicul – să-şi dorească ca previziunile autorului să se împlinească. Nu acesta este cazul volumului de faţă. Editura Predania ne pune înaintea unui autor ale cărui avertismente – adevărate prorociri – s'au împlinit deja ori tocmai se împlinesc, fără ca cineva să îşi dorească acest lucru; de fapt, ele s'au împlinit împotriva dorinţei oamenilor şi, mai ales, împotriva dorinţei autorului.

Într'adevăr, ne aflăm într'un moment al istoriei prevestit de Sfântul Nicolae Velimirovici, „ultimul mare proroc al Creştinătăţii," după cum îl numeşte părintele Iustin Pârvu. Este un moment despre care Sfântul Nicolae Velimirovici a vorbit şi a scris în timpuri de război; astăzi, în vremuri de aparentă pace, Sfântul Nicolae nu ar mai fi fost lăsat să vorbească şi să scrie. De-abia dacă mai putem vorbi noi despre el şi despre mărturia lui. Trăim într'un timp în care toată lumea este tot atât de convinsă că termenului „masă" îi corespunde obiectul concret masă, pe cât este de convinsă că nu există un adevăr în sine datorită căruia mesei îi spunem „masă" şi nu „avion," adevărului îi spunem „adevăr" şi nu „minciună," binelui „bine" şi nu „rău." Lumea de astăzi are, printre multe păreri faţă de chestiunile banale, o convingere de nezdruncinat faţă de problema esenţială: cuvintele

şi valorile care ne orientează viaţa nu sânt altceva decât convenţii. Tocmai această viziune convenţionalistă asupra realităţii este respinsă de Sfântul Nicolae Velimirovici în numele singurei viziuni realiste, o viziune determinată de un Adevăr durabil, un Adevăr care nu poate fi dedus, care nu poate fi dobândit prin vreun acord între indivizi, tocmai pentru că Adevărul este Persoană şi pentru că este viu – Viaţa însăşi. Şi pentru că este Persoană, Adevărul se arată pe Sine. În cuvintele Sfântul Nicolae Velimirovici, „Adevărul e ipostatic, nu impersonal. Adevărul e Dumnezeu, nu un lucru. Adevărul este Acela, nu ceva. Acela e adevărul, care este întotdeauna acelaşi, nu ceva ce se schimbă neîncetat. […] Adevărul nu se poate afla în cele zidite, ci în Ziditor. Adevărul nu va fi descoperit de cele zidite, dacă nu îl descoperă Ziditorul. Însă, auziţi şi vă bucuraţi, popoare ale pământului: Ziditorul ne-a descoperit adevărul, S'a arătat în trup, ca Adevăr întrupat." (Scrisoarea 15).

Or, dacă realitatea este determinată de acest Adevăr, urmează că percepţia realităţii depinde de relaţia noastră cu Dumnezeu – relaţia cu Dumnezeu a fiecăruia dintre noi în parte, cât şi a neamului din care ne tragem. În cele ce urmează voi încerca să schiţez două din temele importante ale volumului Prin fereastra temniţei – sensul şi destinul unui neam Creştin şi rolul unei culturi străine de Dumnezeu – după care voi încheia încercând să spun câteva lucruri despre ceea ce această carte nu este în ciuda eforturilor unora care şi-ar dori ca sensul şi miza ei reală să fie deturnate printr'o lectură fundamentalistă.

II. NEAMUL CREŞTIN ÎNTR'O LUME PĂGÂNĂ ŞI ÎNTR'O EUROPĂ APOSTATĂ

Cartea Prin fereastra temniţei este o culegere de scrisori compuse de Sfântul Nicolae pe când era închis în lagărul German de la Dachau.

Titlul pare să sublinieze faptul trist al întemniţării episcopului ortodox. Dar cum ar putea fi întemniţat un om liber ajuns, printr'o asemenea măsură a credinţei, nădejdii şi dragostei, la asemănarea cu Făcătorul cerului şi al pământului? Privea oare Sfântul Nicolae prin fereastra temniţei la cerul înstelat şi legea morală? Invidia el oare libertatea de mişcare a oamenilor dinafara temniţei? Sau, mai degrabă, privea dinspre Împărăţia lui Dumnezeu prin fereastra temniţei unde se închisese singură o Europă care fusese, până nu demult, liberă, adică în drum spre Împărăţia lui Dumnezeu? Merită precizat aici că titlul original al lucrării este „Cuvinte către poporul Sârb prin fereastra temniţei." Într'adevăr, nu soarta sa şi-o plânge Sfântul Nicolae în aceste pagini, ci soarta naţiunii Sârbe, şi, o dată cu aceasta, soarta tuturor naţiunilor care, precum cea Sârbă, şi-au trădat vocaţia Creştină. Din acest punct de vedere, cartea ar fi putut avea foarte bine ca subtitlu: „Scrisori către o naţiune apostată." Sau, poate şi mai bine, „Despre sensul Creştin al istoriei." Fiindcă doar viziunea Creştină asupra istoriei este în măsură să explice înflorirea sau nimicirea unui neam. Este fals că istoria ar urma nişte legi ale creşterii şi descreşterii, ale progresului şi declinului, ale maturizării şi bătrâneţii. Dacă Sfântul Nicolae Velimirovici vorbeşte în Scrisoarea 3 despre bătrâneţea unui stat aparent tânăr precum cel iugoslav şi moartea iminentă a acestuia, el o face, şi aici, dintr'o perspectivă duhovnicească, bătrâneţea desemnând în acest caz starea păcatelor şi a fărădelegilor în care ajung oamenii şi naţiunile atunci când se depărtează de Dumnezeu. Cei care se aşteaptă ca teoriile evoluţioniste, raţionaliste sau organiciste să le desluşească sensul istoriei se înşală tot atât de mult ca şi cei care consideră că istoria nu are nici un sens. De vreme ce istoria este parte a realităţii determinate de Dumnezeu, Făcătorul şi Purtătorul ei de grijă, doar învăţătura Creştină îi poate lămuri sensul. De aceea, fără raportarea

la Dumnezeu nu putem înţelege nimic, nici realitatea, nici istoria, nici văzutele, nici nevăzutele. Cum spune Sfântul Nicolae Velimirovici, „Când [Europenii] s'au gândit că le ştiu pe toate, de fapt nu ştiau nimic. Căci cu cât ştiau mai multe despre microbi, cu atât ştiau mai puţin despre Dumnezeu. De aceea i-a lovit mâna grea a Domnului cerului şi al pământului." (Scrisoarea 6)

Principiul determinant în istorie, ne-o spun toţi prorocii şi o întăreşte Sfântul Nicolae, este voia lui Dumnezeu: istoria este povestea neamurilor şi a indivizilor aşa cum s'au raportat ei la voia lui Dumnezeu. E de înţeles atunci îndemnul Sfântului Nicolae Velimirovici din Scrisoarea 9: „Citiţi Sfânta Scriptură, pentru a înţelege istoria Sârbilor. Citiţi Biblia, ca să aveţi în mâini lumina călăuzitoare pe calea cea întunecată a destinelor omeneşti." Sau în Scrisoarea 29, unde ne spune că tainele oamenilor şi ale popoarelor nu pot fi înţelese în afara Scripturii. Aşa că, dacă unii dintre cei care s'au răzvrătit au dispărut, aceasta s'a întâmplat nu din necesitate istorică, ci pentru ca au fost urâţi de Dumnezeu, care i-a lăsat pradă voilor lor nelegiuite. Acest lucru s'a petrecut şi cu naţiunea Sârbă: „Noi înşine sântem de vină," afirmă Sfântul Nicolae, continuând: „Sântem vinovaţi în faţa singurului Dumnezeu adevărat, căci am urmat mincinoşilor zei ai culturii. De aceea Dumnezeu ne-a lăsat să cădem în iadul unde El nu este, ca să vedem cum este fără El" (Scrisoarea 36). Sau, cum îi spune Hristos Europei într'un dialog imaginar descris în Scrisoarea 42: „Nu Eu vă voi pedepsi, ci păcatele voastre şi lepădarea voastră de Mine, Mântuitorul vostru." Cu toate acestea, precizează Sfântul Nicolae, cele două războaie mondiale nu au fost decât un avertisment, o „mânie a dragostei lui Dumnezeu" care nu bate ca să nimicească, ci pentru a trezi, pentru a vindeca, pentru a-i smulge pe oameni din legământul lor cu satana. Iar dacă Sârbii şi, o dată cu ei, celelalte neamuri botezate în numele Sfintei

Treimi nu se vor întoarce la Hristos şi nu vor căuta Împărăţia lui Dumnezeu, vor pierde nu doar Împărăţia cerurilor, ci şi împărăţia pământească, respectiv integritatea teritorială, suveranitatea şi chiar identitatea naţională.

După cum ştim din istoria recentă, Sârbii au ignorat cuvintele Sfântului Nicolae Velimirovici, şi astfel au împlinit acest nefericit deznodământ. Poate că unii dintre noi vor spune: „Şi ce ne priveşte pe noi? Doar noi, Românii, nu sântem ca Sârbii!" Iată însă ce le spune Hristos celor care privesc lucrurile aşa, într'o parafrază a cuvintelor de la Luca 13, 1-5: „Credeţi oare că Sârbii au fost mai păcătoşi decât toţi ortodocşii fiindcă au suferit aceasta? Nu! zic vouă; dar de nu vă veţi pocăi, toţi veţi pieri la fel." Cartea Sfântului Nicolae Velimirovici este, din acest punct de vedere, un stăruitor şi deosebit de actual îndemn la pocăinţă. Adică o întoarce la Adevărul Persoană, un Adevăr la care putem ajunge pentru că El a ajuns mai întâi la noi. Nici nu putea exista un moment mai potrivit pentru întâlnirea cu această carte decât Postul Mare. Iar faptul că ne aflăm acum în intervalul dintre Duminica Sfintei Maria Egipteanca şi Duminica Floriilor întăreşte o dată în plus tâlcul acestui eveniment. Ni se aminteşte astfel că nu putem intra în Ierusalim decât o dată cu Domnul, în Domnul, în măsura în care am urmat vieţuirii sfinţilor Săi – precum Maria Egipteanca, sau Nicolae Velimirovici.

Prin urmare, nu trebuie să ne pocăim pentru a evita un război, pentru a împiedica fărâmiţarea naţiunii şi a patriei în felul în care s'au petrecut ele în fosta Iugoslavie, ci pentru a redeveni noi înşine. Lumea omului se fărîmiţează şi se risipeşte atunci când omul este fărâmiţat şi risipit. Iar omul se fărâmiţează şi se risipeşte de fiecare dată când se întoarce de la Faţa lui Dumnezeu pentru a-şi contempla propria sa faţă. În această mişcare de întoarcere, omul îşi pierde greutatea sufletului, devine imponderabil, asumând o

formă drăcească de spiritualizare a materiei. Omul, această fiinţă nepreţuită din Univers, ajunge astfel să nu mai aibă nici un preţ. Această devalorizare a fiinţei umane se produce de fiecare dată când ea nu mai este măsurată cu singura unitate de măsură potrivită omului: Dumnezeu-omul, Fiul întrupat al Tatălui. Pentru că Europa a lepădat frica de Dumnezeu, ne spune Sfântul Nicolae în Scrisoarea 48, ea nu mai cunoaşte nici ruşinea faţă de omul sfânt. Şi pentru că îi lipseşte noţiunea de om sfânt, Europa a ajuns să dispreţuiască omul cu totul.

Dacă lucrurile stau aşa, care este soluţia propusă de Sfântul Nicolae? Convertirea, întoarcerea la credinţă. Dar Sfântul Nicolae precizează în cadrul ultimelor scrisori din volum: întoarcerea unui neam întreg. Doar convertirea unui neam mai poate aduce o mărturie credibilă într'o lume decăzută ca aceasta. În perioada apostolică, situaţia era cumva mai puţin gravă decât cea din zilele noastre, fiindcă cei care îmbrăţişau credinţa Creştină erau izbiţi de noutatea ei. Astăzi însă, ei ignoră Creştinismul ca pe o destinaţie cunoscută, o staţiune plăcută dar apăsătoare prin monotonie. Creştinismul nu mai este interesant, se plâng generaţiile moderne. Dar n'a fost niciodată interesant. Toate religiile şi culturile sânt interesante; însă doar Creştinismul este adevărat. Tocmai de aceea, situaţia în care se află neamurile apostate este mai grea decât cea a neamurilor păgâne. Fiindcă, ne spune Sfântul Nicolae în Scrisoarea 15, a te îndepărta cu un singur pas de la adevăr înseamnă a te depărta de cinste şi dreptate mai mult decât neamurile care nu au cunoscut vreodată adevărul.

În ciuda acestei situaţii fără precedent în istoria lumii şi a Creştinismului, oamenii şi neamurile se pot întoarce iarăşi la Dumnezeu. În cuvintele Sfântului Nicolae din Scrisoarea 16: „Va putea vreodată această generaţie de rătăciţi, cea mai rătăcită din

întreaga istorie, să se întoarcă la adevăr şi cinste? Va putea. Fie ca Hristos cel dispreţuit să binevoiască a se petrece acest lucru cât mai grabnic." Iar întoarcerea unui neam poate aduce şi întoarcerea unui continent şi a întregii lumi. Fiindcă aşa cum Europa dezintegrează în numele unei false uniri, poporul Creştin uneşte în numele unor autentice separaţii: cea dintre identitate şi anonimat, păcat şi sfinţenie, libertate şi robie, moarte şi viaţă.

Se poate converti un neam, se poate pocăi un neam ca un om? Da, ne spune Sfântul Nicolae; e destul să schimbe frica de moarte cu frica de Dumnezeu şi cu ruşinea faţă de omul sfânt. Dar cum se explică oare apariţia fricii de moarte şi a obsesiei faţă de moarte în sânul unor neamuri Creştine. Pe de o parte, ne spune Sfântul Nicolae, atunci când omul părăseşte frica de Dumnezeu, vin peste el toate fricile. Pe de altă parte, această frică le-a fost indusă popoarelor Creştine de o Europă atee. Iar după ce le-a infectat cu frica de moarte, le-a promis şi remediul: unul religios, bazat pe cultul apei, adică pe igiena corporală, şi altul, politic, bazat pe controlul total, pe supravegherea permanentă (cf. Scrisoarea 59). Aici îşi găseşte explicaţia şi problema microcipului despre care s'a vorbit în lumea ortodoxă în ultima vreme. Despre cultul apei voi vorbi puţin mai departe, când voi discuta sensul culturii într'o lume apostată. Revin acum la întrebarea anterioară: Se poate converti un neam, se poate pocăi un neam ca un om? Sfântul Nicolae ne arată că lucrul acesta este posibil: o dovedeşte istoria poporului Evreu, o dovedeşte istoria poporului Sârb. Sfântul Nicolae repetă la finalul fiecărei scrisori că putem ieşi din această fundătură, că putem fi eliberaţi de înşelare, de minciună, de idolatrie, că Dumnezeu aşteaptă întoarcerea fiecărui neam şi a fiecărui om (vezi mai ales Scrisoarea 80). Iar oamenii şi neamurile se întorc la Dumnezeu atunci când s'au săturat să mai rătăcească, când s'au săturat să

se mai lase amăgite de călăuze mincinoase, când îndrăznesc să primească ceea ce Biserica vesteşte de două mii de ani: anume, că Adevărul şi Dumnezeu sânt una. „Doamne, la cine ne vom duce? Graiuri de viaţă vecinică ai." (Ioan 6:68)

Dar pentru a putea ajunge să-l preţuim pe om cu adevărat, ne spune Sfântul Nicolae Velimirovici, trebuie să ne străduim să-L preţuim pe Dumnezeu cu adevărat: ca Făcător al tuturor celor văzute şi nevăzute şi ca Părinte al nostru. Această întoarcere la Dumnezeu este în fond semnificaţia principală a pocăinţei. Omul şi neamul care se dăruiesc cu adevărat lui Dumnezeu sânt redaţi lor înşişi. Sânt eliberaţi de lanţurile falselor identităţi şi ale falselor valori. „Dumnezeu este măsurătorul valorilor," ne spune Sfântul Nicolae Velimirovici în Scrisoarea 28. Numai omul liber vede lumea cu adevărat aşa cum este ea, nu doar în lăţimea şi lungimea ei, precum o vede omul robit de minciună, ci mai ales în adâncimea şi înălţimea ei, ne spune Sfântul Nicolae în Scrisoarea 35. Această vedere limitată a lumii nelibere explică obsesia acestei lumi pentru spaţiu, obsesie care duce inevitabil la război. Însă „războiul pentru pământ este război împotriva adevărului," ne spune Sfântul Nicolae în aceeaşi scrisoare. Este un război dus împotriva adevărului lumii, o lume nespus mai vastă, mai adâncă, mai minunată decât o vede omul robit; inevitabil, războiul dus împotriva adevărului lumii este şi un război dus împotriva adevărului omului.

Adevărul omului, ne spune Sfântul Nicolae în Scrisoarea 41, stă în numele său. Omul nu se aduce pe sine pe lume, ci este adus pe lume. Ceea ce înseamnă că omul nu vine în lume în numele său propriu; nu vine nici măcar în numele strămoşilor săi, ci vine în numele lui Hristos, „Cel de o fiinţă cu Tatăl, prin Care toate s'au făcut," şi lumea, şi omul. Omul este adus pe lume pentru a deveni fiu al lui Dumnezeu, neam al lui Dumnezeu şi locuitor al Împărăţiei

lui Dumnezeu. Însă doar omul devenit liber prin credinţa în Sfânta Treime aşa cum este ea mărturisită de Biserica Ortodoxă de două mii de ani poate vedea cum este lumea cu adevărat, ce este omul cu adevărat şi cine este Dumnezeu cu adevărat.

III. ROLUL CULTURII

„Veniţi să ne zidim nouă cetate şi turn, al căruia vârf va fi până în ceriu, şi vom face nouă nume mai nainte de ce ne vom risipi pre faţa a tot pământul," spune textul de la Facere 11:4. Acesta este proiectul pe care Sfântul Nicolae îl vede în istoria culturii europene antropocentrice: realizarea autonomiei. În tâlcuirea făcută de Sfântul Nicolae în Scrisoarea 76, „Când au zis că vor să zidească o cetate, înseamnă că au vrut ca întreaga lor viaţă personală şi socială să o rânduiască fără Dumnezeu şi fără binecuvântarea lui Dumnezeu. [...] Când au zis că vor să îşi facă un nume, înseamnă că au vrut să dobândească slavă deşartă, ca oamenii să fie încântaţi de ei şi să li se închine ca unor dumnezei, în pofida Dumnezeului ceresc. Când au zis că vor să facă acestea mai înainte de a se risipi pe faţa a tot pământul, înseamnă că au vrut să-şi rânduiască viaţa numai după voia şi după planul lor, fără să ia în seamă voia şi pronia lui Dumnezeu. Într'un cuvânt, toate întru slava lor, toate în pofida lui Dumnezeu."

Dar pentru că omul e făcut pentru înălţimea şi slava de la Dumnezeu, înălţimea care-i vine de la lucrarea sa proprie este nefirească. Este o înălţime la care omul se tulbură, pierde buna percepţie a realităţii despre care aminteam la început. Cultura nu este altceva decât „lucrare omenească, un lucru al mâinilor omeneşti. [...] Dacă ne vom lăuda cu cultura, ne vom lăuda cu ceva şi nu cu cineva; ne vom lăuda cu lucruri stricăcioase, nu cu făpturi înţelegătoare," spune Sfântul Nicolae în Scrisoarea 30. Lăudându-se cu înălţimea

propriilor lucrări, omul îşi pierde minţile, precum Nabucodonosor la vederea măreţelor turnuri ale Babilonului (Daniil, cap. 4. Vezi şi Prin fereastra temniţei, Scrisoarea 20) La această înălţime nefirească pentru om, simţul realităţii slăbeşte, iar omul îşi uită menirea şi calea (Scrisoarea 21); tocmai cel care ajunge să trăiască în închipuire vorbeşte cel mai mult despre realitate (Scrisoarea 60).

„În ce constă esenţa culturii europene?" întreabă Sfântul Nicolae în Scrisoarea 57. „În curăţenia trupească," primim răspunsul. Nu este vorba aici de o simplă preocupare pentru igienă. Această „cultură a apei" este opusă „culturii lacrimilor şi a rugăciunii," preocuparea pentru curăţenia trupească având o dimensiune religioasă pentru omul care se defineşte exclusiv prin trupul său. Este o grijă inconştientă pentru nemurire, pentru prelungirea vieţii trupeşti. Însă adevărata cultură este cea a curăţeniei inimii, ne spune Sfântul Nicolae urmând Domnului: „Iar când Hristos spune: Fericiţi cei curaţi cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu, acesta este un program pozitiv, nu de apărare, ci vizionar. Cei ce îşi curăţesc inimile n'o fac pentru a nu-i vedea pe draci, precum Evreii, sau pe microbi, precum Europenii, ci ca să-l vadă pe Dumnezeu." (Scrisoarea 56).

Se poate obiecta, însă: Sfântul Nicolae exagerează, este reducţionist, cultura Europeană nu poate fi redusă la astfel de ţeluri mediocre. Cultura Europeană este creatoarea unor valori care au inspirat întreaga lume. Societăţile europene s'au degradat doar după ce acestea valori nu au mai fost preţuite cu adevărat. Aici am putea spune: Sfântul Nicolae al Serbiei de-abia aştepta o asemenea obiecţie!

Împotriva celor care afirmă că ororile secolului XX, cele trei totalitarisme (comunist, fascist şi nazist) se explică prin criza valorilor umaniste, Sfântul Nicolae Velimirovici afirmă că aceste crime au fost posibile tocmai datorită triumfului valorilor

umaniste, a principiului care-l afirmă pe om ca măsură a tuturor lucrurilor. Sau, în formularea lipsită de orice echivoc a Sfântului Nicolae, „şcoala Europeană s'a depărtat de credinţa în Dumnezeu. Din această pricină şcoala s'a transformat într'o cameră de gazare. De aici provine moartea omenirii europene" (Scrisoarea 32). Din momentul când valorile umaniste au fost desprinse de etalonul lor, adică de ceea ce le-a făcut posibile, Dumnezeul întrupat, ele au fost afectate de o inflaţie care explică în cele din urmă faptul că un om ajunsese să preţuiască chiar mai puţin decât un glonţ.

Procesul separării valorilor de Dumnezeu a făcut posibilă cultura modernă antropocentrică. Însă odată desprins de Dumnezeu, omul nu devine mai uman şi nici măcar doar uman, ne spune Sfântul Nicolae în Scrisoarea 16, ci se bestializează, iar antropologia devine o specie a zoologiei – pas realizat deja de Peter Singer, profesor de bioetică de la Princeton, unul din principalii avocaţi ai lărgirii categoriei de „persoană" astfel încât să includă şi animalele. Menţionez în treacăt un articol important al profesorului American, publicat la sfârşitul lui Iulie 2008 în revista *Dilema veche.* Articolul se întitulează, sugestiv, „Drepturile maimuţelor şi drepturile omului." Ce este însă interesant este că acelaşi distins profesor, al cărui *Tratat de etică* a fost publicat în România de Editura Polirom în 2006, nu pare să preţuiască viaţa omului tot atât de mult ca pe cea a animalelor. Astfel, potrivit lui Peter Singer, în privinţa avortului, decizia pruncuciderii trebuie luată în urma cântăririi „preferinţelor" celor două părţi, ale mamei şi ale pruncului. Însă, de vreme ce până la vârsta de 18 săptămâni pruncul nu poate avea preferinţe, susţine acest savant, el poate fi ucis fără scrupule dacă mama alege să-şi împlinească această preferinţă.[229] Şi astfel, glasul

229. „Indiferent că este afirmată sau nu, premisa care susţine avortul legal este că nu există vreun adevăr obiectiv în privinţa valorii vieţii umane nenăscute. Iar această

ilustrei personalităţi răsună precum glasul nălucilor despre care scrie Sfântul Nicolae Velimirovici în Scrisoarea 49: „Omule, eşti un animal," ne spun nălucile, „deci nu te ruşina cu asta, trăieşte ca un animal."

Nu întâmplător am menţionat aici acest genocid încurajat de guvernele unor ţări care au fost Creştine (şi dintre care unele continuă să se considere Creştine); fiindcă această cultură umanistă, antropocentrică se află într'o cădere continuă. Ororile petrecute în prima jumătate a secolului XX nu au însemnat decât un stadiu de-a lungul acestei căderi. Lumea de astăzi a ajuns într'un stadiu încă şi mai infernal, iar statisticile ne-o pot confirma: numărul pruncilor ucişi în ultimii 30 de ani în cabinetele de obstetrică din Europa şi Statele Unite depăşeşte numărul victimelor ucise în cursul Terorii comuniste şi în cele două războaie mondiale. Crimele acestea sânt nu doar permise, ci de-a dreptul încurajate în lumea anticreştină în care trăim astăzi, o lume care continuă să perfecţioneze şi să construiască acele mijloace ştiinţifice, politice, economice, juridice prin care omenirea este tot mai puternic controlată şi orientată într'un sens potrivnic lui Dumnezeu. Iar o omenire deicidă, ne spune Sfântul Nicolae al Serbiei, sfârşeşte în propria ei anihilare. Chiar şi atunci când ştiinţa nu are ca scop direct negarea existenţei lui Dumnezeu, descoperirile şi invenţiile ştiinţei ajung până la urmă să fie interpretate şi întrebuinţate în sens anticreştin, împotriva lui Dumnezeu şi împotriva omului, arată Sfântul Nicolae în Scrisoarea

premisă este prelungită automat asupra judecăţilor privitoare la întreaga viaţă umană. […] De fiecare dată când termenul «alegere» apare ca substitut pentru «avort», este reintrodusă ideea că libertatea de a alege o diversitate de acţiuni este mult mai importantă decât moralitatea obiectivă a acţiunii alese, mai importantă deci şi decât actul de a alege nesocotirea anumitor vieţi omeneşti." Helen Alvaré, „The Cultural Impact of Abortion and Its Implications For a Future Society. Part Two," în Michael T. Mannion (ed.), *Post-Abortion Aftermath*, Sheed & Ward, 1994, p. 100.

44: „Europa a întrebuinţat toate descoperirile ei din ultimele două sute de ani spre sinuciderea ei în războaiele mondiale, spre fărădelege, spre ură, la nimicire, la înşelare, la şantaj, la pângărirea lăcaşurilor sfinte şi a obiceiurilor sfinte, la minciuni, necinste, desfrânări şi nelegiure în întreaga lume. Dar, de fapt, Europa nu a înşelat pe nimeni, ci pe ea însăşi."

Cultură a morţii nu este pentru Sfântul Nicolae Velimirovici doar acea cultură nihilistă şi relativistă condamnată uneori chiar şi de această Europă apostată; cultură a morţii este pentru el orice cultură care tinde să-l înlocuiască pe Dumnezeu şi pe omul viu, este o cultură care se preţuieşte pe sine mai mult decât pe omul care a creat-o. Acestei viziuni umaniste, Sfântul Nicolae îi opune convingerea Creştină potrivit căreia „toată cultura popoarelor, din toate veacurile, este o minune şi-o vrednicie mai mică decât orice om viu. Amin" (Scrisoarea 59).

IV. DESPRE CE NU ESTE ACEASTĂ CARTE

Să presupunem că cineva care nu îl cunoaşte pe Sfântul Nicolae Velimirovici ar deschide întâmplător această carte la Scrisoarea 52 şi ar citi următoarele cuvinte: „Din această pricină a apărut ura cumplită a Europenilor împotriva Evreilor: pentru că fiecare urăşte viciile sale în alţii. Europa respiră duhul Jidovesc, de aceea îi prigoneşte pe Evrei." Probabil că ar lăsa imediat cartea din mâna şi, speriat, ar privi în jur să vadă dacă nu a fost observat citind ceea ce, după câteva decenii de reeducare, i s'ar părea că reprezintă un text antisemit. Cu toate acestea, să presupunem mai departe că acelaşi cititor, care s'a liniştit după ce a observat că nu este nimeni în preajmă, iar volumul nu are un microcip ataşat de copertă prin care ar putea fi supravegheat, încearcă să mai deschidă o dată acest volum. De această dată nimereşte peste următorul pasaj din Scrisoarea 8: „Şi

nu va fi nici o mirare dacă Biserica va rândui o rugăciune împotriva ‚culturii' ca o însumare a tuturor relelor. Căci dacă Biserica are rugăciuni împotriva mândriei, împotriva urii, sălbăticiei, păgânătăţii, jurământului strîmb, fărădelegii, tâlhăriei şi împotriva a toată hulirea lui Dumnezeu şi a toată neomenia, de ce nu ar avea o rugăciune împotriva ‚culturii' ca o însumare a tuturor acestor rele?" Îngrozit, cititorul educat într'un sistem educaţional European contemporan şi-ar spune cu siguranţă: „Se vede că autorul nu este doar antisemit, ci şi obscurantist." Să presupunem, chiar dacă este foarte puţin probabil, că acest cititor ar mai face o ultimă încercare iar volumul s'ar deschide acum în dreptul următorului pasaj din Scrisoarea 43: „Pentru Sârbi, înţelegerea nu-i o tovărăşie de o clipă, nici o obşte trecătoare, nici o unire a puterilor spre a prăda. Pentru Sârbi, înţelegerea înseamnă în primul rând singurul Dumnezeu bun, în trei Ipostasuri, iar cel mai desăvârşit chip al acestui Dumnezeu pe pământ este unitatea a milioane de ipostasuri, dar cu o singură fiinţă, un singur duh, un singur ţel, o singură credinţă şi o singură dragoste. Un asemenea ţel încă nu a fost atins de nici un popor din lume.[230] Un astfel de ţel şi-a luat asupra sa numai poporul Sârbesc,

230. Fapt recunoscut şi de Gheorghe Racoveanu în *Omenia şi frumuseţea cea dintâi*, Editura Predania, 2009, p. 13. Pentru ca neamul Românesc să nu fie ruşinat în Ziua Judecăţii, Racoveanu ne îndeamnă să ne ruşinăm acum, amintindu-ne că darurile cu care am fost înzestraţi ne definesc ca Români. Darul-zestre dă măsura şi identitatea unui om şi a unui neam. Străinul nu are zestre. El trebuie mai întâi să fie recunoscut de pământ, să aparţină pământului. După cum ne aminteşte istoria noastră, întemeierea trebuie precedată de un descălecat, de o păşire pe pământ. Faptul că zestrea se dăruia la naştere sau la căsătorie, cu ocazia unui eveniment de viaţă, însemna că cel înzestrat nu devenea pur şi simplul posesorul unui dar, al unui teren. Ţarina sau bucata de pădure nu era o „exploatare agricolă," respectiv „forestieră," ci un loc vital, amestecat cu sângele celui care le primea. Aşa că atunci când comunismul le-a luat ţăranilor pământul, nu i-a deposedat de vreme ce ţăranii nu „posedau" pământul. Le-a secţionat un canal vital al memoriei.

şi se află înscris pe stema sa: ‚Numai înţelegerea îi mântuieşte pe Sârbi'." De data aceasta ne putem aştepta ca nefericitul cititor să lase definitiv cartea din mână, încadrându-l pe autor în vasta galerie a antisemiţilor, obscurantiştilor şi naţionaliştilor. Înşelându-se astfel de fiecare dată.

Căci, în ce priveşte antisemitismul, se poate vedea cu uşurinţă că Sfântul Nicolae foloseşte tema lui Israel în semnificaţia lui biblică, nu politică. Altfel spus, Israel este privit din perspectivă strict tipologică, ca popor care după ce a fost ales şi binecuvântat de Dumnezeu, s'a lepădat de El preferând în schimb să se închine idolilor, la fel ca celelalte popoare păgâne. Tot astfel, după cum Europa a răspuns chemării de a deveni Creştină, şi ea s'a întors la idolatria ei anterioară. Iar dacă Dumnezeu a pedepsit apostazia lui Israel, va pedepsi cu atât mai crunt apostazia Europei, care s'a bucurat de un legământ mai înalt şi de o dragoste mai puternică.

În privinţa posibilei acuzaţii de obscurantism, ea este greu de susţinut dacă avem în vedere educaţia academică a Sfântului Nicolae al Serbiei. La fel de greu s'ar putea găsi printre paginile acestei cărţi argumente care să o susţină. Departe de a dispreţui importanţa adevăratei culturi şi a raţiunii sănătoase, pe care le priveşte ca pe daruri ale lui Dumnezeu, Sfântul Nicolae insistă doar asupra raportului firesc dintre raţiune şi credinţă, dintre Creştinism şi cultură. Aşa cum ne spune în Scrisoarea 34, şi înţelegerea, şi credinţa, sânt nişte felinare dăruite de Dumnezeu, dar ele luminează cu adevărat doar împreună şi doar în măsura în care felinarul credinţei îl precede pe cel al înţelegerii omeneşti:

„În lumina credinţei lui Dumnezeu, lumina înţelegerii noastre este blândă, plăcută şi încântătoare, în vreme ce fără credinţă ea este aspră şi respingătoare, groaznică şi ucigătoare."

Inevitabil ucigătoare. Tocmai pentru că nu a respectat această

rânduială („singura bună”), şcolile şi universităţile Europei au ajuns laboratoare ale morţii. După cum ne spune Sfântul Nicolae în Scrisoarea 73:

„Europa întreagă duhneşte a moarte. Universităţile europene propovăduiesc moartea. Cărturarii Europeni descriu moartea. Oamenii de ştiinţă Europeni fac moartea nemuritoare. […] Dascălii Europeni sădesc moartea în sufletele tinerilor. […] Moarte, moarte veşnică, aceasta ar putea scrie, pe drept, deasupra tuturor porţilor prin care se intră în Europa.”

Aşa cum nu are nimic împotriva culturii vii, ci a celei moarte, Sfântul Nicolae nu este nici adversarul intelectualului, ci al intelectualistului, al „omul intelectualizat, adică cu inima şi mintea murdare şi cu simţul raţiunii dezvoltat,” cum este acesta descris în Scrisoarea 58. O raţiune dezvoltată dar goală, seacă, fiindcă „întreaga lume nu poate umple mintea omenească; numai Dumnezeu poate aceasta. Fără Dumnezeu, mintea e întotdeauna goală, iar toată cunoaşterea care intră în ea cade în gol, ca nişte pietre aruncate în prăpastie,” ne spune Sfântul Nicolae Velimirovici în Scrisoarea 68.

Cât despre acuzaţia de naţionalism, aceasta mi se pare că este cea mai puţin îndreptăţită dintre toate. Nu doar că Sfântul Nicolae socoteşte în Scrisoarea 23 glorificarea naţiunii drept unul dintre idolii Europei, dar el consideră că poporul Sârb este mai vinovat de întunecarea Europei decât Europa însăşi. Pentru că poporul Sârb a primit de la Dumnezeu mai mult decât majoritatea popoarelor, el stă şi sub o pedeapsă mai mare decât majoritatea popoarelor. În Scrisorile 80 şi 81, unde poporul Sârb este chemat să pună un nou început în istoria sa şi în cea a Europei, Sfântul Nicolae nu le garantează Sârbilor nimic, nu le promite nimic. Le aminteşte doar de promisiunea pe care Dumnezeu o adresează tuturor neamurilor pământului: „Vino să-mi fii popor, iar Eu îţi

voi fi Părinte” (cf. Zaharia 2:15; 8:8; Evrei 8:10; Apocalipsa 21:7).

În Scrisoarea 61, Sfântul Nicolae vorbeşte despre faptul că Sârbii şi-au pierdut libertatea pentru că s'au jucat cu ea: „Când libertatea a venit, ne-am jucat cu ea precum cu o maimuţă de circ. Vai, însă nici măcar o singură zi nu am păstrat-o cu sfinţenie! Ci din dimineaţa primei zile am început să ne jucăm cu ea precum cu o femeie împestriţată de la circ. Şi sfintele ceruri au privit douăzeci de ani la jocul comediei noastre cu libertatea, de parcă libertatea era o femeie de la circ. Şi mânia Domnului s'a abătut asupra noastră ca nişte nori grei de grindină vara.” Să fie oare vreun Român care să nu se simtă mustrat de aceste cuvinte?

V. ÎNCHEIERE

În prefaţa cărţii, Episcopul Lavrentie aminteşte de o întâmplare petrecută în viaţa Sfântului Nicolae al Serbiei în timpul detenţiei de la Dachau: într'o zi intră în celula sa un ofiţer German, care voia să ştie dacă sfântul episcop credea cu adevărat în Dumnezeu. Auzind că Sfântul Nicolae îi răspunde prin „nu,” ofiţerul German s'a bucurat, povestindu-i că obişnuia să creadă pe când era copil „pentru că aşa fusese învăţat,” dar ajuns la maturitate şi-a dat seama că Dumnezeu nu exista. „Cazul meu e diferit de al dumneavoastră,” a răspuns atunci Sfântul Nicolae. Şi explică: „Când eram copil credeam, dar acum nu mai am nevoie să cred, căci ştiu că este Dumnezeu. Prin cercare, credinţa mea a ajuns o certitudine. Ştiu acum că este Dumnezeu.” Ofiţerul German nu a avut nici o replică. Sfântul Nicolae încheie povestirea menţionând că acesta „foarte mânios, trânti uşa şi plecă. În acea seară nu am primit cina, dar am simţit mulţumire în suflet.”

Ofiţerul German, se precizează undeva la începutul relatării, era „tânăr.” Însă, după necredinţa sa faţă de Dumnezeu, după

împietrirea inimii sale, ne sugerează Sfântul Nicolae, era foarte bătrân. Un popor Creştin într'o lume căzută din credinţă, precum Europa modernă, este ca într'o temniţă. Şi Europa a crezut pe când era copilă, pentru că aşa îi spusese Biserica una, sfântă, sobornicească şi apostolească. Dar s'a lepădat de credinţă înainte de a o încerca cu adevărat, iar prin despărţirea Bisericii Apusene de cea Ortodoxă a pierdut şansa de a se întări în credinţă (proces descris de Sfântul Nicolae mai ales în Scrisoarea 71).[231] Popoarele ortodoxe au avut însă prilejul de a încerca cu adevărat această credinţă. Chiar dacă, istoric vorbind, popoarele ortodoxe sânt tot atât de bătrâne ca şi Europa, din perspectiva credinţei însă, ele sânt tinere şi vii. De aceea nu se pot lepăda de credinţă, chiar dacă uşa temniţei este zăvorâtă iar seara vor rămâne fără cină. Căci prin fereastra temniţei sfinţii lui Dumnezeu îi vor aduce seară de seară Cina Domnului. Adică pacea dumnezeiască, bucuria adevărată, mulţumirea sufletească, libertatea de nerobit, lumina nepieritoare, Adevărul ipostatic şi viaţa veşnică. Amin.

---

231. Neîncrederea Sfântului Nicolae Velimirovici în capacitatea Creştinismului apusean de a-şi veni în sine şi de a contribui la restaurarea viziunii Creştine în societăţile occidentale a fost dureros confirmată de dezintegrarea protestantismului liberal şi de deruta identitară a catolicismului din a doua jumătate a veacului XX. Iar pentru că am vorbit mai devreme despre legătura dintre avort şi cultura umanistă, merită amintit, în context confesional, că una dintre cele mai prestigioase universităţi catolice din lume, Notre Dame University, i-a propus preşedintelui SUA, Barack Obama, doctoratul onorific în Drept. După cum se ştie, B. Obama este cel mai agresiv avocat al avortului şi al experienţei pe embrioni umani dintre toţi politicienii Americani.

NOTĂ

MIRCEA PLATON

DE CE „SÂNTEM MEREU COMPLET DESCOPERIŢI”?
publicat în *Ziarul de Iaşi,* 19 Martie 2009.

HARTA ASCUNSĂ
publicat în *Ziarul de Iaşi,* 5 Martie 2009.

REEDUCAREA CONTINUĂ
publicat în *Ziarul de Iaşi,* 27 Martie 2009.

(NEO)CONSERVATORUL SINTETIC
publicat în *Convorbiri literare,* Februarie 2009.

S-A DAT DRUMUL LA EMINESCU?
publicat în *Ziarul de Iaşi,* 1 Mai 2009.

COMISARUL TISMĂNEANU SE ÎNTOARCE
publicat în *Convorbiri literare,* Mai 2009.

DREAPTA CU FILTRU: RĂSPUNS INSULTELOR FUNCŢIONARULUI PUBLIC MIRCEA MIHĂIEŞ
publicat în *Convorbiri literare,* Mai 2009.

DESPRE FALSA CONŞTIINŢĂ ISTORICĂ
publicat în *Ziarul de Iaşi,* 24 Aprilie 2009.

CONSERVATORISMUL ROMÂNESC: O NECUNOSCUTĂ
publicat în *Ziarul de Iaşi,* 10 Aprilie 2009.

GÂNDURI DESPRE ORTODOXUL ROMÂN, ASTĂZI, ÎN LUME: ÎMPOTRIVA TEOLOGIEI DE DEBARA
publicat în O. Hurduzeu, M. Platon, *A treia forţă: România profundă,* Bucureşti, Editura Logos, 2008.

DEASA ÎMBROBODIRE SAU 6 PRETEXTE PENTRU A NU FACE NIMIC
publicat în O. Hurduzeu, M. Platon, *A treia forţă: România profundă,* Editura Logos, 2008.

NOI GÂNDURI DESPRE ORTODOXUL ROMÂN, ÎN LUME, ASTĂZI: DESPRE CÂTEVA LUCRURI PE CARE LE PUTEM FACE
publicat în revista *Rost*, nr. 69, Noiembrie 2008.

„TRĂIŢI CU O ICOANĂ ÎN FAŢA OCHILOR MINŢII VOASTRE!" UN DIALOG CU SILVIU MAN
publicat în O. Hurduzeu, M. Platon, *A treia forţă: România profundă,* Editura Logos, 2008.

EXISTĂ POLITICĂ DE CENTRU?
publicat în *Ziarul de Iaşi*, 26 Februarie 2009.

„DE LA LETARGIE LA LITURGHIE": UN DIALOG CU PAUL SILADI
publicat în revista *Tabor,* Aprilie 2009.

CE NE DISTINGE?
publicat în *Ziarul de Iaşi,* 11 Martie 2009.

PRIN FEREASTRA TEMNIŢEI
publicat în *Ziarul de Iaşi,* 17 Aprilie 2009.

GHEORGHE FEDOROVICI

CÂTEVA GÂNDURI DESPRE DREPTATEA LUI DUMNEZEU
publicat pe blogul d-lui Răzvan Codrescu în Septembrie 2008.

OBIECTIVUL ŞI MIJLOACELE APOLOGETICII ORTODOXE: UN EXERCIŢIU ŞI CÂTEVA REGULI
publicat în revista *Tabor*, nr. 6, Septembrie 2008.

O CARTE PROFETICĂ?
Publicat sub forma unei introduceri la eseul lui Karl Löwith, „Poate exista un gentleman creştin?" apărute iniţial (atât introducerea cât şi traducerea eseului) pe blogul d-lui Răzvan Codrescu în August 2008 şi ulterior în revista *Rost,* nr. 67, Septembrie 2008, pp. 12-18.

SFÂNTUL NICOLAE VELIMIROVICI DESPRE ROLUL ŞI DESTINUL UNUI NEAM CREŞTIN ÎNTR-O LUME PĂGÂNĂ ŞI ÎNTR-O EUROPĂ APOSTATĂ
Comentariu prezentat cu ocazia lansării la Bucureşti a cărţii Sfântului Nicolae Velimirovici, *Prin fereastra temniţei* (Editura Predania, 2009) în ziua de 8 Aprilie 2009.

CUPRINS

Redactor/ Radu Hagiu
Layout și dtp/ Atelieruldegrafică.ro
Tipar/ Accent Print Suceava
Editura Predania/ CP 67, OP 13
București
www.predania.ro
Distribuție/ Balkan Press
0748 211 218

ISBN 978-606-92118-1-6

PREDANIA